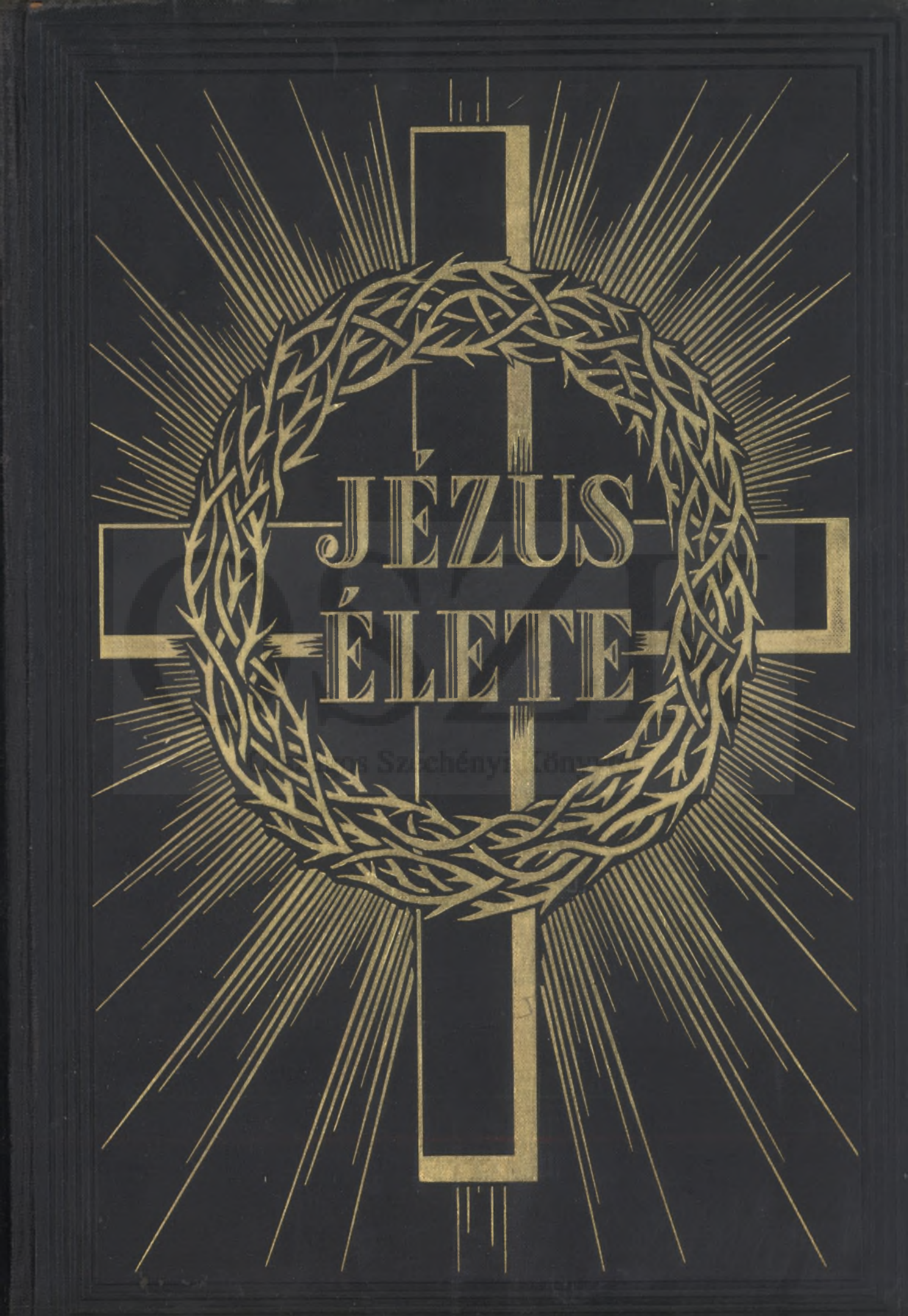

JÉZUS
ÉLETE

48.545

JÉZUS ÉLETE

J

N

R

J

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

JÉZUS ÉLETE

„HERI ET HODIE, IPSE ET IN SAECULA"

ÍRTA

P. DIDON

DOMONKOS-RENDI ÁLDOZÓPAP

FORDÍTOTTA

ZIGÁNY ÁRPÁD

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGYEDÛL JOGOSÍTOTT MAGYAR KIADÁS

KIADJA

A SZENTÍRÁS-EGYESÜLET

BUDAPEST

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor dioecesanus.

Nr. 4035.

Imprimatur.

Strigonii, die 13. Dec. 1935.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

48545

OSZK SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
193 é. év 499 sz.

PALLAS RT. NYOMDÁJA, BUDAPEST, V., HONVÉD-UTCA 10
FELELŐS: TIRINGER KÁROLY IGAZGATÓ

XIII. Leó pápa Őszentségének elismerése

A könyv megjelenése alkalmából Rampolla kardinális ő Eminenciája, XIII. Leó pápa Őszentségének megbízásából, megköszönte a Vatikánnak fölajánlott díszmunkát s ebben a levelében ezeket írta a világhírű könyv szerzőjének:

Rev. Padre!

Il S. Padre ha ricevuto coll'ossequioso foglio di V. P. R. del 15 corrente l'offertogli esemplare dell'opera da Lei pubblicata col titolo JESUS CHRIST, Questo filiale omaggio è stato accolto da Sua Santità con particolare gradimento, trattandosi di lavoro, che circa un argomento di tanto interesse ai nostri giorni, ha già richiamato sopra di sè l'attenzione e gli elogi dei dotti e che produrrà certo ubertosi frutti a vantaggio de' fedeli.

L'Augusto Pontefice pertanto La ringrazia dell'offerta, Le rende il dovuto encomio per essersi Ella dedicata con la più lodevole cura a porre nella debita luce la persona santissima del Nostro Divin Redentore e, come pegno di paterna benevolenza, Le invia dal fondo del cuore l'Apostolica Benedizione.

Nel portar tutto ciò a notizia di V. P. R., Le porgo i più vivi ringraziamenti per l'esemplare che ha voluto cortesemente inviarmi e con sensi di particolare stima mi dichiaro

Della P. V. Rev.
affezionatissimo nel Signore

M. Card. Rampolla.

Tisztelendő Atya!

A Szentatya megkapta az Ön október 15-én kelt tiszteletteljes levelét és az abban fölajánlott «Jézus élete» című díszmunkát. Ő Szentsége különös megelégedéssel fogadta ezt a fiúi hódolatot, mivel olyan munkáról van szó, melynek tárgya éppen napjainkban annyira érdekes, hogy máris magára vonta a tudósok figyelmét — akik magasztalásokkal halmozták el — és bizonyára gazdag gyümölcsöket terem a hívőknek is.

Őszentsége örömmel köszöni meg a fölajánlott díszmunkát; velem tolmácsoltatja Önnek a jól megérdemelt dicséretet, hogy legnagyobb elismerésre méltó buzgalommal fáradozott azon, hogy isteni Megváltónk szentséges személyét az őt megillető fényben tündököltesse: amiért is — mint atyai jóindulatának zálogát — szívének legmélyéből apostoli áldását küldi Önnek.

Amidőn ezt Tisztelendő Atyám tudomására hozom, leghálásabb köszönetet mondok azért a tiszteletpéldányért, melyet nekem küldeni szíves volt és kiváló tiszteletem kifejezésével vagyok

Tisztelendő Atyámnak
szerető testvére az Úrban

M. Rampolla bíboros.

A Domonkos-rend Generálisának jóváhagyása

Tisztelendő Joseph-Marie Larroca Atyának, a domonkos-rend Generálisának rendeletére, mi alulírottak, figyelmesen elolvastuk a «Jézus Élete» című könyvet, melynek szerzője Didon Atya domonkos-rendi szerzetes, a szent Teológia tanára.

Ennek a könyvnek nemcsak dogmatikai része felel meg a Teológia tanításainak, hanem történelmi anyagát is magasztos szempontokból fogja föl és tárgyalja a szerző.

A maga elé tűzött cél szentségének megfelelő eszközökkel írja meg Jézus Krisztus történetét abban a környezetben, amelyben élt. Ha itt-ott az ellenfelek nyelvén beszél, hamar észre lehet venni, hogy mindenekfölött saját területükön támadja őket, még pedig sikeresen, mert a priori *istentelen elméleteik ellen a történelem pozitív tényeit sorakoztatja föl.*

Könyvének előadás-módja, mely egyszerű, de egyszersmind emelkedett is, összhangban van tárgyának fönséges voltával.

Ezekből az okokból úgy ítéljük, hogy a nevezett könyv kiadásra méltó és érdemes.

Fr. Albertus Lepidi S. Th. Mag. in Collegio
S. Thomæ de urbe, Stud. Regens.

Fr. Joachim Berthier. O. P.
S. Th. Lector.

Imprimatur
Fr. Joseph Marie Larroca

MAGISTER GENERALIS O. P. PRAEDICAT.

(A Cenzorok és a Generális aláírása és pecsétje.)

A SZERZŐ ELŐSZAVÁBÓL

Az evangéliumok — Jézus élettörténetének forrásai — egyszerű, komoly tanuskodások, a szó legszigorúbb és legteljesebb értelmében. Nem érvelnek és nem magyarázgatnak; nem fejtegetnek elméleteket és rendszereket: egyszerűen csak tényeket beszélnek el és beszédeket közölnek. Ezek az írások tehát személytelenek, ami azt jelenti, hogy a szerző eltűnik a tényekkel szemben; és ha néha szól is magáról a szerző, mindig azt hangsúlyozza, hogy ő csak tanu és azt írja le, amit saját maga látott vagy hallott.

Megtörtént dolgok és elhangzott beszédek, beszélgetések gyüjteménye tehát mindegyik evangélium; még csak nem is rendszerbe foglalt, kronológikus leírása Jézus életének, hanem részben átélt (Máté és János), részben hitelt érdemlő szemtanuktól hallott (Márk és Lukács) események elbeszélése, amelyekben — és ez teszi legfőbb értéküket — seholsem találkozunk belső érzelmek kifejezésével: sehol semmi áradozás, kirobbanó bámulat-nyilvánítás az isteni Mester iránt. Nem életrajz-írók az evangélisták: ők csak krónikások és nem kritikusok; visszaemlékeznek — ez az egész — és emlékeiket a lélek sugallata szerint vagy más tanuk vallomásainak nyomán írják.

Ez teszi érthetővé: hogyan írhattak ezek az egyszerű, galileai halászok — minden műveltség nélkül — oly fönséges, lélekbemarkoló szent könyveket, mint a négy evangélium, amelyeknek tömör egyszerűsége, meggyőző őszintesége és vaslogikája remekművekké avatja ezeket az írásokat.

Az evangélisták — összemérve koruk hellenizáló, nagyműveltségű lángelméivel — tudatlanok voltak; írásaikból csak az tűnik ki, hogy tökéletes hittel elfogadták Uruk és Mesterük tanítását, amelyben teljesen fölolvadtak. Ők maguk már nem is élnek: Mesterük él csupán minden írásukban, amelyek már nem az írók lelkét, szellemét és kinyilatkoztatásait tükrözik vissza, hanem Jézus lelke, szelleme és tanítása jut bennük kifejezésre. Ő az, aki bennük él, cselekszik, beszél, buzdít, tanít és megszentel. Az evangélisták írása tehát nem egyszerű, «emberi visszaemlékezés» — az emlékező tehetség esetleges tévedéseivel és gyöngeségével — hanem Jézus lelkének ereje, aki bennük él, őrzi és megerősíti emlékezetüket és sugallja nekik, hogy mikor — mit kell mondaniok.

Ezért örök igazság, amit maga Jézus jelent ki az evangéliumban, hogy: menny és föld elmúlnak, de az ő igéi örökké megmaradnak. Soha el nem múlnak, mert isteni eredetűek!...

•

De a négy evangélium — bár minden szavuk kapcsolatos Jézus életével és cselekedeteivel — mégsem adja az isteni Mester összefüggő életrajzát. Igaz, hogy Jézus alakja — mint tündöklő napja hitünknek — a halál dacára is soha nem halványuló fényességben ragyog az evangéliumok lapjain: de ezek az emlékezések mégis csak mozaik-kockák, amelyeket gondosan össze kell raknunk, hogy teljes isteni fönségében kiformálódjék az Emberfia, aki kereszthalálával váltotta meg bűneitől az emberiséget.

Mert az evangélisták, nem törődve az írásművészet szabályaival — amelyeket különben nem is ismertek — egyedül csak arra figyeltek, hogy alig helyes nyelvezettel, de hűségesen mondják el Uruk szavait és cselekedeteit. Ám a történetírás — az életrajz — nem pusztán megtörtént események és cselekedetek elbeszélése. Bármily hű és lelkiismeretes is a följegyzés — épp oly szükséges az események és cselekedetek keretbe foglalása is, mert csak így érthetjük meg teljesen Isten Bárányának messiási küldetését, gigászi harcát az Igazságért és tragikus halálát, mely az örök élet forrása lett mindazoknak, akik hisznek Őbenne.

Az evangélisták kortársaiknak — az első kereszténveknek — írták meg Jézus földi életét. Föltételezték tehát az egyidejű események földrajzi és történeti színhelyének, továbbá az eseményekben szereplő személyek egyéniségének pontos ismeretét is. Nekünk tehát, akik nem láttuk Krisztust élni, beszélni és cselekedni, mint ők: csak akkor lesz teljes és világos a Megváltó isteni személye, ha visszahelyezzük földi és emberi keretébe — Palesztina földjére, mely ottjártának nyomait megőrizte.

Én hát nagy gonddal fogtam hozzá, hogy beállítsam Jézust a majdnem 2000 év előtti zsidó társadalom környezetébe és Palesztina hegyes-völgyes földrajzi keretébe.

Két hosszú utazásom alatt sokáig jártam azt a vidéket — Betlehemtől és Hebrontól Sidon és Tyrus határáig, meg a Jordán forrásáig — ahol

Jézus élt, tanított, szenvedett és szeretett. Igyekeztem a helyeket úgy látni, ahogy 1900 esztendővel ezelőtt voltak, bár jelenlegi pusztulásuk, halomra dölt romjaik s az ájtatos kereszténye-któl emelt épületek semmit sem hagytak meg az eredeti állapotban: és mondhatom, hogy átéreztem mindazt, amit az evangéliumok írnak, hogy megtörtént ezeken a földeken.

Egyetlen élet se forrt annyira össze szülőföldjével, mint Jézus élete Izráel földjével. A galileai tartomány Názáret városával, Tibériás tavával, Tábor-hegyével és zöldelő völgyeivel — derűsen nyugalmas keret az ismeretlen Messiásnak, aki Isten országát hirdeti, példabeszédekben oktat és megtanítja népét a «Miatyánk»-ra a hegyi beszédben. Ezzel szemben a kopár és zord Júdea, sziklás hegyeivel, Jeruzsálemmel és Cedronnak sírokkal teleszórt komor völgyével — borzalmasan hangzik össze a félreismert, visszautasított, gyalázatosan elítélt és keresztre feszített Messiás tragikus végével.

A földrajzi keretet ki kellett egészíteni a Jézus korabeli zsidó társadalom keresztmetszetével. Zürzavaros, kaotikus állapotok voltak azok. Isten választott népe egymással villongó pártokra szakadt, melyeket nemcsak politikai ellentétek, hanem a törvény magyarázásának és értelmezésének ellentétes fölfogása is elválasztottak. Farizeusok, herodiánusok és szadduceusok szőrszálhasogató vitái teljesen kiforgatták lényegéből megmételyezve — cinikusok voltak, már félredobták a törvényt és csak saját föltételükkel, politikai hatalmukkal törődtek. A farizeusok szerint nem maga a törvény volt fontos, hanem a külsőségek és a szertartások lelkiismeretes betartása, a herodiánusok pedig szolgamódra hódoltak be a római hatalomnak, mely lidércnyomásként feküdt rá a nemzet dobogó életére.

A nemzet maga szintén nem volt egységes: Júdea megvetette Galileát, ketten együtt pedig kiközösítették Szamariát, megtagadván vele minden vérségi köteléket. Csak egyetlen összetartókapocs volt még közöttük: törhetetlen hitük a Messiásban, akinek el kell jönnie, hogy megváltsa, fölszabadítsa őket a pogány rómaiak igájából. És amikor keresztelő szent János szava fölharsant a pusztában, hogy közeledik Isten országa — megvonaglott titáni örömében az egész nemzet. Reménykedve, forró vággyal várták a Szabadítót, aki megtöri a pogány légiók vasgyűrűjét és egész világra kiterjeszti Mózes törvényét és Isten választott népének uralmát. Politikai királyságot vártak s amikor Jézus azt hirdette nekik, hogy az ő országa nem erről a világról való — csalódva fordultak el tőle...

*

Mikor hozzáfogtam ehhez a munkához, átéreztem egész nagyságát és nehézségét. Mennél tovább haladtam benne, annál jobban éreztem a vállalt teher súlyát és most, hogy elvégeztem: tudom, hogy munkám méltatlan ahhoz, akinek történetét elmondom.

Csöndben és magányban írtam, távol az emberek küzdelmeitől — mondhatnám: egész életem munkája ez a könyv — és nem vitairat, hanem történelem és a hit lehiggadt munkája. Azt óhajtanám, hogy — aki olvassa — higyje és érezze velem együtt, amit az Úr nyilatkoztatott ki önmagáról, hogy: «Én vagyok az út, az igazság és az élet»... könyvemről pedig — ha merném használni a legnagyobb evangélista szavait — azt mondanám: «Ezek pedig megirattak, hogy higyjétek, hogy Jézus a Krisztus, az Isten Fia»...

Mert ez a hit. Ezt vallom eszem és szabad akaratom minden erejével!

ELSŐ KÖNYV

JÉZUS KRISZTUS SZÁRMAZÁSA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. FEJEZET.

Az idők teljessége.

Jézus élete nem csupán utolsó jelenete annak a nemzeti drámának, mely — Ábrahámtól a zsidó nép pusztulásáig — majdnem húsz évszázadig tartott, hanem betölti a világtörténelmet is, amelynek középpontja és eseménye.

Jézus személyében fut össze és tőle származik minden. Még kétezer év után is ő a legelevenebb és legszükségesebb személyiség, akit leghevesebben támadnak, de soha le nem győzhetnek.

Mielőtt elmondjuk az életét, meg kell vizsgálni az emberiség állapotát ebben a korban, amelyben megszületett, aki az «*Ember Fiának*» szerette hivatni magát.

Mi volt a római birodalom?... Európa, Ázsia és Afrika valamennyi népének tömörülése egyetlen egy jogar alatt; a legnagyobb hódító és politikai szervező hatalom, amit a világ valaha látott.

Görögországot és Itáliát, a Földközi-tenger szigeteit és partvidékét, Kis-Ázsia és Ázsia belsejét. Szíriát és Föniciát. Egiptomot és Észak-Afrikát, Ibériát és a gallokat, Németországot a Dunától a Rajnáig: mindent leigázott és elfoglalt Róma. Légiói, hadvezérei és helytartói ellepik a föld kerekségét, törvénye, nyelve és erkölcsei uralkodnak mindenütt. A világ többi része — északi Németország, Örményország, a párthusok országa, India és Kína, továbbá Arábia és Ethiópia — az óriási birodalom határai.

Augusztus uralkodik. Minden erőt és hatalmat a kezében tart. Néptribun és prokonzul, főpap és az erkölcsök őre — s végül: «Imperátor». Csak isteneknek jár ki a név, a cím, amit visel. Földmérőket küld ki, hogy mérjék föl az egész világot, cenzorokat, hogy lajstromokba szedjék a föld minden kincsét és megszámlálják minden népeit. Új utakat hasít, vízvezetékeket, városokat, templomokat épít és jól tartja népét kenyérrel, cirkuszi játékokkal és ünnepségekkel.

Miután mindent lerombolt, összetört és fölfalt, megpihen a Dánieltől megjósolt fenevad. A még meg nem hódított népek pillanatnyilag elcsöndesülnek körülötte. Az egész világ, mintha szenderegne a római sas szárnyai alatt. Világbéke van. A nagy történetíró megírja a leghatalmasabb nép dicsőségét, amit megénekel két nagy költő: az egyik halhatatlan ódákban, a másik a legdallamosabb hőskölteményben.

Janus templomát bezárták; a hadisten tizenkét évig nem jön ki onnan.

A nyugalomnak ebben az idejében, mikor a kardok pihennek, születik Az, akit az «Új idők Atyjának» és «Békességnek» neveznek a próféták.

Nagy nap ez az emberiség történetében. Politikai hatalom sohase teremtett még ily gigászi művet. Ez a pusztán gazdasági és közigazgatási egység, a világ majdnem minden ismert népének egybeolvasztása, valóban óriásnak a műve volt. Csodás művészete ez a győzelemnek és hódításnak, a gyarmatosításnak és beolvasztásnak, a taktikázásnak és merészségnek, a győzelem megszervezésének és az elnéző türelem gyakorlásának — hogy még jobban sikerüljön a leigázás! Ha Róma nem bír tartománnyá tenni valamely államot, a hűbériségnek bizonyos formáját kényszeríti rá; ha nem ültethet a nyakára helytartót, beéri ügyesen választott nemzeti királlyal: s ezek a királyok csak azért uralkodnak Róma kegyelméből, hogy a szolgaság eszközei legyenek Róma kezében — «*ut haberet instrumenta servitutis et reges*» ahogy Tacitus mondja. Egyébként mindenütt megköveteli a kierőszakolt, vagy önkéntes adót: a fejedelmek, akiket meghagyott a hatalom birtokában, csak aranyak és ajándékok árán tarthatják meg a függetlenségnek ezt a látszatát. Egyebek közt az idumeai Heródes, Júdeának ez a kiskirálya is jól ismerte Róma kapzsiságát és értette a módját, hogy hogyan kell kielégíteni.

Amit nem tud elnyomni Róma, azt tűri, de meghamisítja. Ha érzi, hogy nincs elég ereje, hogy eltörülje a meghódított népek vallását — ami a gallusok druida-vallásával sem sikerült — «romanizálja» az isteneket és gall-római oltárokat állít nekik. Belen-ből így lesz Belen-Apolló, Camulból Mars-Camul, Arduinából Diana-Arduina; és, mikor elhatározza, hogy ő maga szigorú lesz — amikor, például, megtiltja az emberáldozatokat — azoknak, akiknek megbüntetésétől óvakodik, fölajánlja: Ezen az áron római polgárok lehettek.

Ennek a politikai zsenialitásnak és kitartásnak az eredménye volt, hogy két évszázadnak a munkájával sikerült fölépítenie bámulatos hatalmát, amely mellett minden más elhalványult: Nagy Sándor birodalma éppen úgy, mint Kelet királyságai meg Egiptom és a Fáraók dicsősége.

Harminc századon át uralkodott a Pogányság az emberi nemen — szörnyű igája egyre nyomasztóbb lett. Rómában Augusztus főpap alatt épp oly borzalmas, mint Egiptomban a fáraók és Asszíriában a királyok alatt: kárhozatos szelleme az idővel rosszabbodik. Róma, a legifjabb pogány nemzet, túltesz mind a többin, oly termékenységgel népesíti be Pantheonját: ezrével számítja isteneit. A templomokban lefátyolozzák a jelképeket, csak a beavatottak láthatják: de

valamennyi ocsmány marad. A költők és szobrászok fantáziáját még egyre a hitregék ihletik. Az istenek Jupiter uralma alatt tömörülnek. A filozófusok — keresve az egységet az istenségeknek ebben a folyton növekvő tömegében — a «Végzet»-ben találják meg azt: s ez a «Fátum» mint jelképes kígyó, áttörhetetlen körbe zárja az egész természetet: az embert, a világegyetemet és mind az isteneket.

A babona terjed, a csillagjósok megjövendölik az életsorsot, a káldeai és keleti jósok elözönlik Rómát. A főpapok kasztja uralkodó kaszttá tökéletesedik, melynek feje az istenné avatott «Imperátor». A szaturnáliák és bacchanáliák fajtalanabbak, mint valaha: az állam biztonsága követeli kiirtásukat. Itt a szertartások durvasága látszólag enyhül is a szelídebb erkölcsök nyomása folytán, a romlottság azonban annál nagyobb.

Ám az emberi lélek oly erősen vonzódik a Jó és Igaz felé, hogy még ennek az özönvíznek a fölszínén is látunk úszkálni néhány erényt és igazságot. A vallásos érzés, noha teljesen tévelyegve, még mindig él. Isten eszméje, bár torzítva és meghamisítva, még egyre fényt áraszt. Az emberiség nem bír szabadulni annak a mindenütt jelenlévő rejtélyes erőnek eszméjétől és hatásától, amelynek ölén a világegyetem nyugszik s amely minden teremtményt rettent és vonz is egyszersmind. Az erkölcs, bizonyos vonatkozásokban, minden féktelenségnek ellentállt. Az eskü, az igazságosság és a felebaráti szeretet számos akaratot kormányoz és számos életnek ékessége. Isten az általános kárhozatban is megőrzi kiválasztottjait. Vannak választottjai, akik szolgálnak neki: őszinte lelkek, sebzett szívűek ezek, akik hívják és imádják az ismeretlen Istent. A rossz csak járulék: nem pusztíthatja el a lényeget: az ember lényege pedig mindig és mindenütt vágyódik Isten után.

De ezek a választottak csak gyöngyszemek a sárban. Egyedül Isten ismeri őket. Jézus isteni szeme már messziről fölismerte a jövőnek minden választottját. Ezekre a jószándékú pogányokra gondol következő mély értelmű szavaiban: «Sokan jönnek majd napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal a menyek országában; az ország fiai pedig kivettetnek majd a külső sötétségre: ott leszen sírás és fogak csikorgatása». (Máté, VIII. 11—12.)

Mit képvisel tehát a Pogányság az emberiség történetében? — A Rómában központosított politikai hatalom megteremtette a népek anyagi egységét: de mit eredményezett a vallás hatalma, ereje, mely a bálványimádás és többistenhivés szertartásaiban oly zavaros rendetlenséggel nyilatkozott? — Előre, vagy hátrafelé lendülés volt-e ez? Fejlődés vagy hanyatlás?

A Pogányság nem rendes állapota az emberiségnek: betegség ez, halálos válság, fiatalkori bűn: járvány, mely a századok során megfertőzött minden népet — kivéve Ábrahám kicsiny, szemita törzsét. És belepusztult minden nép, amelybe beoltatott. Kimerült és elenyészett minden forma, amelybe öltözött. Az emberiség multja szörnyű nagy temető, melybe a pogányság elhantolta a nemzeteket és maga is beletemetkezett, áldozataival és hamis isteneinek tömegével.

Halálra ítélt, nagy beteg a pogányság prédájává lett világ. Aki meggyógyítja — visszaadva neki az egy-istenhivéssel Isten éltető szellemét s uralmát a természeten és önmagán — az lesz: csak ő lesz egyedül a megváltója.

Jézus szabadította föl s ezzel páratlan helyet küzdött ki magának a legnagyobb emberek sorában.

Amikor Róma leigázta a világot és a pogányság az emberiséget, egyetlen filozófia uralkodott: a görög.

Görögország a filozófiában, éppen úgy, mint az irodalomban, a költészetben és a művészetekben, megalkotta a típikus formákat és megvalósította az eszményt. Mestereit utólérhetjük, de nem mulhatjuk fölül.

Mikor Rómába költözött — mint minden más a világon — a görög filozófia is megérezte a környezet hatását. A hódító faj pozitív szelleme — Mars és Ceres ivadéka: tehát paraszt és katona — nem vesződik hiábavaló spekulációkkal: beéri azzal, hogy ékes nyelven és halhatatlan költeményekben örökíti meg a nagy mesterek rendszereit.

Augusztus idejében kevés morális-filozófus író élt. Seneca, Epictetus és Marcus Aurelius csak később jöttek. Ezek a nagy szellemek, akik valamennyi pogány közt leghelyesebben tanították a kötelességet, mintha csak az evangéliumi világosság első sugarait várták volna, hogy kitárják lelküket.

Ám a filozófia és minden gyöngyeinek ellenére is: Jézus eljövetele előtt csak termőföld volt a világ és Ő — a nagy Magvető — hintette bele igéit, amelyek, mint kovász, mindent átalakítottak és kiapadhatatlan életerejükkel szüntelen működnek ma is a szegény emberiségnek még megmaradt pogányságában.

*

Milyen népből kellett hát származnia a Megváltónak?

A zsidó népből. Valamennyi nép közt ez a legszerényebb: de belőle sarjadt a Megváltó és

ezen a címen — bármily szerény is — ott ül a római birodalom, a pogány vallások, a hellénkultusz és a történelem legnagyobb hatalmasságai mellett: sőt fölöttük áll. A többi nemzetek, mintha saját szellemük kezdeményezésére és bűneik önkényére hagyattak volna — míg Izrael az Isten magas gondviselése alatt növekszik. Mindenkitől elkülönítve — de Isten védelmének árnyékában — mintha az üdvösséget és a jövendőt őrző bárka lett volna az emberiség hullámzó tengerén. A földi birodalmak fejlődése, vallásainak változásai nem magyarázhatók meg a júdaizmus nélkül, Istene — a Jehova — az emberiség Istene lett: és Messiása, akit mindig várt és végül félreismert, a világ Megváltója és újjáteremtője lett.

Nincsen csodálatosabb valami ennél a kis szemita-törzsnél! Isten parancsára elhagyja Káldea alföldjét, de magával viszi Egyistenben való hitét, azzal a reménységgel együtt, hogy a száma megsokasodik, mint az ég csillagai és főnökében — Ábrahámban — megáldatik a föld minden népe: sátorokban tanyázik Kánaán földjén és oltárt emel Jehovának, kinek nevét imádja; Egiptomba vándorol, Gosszen tartományba, hogy ott dolgozzék és tovább gyarapodjon. A fáraók rideg vendégszeretete csakhamar rabszolgatartássá fajul: de a zsidó nép, Mózes ösztönzésére, lerázza az igát, mely már-már összetöri, visszavonul a sivatagba és ismét nomád- és pásztornép lesz. Távol minden civilizációtól, a Sinai-hegyen kapja meg a törvényt, mely elválasztja a pogány világtól. Türelmével, hitével és bátorságával meghódítja a földet — az ígéret földjét — amit Isten megígért neki: független királysággá alakul és az is marad, addig a napig, amikor, betöltve rendeltetését, szétszóratik, mint a por, a többi nemzetek közé.

Abban a korban, melynek képét nagy vonalakban vázoltam, Izrael népe nemzeti életének utolsó szakát éli és mindörökre elveszti politikai függetlenségét.

Miután túlélte a leggyilkosabb belső villongásokat, a száműzetést, a perzsák és görögök idegen zsarnokságot — amikor már, négyszázados szolgaság után, maroknyi bátor fia ismét visszaszerezte régi függetlenségét: az idumeai Heródes kormányozza Júdeát. Caesarnak és a római szenátusnak a kreatúrája ez és Júdea már csak hűbérbirtoka a birodalomnak, mely rövidesen végleg elnyeli. Mert akkor is, akárcsak napjainkban: a kis országok nem remélhettek holnapot.

A szadduceusok kivételével — akik korlátolt konzervatívok és a nemzetellenes hatalom tányérnyalói voltak: mindenek fölött és annyira békebarátok, hogy az ország függetlenségét is föláldozták érte — a többiek mind: a tanítók és írástudók, a papok és a nép nagy tömege, mind érzik és megértik a vakságot, mely a nemzetet fenyegeti. Látják az örvényt — de nem hiszik, nem hihetik, hogy itt a katasztrófa.

Ebben a szívós fajban oly nagy volt az élniakarás, a nagy hatalmi vágy, hogy sem a balsors, sem a csapások, sem a századok nem bírták összetörni a reményeit, se széttépni nemzetiségi ábrádjait.

Hát nem ő-e a választott nép? — Nem nekik tett-e Isten ígéretet? — Nem megdönthetetlen-e Dávid trónja? — Elfajult-e már a Makkabeusok vére?... Minél komorabb a szemhatár, annál fényesebben tündöklik a Messiás eszményi képe. A balszerencse nem csüggeszti el, inkább elkeseríti. Ahogy az örvény felé sodródik, hite a végső győzelemben egyre erősödik és fölmagasztosul. Nagyszámú tanítói — tévesen magyarázva az írásokat és félrevezetve az utóbbi idők (különösen Hénok) jövendöléseitől — nem szüntek meg szítani és terjeszteni a legvégzetesebb rögeszméket Izráel jövőjéről és politikai hatalmáról. Anyagias (világi) értelmet magyaráztak bele a jövendölésekbe, melyek a messiási korra és az isteni küldöttre vonatkoznak, aki megnyitja ezt a kort. Konok következetességgel csak elpusztult királyságuk visszaállítását akarták látni ebben a korban: olyan restaurációról álmodoztak, mely nekik adja a világ uralmát és fantasztikus Messiásról prédikáltak — afféle isteni Caesarról — akinek jogara még Salamon királyénál is fényesebben uralkodik majd a föld kerekségén.

Igaz, hogy a vallás törvényeinek tisztelete erős támaszt talált ebben a tévedésben, mert, szerintük, ez a hűség volt balga reményeik teljesülésének feltétele. — Isten igazmondó — tanították a mesterek — és az ő szava szent és nem csalhat meg: «Tartsuk meg a törvényeket és Isten teljesíteni fogja ígéreteit, amit eddig bűneink és elpártolásunk akadályoztak meg».

*

A népek legnagyobb veszedelme az, ha félreértik rendeltetésüket. A zsidó nép pusztulásának alapoka is a nemzeti öntudat eltévelyedése volt. Más volt a rendeltetése, mint fajé és vallásé és ismét más, mint államé. A júdaizmust nem szabad összetéveszteni a zsidó néppel. A júdaizmus: faj és vallás, a zsidó nép pedig politikai állam, ami a fajtól és vallástól különböző életforma. A júdaizmus megvan még ma is, ötezer évvel később; a zsidó nép pedig — mint politikai állam — csak néhány századig élt, Saultól a babyloni fogságig, körülbelül Kr. e. 1000-től 588-ig. Hetven évig száműzetésben, két századon

át szolgasorban a perzsa királyok alatt és másfél századig a görög-macedon uralom igájában. A Makkabeus-család fejedelmei ugyan visszaszerzik önkormányzatukat, de ez a föltámadás megint csak egy századig tart. Azután, 63-ban, Pompeius elfoglalja Jeruzsálemet. A mindig óvatos és körültekintő rómaiak idumeai királyt adnak Júdeának: de csak alkalomra várnak, hogy birodalmi tartományt csináljanak belőle. Hogy minél biztosabban kiöljenek minden függetlenségi törekvést ebből a fékezhetetlen népből, melynek nyaka, egyik prófétájának kiszólása szerint: «kemény, mint a vasrúd» — rövidesen örökre lerombolják fővárosát és templomait.

A nemzeti élet — azaz: a politikai állam — aránylag csak rövid átmenet Izráel népének ötvenszázados történetében: csak az a föladata, hogy mennél jobban megszilárdítsa a faj összetartását és biztosítsa a vallásnak mennél tökéletesebb megszerzését. Ha elérte ezt a célt: Izráel, mint ország megszűnhetik; mert, mint faj és Egyház, szétszórva is tovább él.

Az ókor többi népeinél az Állam és az Egyház egymásba olvadva él, fejlődik és együtt is hal meg mind a kettő; ha elpusztul a nemzet, vele halnak az istenek is. A zsidó népnél mind ez másképen van: a nemzeti élet megszűnhetik, de a faj és a vallás tovább fejlődik és a pusztulás — a helyett, hogy gátolná — inkább még szolgálja gondviselésszerű rendeltetését.

*

A júdaizmusnak tehát nem föladata a világ meghódítása; ellenkezőleg: vallási és papi elem a lényege. Sem a művészete, sem a fegyverei, sem a száma, sem a tudománya nem különböztetik meg környezetétől: egyetlen dogmában, egyetlen erkölcsi törvényben, egyetlen reménységben van a dicsősége.

Isten azért nevelte föl a pogányok között, hogy tanuságot tegyen róla, hogy az egyistenségnek apostola, igazságának és irgalmasságának hírnöke, tízparancsolatának őrzője, a messiási reménységeknek tűzhelye legyen. Végig a föld kerekségén magával viszi a zsidó az isteni kincsekkel terhes szentírást, hirdeti ennek tanait, gyakorolja a törvényt, vallja a messiási reménységeket. Zsinagógákat épít, melyek a szentírásnak lesznek templomai, elüldögél a frigyszekrény előtt, ahol a szent tekercset őrzi: ezt olvassa, tanítja és magyarázza.

Hittudománya szaporítja ezeket a szentélyeket; Babylonban, a perzsák közt, éppen úgy megépülnek, mint Alexandriában, a hellén filozófia kellős közepén, valamint Jeruzsálemben, ahol az írástudók még anyanyelvükön beszélnek és eredeti tisztaságukban őrzik az ősi hagyományokat. Mialatt a pogányok tömegesen tódulnak bálványaihoz, a zsidó hű marad az Egyistenhez, aki a világot kormányozza, ragaszkodik a törvényhez, mely a lelkiismeretet irányítja és híven ápolja törhetetlen reményét, hogy el kell jönnie annak a hősnek, akit prófétái megjövendöltek.

Így történt, hogy ugyanabban az időben, mikor a nemzet elenyészik, a faj elszaporodik. Az isteni Gondviseléstől reá bocsátott különféle események következtében — minők: a háború és a gyarmatosító mozgalom, az önkéntes kivándorlás meg a száműzetés és maguknak a hódítóknak kedvezései — a világnak minden részébe szétszóródik a zsidóság.

Mindenütt van zsidótelep: Ázsia és Arábia déli részén, Kis-Ázsia partjai mentén, Egiptomban, Európában, Görögországban és Itáliában. Ez a terjeszkedő mozgalom, mely Kr. e. a VI. században kezdődött a zsidók fogságba hurcolásával Asszíriába, tovább folytatódott Nagy Sándor óriási macedón birodalmában. Még jobban fejlődött az ő utódai alatt: Szíriában a Seleucidák és Egiptomban a Lagidák országaiban: Rómában ismét új és hatalmas lendületet kapott, úgy hogy ettől fogva nincs nevezetesebb hely zsidótelep és közület nélkül.

«Nehéz volna találni a föld kerekségén olyan helyet — mondja Strabo — ahol zsidók ne volnának és hatalmasan meg ne vetették volna a lábukat»... Ott vannak a Földközi-tenger minden partvidékén, minden nagyobb folyó torkolatánál: a Nilusnál, a Dunánál, a Tigrisnél, az Eufrátnál, sőt kétségtelenül a Gangesz mentén is, mert vándorlásukban Kelet felé átvonultak Felső-Ázsia tartományain és eljutottak Kínába és Pecsilibe is. Ahol egyszer megtelepedtek, onnan nem mozdulnak többé: csökönyösen gyökeret vernek. Az asszír fogság idején Babylon a központ — a görög gyarmatosítás korában Alexandria — Jeruzsálem pedig az izzó szentély, amely egyre éleszti a nemzeti újjászületés reményét.

Az idegen és a pogány népek közt megtelepedett zsidó nem olvad be: elszigetelten él, megőrzi vallásának szabad gyakorlását és gyakorta a vallási nemzetiség bizonyos nemét is; az adót megfizeti, de mentes a katonai szolgálattól; saját főnökei vannak, akik bíráskodnak és parancsolnak. Egyik-másik részt vesz a városok, a seregek és az állam vezetésében, de ez kivétel: a zsidók sokkal szívesebben foglalkoznak adás-vevéssel és üzérkedéssel. Külön városnegyedekbe zárkózva, zsinagógákat és imaházakat építenek a város kapui előtt, a patakok, vagy folyók partján, ahol elvégezhetik mosakodásaikat.

A rómaiak, nemhogy akadályoznák, inkább még elősegítik ezt az elzárkózást a Lagidák példájára. Augusztus meghagyja Ázsia kormányzóinak, hogy ne alkalmazzák a zsidókra az egyesülésre és gyülekezésre érvényes szigorú birodalmi törvényeket. Engedélyük volt, hogy templomadót szedhessenek és, mint önkéntes adományt, Jeruzsálembe küldhessék. Tetszésük szerint inkább zsidó, mint római törvényszék elé vihették pöreiket. A hadkötelezettséget Tiberius ugyan követelte, de Nyugaton később már szó se volt erről.

Ez a liberális türelmi politika nagyon kedvezett a faj fejlődésének és szaporodásának. Különben is nehéz lenne el nem ismerni a zsidóság gyakorlati eszességét, állhatatosságát, simulékonyságát, mértékletességét és — Tacitus bizonysága szerint: — «a szaporaság szeretetét és a halál megvetését». Senkisem ismerte náluk jobban a meggazdagodás mesterségét, mert egyetlen más fajban sem volt finomabb gyakorlati érzék, szigorúbb önmegtartóztatás, fáradhatatlanabb munkásság és szívósabb akarat.

A nyerészkedés gondjai, melyek más nemzetekben elnyomják az emelkedettebb eszméket és kiszorítják az isteninek forrását, ebben a fajban nem bírtak uralkodni a valláson, se el nem fojthatták azt.

Ezek az üzérek és kereskedők — a legutolsó házalón és zsibáruson kezdve, föl egészen a gazdag pénzváltókig és nagykereskedőkig — mind tagjai maradtak annak a közületnek, amelynek központja Jeruzsálem, a kisugárzásai pedig mindazok a helyek, ahol zsinagóga áll; mindnyájan «Ábrahám fiai» és épp olyan nagyúri gőggel viselik ezt a «gójok» világában, mint a mohamedánok az «igazhívő» címet, a hitetlen «gyaur» keresztények közt. Törhetetlen hűséggel ragaszkodnak a Törvényhez és a Szentíráshoz, mely a törvény szövegét őrzi; megülik a szombatot; távol a pogányok szemeitől, imaházaikban és szent ligeteik árnyékában végzik szertartásaikat. Nem ülnek egy asztalhoz az ország többi népeivel. Mivel származásukra büszkék, csak egymás közt házasodnak és csakis falujukbeli nőt vesznek feleségül. Rendes szokásuk, hogy minden évben, kivált a nagy ünnepeken: húsvétkor, a sátorok és a templomszentelés ünnepén — meglátogatják Palesztinát és a szent várost: mindenki köteles, életében legalább egyszer, személyesen áldozni Jehovának, az egyetlen neki kedves helyen és minden esztendőben elküldik oda a «zsengék» tizedének nevezett önkéntes adót, hogy gyarapítsák a templom kincstárát és enyhítsék szűkölködő testvéreik nyomorúságát

Minden más faj beleolvad abba a környezetbe, ahová bevándorol, csak a zsidónak nincs más hazája, mint a szent Sion: a világnak többi része örökre külföld neki; jön-megy, utazik és meg-megáll, de szorosabb kötelékek sohase fűzik ahhoz a profán földhöz, melyet megvet: és, ha elfogadja vagy meg is vásárolja a «római polgár» címét, csak azért teszi, hogy ezzel a biztosítékkal még jobban megőrizhesse függetlenségét, mint zsidó.

Temploma az ő szent Palládiuma és a szent Jeruzsálem a csillag, amely felé fordul, mikor imádkozik, mint ahogy a mohamedán is Mekka és Kába felé fordul imájában.

Így történt, hogy Szentírása és zsinagógái, szertartásai és erkölcsei, elzárkózása és törhetetlen hűsége távoli hazájához, ragaszkodása az ősök hagyományaihoz, testvéri együttérzése és hatalmas szervezete — nem olvadva bele a környezetbe, mely üldözte és megvetette s amely megrontott és elcsábított volna minden más, kevésbbé gerinces népet — megóvta a szétszórt zsidóságot attól, hogy elhagyja vallását és egyházát; szembeszáll a pogánysággal és megveti a pogányok isteneit, ellentáll a hellénműveltségnek épp úgy, mint a római erkölcsöknek és, hitében meg nem inogva, állhatatosan vallja, hogy, rendeltetése szerint, uralkodni fog a világon, mihelyt eljön a Messiása.

•

Noha megveti a pogány világot — és inkább védekezni igyekszik a hatása ellen, semmint a megtérítésére törekednék — a zsidóság mégis igazi apostolságot űz. Buzgón, kitartással és ügyesen végzi ezt. Megtaláljuk ebben az apostolságban fajának minden hibáját és kiválóságát: alkalmazkodó és rábeszélő tehetségét, ravaszságát és kapzsiságát, faji gőgjét és fondorkodását. A rabszolgák és szabadosok révén hozzáférkőzik a legmagasabb személyekhez, sőt befurakodik a cézárok palotáiba is. Kereskedelmi hajókon bejárja a tengereket és a Földközi tenger kikötőit. A zsibárus útján, aki bebarangolja a külvárosok utcáit és sikátorait, meggyúrja az alsóbb néprétegeket. — «Törvényeink — mondja Philon némi túlzással — vonzzák az egész világot: a barbárokat, az idegeneket, a görögöket, mind a szárazföldi népeket, mind a szigetlakókat, Keleten, Nyugaton és Európában egyaránt».

A nők könnyebben téríthetők, mint a férfiak, Damascus valamennyi asszonya áttér a zsidó hitre, ha Flavius Josephusnak hihetünk. A férfiak, kiváltképpen az idegenek, szintén áttértek, mert csábították őket az áttéréssel járó kiváltságok; a polgárjog, a hadmentesség és a szabadság, hogy bennszülött nőt vehetnek feleségül. A tételes hit és a magasztos tanítás szükségének érzése természetszerűen kellett, hogy

vonzza mindazokat, akiket elundorított a pogányság és elbátortalanított az általános hitfogyatkozás.

A megtérteket két osztályba sorozták: «a kapu prozelitái» és «az igazságosság prozelitái». Az előbbiek — afféle átmeneti szerzet a pogányok és a zsidók közt, akik még tisztátalanok ugyan, de érintésük már nem szennyezi be Ábrahám igazi fiait — csak az igaz Isten imádására és Noé hét parancsának megtartására voltak kötelezve. A második osztályba tartozók a körülmetélés, a vízbemerítés és az áldozat által igazi zsidók lettek; ezeket az isteni szövetség minden szokása és törvénye kötelezte, ünnepélyesen bevezették őket Isten országába és «tökéletes» volt a nevük.

*

Bármily buzgó volt is ez a térítés, a pogányság letörése még se sikerült a zsidóságnak. A pogányság és a zsidóság két ellentétes erő, egymásnak ellenszegülő hatalom.

A meg nem alkuvó, hithű farizeus irtózik a pogánytól, a pogány viszont megveti a zsidót. Az előbbi leveri lábáról a port, mint szennyet, ha pogány földön járt; a pogány pedig kicsúfolja és gyalázza a körülmetéltet. Cicero már csak «szolgaságra született népet» lát a zsidóságban; Seneca «nyomorult és bűnös népnek» tartja. Sokkal élesebben és keserűbben ítéli meg Tacitus: «a vallásuk ostoba és megvetésre méltó» — «a nép a rabszolgák söpredéke». Több, mint választófal: át nem hidalható, tátongó szakadék áll a pogányság és Izrael között. Szétszórva a nemzetek közt több, mint hatszáz év óta, egyetlen egy lelket se tudott a hitére téríteni; csak két szomszédos népre erőszakolta rá: az idumeabeliekre Hyrcanus János alatt és az ituriabeliekre Aristobulus alatt. Istene inkább elriaszt, mint vonz és törvénye, kicsinyes szertartásaival, inkább iga, mint támasz: nem támogatja, hanem bilincsekbe veri és elcsüggeszti a lelkiismeretet.

Nyilvánvaló, hogy képességei inkább védelemre, semmint támadásra és győzelemre teszik alkalmassá ezt a vallásos fajt; nagyobb az összetartó ereje, mint terjeszkedő képessége, inkább szívós, mint simulékony, inkább ellentálló, mint tetterős; van benne erő, de nem rokonszenves; kemény, mint a gránit, de hiányzik belőle az a felsőbbséges energia, mely magába olvasztja és átformálja a környezetét. Amilyen nagy a meddősége, mint hódító hatalom: épp oly csodás az elpusztíthatatlansága.

*

Semmi sem bizonyítja jobban Isten intéző kezét a történelemben, mint ez a kis nemzet, melyet minden oldalról szorongat — de sohase nyomhat el — az egytemes pogányság. Vándorlásai alatt a legkülönbözőbb civilizációkon keresztül, átvesz egyet-mást a káldeai és asszíriai hagyományokból, az egiptomi tudományokból és szertartásokból, a perzsa teológiából és a hellén filozófiából, de mindent megtisztít, átszűr saját vallási eszméin és marad: aki volt.

Többistenhívő az egész világ: ő nem az; bálványimádó minden nép: ő nem az; fétisimádó mindenki: ő nem az. Körülötte istenítik a királyokat és fejedelmeket: ő csak Ábrahámot ismeri apjának és nagy gonddal titkolja Mózes sírját, akiben csak legnagyobb törvényhozóját tiszteli. Megöli prófétáit, de megszelídül a szavukon: s ezeknek a halottaknak az igéi csak annál meggyőzőbben hatnak azokra, akik félreismerték őket.

Mindennek ellentáll: a bálványimádásnak, a filozófiának, a hellén civilizációnak, az üldözéseknek, a mindennél erősebb hatalomnak: az időnek — sőt tulajdon Messiásának is. Elmondhatjuk róla, hogy: ha nem tért át más hitre és meg sem romlott — ha nem is alakított át semmit — legalább mindent megőrzött.

Ez volt a zsidóság gondviselésszerű szerepe.

Az általános aléltságban, a nagy únottság közepette, mely elbágyasztotta az óvilágot: ennek a népnek a keblét mindig ugyanaz a gigászi reménység dagasztotta. Csakis ez a nép hitt az emberiség megváltásában: józan ésszel meg nem magyarázható csodás módon csakis ez látta a jövőben azt az aranykort, melyet a többiek, mint rég elmultat, már elsirattak. A zsidóság érdeme, hogy Isten eszméje állandóan ott fényeskedett a sötétségbe borult föld fölött és működése örökké látható volt az emberiség tévelygéseinek közepette is. A Szentlélektől megtermékenyített zsidóvérből született az, akinek Megváltó a neve: akiben megvalósult a próféták ideálja — aki kiragadta az emberi lelket a tévelygésnek és bűnnek feneketlen mélységeiből, ahol századok óta, legyőzve, kétségbeesetten vergődött.

Az ember tökéletlensége és hibái, ábrándjai és szellemének korlátoltsága mindig nyomot hagynak Isten nagyszerű művén.

A zsidók, nagy tömegükben, hűtlenek lettek rendeltetésükhöz: az egyedül igaz Isten nagyszerű eszméjét összekapcsolták a legszélsőségesebb kizárólagossággal. Mint hogyha Jehova — az egyetlen igaz Isten — kizárólag csak az ő Istenük lenne: az üdvösség szükséges és általános föltétele pedig a rituális törvény megtartása. — A Messiás pedig, akinek eljövetelét vár-

JÉZUS, SZŰZ MÁRIA — ÉS JÉZUS ROKONAI

AZ ANGYALI ÜDVÖZLET: „ÜDVÖZLÉGY, MALASZTTAL TELJES, AZ ÚR VAGYON TEVELED!"
(LUKÁCS: I. 28. ÉS KÖV.)

ják: nagy zsidó hódító, aki megbosszulja végre népének hosszú elnyomatását.

Ezek az előítéletek annyira elvakították és előmozdították a nép lelkiismeretét, hogy a judaizmus — amelynek pedig azt rendelte a Gondviselés, hogy készítse elő a Messiás útjait — lett a messiási műnek legnagyobb akadálya. De, amint a pogány világnak néhány kiválasztottja elkerülte az általános romlottságot: éppen úgy voltak hívők a zsidóságban is — ismeretlen kis csoport, amely távol áll az írástudók, papok és a nép tévelygéseitől és csöndben őrzi Istenbe vetett reménységeit.

Az evangéliumi írások ragyogó fényt vetnek a nemzetnek erre a választott csoportjára — az «igazi izraelitákra, akikben nincs álnokság» — akik közül Isten majd kiválasztja művének eszközeit. Különböző, más és más csoporthoz tartozó típusokat rajzolnak egyszerű, de szabatos, határozott és hű vonásokkal. Zakariás, az öreg pap, a bet-szauri pásztorok, az agg Simeon és Anna, a prófétanő, sejtetik velünk, hogy a papok közt is voltak még lelkek, akik nem kövesedtek meg az írástudók szőrszálhasogatásától. És Jeruzsálem tanult, előkelő társadalmában — sőt a nép között is, különösen az asszonyoknál — az áhítat élesztette a hitet és serkentett számos hívet, hogy buzgó imában könyörögjön Istenhez: irgalmazzon népének és küldje el az igazi Megváltót!

•

Ilyen elemek kavarogtak és keveredtek az emberiség nagy kohójában Róma alapításának nyolcadik századában, a 192-ik olimpiász közepe táján, a zsidók szerint, a teremtés negyedik ezredének vége felé.

Ez volt, Jézus első szava szerint «az idők teljessége». A Birodalom, a Pogányság, a Filozófia, a hivatalos Júdaizmus — szóval minden emberi erő elvégezte fejlődését. A világ haldokol a római uralom szolgaságában, a hamis vallásoktól lealjasítva és kétségbeesve rajtuk: hiába fordul a filozófiához, hogy tárja föl az élet és az erény titkát. A rendeltetéséhez hűtlenné lett zsidóság maga is haldokol.

Sohase volt válságosabb helyzet ennél. Isten azonban őrködik és választott népében imádkoznak, reménykednek az alázatosak.

A júdaizmuson kívül lélegzetfojtó, bizonytalan várakozás üli meg a világot, amelyről a költők, történetírók írásai és Sybilla könyvei tanuskodnak: az előérzet ez, mely hírül adja, bejelenti a történelem nagy eseményeit.

Nemsokára megszületik Jézus.

II. FEJEZET.

Jézus eredete. — Fogantatása.

Jézus eredete egyáltalában nem hasonlít a miénkhez.

Ő nem úgy született, mint mi: «nem a vérből, sem a test ösztönéből, se nem a férfi indulatjából». Meghozván az emberiségnek a titkot és képességet: hogyan lehet újjászületni a Szentlélekben — asszonytól és Isten Lelkétől született.

Isten Lelke a legmagasabb teremtő erő. Ő irányítja az általános fejlődést és vezérli a mindenség rendszeres, fokozatos fejlődését. Amint közbelépett a zürzavarban és az anyagnál, hogy megteremtse az érző lényt, továbbá az állatiasságnál, hogy létrehozza a gondolkodó, értelmes lényt, éppenúgy közbelép a gondolkodó lénynél, hogy «a föld meghozza gyümölcsét» és az emberiség lássa megfoganni a Megváltót, a Szentet, aki Isten Fiának fog hivatni.

Az isteni közbelépés eredménye csak egy teremtmény volt: most azonban az eredmény a Végtelennel egyértékű.

Isten személyesen egyesül művével és: ahogy az életet megtestesítette az anyagban, az érzést az életben, az értelmet az érzésben — most éppen úgy megtestesíti önmagát az emberiségben. A világok egymás fölé helyezkednek és tovább fejlődnek: az anyag világához hozzákapcsolódik az élet világa, az élet világához az állatok világa, az állatok világához az ember világa — most pedig Isten országa és Isten fiai következnek az emberiségben.

Ezek a folytatólagos teremtések alkotják, a maguk összességében, földünk nagyszerű drámáját; mindegyikük titokzatos; de mennél tökéletesebb a teremtmény; annál mélyebb a titok.

Az élet jobban el van rejtve, mint az anyag: az állat rejtélyesebb, mint a szerves élet, az ember nehezebben érthető meg, mint az állat: Jézus pedig minden másnál kevésbbé hozzáférhető. Aki az eredet titkait kutatja, meghatározhatja azokat az anyagi föltételeket, melyek közt a teremtmények létrejönnek: de az alapokat semmiféle kísérlet nem derítheti ki. — Honnan ered az anyag?... Honnan az élet?... Honnan az érző lény?... Honnan a gondolkodó lény?... Honnan jön a lángész?... És honnan jön a Krisztus?...

A tudomány, mely megáll a tüneményeknél, azt feleli: — Nem tudom... Az ész, mely az okot feszegeti, azt mondja: — Isten Szellemétől.

Milyen érzékelhető és történelmi formában nyilatkozott ennek a Szellemnek működése Jézus származásánál? — Feleletért az evangéliumi írásokhoz kell fordulnunk, mert ezek az

ókor egyetlen forrásai, melyek részletesen beszámolnak erről a rejtélyes, alig észre vett eseményről, amely pedig megváltoztatta az egész világ arculatát.

•

Az első jelenet Galilea félreeső vidékén történik. Addig ismeretlen neve: Názáret, ami virágot és új hajtást jelent.

Jeruzsálemből jövet, Szamaria végső halmairól már látni a kisvárost, mint fehér pontot messze távolban, a Jizrael síkságát környező meredek magaslatokon. Lapos födelű, szürke, négyszögletes házai két szomszédos dombnak keleti lejtőin épültek s a dombokat elválasztó szakadék egyúttal Názáret főutcája is. Ott vannak a mosakodó medencék, a műhelyek, a boltok, a piac, a zsinagóga. A várostól keletre keresztben futó völgyben forrás fakad, amelynek most «Mária forrása» a neve.

A szakadék és a völgy találkoznak a város utolsó házai mögötti kis síkságon, mely háttere annak a zöldelő lejtőnek, ahol Názáret fekszik. Tavasszal bársonyos pázsit ez a síkság, de nyáron kopárra kiég s a názáretiek — mint szérűn — itt nyomtatják ki ökreikkel a búzát és árpát és szeleltetik esténként a gabonát.

Olaj- és fügefák, nagylevelű, örökzöld nopál- és gránátalmafák, mandula- és citromfák, komor ciprusokkal tarkítva, igazolják a termékeny és virágdíszes kis város nevét.

Fiatal leányok és asszonyok jövés-menése teszi elevenné a forráshoz vezető utakat reggel és este. Lassan mennek, némán és komolyan, kezükkel egyensúlyozva fejükön a korsót, hátravetett fátyoluk szabadon lebeg: megelevenedett görög szobroknak látszanak.

Szabbaton és ünnepnapokon megtelnek nyüzsgő néppel a mezei utak. Férfiak és nők külön csoportokban járják a halmok lejtőit az olajfák alatt, a sírok mentén. A földön ülve beszélgetnek szakadatlanul: a férfiak palástban, a nők tarka köntösökben, a homlokuk szalaggal átkötve — bő fehér vászonkendőjük mintha szemfedő lenne rajtuk...

Csöndes békességet áraszt ez a föld: még a halmok hullámos vonalában sincs törés. A Dzsebel-esz-Szikh hegylánc körben övezi és zárja be a szemhatárt. Semmiféle nesz nem zavarja meg ezt a zárt magányt, ahol a szem és a gondolat önkénytelenül fordul az ég felé.

Itt, az egyik csöndes házban él ismeretlenül a fiatal hajadon, akinek Isten legfontosabb kinyilatkoztatását hozza az angyal...

•

A zsidók reményei végre közeledtek a teljesedéshez. Isten nem törődött a nagyokkal, az írástudókkal, a főpapokkal, sem a gazdagokkal. Alázatos teremtményt választott ki a tömegből. Mint tartalékot, őrzött a nép zömében olyan lelkeket, akikben megvolt a zseni s ezeknek soraiból tetszett választania azokat, akik majd megszabadítják a népet.

A fiatal leánynak Mária a neve. Még nincs tizenhatéves. Atyja, a hagyomány szerint Joachim, az anyja Anna. Azt hiszik, hogy még gyermek volt, amikor apját elvesztette. Királyi leszármazás, Dávid véréből és a templomban nevelték.

Különös, hogy ez a fiatal leány, égi sugallatnak engedve, Istennek ajánlja föl szűzességét: holott népének minden asszonya vágyhatott arra, hogy ő legyen a Messiás anyja s éppen ezért szégyennek tartották a magtalanságot. Mégis, mivel egyetlen örökös volt, a zsidó törvény és szokások értelmében jegyese lett és elígérkezett legközelebbi rokonának, Józsefnek, aki tulajdon nemzetségéből és családjából származott, hogy az vegye át majd az örökségét. Még nem tartották meg a mátkasággal járó első szertartást — a bevonulást férje házába — és még az anyjánál lakott, a kelengyéjét készítgetve, mint házának többi hajadonai.*

Történt aztán egy napon, hogy Gábriel, Isten angyala, emberi alakban jelent meg Mária házában. S az Úr angyala így köszönté Máriát:

— Üdvözlégy, malaszttal teljes, az Úr vagyon teveled, áldott vagy te az asszonyok között.

A zsidó menyasszonyok visszavonultan éltek és, elzárkózva barátnőikkel, kerülték a férfiak társaságát. Mária tehát zavarba jött az angyal láttára és szavainak hallatára. Azon tünődött, hogy mit jelenthet ez a köszöntés?

— Ne félj, Mária! — mondta neki az angyal. — Mert kedvet találtál Istennél. Íme, méhedben fogansz és fiat fogsz szülni és nevét Jézusnak hívod. Nagy lészen ő és a Magasságbéli Fiának fog hivatni; és néki adja az Úr Isten Dávidnak, az ő atyjának királyi székét és ország-

* A zsidók házasságának két főpontja volt: a jegyváltás és a mátka befogadása a férj házába. A mátkaság egy évig tartott és a fiatal leányt, ha visszalépett, megkövezték, mint a házasságtörő asszonyt. A jegyváltás ünnepélyes szertartás volt; a vőlegény, a két család és ezek tanuinak jelenlétében gyűrűt vagy más értékes ajándékot adott menyasszonyának, írott házassági ígérettel együtt és az esküvőt — a nő ünnepélyes átvezetését a férj házába — az egyévi mátkaság elteltével ünnepelték. Ez fényes, zenés szertartás volt: az apa és anya megáldották leányukat meg a vőlegényt s a fiatal párt a vőlegény barátai meg a menyasszony barátnői lámpásokkal, zenével és énekszóval kísérték új otthonába. A vigasság, ősi szokás szerint, hét napig tartott.

golni fog Jákob házában mindörökké és királyságának nem leszen vége.

A Szűz megértette most, hogy a várva-várt Megváltóról van szó: Arról, aki örök időkre visszaállítja Dávid ledöntött trónját, aki tehát Izráel dicsősége, a népeknek óhajtott Szabadítója és anyjának büszkesége lesz. — De hogyan hívhatták meg erre az isteni szerepre éppen őt, aki örök szűzességet fogadott?... Meglepetésében egyszerűen csak ezt kérdezte:

— Miképpen lészen ez, mikor férfit nem ismerek?

És, felelvén az angyal, mondá neki:

— A Szentlélek száll tereád és a Magasságbelinek ereje megárnyékoz téged; azért a Szent is, Ki tőled születik: Isten fiának fog hivatni.

És az angyal jellel bizonyítja szavait:

— Erzsébet, a te rokonod, szintén fiat fogant öregségében és ez hetedik hónapja neki, aki magtalannak hivatik...

Istennél semmi se lehetetlen! mire Mária alázatosan felelt:

— Íme, az Úr szolgáló leánya: legyen nekem a te igéd szerint!...

És elméne tőle az angyal.

*

Ez Jézus származása.

Az emberiséghez csak anyja köti. Aki Isten fiainak új nemzedékét avatja föl, elkerüli a földi származás rendes folyamát: nem ember nemzi őt, hanem a Szentlélek hívja életre, a Szűz tiszta méhéből.

Beteljesedett tehát az egyik legnagyobb, legcsodálatosabb jövendölés, mely a próféták szájából valaha elhangzott Izráelben: «Méhében fogan a szűz és fiat szül, akinek neve Emmánuelnek fog hivatni, ami azt jelenti: Velünk az Isten!» (Izaiás, VII. 14.)

Majdnem egy századdal később, az aggastyán apostol — szent János, aki legjobban be volt avatva Mestere titkaiba — megmagyarázta ezt az eseményt. Magának Plátónak a nyelvét veszi kölcsön s evangéliumának egyik lapján — amely fönségével mindent meghalad, amit a hellén filozófia valaha is tanított Istenről — kioktat bennünket, hogy Jézusban «az Ige testté lőn és miköztünk lakozék».

Az emberiség legmagasztosabb vágya mindent felülmúlva vált valóra az Ember Fiában, Isten emberré lett és az emberi természet Isten természetévé lett Krisztusban. Ő lesz ezentúl középpontja minden vallási mozgalomnak. Aki föl akar emelkedni Istenhez, Hozzá kell csatlakoznia. Ő az a kő, mely Sionban fölállíttatott. Akik megbotlanak benne, azok összetörnek, de akik reá támaszkodnak, soha meg nem inognak: lassanként fölépítik Isten házát, a városát és országát: minden teremtésnek legfőbb célját, amelyre várakozva epedt, szenvedett és sóhajtozott az egész világ!

*

Ha a Szentlélek megmozgat bizonyos kiválasztott lelkeket, hogy végezzék el ugyanazt a föladatot, akkor legyőzhetetlen hatalommal hajtja őket egymás felé, míg közelednek és egyesülnek. Mindjárt másnap, hogy Máriát kiválasztotta Isten anyjának, a szent Szűz elindult egy másik asszonynak — rokonának — látogatására, aki viszont arra választatott ki, hogy — élemedett kora és magtalansága ellenére — Keresztelő szent Jánost hozza világra.

Erzsébet — Zakariás főpap felesége — Júda hegyvidékén, kis városban lakott, aminő sok van Palesztinában. Akkor Karemnek hívták ezt a kis várost — ma Ain-Karim (azaz: «szőlők forrása») a neve — és zöldelő halmoktól övezett magaslaton fekszik. Lankás domboldalokon vannak az olaj- és fügefákkal beültetett szőlők, melyek a város közelében fakadó forrástól kapták nevüket. A szemhatár egyhangúságát itt-ott őrtornyok, erődök, terebinth-ligetek és szálas erdők zöld lombsátorai törik meg.

Ennek a két nőnek találkozása, amelyet szent Lukács részletesen megírt, élénken világít rá mind arra, ami foglalkoztatta ezt a szűk rokoni kört, melynek keretében teljesülésbe megy Izráel reménysége, amelyben, senkitől se sejtve, Isten már előkészítette az emberiség üdvét.

Akiket ugyanaz az érzés tölt el, beszéd nélkül is megértik egymást. A két anya, már az első szó után, mindennel tisztában volt.

Mária köszöntésére megmozdult a magzat Erzsébet szíve alatt és az anya, isteni sugallatra, így kiáltott föl:

— Áldott vagy te, az asszonyok között és áldott a te méhednek gyümölcse! De hogyan jutok én ahhoz, hogy az én Uramnak anyja jön hozzám? Mert, íme, ahogy megcsendült fülemben köszöntésednek szava: örömtől repesett méhemben a magzat. Mily boldog vagy te, aki hittél, mert be fog teljesedni, amiket az Úr mondott neked!

Mária ekkor mondta meg Erzsébetnek hivatása és anyasága titkát:

— Magasztalja az én lelkem az Urat — kezdte — és örvendezik az én szívem megváltó Istenem fölött. Mert ránézett szolgálója kicsinységére és mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék. Mert nagy dolgot cselekedett nekem a Hatalmas, kinek szent az ő neve. És irgalma, nemzedékről nemzedékre, azokon van, akik félik őt. Hatalmas dolgot művelt

karja erejével, szétszórta a szívük terveiben kevélykedőket. Hatalmasokat levetett a trónról és kicsinyeket fölemelt. Betöltött jókkal éhezőket és üresen bocsátott el gazdagokat. Fölkarolta Izráelt, az ő szolgáját, megemlékezvén irgalmasságáról, amint szólott vala atyáinknak, Ábrahámnak és ivadékainak mindörökre...

A költészet a heves indulatok és magasztos eszmék nyelve. A zsidóknál — mint általában minden keleti népnél — az ihletből fakad. Keleten minden lélek költő: az öröm vagy a bánat fakasztja dalra.

Ha volt valaha szív, amelynek ihletett himnuszban kellett hangot adnia: bizonyára ez a fiatal Szűz volt az, akit Isten arra választott ki, hogy a Messiás anyja legyen.

A bibliai asszonyoktól kölcsönzi az ujjongó öröm szavait — Liától és Sámuel anyjától, akik szintén örvendtek anyaságuknak — de kibővíti és átalakítja szavaikat. Fölcsendülnek dalhoz szokott ajkán a nemzeti himnuszok, melyek népe dicsőségét zengik és magasztalják Isten irgalmát, hatalmát, bölcsességét és hűségét.

Volt-e teremtmény, aki ily magasztos hivatás öntudatában szerényebb és alázatosabb lett volna ennél a Szűznél? Az ember fölfuvalkodik önmagában: gyakran saját erejére és szellemére támaszkodik Istennel szemben is. De Istennek ez a szolgáló leánya, csak saját alacsonyságát látja és egyedül Istenében magasztosul föl. Megjósolja eljövendő dicsőségét, már hallja az ujjongó üdvözlést, mellyel a jövő századok során magasztalni fogják, de ebben csak Annak diadalát látja, aki nagy dolgokat művel általa.

Nem egyszerű asszony, nem Éva leánya az, aki így beszél. Ez az ihletett himnusz túlemelkedik a földi szemhatárokon és záró végszava a letűnt régi kornak. Ez már nem Istenhez fohászkodó reménykedés, hanem diadalmas hit, amely már látja és hívja Istent: az új idők himnusza — az öröm leggyönyörűbb ujjongása, mely valaha emberi szívből kitört.

*

Mária majdnem három hónapig maradt Karemben, Zakariás főpap házában. Hosszú imádságban, szakadatlan bizalmaskodásban, Isten szándékainak imádatos tiszteletében és azok teljesedésének áhítatos várásában telt el ez az idő. Az érzések, melyek napfényre törtek a Szűz himnuszában, sokkal mélyebbek voltak, semhogy mások is megfértek volna mellettük. Ezekben élt Mária, mint azok, akik elmerülnek szerelmükben — azzal a különbséggel, hogy: míg a földi szerelem csak egyre szorítkozik és elszigetelődik, addig az isteni szeretet szétárad és másokat is éltet. Mária révén Isten tündökölt abban a családban, mely vendégül látta: — Zakariás, Erzsébet és a születendő gyermek lelkében élt az Isten.

A várva várt napon Erzsébet fiat szült, híven az ígérethez, amelyet Zakariás kapott, mikor egyik reggelen éppen tömjénáldozatot készült bemutatni Jeruzsálemben. Az illatszerek oldalának jobbfelén megjelent Isten angyala és közölte vele fiának magasztos, vallási rendeltetését.

A gyermek születése nagy feltűnést keltett a szomszédos falvakban és Zakariás családjában. Mindenki tudott Erzsébet élemedett koráról: ez a kései szülés, mely meghaladta az emberi reménységet, bizonyította az isteni kegyelem közrejátszását. Az anyát szerencsekívánatokkal halmozták el mindenfelől.

Nyolcadnapon, amikor körülmetélték a gyermeket, újabb csodás dolgok történtek. A rokonok és a család barátai, ősi szokás szerint, atyjának, Zakariásnak nevét akarták adni az elsőszülöttnek.

— Soha! — tiltakozott az anya.

A zsidóknál az anya előjoga volt, hogy megválassza gyermekének nevét. Ki ismerné jobban gyermekét, mint az anya? Ki érthetné meg nála jobban? Ha a névnek jellemeznie kell a viselőjét: az anyai szív és értelem mindig meg fogja találni a legkifejezőbb nevet. Jól tudva, hogy Istennek köszönheti ezt a fiút: Erzsébet csakis szívére és hitére hallgatva, azt akarta, hogy a gyermek neve kifejezze az anyjának juttatott kegyelmet.

— János lesz a neve — mondta.

A szokásra és hagyományokra hivatkozva ellenkeztek vele:

— A családban senkit se hívnak így! — mondták.

Fölszólították az apát, hogy nyilatkozzék. Zakariás, aki néma volt attól fogva, hogy az angyal megjelent neki a templomban, írótáblát kért és belekarcolta a viaszba:

— János legyen a neve.

Ugyanebben a pillanatban visszakapta nyelve használatát és dícsérni kezdte az Urat. Megrendült az egész gyülekezet. Meghányták-vetették, hogy mi történt az öreg főpap házában; és Júda hegyvidékén, valahová csak eljutott a csodás dolgok híre, mind álmélkodtak. A Messiás eljövetelének reménye élénken élt akkor a népben és mind várták a nagy Prófétát.

— Vajjon nem Zakariás gyermeke lesz-e a Messiás, vagy legalább is próféta?

Találgatták a jövőjét és váltig kérdezgették egymástól:

— Vajjon mi lesz ebből a gyermekből?...

„MIKOR PEDIG HERÓDES MEGHALT . . . FÖLKELVÉN (JÓZSEF), VEVÉ A GYERMEKET ÉS ANNAK ANYJÁT ÉS IZRÁEL FÖLDJÉRE MÉNE"

(MÁTÉ : II. 19. ÉS KÖV.)

„A GYERMEK PEDIG NÖVEKSZIK ÉS ERŐSÖDIK VALA...“
(LUKÁCS: II. 40.)

— Az Úr keze van ővele! — mondogatták, a zsidóknál kedvelt szólásmódban.

Mialatt ezek a zavaros hírek városról-városra szálltak, Isten munkája tovább folytatódott János bölcsője körül. Atyját is eltöltötte a régi próféták lelke: belelátott a misztériumba, melynek kimondhatatlan titkát názáreti Mária hordozta méhében. Él benne fia hivatásának teljes tudata, megérti, hogy beteljesedik végre minden, amit Isten öröktől fogva ígért a szentek és próféták által s a Szentlélektől ihletve, magasztos jövendölésben énekli:

— Áldott legyen az Úr, Izraelnek Istene, mert rátekintett és megváltást készített az ő népének és az üdvösség szarvát támasztotta nekünk, Dávidnak, az ő szolgájának házában: amint szólott vala szentjeinek szája ősidőktől fogva prófétái által.

— Szabadulást ellenségeinktől és mind azok kezéből, akik gyűlölnek minket: hogy irgalmasságot cselekedjék atyáinkkal és megemlékezzék az ő szent szövetségéről, melyet esküdött Ábrahám atyánknak, hogy megadja nekünk, hogy ellenségeink kezéből megszabadítva, félelem nélkül szolgáljunk neki jámborságban és igazságban ő előtte, minden napjainkban...

És, reá tekintvén fiára, fölkiáltott:

— Te meg, gyermek! A Magasságbeli prófétájának fogsz hivatni, mert előre mégy az Úr színe előtt, elkészíteni az ő útjait. Hogy az üdvösség tudományát add az ő népének, bűneik bocsánatára: a mi Istenünk mélységes irgalmából, mellyel meglátogatott minket a magasságból fölkelő, hogy lábainkat a békesség útjára igazítsa!...

A Hillel vagy Sammai főpapi iskolájából kikerült farizeusok tudománya éppenúgy nem ismerte ezt a nyelvet, mint a papságnak teljesen külsőséges vallásossága. Új szellem süvöltött át az emberiségen.

Még mielőtt megszületett — alighogy megfogant anyja méhében — Jézus már szétárasztja világosságát. Megszentel és ihlet: megszenteli Jánost, Erzsébet méhében, olyan fönséges kijelentésekre ihleti Zakariást, melyek a régi prófétákra emlékeztetnek és fölérnek azok jóslataival. Ez az általa átszellemült öreg főpap éppen oly nagy, mint a régi próféták.

•

Nem elég rámutatni az érzékelhető és kézzel fogható tényekre, hanem jeleznünk kell a lelki tényeket, az érzelmeket, az eszméket és ihletet — a sugallatot — is. A történelem érdekessége éppen ezekben a rejtett tényezőkben van, amelyek a mozgalmat irányítják: tehát *csinálják* a reális történelmet. Semmi látható dolog nem történhetik ezen a földön, aminek ne volna láthatatlan oka a lélekben és Isten akaratában.

Júdea hegyvidékének az a csöndes, kis zuga, ahol Mária, Erzsébet és Zakariás találkoztak, igazi imaterem, sőt templom. A kereszténység már ott van a maga egész teljességében. Jelen van Isten, noha láthatatlanul. Ő lelkesíti a két anyát, eltöltve szeretetével és szavával szívüket-lelkűket. Ez a két szerény teremtés, minden emberi segítség nélkül, híjával minden eszköznek, ami — földi szempontból — megmozgathatná a világot, eszköze annak a születendő hatalomnak, mely megrohanja, fölforgatja és átteremti az egész világot. Ők jelentik meg, hogy nemsokára valósággá lesz az ideál, melyet a próféták a jövő távolában láttak: az ő szívük lett a zsidó nép nemzeti reménységének tiszta, lángoló oltára. Tökéletes tisztánlátással fölfogják, megértik és hirdetik Isten nagy művét — a szóval ki se mondható irgalmasság egész tervét — melynek célja: Izráel és az emberiség üdvössége, föltételei pedig: az ember önmegtagadása.

A kereszténység kezdetén; Jézus Lelkének fényes diadalát megelőzően, lehetett talán lenézni ezt a két ismeretlen teremtést és jövendölő ujjongásukat; de a bevégzett és mindenkor győzedelmes művel szemben el kell ismernünk, hogy az emberinél felsőbb, tökéletesebb Lélek dolgozott bennük. Olyan elsőrendű, nagyszerű anyák ők, aminőket egyedül csak Isten teremthet — semmiféle költői fantázia csak meg se álmodhatja őket!

•

— Ott volt-e Mária János születésénél és részt vett-e körülmetélésének ünnepén?... Az evangéliumok inkább az ellenkezőt sejtetik. Lukács előbb említi Mária hazatérését Názáretbe és csak azután beszél a Zakariás házában történt eseményekről s ezekben már semmi sincs, amiből gyaníthatnók, hogy Mária még ott volt.

A Szűz még csak jegyes volt ekkor: még nem történt meg Mária ünnepélyes átvezetésének szertartása a vőlegény házába. De már kitűzték ennek a családi ünnepélynek napját: ezért kellett Máriának hazamennie Názáretbe.

Az ain-karimi nyugodalmas napok után következett most a megpróbáltatás.

Anyaságának jelei már mutatkoztak. — Miképpen menti meg az Isten szűzességének becsületét az emberek előtt és vőlegényének szemében, akinek jegyese volt?... Ennek a gondolatnak meg kellett fordulnia Mária agyában. De, ami szorongó rettegéssel tölthetett volna el

bármely közönséges lelket, aki csak önmagával törődik — nem zavarhatta meg annak lelkibékéjét, aki mély alázattal jelentette ki: «Íme az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint»...

Akik érzik, hogy — bármily mértékben is — Istennek eszközei: hitük teljességében egészen rábízzák magukat; mert Isten elhárítja, vagy összetöri az akadályokat. Mária, ahogy Bossuet fönséges egyszerűséggel mondja — mindent Istenre bízott és nyugodt maradt.

Názáretben pedig a következők történtek:

József, aki mindeddig nem tudott a misztériumról, amelynek titkát Mária tartózkodásból és alázatosságból megőrizte, észrevette Mária állapotát. A látszatból azt hihette volna, hogy menyasszonya hűtlen lett hozzá: de Mária erényes voltának hite és tisztelete előzte ezt gyanút. Mivel nem is sejthette Isten kifürkészhetetlen szándékát, habozott. Emberi szempontból igazságos óhajtván lenni, arra a lépésre határozta el magát, amely látszatra mindent megment: ahelyett, hogy nyilvánosan házasságtöréssel vádolta volna meg — botrány és feltűnés nélkül fogja visszautasítani jegyesét.

De a leghiggadtabb és legbölcsebb ember észjárása sem közelítheti meg az isteni igazságot és igazságosságot. Ha József végrehajtja elhatározását: megnyugtatja ugyan tulajdon lelkiismeretét, de — tönkreteszi az anya és a gyermek becsületét.

Aki mindent elkövet, hogy megismerje kötelességét, tévedhet ugyan — de megérdemli, hogy Isten megsegítse: és Isten valóban közbe is lép, hogy megmentse. Az isteni sugallat fölvilágosította Józsefet és közvetlenül belekapcsolta a mellette történő eseménybe, amelyről eddig sejtelme sem volt.

Aggodalmai és kétségei közt — amikor már azon volt, hogy végrehajtsa, amit igazságosnak tartott — álmot látott egy éjszakán.

Isten angyala megjelent neki és így szólt hozzá:

— József, Dávid fia, ne félj magadhoz venni feleségedet, Máriát, mert, ami ő benne fogantatott: a Szentlélektől vagyon. És fiat fog szülni, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert ő szabadítja meg népét bűneitől.

Isten világossága teljesen megvilágít mindent, bármily úton jut is lelkünkbe, akár külső látomás, vagy álom hozza ránk, ébrenlétben, vagy alvás közben, akár hirtelen támadt és közvetlen sugallat, akár külső vagy belső szózat, mely a természetből vagy embertől származik — úgy hogy a lélek azonnal tisztán lát, az akarat elhatározásra jut és az ember cselekszik.

József fölébred, fölkel és habozás nélkül engedelmeskedik Isten szavának, mely parancsol lelkiismeretének.

•

Haladék nélkül megtörténik Mária átvezetése és befogadása jegyesének házába, Mózes törvénye és a zsidók és galileaiak szokásai szerint. Az ünnep hét napig tart, bárányokat áldoznak: égő lámpásokkal és mirtuságakkal kísérik a menyasszonyt a nyoszolyó-leányok.

Típusa a Szűz a tisztaságnak és kedvességnek, a szelídségnek és erőnek, a fönségnek és alázatosságnak. Alakja megihleti a legnagyobb művészeket, de fölülmulja tehetségüket; a kereszténység áhítattal csodálja és a világ fölé emeli az alázatos názáreti nőt, mint a nő-ideál megtestesülését.

Nincs ebben a házasságban semmi — csak házastársak tökéletessége — ami megkülönböztetné bármely más házasságtól. Józsefen és Márián kívül senki se sejtette, hogy Isten gondviselése csak a Messiásnak akart bölcsőt előkészíteni ezzel a friggyel — támaszt adva a Messiásnak és anyjának Józsefben, aki a törvény szerint az egyiknek atyja, a másiknak pedig férje.

Az egyesült házastársak tehát úgy éltek, mint fivér és nővér és József — az evangélium tiszteletreméltó, de határozott szavai szerint — «nem ismeri vala» Máriát.

József megértette milyen szerep jutott neki Jézus születésében; érezte, hogy neki kell őriznie két szent gyöngeséget: neje szűzességét és az ő születendő magzatának gyermekségét.

Ennek a szelíd, egyszerű és becsületes kézművesnek jut a dicsőség, hogy a zsidók őt tartják a Názáreti Jézus atyjának: de egyúttal ő lesz az önmegtagadás, az odaadás és hűség mintaképe is. Neve összefonódik a földkerekség legdrágább, legtiszteltebb két nevével: Jézuséval Máriáéval. A keresztény Egyház mindig együtt említi szertartásaiban mind a hármat. Megpróbáltatásainak idején, századokon át, letörve emberi gyarlóságában — Krisztus szenvedéseinek öröksége ez, amelynek terhét az Egyházra hagyta Isten — mindig e kiválasztotthoz emelte szemét a kereszténység és hívta segítségül láthatatlan védőszentjét.

•

A napok multak, nagy volt a várakozás Názáretben, az ácsmester József házában. Az evangéliumok mértéktartó bölcsessége semmi részletet nem jegyez föl erről az időről: de akik ismerik az anyai szívet — sejthetik a Szűz isteni révületeit a Megváltó születésének előestéjén. A földi anyákat a bizonytalan jövő

álmai izgatják: Jézus anyját ellenben végtelen reménységek éltetik, amelyeknek se a teljességét nem csökkenthette, se derült harmóniáját nem zavarhatta meg semmi sem.

III. FEJEZET.

Jézus származása:
születésétől hazatéréséig Egiptomból.

Róma alapításának 747—749-ik esztendejében Júdea történetének új eseménye mozgatta meg Heródes kis királyságának egész lakosságát, továbbá a birodalom valamennyi keleti tartományát és szövetséges vagy adófizető államait.

A Tanács újabb tíz esztendőre meghosszabbította Augusztusnak császári küldetését, amely a 746-ik esztendővel végződött. Augusztus összeiratta a római polgárokat, még a polgárjoggal bíró városokban is. Ilyenek voltak: Antiochia, Berytus, Szíriában és Tarsus Ciciliában. Janus templomát ekkor zárták be harmadízben és a béke sohasem volt teljesebb, zavartalanabb és általánosabb a birodalomban. A világ ura fölhasználta ezt: leltárt csinált, mint bármelyik gazdag birtokos és, mint az okos, takarékos majoros, fölmérette a földjét. Összeiratja alattvalóit és szövetségeseit, rendezi a naptárt, jövedelmeiről pontos számadást vezet, amely, noha csak töredékekben, napjainkig megmaradt. Elrendelte a népszámlálást a tartományokban, továbbá a szövetséges vagy adófizető országokban. A császári rendelet érvényes volt Júdeában is, ahol akkoriban Heródes kormányzott.

Voltak, akik tagadni próbálták ezt. A kritika mindent elkövetett, hogy rásüsse az anakronizmus vádját szent Lukácsra, az egyetlen íróra, aki megemlékezik a tartományoknak és Júdeának erről a népszámlálásáról. Az elfogulatlan történelem nem követheti azokat, akik megtámadják a harmadik evangélium tanuságát.

A szolgalelkű Heródes, akinek politikája egyetlen alkalmat se mulasztott el, amikor hizelegheteti Augusztusnak, óvakodott ellenszegülni ura akaratának: és a rendelet meghagyta, hogy össze kell írni minden zsidót, mindegyiket születésének helyén, ahol hűséget kell esküdnie császárának és a királyának.

Ebből az alkalomból kellett Józsefnek és Máriának Bethlehembe utaznia. József ugyanis ebből a kis városból származott, törvény szerint tehát ott kellett jelentkeznie. Kétségtelenül mindketten Isten ujját látták ebben a váratlan eseményben, mely abba a városba parancsolta őket, ahol, a próféták szerint, Izráel megváltójának kellett születnie. Noha terhessége már előrehaladott s a tél zord, a hosszú út pedig fárasztó volt, Mária mégis útra kelt Józseffel.

*

Názáret három-négy napi járásra van Betlehemtől, ha légvonalban számítjuk az utat Jizreel síkságon át, Szamaria és Júdea hegyvidékén keresztül, Ginea, Betulia, Szihem, Latona, Bethel, Tell-el-ful és Jeruzsálem városokon át és végig Refaim alföldjén. A karavánok egymást követik ezen az úton. A nép gyalog megy, de Júdeában ritkaság, hogy az utazó családoknak ne legyen szamaruk; a fáradhatatlan és türelmes állat kevéssel beéri, cipeli gazdája eleségét és ruháit: ő a szegény ember teherhordozója.

A vándorok meg-megállnak a hosszú út mentén a források mellett, egy-egy lombos fa árnyékában; este, napnyugtakor, az esős évszakban, sátort ütnek a városok előtt a karavánszerályokban, melyek oltalmat adnak az utasoknak és barmaiknak; másnap reggel vagy hajnalban aztán tovább mennek, Jeruzsálemről szóló zsoltárokat énekelve és Jehova házát magasztalva, míg állomásról állomásra végre elérik útjuk célját.

Így utaztak József és Mária is, azoknak társaságában, akiket Augusztus rendelete, éppen úgy, mint őket, Betlehembe vagy Júdea más városaiba parancsolt.

Betlehem két mérföldnyire fekszik Jeruzsálemtől délre, Refaim alföldjén túl, Júdea hegyvidékének kellős közepén. Két egymásbafutó félholdalakú domb gerincének az orman áll és minden oldalról mély völgyek határolják. A középső: Vadi-el-Karubeh — ez a legtermékenyebb — a félhold két csúcsa közé szorulva, meredeken lejtősödik és lépcsőzetes falaival — melyek azért épültek, hogy a termőföldet el ne mossa az eső — óriási zöldelő amfiteátrumhoz hasonlít, melynek egyes emeletei szőlőkkel, viruló olaj-, füge-, mandula- és szentjánoskenyérfákkal díszlenek.

A szemhatárt északon és nyugaton elzárják a Betlehem mögött emelkedő hegyek, de kelet és dél felé gyönyörű a kilátás. Itt van a szántóföld, ahol a moabita Ruth kalászokat szedett és mindjárt mellette, az alacsony dombon épült Bet-Szaur városkában volt Boóz szérűje. Távolabb látszik Júdea sivatagja, terméketlen, sziklás hegyeivel és szürke hamuhoz hasonló homokjával. A nap bearanyozza ezt a kietlen vidéket, melynek kopár földjén azonban semmi sem terem. Túl mind ezeken — Moab kékesibolya sziklafala mögött, mely meredek bástyaként zárja el — mély medencében hullámzik a Holttenger sötétkék vize. Dél felé magányos hegy-

csúcs emeli ég felé büszkén, kúpos ormát: a Heródion, amelynek tövében — végakarata szerint — az öreg Heródes nyugszik és alussza örök álmát.

Ilyen a vidék, ahol Dávid született s ivadékai most jelentkezni kötelesek a népszámlálásra.

A házak zsúfolásig tele vannak. A város Kan-ja — a Karaván-szálló, vagy «diversorium», ahogy szent Lukács nevezi — túltömött, mint a hangyaboly. Mária és József már nem kapott helyet. A fiatal házaspár kénytelen volt menedéket keresni a szomszédos barlangban; Palesztina mészkő-hegyeinek lejtőjén gyakoriak az ilyen barlangok. Ezeket az üregeket emberek vájták és az egyiknek jászol vagy istálló volt a neve; ez a falu végén volt, a hebroni úton és barmok istállójának használták.

Ebben a barlangban húzta meg magát a házaspár: s ezen a nyomoruságos menedékhelyen kellett megszületnie Dávid Fiának — akiről az angyal azt mondta az anyának, hogy Szent és Isten Fia lesz, a Megváltó és az örök trón örököse. A világtörténelemnek ezt a legfontosabb eseményét oly fönséges egyszerűséggel mondja el az Evangélium, mintha a legutolsó betlehemi gyermekről lenne szó:

«Lőn pedig, mikor ott valának, eljött az ideje, hogy szüljön. És szülé az ő elsőszülött fiát és bepólyázá őt és jászolba fekteté, mert nem kaptak helyet a szálláson.» (Lukács: II. 6—7.)

Az anya, aki szűzességben fogant, szűzességben szült is. Az evangélium meg is értteti ezt, mondván, hogy nem ismerte anyáink gyöngeségét és fájdalmait. Ő maga veszi el gyermekét és fekteti bele a rögtönzött bölcsőbe. A keresztény hit térdre borult a szent asszony és gyermeke előtt, aki a keblén pihen: föltekintve rájuk, fölismeri a szelídséget, a szegénységet és az áldozatos lemondást... Mindig új és új képek, látomások fakadnak ebből a leírhatatlan jelenetből, melynek hatalma, lenyügöző varázsa és szépsége mindörökre kimeríthetetlen.

Történtek pedig ezek a decembernek egyik éjszakáján, a zsidó naptár szerint Tebet havában, teljesen titokban, csak Mária és József jelenlétében. Az álomba merült kis falu nem is sejtette Annak megszületését, aki — sokkal inkább, mint Dávid — örökre halhatatlanná teszi a nevét. De Isten Lelke ébren virraszt a barlang és az elhagyott bölcső fölött: oda vezeti választottjait.

Tőle ered minden kezdeményezés. Akiket fölvilágosít: azok látnak; akiket szólít: azok meghallják a szavát; akiket malasztja nem érint: azok tétlenül tespednek tovább tudatlanságukban és sötétségben.

•

Betlehem alatt, valamivel Bet-Szauron túl, ahol Boóz árpa- és buzaföldjei voltak, ahol kalászokat szedett valaha a moabita Ruth, nyájaikat legeltették akkor a pásztorok.

Keleten a pásztornép a földmívelő-osztály legalsó rétege: a cselédek cselédje. A föld birtokosa — a gazda — nem dolgozik, hanem szolgákat, kézműveseket, pásztorokat tart. Még ma is ilyenek ezek a pásztorok: a fejükön turbán-féle, hosszú, fekete szövetből, a vállukon bárányból, mezitláb, vagy rongyos sarukban járnak, a kezükben rövid furkósbot tölgy- vagy eperfából. Fölváltva őrködnek éjszakánként, magasabb sziklákon, lobogó pásztortűz mellett. Az első esőzések után a föld — amelybe később a magot vetik — bőven terem mindenféle füvet és virágot: ezeken az első hajtásokon legelnek a nyájak.

Mialatt a bet-szauri pásztorok virrasztottak, mennyei világosság áradt reájuk, melynek fényében megriadva látták, hogy mellettük áll az Úr angyala.

— Ne féljetek — mondá nekik az angyal — mert íme, nagy örömöt hirdetek nektek, mely lészen az egész népnek, minthogy ma született nektek az Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, Dávid városában. És ez nektek a jel: kisdedet fogtok találni, pólyába takarva és jászolba fektetve.

És azonnal mennyei sereg sokasága vette körül az angyalt, mely magasztalta Istent, mondván: «Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakaratú embereknek».

A mennybéli angyalok ujjongva köszöntik Jézus születését. Semmi sem történhetik itt lent a földön, amit fönt az égen Isten el nem határozott. A földi események mindig csak eredményei az égi és kifürkészhetetlen okoknak. Ennek a bölcsőnek egész jövője és minden titka benne van a két szóban, melyek betöltik a tért és az időt — mindenséget és az örökkévalóságot — «dicsőség és béke»: dicsőség Istennek és béke az embernek. Ezentúl a Róla megfeledkezett földön — itt van már Istennek egyszülött Fia, aki megtanít bennünket Isten szent nevére és megalapítja az ő országát. Az emberiség, melyet a létért vívott harc kiszolgáltatott a pusztítás erőszakos törvényének, megismeri most a béke törvényét, mert a szeretet törvénye fogja igazgatni.

Az angyalok fölszálltak az égbe és eltűntek, a pásztorok pedig így szóltak egymáshoz:

— Menjünk át Betlehembe és lássuk ezt a dolgot, ami történt, melyet az Úr hírül adott nekünk.

És elmenének sietve és megtalálták Máriát és Józsefet és a jászolban fekvő kisdedet. Látván pedig ezeket, valónak értették a beszédet, melyet nekik e gyermekről mondottak vala. (Lukács, II. 9—17.)

Az Istentől fölvilágosított egyszerű lelkeknek mélyre lát a szemük; kitalálják, amit a bölcs minden filozófiájával sem bír megérteni. Istent és szándékait csak a hit ismeri, az ész fölényesen vitathatja: kisiklanak köréből és elvakítják; az ész saját kívánságai szerint akarná átgyúrni, hogy beleszoríthassa törvényeinek szűk keretébe: de csak annyit ér el, hogy megtagadja, leggyakrabban pedig elferdíti vagy lekicsinyli.

A pásztorok visszamentek a nyájhoz és elmondták, hogy mit láttak. A többiek mind álmélkodtak és magasztalva dicsőitették Istent. Úgy látszik azonban, hogy czeknek a szegény pásztoroknak a bizonyságtétele nem mozgatta meg a betlehemi népet, se nem zavarta meg Jézus bölcsőjének békéjét és alázatosságát. Jézus ismeretlen maradt, anyjával és Józseffel együtt. De Mária megőrizte szívében az angyali üdvözlet szavait. Mint minden anya, ő is fölhalmozta emlékeinek kincsét, mint lelki könyvet, melynek lapjait gyöngéden forgatta naponta.

*

Ma is megvan még a pásztorok legelője, a téli időszakban ugyanúgy ott legelnek a nyájak, mint Jézus idejében az olajfák alatt, a mezőkön, ahol ugyanaz a fű zöldel ma is és ugyanazok a kökörcsinek virítanak. A vallásos tisztelet sohase hanyagolta el ezt a helyet, ahol Krisztus hasadó hajnalának első világossága fényeskedett. Karácsony éjszakáján a betlehemiek mind kitódulnak szent Ilona templomához, amelynek már csak romjai állnak és a félig bedőlt sírboltokban imádkoznak őseikhez, a bet-szauri pásztorokhoz, akik az első apostolok voltak.

Ahogy csoportosan ülnek a rombadőlt falakon, a köröskörül ültetett olajfák árnyékában, hosszú, fehér fátylaikban — messziről nézve — azokra a titokzatos teremtményekre emlékeztetnek ezek az asszonyok, akik énekszóval köszöntötték Jézus születését. Ennek a tömegnek vígsága és derűs nyugalma összhangban van azokkal az emlékekkel, melyekkel bővelkedik ez a hely, ahol Kelet verőfénye megszépít mindent, sőt még a terméketlen sziklának is a termékenység és az élet látszatát kölcsönzi.

*

Nyolcad napon, Mózes törvénye értelmében, körülmetélték a gyermeket, ugyanabban a házban, ahol menedéket találtak a szegény idegenek. Valószínű, hogy ez a családi ünnep nagyon szegényes ünnep volt. Egyszerűen, szinte titokban történt minden: csak a gyermeknek adott prófétai név volt rendkívüli. Pedig ez a «Jézus» név közönségesnek látszhatott akkor, mert más gyermekek is viselték. Isteni jelentőségét Jézusban csak a hit szeme látta és csak Mária és József szívében élt ez a jelentőség.

A zsidók minden teremtmény első szülöttjét Istennek ajánlották és ezeket öt sékel szentelt pénzért vagy száz obulusért kellett megváltani. Harminchárom napra a körülmetélés után az anya a templomba ment, hogy megtisztuljon; ha gazdag volt, bárányt áldozott, a szegény pedig két galambot.

Hogy elvégezzék a mózesi szertartást, Mária és József Jeruzsálembe mentek az előírt napon és magukkal vitték Jézust is.

A szokásnak megfelelően a nők udvarában, Nikánor kapuja előtt jelentkeztek, a lépcsők alján, mindjárt a papok udvarának kapuja mellett, szemben az áldozati oltárral; megfizették az öt sékelt és Mária átadta a papnak a két galambot.

A templom, az oszlopcsarnok és az udvarok — mint a zsinagógákban még ma is — az áldozat és imádság óráiban tele voltak néppel. amely áldozni jött, hozta az ajándékokat, végezte a tisztulást és elmondta a geüllahot, a megváltás imádságát.

Mikor Mária, az áldozatok oltára előtt térdelve, bemutatta fiát a papnak, a Simeon nevű aggastyán is ott volt a zsidók között, akik könyörögtek Istenhez, hogy emlékezzék a Messiás napjára és a jövendő nemzedékek életére. Ezt az aggastyánt Isten Lelke vezérelte a templomba éppen abban a pillanatban, amikor ott Jézust bemutatták. Simeon Jeruzsálemben lakott, egyike volt azoknak az ájtatos zsidóknak, akik Isten félelmében és hűségében éltek és ezzel a kívánsággal üdvözölték egymást — «Bár megláthatnám Izrael vígaszát!»...

Hosszú élete folyamán látta hazája földi sorsának hanyatlását, egyike volt azoknak, akiket lesujtott Heródes uralkodása, amely szakadatlan sorozata volt a pogánykodásnak és istentelenségnek: de semmi sem bírta kiölni szívéből a szabadulás reménységét. Igazi mintaképe volt a buzgó és derűsen bizakodó hitnek. Ősz fejjel is megőrizte a fiatal lelkek bizakodását: sohase panaszkodott — csak várt és remélt. Titokzatos hang sugallta neki, hogy közel van Izrael szabadulása, üdvössége és hogy nem hal meg, míg színről-színre nem látta az Úr fölkentjét.

Hirtelen támadt sugallat fölfedte előtte, hogy a Messiás az a kisded, akit a szegény asszony éppen most mutat be a papnak; karjaiba vette

tehát és — mint Zakariás — próféta lett az aggastyán is, magasztalván az Urat:

— Most bocsátod el szolgádat, Uram, a te igéd szerint békességben — kiáltott föl — mert látták szemeim a te megváltásodat, melyet készítettél minden nép színe előtt, világosságul a pogányok megvilágosítására és dicsőségére a népednek, Izraelnek.

Ez a fönséges riadó mélyen bevéződött a keresztények öntudatába, mint halhatatlan kifejezése a reménykedő emberek örömének, akik végre tulajdon szemükkel látták a jót, amelynek eljövetelét rendületlen hitük türelmével várták.

•

József és Mária álmélkodva hallgatták gyermeküknek ezt a rajongó magasztalását. Simeon megáldotta őket és, ragyogva a benne lángoló lélek tüzétől, most az anyához fordult:

— Íme, asszony, tétetik ez a gyermek sokak romlására és föltámadására Izraelben és jelül, melynek ellene mondanak, sőt neked magadnak is tőr fogja átjárni lelkedet, hogy nyilvánosságra jöjjenek sok szívből a gondolatok. (Lukács, II. 28 és köv.)

Jézus fájdalmas sorsának és anyja szenvedéseinek ez a megjövendölése kegyetlenül beteljesedett. A Megváltó nyilvános élete valóban szakadatlan harc, föltámadása utáni élete pedig az általa alapított Egyházban, hosszú kálvária a válságoktól elgyötört világban. Krisztus ugyanaz ma, aki tegnap volt és holnap lesz: az ellentmondás csodája. Vagy mellette kell lennünk, vagy ellene: vonz vagy eltaszít — de mindenképpen nyilatkozásra kényszeríti a lelkiismeretet.

Amikor emberi ajkról elhangzó szavak századokon át egyforma ragyogással világítanak, ezzel elárulják eredetüket: nem az ember, hanem Isten lelke szólalt meg bennük.

Simeon szózata is visszhangra talált a templomban járó-kelő nép között: az aggastyán rajongása hatással volt rájuk.

Ott volt még a templomban az igen jámbor Anna asszony is, Fánuel leánya, Azer törzséből. Hétévi házasélet után özvegységre jutva, életét éjjel-nappal a templomban töltötte imádsággal és böjtöléssel. Így érte el nyolcvannegyedik évét. Ő is látta Jézus bemutatását és hallotta Simeon komor jóslatát a gyermek messiási jövendőjéről. Lelkét megvilágosította és lenyűgözte az isteni akarat, úgy hogy abba hagyta az imádkozást és mindazoknak, akik a szabadulás reményében éltek, elmondta, hogy Izrael szabadítója végre megérkezett. Úgy látszik azonban, hogy ez az ujjongó öröm nem törte át a ritka kiválasztottak szűk körét, akikre az Úr rávillantotta Krisztus hajnalának első sugarait. Mert minderről semmi hír sem érkezett Jeruzsálembe, semmi sem mozdult meg Heródes palotájában, semmi sem nyugtalanította a gyanakvó zsarnokot. A nép vezérei még figyelmükre se méltatták, ami a templomban történt: a főpapok és az írástudók, a nép vénei, a farizeusok és a hazafiak egészen más jövőről álmodtak, mint amit az agg Simeon jósolt az ismeretlen gyermeknek...

•

Elvégezvén a vallástól követelt szertartásokat, József és Mária hazautaztak Jézussal galileai lakóhelyükre Názáretbe, Sébat havában, február első napjaiban. Ekkor érlelődött meg lassanként József fejében az a terv, amelynek fejlődését nyomról-nyomra követhetjük. Teljesen rászentelve magát küldetésére, hogy őrködjék a gyermek fölött, akit Isten a gondjaira bízott, úgy akarta nevelni, ahogy a gyermek messiási hivatása megkövetelte. A prófétának, a várva-várt Szabadítónak, a Messiásnak Júda országában kellett élnie és működnie: — Júdeából jön az üdvösség — mondta később maga Jézus is a szamaritánus nőnek. A közvélemény, még a jámbor zsidók szerint sem fogadhatta volna el, hogy Isten Küldöttje — aki dicsősége és üdvössége kellett hogy legyen nemzetének — Júdea határain kívül működjék: távol a nemzeti szentélytől, ahová a világ négy sarkáról tódultak a zsidók s ahol Izrael Istene, mint tulajdon palotájában székelt.

— Miért is maradt volna József családjával a pogány Galileában, amelyről a legjobb zsidók lenézéssel mondták: «Ugyan miféle jó jöhetne Názáretből?»... Semmi se kötötte oda.

Elhatározta tehát, hogy Júdeában telepszik le, közel Betlehemhez, ahonnan származott s amely alkalmasnak látszhatott, mint kiválasztott hely, hogy a Messiás ugyanabban a városban legyen naggyá, amely születni látta. Az a fogadtatás, ahogy a pásztorok és ezeknek gazdái ünnepelték őt Jézus születése után, csak megerősítette ebben a szándékában; kétségtelenül ez volt az ok, amely rábírta, hogy — nem sokkal Názáretbe visszatérése után— ismét Betlehembe utazott, ahol véglegesen le akart telepedni. Ezért, amikor később visszajött Egiptomból a gyermekkel és anyjával, ismét Betlehembe akart menni és csak Isten akaratára változtatta meg ezt a tervét, mert Názáret volt a kijelölt hely, amelynek el kellett rejtenie Krisztust nyilvános föllépéséig.

E második názáreti tartózkodás idejében — valószínűleg Adar hónap vége felé (február—márciusban) valamivel a 750-ik évi peszah (húsvét) ünnepe előtt — több olyan esemény tör-

tént, melyekről csak az első Evangélium emlékezik meg s ezek új, titokzatos és magasztos fényt vetnek Jézus gyermekségére.

*

A zsidók vallásos reménysége és hite nemzetük jövőjében és a Messiásban, aki uralkodni fog az egész világon, egyáltalában nem szorult a kis ország szűk határai közé: átszivárgott a pogányság közé is, elterjedt egész Keleten, sőt reménysugarakat árasztott a császári Róma elcsüggedt szellemeire is. Mondhatjuk, hogy a levegőben volt: költők és történetírók, filozófusok, papok és csillagjósok — akik a jövendővel foglalkoztak — mind várták és számítottak reá.

Bizonyos országban, melyet az Evangélium nem nevez meg — de amely csakis Káldea, vagy Mezopotámia, vagy Perzsia, vagy Köves Arábia lehet, mert az Írás csak ezeket az országokat szokta «Kelet»-nek hívni — a mágusoknak nevezett tudósok, akik bölcsészek is voltak s egyúttal olvastak a csillagokban, hogy megjósolják a jövőt: fényes csillagot láttak feltűnni az égen.*

Meteor volt-e vagy közönséges csillag, avagy üstökös?... Megdöbbenve a szokatlan tünemények, kutattak őseik, régi mestereik hagyományaiban és — kétségtelenül isteni sugallattól fölvilágosítva — fölismerték benne a Júdeának ígért nagy uralkodó égi jelét.

* A pogány világban óriási jelentősége volt a mágiának és az asztrológiának. A csillagjóslást komolyan vették még a rómaiak is; Tacitus és Suetonius megemlítik a Keleten is elterjedt zsidó vallási hagyományt, hogy Jákob csillagának feltűnésekor várják a zsidók azt a hatalmas királyt, aki meghódítja az egész világot. A hit — hogy csillag fogja jelezni a Messiás eljövetelét — Egiptomba, sőt Indiába és Kínába is eljutott és annyira közhit volt még Krisztus Urunk mennybemenetele után is, hogy Bar Kochba (a «Csillag fia») — az ál-Messiás — ezzel a vallási hagyománnyal lázította föl és terelte táborába a fanatikus zsidóságot Hadrián császár idejében. — Amikor 1604-ben a Mars, a Saturnus és a Jupiter egyenes vonalba kerültek pályafutásukon, soha nem látott égi tünemény ejtette bámulatba a világot. Két évvel később megjelent Kepler könyve («De nova stella»), melyben a világhírű tudós kiszámította, hogy ez a ritka asztronómiai csoda minden 800 évben megismétlődik és, visszamenve a századok során, megállapította, hogy Róma alapításának 748-ik évében a Mars, a Jupiter és a Saturnus ismét együtt voltak. Ez az év beleesik abba az időszakba (747—749), amikor Augustus császár rendeletére végrehajtották a népszámlálást a római birodalomban. Az Egyház még se fogadja el, hogy ez a csillagászati esemény azonos lenne a Máté evangéliumában leírt üstökössel, mert ez a csillag *vezette* a Mágus királyokat — előttük ment — és megállt az istálló fölött, ahol a gyermek született. Nem lehetett tehát «természetes» törvények szerint járó csillag, hanem Isten akaratából végezte rendellenes pályafutását, mint égi híradó.

Bizonyára ismerték Dániel könyvét, mely előre jelezte a birodalmak bukását és egymásra következését, megállapítva az Ember Fia eljövetelének idejét. Lehet, hogy ezek a mágusok a pogány Balaam próféta ivadékai voltak, aki megjövendölte, hogy csillag támad Jákob törzséből és királyi jogar sarjad Izraelből.

Három ilyen mágus fölkerekedik országából és elindul Jeruzsálem felé. A fényes és gazdag karaván fölkavarja a várost. A mágusok mindenfelé tudakozódnak és, mintha nem is kételkednének, hogy az eset megtörtént, mindenkit megkérdeznek:

— Hol vagyon, aki született: a zsidók királya? Mert láttuk csillagát Napkeleten és eljöttünk, hogy imádjuk őt.

Az idegenek beszéde eljutott Heródes fülébe. A király nyugtalankodott, Jeruzsálem pedig fölizgult, mert a Szabadító reménye még mindig élt a lángoló lelkekben.

A nyugtalan Heródes azonnal összehívta a vallás főpapjait meg az írástudókat és megkérdezte tőlük, hogy melyik az a hely, ahol Krisztusnak születnie kell?... Mindnyájan azt felelték: «Betlehem, Júdeában». Az Írás határozottan azt mondja, a hagyomány egybehangzóan tanítja, egyik próféta pedig félre nem magyarázható szavakkal állítja: «De te, efratai Betlehem! Kicsiny vagy ugyan Júdea ezrei között; mégis te belőled származik nekem, aki uralkodó legyen Izraelben: az ő kijövetele (születése) kezdettől, az örök napoktól vagyon».

Az így kioktatott vén zsarnok titokban magához hivatja a mágusokat és kikérdezi őket a pontos időről, hogy mikor jelent meg nekik a csillag? — «Menjetek Betlehembe» — igazította útba őket aztán — «mert ott született. Kérdezősködjetek szorgalmasan a gyermek felől és, ha megtaláltátok: jelentsétek nekem, hogy én is, elmenvén, imádjam Őt»...

Úgy látszik, hogy a mágusok nem vették észre a Heródes buzgó szavai mögött rejlő csalfaságot. Kétségtelenül semmit sem tudtak ennek a nagyravágyó cselszövőnek gyűlöletes, történetéből, aki maga szeretett volna tetszelegni a Messiás szerepében és sohasem rettent vissza semmi bűntől, hogy eltiporja azokat, akik netán megingathatták volna féltékenyen őrzött királyi trónját.

Meghallgatván a királyt, a mágusok elutaztak. Alighogy kiértek Jeruzsálemből, ismét feltűnt a Keleten látott csillag. Nagy öröm szállt a szívükbe, mikor újra megpillantották a fényességet. A csillag aztán vezette őket és megállt a hely fölött, ahol a gyermek volt. Bemenvén a házba, megtalálták a gyermeket anyjával, Máriával és leborulva imádták Őt. Országuk szokása

szerint megajándékozták Őt, lábai elé rakva a magukkal hozott értékes dolgokat: aranyat, tömjént, mirhát.

*

Nyilvánvalóan több ez, mint egyszerű, közönséges keleti vendéglátogatás. Ezek a napkeleti bölcsek messziről jöttek és nem a hivalkodó asztrológia fénye világított nekik. Más csillag volt ez: Isten világosságának jelképe, mely a lélekben fényeskedik: és jelképe az ihletnek, mely az örök igazság felé vezeti a lelkeket. A mágusok nem az eljövendő hódítót imádják a tegnap született kisdedben, hanem Emmanuelt — a Szabadítót — látják benne: az igazi Krisztust, aki szegényes bölcsőben fekszik. A Szentlélektől fölvilágosítva, hisznek és imádják. Egyetlen szó se maradt ránk, amely tanuskodnék hitükről, de annál mélyebb értelemmel szólnak ajándékaik: aranyat ajánlanak föl a jövendő királynak, tömjént a főpapnak és mirhát az áldozatnak, aki halálának árán alapítja meg az örök királyságot és főpapságot az emberek közt.

Balaam fiai jobban jövendőltek, mint az ősük; megnyitották az utat a pogányoknak s az emberiség tömegesen tódult utánuk: példájukra aranyat, tömjént és mirhát rakott Krisztus lábai elé és — soha meg nem szűnve — imádja, hozzá fohászkodik, együtt szenved vele és szereti, egészen a vértanuságig...

*

Heródes várta a mágusok visszatérését; ezek pedig, miután megtalálták, akit kerestek, habozni kezdtek, hogy elmondják-e a királynak, akinek gonosz szándékait megsejtették. Mert álmot láttak, amelyben ráismertek a magasságbéli akaratra s ez arra bírta őket, hogy ne menjenek vissza Heródeshez, hanem más úton — valószínűleg a Holt-tenger déli partvidéke mentén — térjenek vissza hazájukba.

Ezeknek a vallásos fejedelmeknek látogatása, bőkezűségük, hódolatuk és alázatos hitük József szegényes hajlékában, bizonyára nagy port vert föl a nép között. — «Hogyan és miért jöttek ezek az előkelő, gazdag idegenek, ily fényes kísérettel és olyan messziről, hogy meglássák ezt a szegény sorból sarjadt gyermeket?»... Keleten minden esemény a szabad ég alatt, a nyilvánosság előtt történik s az érdekes látogatás híre házról-házra jár a kis Betlehem faluban. Kétségtelenül szóba került a Szabadító — a Messiás — neve is és József alighanem aggódni kezdett: Heródes kegyetlenségét és álnokságát jól ismerte minden zsidó.

Valóban kitörni készült az orkán.

Megdöbbenésében, hogy a mágusok nem térnek vissza hozzá — és érezvén, hogy a számításai csődöt mondtak — szenvedélyes izgalom fűti Heródest. Tányérnyaló udvaronc ez a zsarnok: alávaló, hitvány lakáj — gazdái — a rómaiak előtt, de parancsoló, durva kényúr alattvalóival szemben. Gyanakvó természetének egyik gyarlósága a föllobbanó düh, amely csak akkor szűnik meg, ha kielégült: kielégülést pedig csak a vérben talál. Nem száműzte, hanem megölte ellenfeleit. Mihelyt megtámadták, vagy fenyegették a hatalmát, azonnal halállal felelt.

A gyilkosság egyik eszköze volt uralkodásának.

Alighogy trónra lépett, követelte Antoniustól a legyőzött Antigone kivégzését: Antigonét lefejezték. Kardra hányatta a Szanhedrin valamennyi tagját, akik ellene és római szövetségesei ellen pártoskodtak Jeruzsálem ostroma alatt; Jerikónak egyik fürdőjében vízbe fojttatta sógorát, Aristobulust, Alexandra fiát és árulás hamis ürügyével hóhér-kézre adta a nyolcvan éves Hyrcanust, az Asmoneusok utolsó ivadékát. Igazságtalanul gyanúsította Mariamnét, egyik feleségét: ennek is meg kellett halnia. Gonoszlelkű nővérének, Salomének és Pherorasnak fondorkodását két fia (Alexander és Aristobulus) körül, azzal torolta meg, hogy megfojttatta őket. Minél öregebb lett, annál bokrosabb, gyanakvóbb és kegyetlenebb volt. A farizeusok — akiket fölingerelt vallásellenes és antinacionalista politikája — több izben lázadást szítottak ellene: elfogatta két vezérüket — Júdást és Mátyást — és elevenen elégettette őket...

Amikor látta, hogy egész Jeruzsálemet forrongásba hozza a gondolat, hogy ime: születik a Szabadító, a vén zsarnok gyorsan határoz. — El kell fogni és haljon meg! — De hogyan találják meg?...

Csatlósai hiába próbálkoznak. Titokban átkutatják egész Betlehemet és Heródes dühe arányban nő a kutatások sikertelenségével. Nem riad vissza a gyökeres, de vérlázító eszközöktől... Aki uralkodásának majdnem minden esztendejét egy-egy rémes gyilkossággal tette emlékezetessé — aki megölette kedvenc feleségét és kevéssel halála előtt legyilkoltatta egyik fiát — aki, közeledni érezvén végóráját és attól tartván, hogy senkise siratja meg, seregének vezéreit halomra ölette a jerikói cirkuszban: — ez a vérengző zsarnok megparancsolja, hogy Betlehemben és környékén kardra kell hányni minden csecsemőt!

Ebből megismerjük a kegyetlen, dühöngő zsarnokot a maga egész valóságában.

A halmot, ahol Ráhel nyugszik, vér és könny áztatta: a völgyeket betöltötte az anyák zokogása. Látnunk kellene, hogyan gyászolnak Keleten — hallanunk a fölcsukló sírást és jajga-

JÉZUS TANULJA A TÖRVÉNYT . . . „TELVE BÖLCSESSÉGGEL ÉS AZ ISTEN KEGYELME VALA RAJTA"
(LUKÁCS: II. 40.)

A 12 ÉVES JÉZUST „HÁROM NAP MULVA TALÁLÁK MEG (SZÜLEI) A TEMPLOMBAN, A TANÍTÓK KÖZT ÜLVE . . .“

(LUKÁCS: II. 46. ÉS KÖV.)

tást a frissen ásott sír körül — hogy el bírjuk képzelni ezeknek az anyáknak kétségbeesését, akik visszautasítanak minden vígaszt, mert nincs többé gyermekük!... A betlehemi csecsemők lemészárlása után nyugodtan alhatott Heródes. Azt hitte, hogy mindörökre vérbefojtotta a népnek mindjobban fokozódó reménységeit.

De csalódott.

Csak annyit ért el, hogy vérgőzös dicsfénynyel övezte Jézus bölcsőjét, mert íme: mocsoktalan vértanuk serege kíséri az isteni kisdedet és mártírok légiói követik majd az ártatlanul legyilkolt áldozatokat. Krisztus útja vértől piros ezen a földön: akik követni akarják a Megfeszítettet — hozzá hasonlóan gyilkos üldözés földönfutói lesznek ezen a világon, ahol senkinek sincs annyi ellensége, mint Istennek.

Jézus elkerülte Heródes dühét.

A mágusok elutazása után Isten megintette Józsefet. Ugyanaz a hang, amelyet már házassága alkalmával hallott álmában, most ismét megszólalt, mondván:

— Kelj föl, vedd a gyermeket és anyját és fuss Egiptomba és maradj ott, amíg mondom neked. Mert Heródes keresni fogja a gyermeket, hogy elveszítse.

József tehát fölkelvén, vevé a gyermeket és annak anyját éjjel és elment Egiptomba.

Mik voltak ennek a hosszú útnak az eseményei? Hol telepedtek le a menekültek?... Az Evangélium nem mond semmit. Az egyetlen részlet csak a bujdosás tartamát mondja meg: Egiptomban maradtak egészen Heródes haláláig.

Annál termékenyebb fantáziával dolgozott a legenda. Az apokrif-iratok csodát csodára halmoznak a gyermek Jézus száműzetésének idejéből. A vérengző fenevadak — párducok és oroszlánok — mint kezes bárányok szelídülnek meg előtte: a pálmafák meghajtják koronájukat — virágok nyílnak, amerre jár — források fakadnak a sivatagban, hogy enyhíthesse a szomjúságát — az út megrövidül, a távolságok megszűnnek — bálványszobrok ledőlnek közeledtére — a gonosz szellemek megfutamodnak — az ördöngősök megtisztulnak: — a gyermek-Isten körül megsokasodnak a csodák, melyek felfödik isteni mivoltát...

A történelem nem fogadhatja el ezeket a különös meséket, amelyeket az Egyház sohasem szentesített. A legrégibb idők hagyományai szerint, amelyek még ma is élnek az egiptomi kopt egyházban, a szent család Heliopolis szikomorfái alatt pihent meg, a Matarea-forrás mellett és kezdetben a régi Kairóban telepedett le, Memphis kapuja közelében. Még most is áll a nagyon régi templom, melyet Jézus ottani tartózkodása emlékére emeltek. A kopt keresztények tiszteletben tartják és megmutatják a látogatóknak a Jézusnak, Máriának és Józsefnek szentelt három csarnokot a sírboltban.

Az egiptomi száműzetés nemcsak megmentette Jézus fenyegetett életét, hanem csöndet és nyugalmat is teremtett körülötte, amit semmi sem zavart meg, míg el nem következtek a nagy küzdelem napjai. Kihúnyt a mágusok csillaga, a próféták szava elnémult, az ég beborult, a szerény család eltűnt a tömegben: csak az atya és az anya őrzi, rejtett kincsként, Jézus misztériumát.

•

A következő évben (750—751) meghalt Heródes. József azonban, aki családjával a memphisi zsidókolónián élt, nem nagyon sietett visszatérni Júdeába. Isteni sugallat ösztönözte, hogy menjen haza Izrael földjére: át is lépte az egiptomi határt a gyermekkel és anyjával; de mikor meghallotta, hogy Archelaus, Júdea új királya, tovább folytatja atyjának zsarnoki, gonosz politikáját, okosabbnak vélte másfelé fordulni.

Galileának és Pereának jobb sors jutott: a tetrarchájuk Antipas volt, Heródes másik fia. Ez a fejedelem kedvelte a fényűzést, de egyébként jóindulatú volt; két várost alapított — Tibériást és Juliást — és kormányzásának szelídségével, liberalizmusával, a középületek pompájával és különböző anyagi előnyökkel igyekezett, amennyire csak lehetett, megnyerni a szomszédos tartományok lakóit.

Ismét álom sugallta Józsefnek, hogy Galileába menjen: visszament tehát Názáretbe és ott telepedett le. Ebben a zsidóktól megvetett kis tartományban, amelyről közmondás szólt, hogy «semmi jó nem származhatik onnan» — növekedett Jézus, teljesen ismeretlenül. Ezért nevezik majd «Názáreti»-nek. Ez a név, a próféták közkeletű jövendölésére emlékeztet, mikor a Messiásról szólnak. — (*Necer*» a zsidóban: sarjadék, virág.)

— Íme, a férfi — mondja Zakariás — «*csemete*» az Ő neve.

— Íme, eljönnek a napok — jósolta Jeremiás — és föltámasztom Dávid igaz «*csemetéjét*». — Majd később: — Ama napokban és idejében kifejlesztem Dávid igaz «*sarjadékát*», ki ítéletet és igazságot fog tenni a földön.

— És «*vessző*» sarjad Jessze törzsökéből és «*virág*» növekedik az ő gyökeréből — jövendöli Izaiás próféta.

És fakadt-e valóban — nemcsak Dávid, hanem az egész emberiség törzsökéből is — oly *virágzó sarjadék*, amely csak valamennyire hasonlatos lehetne a Názáreti Jézushoz?!...

IV. FEJEZET.

Jézus gyermekkora és ifjúsága. — Neveltetése.

A gyermek és ifjú Jézus életét Názáretben két szóba foglalhatjuk: növekedett és engedelmes volt. Engedelmeskedett atyjának és anyjának: «növekedék bölcsességben és korban és kedvességben Istennél és embereknél». Nem történik vele semmi különös, semmi feltűnő — látszólag semmi, ami eltérne az ember fejlődésének általános törvényeitől. Testileg éppen úgy fejlődik, mint a többi gyermekek és évről-évre a korának megfelelő értelmet, erényeket, kedvességet és erőt mutatja. Semmi sem gátolja ezt a tökéletes fejlődést. A szenvedélyek, mikor ébredni kezdenek, háborogva pezsdülnek föl és megzavarják az emberek nyugalmát; Jézus lelkében azonban egyensúlyt tartanak: a rossz semmiféle formában nem férhet hozzá «ahhoz, aki szentnek születik, akiben az istenségnek egész teljessége valósággal lakozik».

Az anyagot teljesen átjárja benne a lélek, mely uralkodik rajta és átalakítja Istennek lelke által, amely eltölti és istenivé avatja. Nincs lélekbúvár, aki meg bírná fogni, vagy követni Istennek kisugárzását Jézus lelkére és semmiféle tudomány meg nem értheti az Örökkévaló erejétől és szellemétől éltetett lélek lángolásában fejlődő test szépségeit.

Ő az ideális gyermek és ifjú, mint később az eszményi férfi volt. Az a különbség közte és a többi ember között, hogy: míg közülünk a legjobbak is csak törekednek elérni a tökéletességet — amit sohasem érnek el — Jézus a tökéletességek abszolút példaképe volt.

Az emberi és isteni természet tökéletes személyi egyesülése megadta neki a tehetséget, hogy meglássa a végtelen igazságot, bírhassa és gyakorolhassa a végtelen szeretetet és szakadatlanul élvezhesse a végtelen szépséget, de viszont nem akadályozhatta meg, hogy a tapasztalati ismeretek kifejlődhessenek az értelmében, se nem gátolhatta erényeinek fokozatos gyakorlását, akaratának erőfeszítéseit, testének elfáradását, munkáját és szenvedését. Mindez a földi ember természetének lényeges járuléka; Jézus egész teljességében akarta ezt — minden gyöngeségével, nyomorúságával és halandó voltával — mert egyesülése Istennel csak a bűntől és a lelki fogyatkozásoktól mentesítette.

A lélekben a legkülönbözőbb tehetségek megférhetnek egyidejűleg egymás mellett és egyik sem zárhatja ki vagy semmisítheti meg a másikat; az ösztönös megsejtés összefér a tapasztalati megismeréssel, az isteni örömök éppen úgy együtt lehetnek a névtelen szorongással, mint a heves küzdelmek a zavartalan nyugalommal.

Jézus éppen úgy nevelkedett Názáretben, mint a vele egyivású, többi galileai fiú.

Mint gyermek, résztvett naiv, egyszerű játékaikban. Mint ifjú, bizonyára barátkozott társaival, összeült velük és élte az ő életüket; bámulatba ejthette őket okosságával, de egész valójából sugárzott az alázatos és szelíd lelkek megvesztegető jósága.

A Heródes-korabeli zsidó ifjú nevelése egyáltalában nem hasonlítható a mi modern nevelésünkhöz. Nálunk túlnyomó szerepe van a nyilvános iskolának, amely hatodik évétől a huszadikig szinte kiragadja a gyermeket a szülői házból és alárendeli a tanítónak. A zsidóknál ez nem volt így. Nyilvános iskola csak Jeruzsálemben volt — a «Beth-Hasszefer», vagyis: «Könyvek Háza». (Jézus előtt egy századdal alapította Simon Ben Setah farizeus és ez volt a mintája azoknak az iskoláknak, melyeket Jézus Ben Gumala főpap rendeletére minden városban és faluban fölállítottak 64-ben.)

A zsidó gyermek a szülői házban, a zsinagógában és a műhelyben nevelkedik. Otthonában atyja és anyja oktatja, a zsinagógában a Thórát tanulja, a műhelyben a mesterségére készül.

A zsidók házi nevelése kizárólag vallásos és nemzeti volt: csakis a Törvényre, az erkölcsre és a történelemre vonatkozott. Célja a lelkiismeret-nevelés volt, hogy lelkébe belevéssődjék Isten törvénye, a parancsok tisztelete és a hazafiság: a nemzet szeretete. Ez volt mindenkor a zsidó nép ereje és dicsősége, mert hagyományaihoz görcsösebben ragaszkodó nép soha nem volt a világon. A házi tűzhely mellett gyúlt lángra a gyermek szívében a hazaszeretet is: Isten félelmével és az isteni parancsok ismeretével szüleinek szívéből áradt lelkébe Izrael vallásának szelleme és népének magasztos rendeltetése.

A nevelés, mint szent kötelesség hárult a szülőkre. Az elsőszülött gyermek az atya erejének zsengéje volt náluk: Isten áldásának jele. A magtalan családot Istentől elhagyottnak, elátkozottnak tartották: ebből sarjadt a szülők és gyermekek közt az a nagy szeretet, amely a zsidó családban oly szívós összetartást szült, amit a pogányok soha nem ismertek. A római apa megölhette, kitagadhatta, eltaszíthatta gyermekét: a zsidót ellenben vallása kötelezte, hogy vigyázzon rájuk a család és a nemzet érdekében s ezért utódaik számában és jámborságában keresték dicsőségüket.

A zsidó törvényhozó szakadatlanul buzdítja főleg az atyát, hogy otthon az asztalnál és az

úton folyton oktassa fiát Isten parancsaira és jóságára, a gyermeknek pedig megparancsolja, hogy tisztelje szüleit. Ez a parancsolat mindjárt az Istennek tartozó kötelességek után következik a Törvényben.

Az engedelmesség jutalma áldás — az engedetlenség, az ellenszegülés büntetése halál.

Olvasni kell a «Példabeszédek»-ben a buzdításokat, melyekben Isten bölcsessége kitanítja a gyermeket, hogy hallgassa meg apja oktatásait és ne vesse meg anyja tanítását. Egyetlen egy családi erkölcstan sincs, melyben több lenne a gyöngédség és a tisztelet.

•

A ház, amelyben Jézus nevelkedett, hasonlított azokhoz, aminőkben ma is laknak a palesztinai arabok. A keleti ház típusa nem változott a századok során. Formára négyszögletes, kőből vagy vályogból épült; a fal néha durván font sövény, melyet agyaggal tapasztanak ki, napon kiszárítják és bemeszelik. Lapos födelét korlát veszi körül — ez a terrasz, amelyre kívülről mennek föl, vagy odatámasztott létrán, vagy a falhoz épített lépcsőn. Ez az «emeleti szoba», ahol az imákat végzik; a meleg évszakban két sátort építenek ide lombos ágakból vagy nádból és ebben alusznak.

A házban egy vagy két szoba van, legtöbbször csak egyetlen nyílása van: az ajtó. Előtte van a szűk kis udvar, melyet vakolatlan kövekből rakott vagy sövénykerítés vesz körül. Az udvar egyik sarkában, közel az ajtóhoz van a kenyérsütő-kemence — vályogból épült kicsiny, kerek alkotmány — a födele leemelhető; feneke, melyre a kenyértésztát teszik, síma kavicsokkal kövezett.

A bútorzat egyszerű: asztal, néhány zsámoly, a falak mentén párnák, néhány szőnyeg és gyékény, gyertyatartó, olajlámpás a szoba szögletében, nagy láda a fehérneműnek és ruhának, néhány urna és a bazaltkőből faragott kézi malom. A tűzhely néha a szoba közepén van; minden ház ajtaján ott függ a hosszúkás dobozba zárt «mezuza», vagyis a pergamenlap, rajta a Mózes ötödik könyvéből vett két törvénytöredék.

Az ács háza volt Jézus első igazi iskolája; itt nevelkedett atyjával és anyjával, tőlük tanulta olvasni az Írást, az ő szájukból hallotta a Törvény parancsait és népének történetét. Ez a gyermek, aki tudta és érezte, hogy mennybéli Atyának a Fia: földi atya és anya parancsának engedelmeskedett, tőlük tanulta Isten törvényeit — ők avatták be, mint minden gyermeket a szülők, az életbe és a gyakorlati ismeretekbe.

Jézus elsőszülött volt és anyjának egyetlen gyermeke; akiket az Evangélium fivéreinek és nővéreinek nevez, a valóságban csak unokatestvérei voltak anyai ágon, mert az apjuk Kleofás volt, az anyjuk pedig Mária, Jézus anyjának nővére: ugyanabból a családból, ugyanabból a törzsből való vérrokonok voltak és Jézus együtt élt velük. Ugy látszik, hogy Jézus rokonsága nem volt beavatva azokba a reménységekbe, amelyeknek Jézusban kellett beteljesedniük s amelyek még szerényen pislogtak József és Mária tűzhelye körül. Isten fönséges kinyilatkoztatásai után titokzatos homály rejtette el a kiválasztott ifjút. Miután emberi alakot kellett öltenie, annak törvényei szerint folyt az élete is. Egyedül a hit — melyet beragyogtak a kimondhatatlan emlékek s a minden nap tapasztalt ritka erények — figyelmeztette állandóan Jézus szüleit a gyermek rendkívüli és isteni voltára.

Együtt énekelték a zsoltárokat Izrael megváltásáért és a népek üdvösségéért. Közben József és Mária gyakran figyelték Jézus homlokát, hogy fürkésszék Isten szándékainak nyomát és lássák a magasztos utakat, melyeket bölcsessége követni fog nagy művének végrehajtásában. Imádták azokat, még mielőtt megismerték: Isten csak a meghatározott időben világosítja föl szolgáit: a benne élő lelkek rábízzák magukat az Ő gondviselésére, elfojtva vágyuk türelmetlenségét, derült nyugalommal várva, míg Isten napja fölkel.

De szemeink elől örök titok fátyola födi el Názáret rejtélyét: a legszentebb család életét.

•

A fiatal zsidó nevelése a zsinagógában fejeződött be. Ezdrás óta minden faluban volt zsinagóga: gyakran csak két egyszerű szoba, minden díszítés nélkül és Keletre nyílt, a szent Jeruzsálem felé. Rikító színű függöny — a Templom kárpitjának példájára — födte a szekrényt, ahol a Thórát őrizték. A pergamentekercs előtt, melyre írva volt — a mi templomainkban szokásos örökmécshez hasonlóan — lámpás égett. A szoba közepén áll a szék, emelvényen, ahol a hét felolvasó hetenként háromszor — szombaton, hétfőn és csütörtökön — olvassa a törvény részeit és a prófétáknak egy-egy töredékét. A felolvasó innen magyarázza az arameai nyelven írt szöveget és az elnök, vagy akit erre kijelöl, innen mondja el az utolsó áldást, melyre a nép, a távoli templom felé fordulva, ismételten és erős hangon «Amen»-nel felel. A falak mentén, vagy az emelvény körül, gyékénnyel vagy szőnyegekkel letakart padokon, ülnek a segédkezők — fejükön a

«taleth», melynek négy szögletéről hosszú rojtok függnek — és halkan imádkozva, ütemesen ringatják fejüket és felső testüket.

*

A názáreti zsinagóga látta Jézust és az övéit; odamentek szabbaton és a többi rendelt napokon. Mint ájtatos izraelitáknak, ott kellett imádkozniuk reggel, délben, este. Akik a törvényt akarták olvasni, szerettek leülni a szekrény előtt, amelyben a szent tekercset őrizték és a «házán» kiadta nekik az óhajtott tekercset. Valószínű, hogy fiatal korában Jézus gyakran ment oda imádkozni és elmélkedni Isten igéin, amelyek jóformán csak vele foglalkoztak s amelyeknek rejtett értelmét egykor majd ő fogja magyarázni. A zsinagógában ülve, födetlen fejjel, ölében a szent tekercsek, olvashatta az írásban saját sorsát, melyet már régen előre megjósoltak a próféták; követhette Isten szándékának fejlődését az emberiségben, csodálhatta a megváltás munkáját és titokban előkészülhetett Atyja akaratának teljesítésére.

De egyik rabbi se mondhatta, hogy az ő tanítványa volt. — «Az, kiben Isten lakozék» nem szorult tanítóra: maga az élő Isten volt egyetlen igazi mestere. Mi csak messziről, mint elhaló visszhangot halljuk nagynéha Isten szavát a sokféle zajban, mely gyakran el is változtatja: Jézus ellenben mindig a maga teljességében és erejében, tisztán és világosan, közvetlenül hallotta, minden megerőltetés nélkül; ez a hang volt soha el nem apadó, örök forrása a benne rejlő bölcsességnek és tudománynak: ez volt az ő sajátos lángesze.

Jézus anyanyelve a szír-káldeai nyelvjárás volt.* Nem valószínű, hogy görögül is tudott: a hellén kultúra nem jutott el Palesztina szívébe, a zsidók közé, vagy ha igen: alig volt hatása a népre.

A zsinagóga nyilvános gyülekezeteiben Jézus tapasztalásból ismerhette meg a korabeli tanítók nyomorúságát, félszegségét, tévedéseit és üres tudományát; látta a hivalkodókat, akik a főhelyeket keresik, hallgatta a korlátolt és gőgös farizeusokat. Mindezeket ma is, tizenkilenc századdal később, megtalálhatjuk és olyanoknak látjuk a modern Jeruzsálemben, mint Jézus: a farizeus épp olyan dölyfös, fölfuvalkodott és kemény tekintetű: érzi, hogy kiváltságos valaki — ő a mester — azt hiszi, hogy mindentudó: — tőle csak kérdezni lehet, de neki már nincs mit tanulnia — szigorúan ragaszkodik a Bibliához, mintha Bibliája volna maga az Isten: és mintha Isten az ő kizárólagos birtoka lenne!

Az első ifjúság tapasztalatai nem mosódnak el: Jézusnál éppen úgy, mint nálunk, ezeknek segítségével érthetjük meg az érettebb kor elhatározásait, szavait és cselekedeteit.

*

A zsidó nevelés nem hanyagolta el a gyakorlati, világi dolgokat: minden zsidónak, bármily rangbeli volt is, kellett valami mesterséget tanulnia. «Az atyának kötelessége» — írja elő a Talmud — «hogy körülmetéltesse a fiát, megtanítsa a törvényre és valamilyen mesterségre». Ebben foglalja össze a Talmud a zsidó szokások hagyományait. Akik nem tanítják mesterségre gyermeküket, nagy kötelességet mulasztanak el, mondja egyik targum: ez annyi, mintha rablásra nevelnék. Ebben teljesen benne van a fajnak pozitív, gyakorlati és munkás szelleme. A zsidó sohasem volt közönyös, tétlen, se azt a renyhe, mindenbe beletörődést nem ismerte, mely meglepi az európait a palesztinai fellah-k fatalizmusában. A zsidó szemében szent a munka és tisztesség a mesterség, még a legjelesebb rabbik előtt is: Hillel és Akiba — a két legnagyobb mester — favágó volt; Johanan rabbi varga; Nanaha Izsák rabbi kovács; Jézus pedig szintén kézművesnek a fia, ács volt, mint József, az atyja; műhelyben munka közt nőtt fel ő is. Justinus szerint famunkás volt: szekereket, igákat és mérlegeket csinált, segített atyjának és a keze munkájából élt, mint a többi, egyszerű kézműves.

Az emberiség igazi Mestere tehát műhelyből lép a világ elé. Amíg várja, hogy üssön az órája, példaképe az alázatosaknak, akiknek nevét nem ismeri a történelem, mert elrejtőzve, ismeretlenül élnek, egyedül Isten szemei előtt. Életük évei egyhangúan peregnek le, csendben folyik le náluk minden: öröm és fájdalom, erény és munka egyaránt. A nép végtelen tömege így él: és a kereszténységnek nem legkisebb ereje az, hogy oly Megváltót állíthat követésre méltó példaként a nép elé, aki serdülő gyermek- és ifjúkorában mindennapi kézimunkájából élt, mint az emberek legnagyobb része.

A műhely vagy a bolt nem a lakóházban volt a zsidóknál. A kereskedő bódéja a piacon (a bazárban) volt, a kézműves műhelye a ház mellett.

* A klasszikus zsidó nyelv ugyan már holt nyelv volt Jézus korában, de a zsidók még ismerték. Rendes beszédre a szír-káldeai nyelvjárást használták, amely úgy viszonylott az ó-klasszikus zsidó nyelvhez, mint az új-görög a klasszikus göröghöz, vagy az olasz nyelv a latinhoz. A népies zsidó nyelvnek három tájszólása volt: a judaizáló, mely leginkább hasonlított az ó-zsidó nyelvhez; a szamariai (szamaritánus), melyben sok volt a káldeai és a szíriai elem; a galileabelieket könnyű volt megismerni sajátos tájszólásukról: elnyelték a torokhangokat.

SZŰZ MÁRIA ÉS AZ ÚJSZÜLÖTT JÉZUS

„BÖLCSEK JÖVÉNEK NAPKELETRŐL ÉS, ELŐTTÜK MENVÉN A CSILLAG, MEGTALÁLÁK A GYERMEKET ANYJÁVAL, MÁRIÁVAL . . .“
(MÁTÉ: II. 1—12.)

Az asszony otthona a házi tűzhely volt, ahol visszavonultan élt, míg férje és gyermekei munkában voltak. Az asszony megőrölte a gabonát, megfőzte az ebédet, font és szőtt, eljárt vízért a kútra és bevásárolt a piacon. A család csak az ima óráiban és evés idején volt együtt, a szombatokon és ünnepnapokon pedig a zsinagógában találkoztak.

Ezek a szokások adják a kis názáreti ház és Jézus családja életének világi, külső képét.

Nem lehetne megérteni Jézusnak sem arculatát, sem jellemét, ha gyermekségének és ifjú korának tanulmányozásában elhanyagolnók a külső környezetet, a természetet, amelynek ölén felnőtt. Az embert sokkal szorosabb kötelékek fűzik a földhöz, ahol született, semhogy szabadulhatna a hatásától és nyomaitól.

Mindnyájan hasonlítunk ahhoz a vidékhez, ahol élünk. Képzeletünk átveszi annak az égboltnak hangulatát és színárnyalatait, amelyre fölrévedez a szemünk; azok a legtehetségesebb szellemek, akikben legmélyebb az összhang azzal a természettel, melyben fölserdültek. A zseniális író stílusában ritmikusan morajlik a tenger szikláit csapkodó hullámverés, amely azóta zúg fülében, mióta ifjúkorában a parton álmodozott. A tettek embere emlékeztet szülőföldjének zord bérceire és a sziklafalakról zuhogó vízesésekre. Aki nem látta és nem tanulmányozta hosszasabban a Keleti eget, Palesztinát, Názáret hegyvidékét és a Tiberiás tavat: sohasem értheti meg teljesen Jézus külső megjelenését, gondolatainak szárnyalását és árnyalatait, a képeket és hasonlatokat, melyekbe gondolatait öltöztette és nem értheti meg példabeszédeinek eredetiségét sem.

Hosszú éveken át, mint Isten könyvében, olvasott Jézus a názáreti természetben. Ott csodálta a kökörcsint, a liliomot, a fagyal-bokrokat és a fügefát, mely tavaszkor termi első gyümölcseit; ott látta kalászba szökkenni és megérni a gabonát; látta, hogyan metszik a szőllővenyigét, hogy bővebben teremjen a tőke; látta az eltévedt bárányokat és a jó pásztort, aki visszahozza aklába a nyájat. Ott látta a gyáva, gyanakvó sakált, amint odvába sompolyog, a keselyűket és ölyveket, amint gyülekeznek, hogy fölfalják zsákmányukat. Ott látta piroslani a napot hajnalban és alkonyatkor, amint derült vagy viharos időt jelent és látta a megáradt hegyi patakok zuhatagát, mely elsodorja a rosszul épült házakat... És tanításaiban lépten-nyomon találkozunk ezekkel a képekkel.

Bárhol a föld kerekségén hiába keresnénk ennél csöndesebb, békésebb, elrejtettebb és derűsebb, magába zárt és mégis nyilt vidéket. Ha fölhágunk a várost környező magaslatok bármelyikére — például arra a dombra, mely Vadi Nabi-Szaid fölé emelkedik — nagyszerű, végeláthatatlan a kilátás. Északon húzódnak Galilea magas hegységei és mögöttük tornyosul az égbe, elszigetelten, a fönséges Hermon, melynek folyton havas ormai csillognak a verőfényben. Keletre a Tábor bérce vész el a felhők közt és Adzslun dombvidéke terjedezik zölden viruló lejtőivel. Délre a Kis Hermon, Gelboe és Szamaria hegységei húzódnak a szemhatáron, melyet Júdea zordon, meredek ormai zárnak el. Közvetlen közelben terül el Ezdrelon síksága, sárga és szürke foltokkal tarkítva, mint drága perzsa szőnyeg, melyre nagy, violaszínű árnyékokat vetnek a felhők. Nyugatra van a Kármel kék hegylánca és a még kéklőbb Tenger, melyben a lenyugvó nap tükrözik. Szemünk elé tárul itt az egész világ és szeretjük úgy látni képzeletben Jézust, amint ezen a hegyormon mennyei Atyjához imádkozik és elmélyedve tekint szét a roppant földségeken, mint olyan szántóföldön, amelyet egykor meghódít és megtermékenyít.

*

Az evangéliumok hallgatnak azokról a hosszú évekről, melyeket Jézus Názáretben töltött. Szent Lukács jellemzi ugyan néhány vonással és nagy általánosságban, de Isten akarata az, hogy Fölkentje rejtve maradjon.

Egyetlen egy esemény engedi csak sejtenünk, hogy mi mehetett végbe az ifjú Jézus lelkében.

A tizenkettedik év ünnepélyes korszak határköve a fiatal izraelita életében. Ettől fogva úgy bánnak vele, mint férfival, fölszabadul a gyámság alól és saját maga felelős tetteiért: tagja lesz Izrael közösségének és megfogadja, hogy hűségesen teljesíti a Törvény parancsait. A római megkapja a «férfi-tógát», a fiatal izraelita pedig a Thóra fia lesz. Vallásos szertartások alatt, Mózes tanításának megfelelően, homlokán és karjain viseli a filaktériumokat (az imaszíjakat): tartozik böjtölni, meg kell tartania a bűnbánat napjait és a nagy ünnepeken — a pászka és a sátorok ünnepén — köteles Jeruzsálembe zarándokolni.

Jézus betöltötte tizenkettedik évét. Atyja bemutatta a názáreti zsinagógában, fölvették a községbe és ő is megkapta, mint a vele egykorúak mind, az imaszíjakat, a szabbat-tefilin-ünnepén.

Szülei, mint valamennyi jámbor zsidó, minden évben fölmentek Jeruzsálembe a pászkára. Jézus is elkísérte őket: gyermeksége óta ez volt első lépése az életbe: és első nyilvános cselekedete az volt, hogy alávetette magát a Törvénynek.

Ezek a zarándoklások a szent városba és a Templomhoz a zsidó nép nemzeti és vallásos

életének jellemző vonásai. A három legnagyobb ünnep alkalmával zsúfolásig tele volt hosszú karavánokkal minden útvonal, mely Jeruzsálembe vezetett: az egiptomi a pusztán át, Gáza és Hebron felől; a pereai, a Jordán völgyében, Jerikó, Bethánia és az Olajfák hegye felől; a nyugati Joppén át, továbbá a damaszkuszi, a hauráni, a libanoni és a szíriai, Szichemen keresztül.

Júdea és a szent-föld minden városából, legkisebb falvából és legtávolabbi zugaiból ezer és ezer zarándok érkezett minden kapun át. Josephus Flavius legalább két millióra becsüli azt a tömeget, mely húsvétkor elözönlötte a szent város útvonalait és egész területét. Útjukban zsoltárokat énekeltek. Bizonyos, kedvelt pihenőhelyeken megálltak. A galileaiak, akik Szamarián át jöttek, legszívesebben álltak meg Szichemen és Jákob Kútján túl Ain-el-Aramichben; ez volt utolsó állomásuk Jeruzsálem előtt. A völgy megszűkül ezen a helyen és félkörben kanyarodik. Az út belevész a hegyi patak kiszáradt medrébe, amely csak felhőszakadás alkalmával telik meg. Egyik oldalán friss forrás fakad a meredek sziklából; a másik oldalon lépcsőzetesen emelkedik a domb, mint a körbe futó cirkusz karzatai. Magányos, zord vidék ez, tele mélabús hangulattal. Sokszor visszhangzott ez a hely a jámbor zsidók zsoltáraitól és türelmetlen fohászaitól, hogy mikor látják meg végre Jeruzsálemet és Jehova házát!... «Ahogy kívánkozik a szarvas a vízforrásokhoz: úgy kívánkozik a lelkem tehozzád, Isten!» — énekelték. — «Szomjuhozik a lelkem, az erős, élő Istenhez: mikor jutok el és jelenek meg az Isten színe előtt?»

Két óra járásnyira fölértek végre a Scopushegyre, amelynek ma «Nasevat» a neve. Ekkor, mint ragyogó álomkép, hirtelen föltűnt a szent város; a Templom, mely aranyozott födelével megkoronázza Moriah hegyét — Heródes és a nagy főpapok palotái Sion-hegyén állnak — a fölkelő nap verőfényében ragyogón tündökölnek a fehér kupolák — hatvan torony, mint ugyanannyi gárdista-óriás ágaskodik ég felé a falakon és őrzi a nagy király városát. A Scopus, melynek egyik ormát a Nabi-Sámuel koronázza, kopár, elhagyatott, zord szikláival komoran övezi félkörben a szent várost; keleten emelkedik az Olajfák-hegye ciprus- és cédrusligeteivel és szomorúfűzeivel; a déli szemhatár előterében Betlehem dombvidéke hullámzik és messze, ködös távolságban, Moab hegységei olvadnak bele a verőfénybe.

Jeruzsálem képe kimondhatatlan rajongással tölti el a zarándokokat, akik a «graduale» vágyó fohászába öntik érzelmeiket:

«Oh erények Istene, mily kívánatosak a te sátraid!»...

Jézus a 760. vagy a 762. évi pászka alkalmából ment végig ezen az úton a názáreti karavánnal. Az ünnep nyolc napig tartott, Nizán (azaz: április) 14-től 21-ig. A Templom környékét, oszlopcsarnokait és udvarait elözönlötte az ájtatos tömeg, mely imádkozni jött Jehovához és áldozott neki. A papok bemutatták az áldozatokat, a nép hangos szóval könyörgött Izrael megváltásáért, a tanítók, a farizeusok és az írástudók vitatkoztak a Törvényről, magyarázták a parancsokat, prédikáltak a hagyományokról.

Akkoriban Jeruzsálem nemcsak a vallási szertartások városa volt, hanem a hittudomány központja is. Két ellentétes iskola osztotta két részre a közvéleményt: a Hillel és Sammai felekezete. A Hillelé mérsékeltebb és elnézőbb volt: jobban hangsúlyozta a Törvény erkölcsi tartalmát, amelyet fontosabbnak hirdetett a szertartásoknál. Sammai iskolája viszont szőrszálhasogató és korlátolt volt: kicsinyesen ragaszkodott a holt betűhöz és mindenkire rá akarta erőszakolni a mózesi rendelkezések terhét, melyet ezer részlettel tett még súlyosabbá.

Az idegen rabbik érkezése bizonyára még jobban szította a versengést a vetélykedő írástudók és tanítványaik között. A viták hevesek, élesek voltak «Beth-Midrás»-ban — a pogányok oszlopcsarnokában — ahol a mesterek gyülekeztek.

Valószínűleg itt — ugyanazon a helyen körülbelül, ahol most a Jusztinián császártól Szűz Mária tiszteletére emelt bazilika áll — történhetett az az esemény, melynek emlékét szent Lukács följegyezte evangéliumában. (Lukács: II. 41. és köv.)

Az ünnepnek vége volt. A karavánok már útra keltek Jeruzsálemből és a názáreti csoport, amellyel Jézus szülei utaztak, már szintén elindult Szamaria felé. Meg is érkeztek Birehbe, első állomásukra, nem messze Betheltől, ahol Jákob látta a megnyílt égből földig érő létrát, melyen az angyalok jártak föl-le — s ahol Sámuel minden évben megjelent, hogy igazságot tegyen a nép közt. Este Mária és József észrevették, hogy Jézus sehol nincs a karavánban. Visszamentek hát Jeruzsálembe, hogy megkeressék és három nap mulva meg is találták a templomban, még pedig Beth-Midrásban, az írástudók közt ülve, hallgatva vitájukat, kérdezgetve őket és felelve nekik... «Álmélkodának pedig mindnyájan, kik őt hallják, az ő okosságán és feleletein».

Aki ismeri Kelet szokásait és látta a zsidókat a zsinagóga, a mohamedánokat a mecset körül üldögélni a tanítás idejében, nem fog

csodálkozni ezen a jeleneten. Közre fogják a mestereket a tanítványok és maguk alá szedett lábaikon ülve hallgatják — fölváltva kérdeznek és felelnek — a fiatalok a vének mellett: a tanítók ugyanazon a gyékényen a tanítványokkal és mindenkinek joga van fölszólalni.

Mit kérdezhetett Jézus és mit felelt? . . . Vajjon ragyogtatta-e már végtelen bölcsességének sugarait, melyek betöltötték egész lelkét? Az, aki Isten Fiának és a várva várt Messiásnak fogja vallani magát — aki majd elmondja a hegyi beszédet — kimutatja-e a zsidó szertartások hiúságát és elhozza-e mindnyájunknak az üdvözítő Lelket?... A történelem ugyan nem mondja, de mi azért még sem kételkedhetünk benne, hogy így volt. Ha az emberi lángelmét elárulja koraérettsége: nem természetes-e, hogy Krisztus isteni bölcsessége is megnyilatkozott a gyermekben? Sőt inkább az a homály lep meg, amelyben Jézus olyan hosszú ideig saját akaratából rejtőzik.

Látván, hogy a híres mesterek és a tömeg így csodálják az isteni gyermeket, Jézus szülei elálmélkodtak. Anyja odament hozzá, mondván:

— Gyermekem, miért cselekedtél így velünk? Ime, atyád és én bánkódva kerestünk téged.

Amire Jézus, felelvén neki, mondá:

— Miért, hogy engem kerestetek? Nem tudtátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?

Jézus öntudata ezekben a rejtélyes szavakban nyilvánul először; minden benne van ezekben: Istentől való fiúsága, független, égi kezdeményezése, mennyei hivatása. Egész élete — még leglényegtelenebb részleteiben is — csak a tizenkettedik évében kimondott szavainak beteljesedése.

Se Mária, se József nem értette meg teljes mélységében ezt a vallomást. És Jézus visszament velük Názáretbe, ahol tovább élte alázatos és munkás életét, várván Isten hívását, hogy kilépjen a névtelenségből.

Az embert a szelleme viszi, vezeti és nem ő parancsol a szellemének: a körülmények szabják meg útját és nem ő teremti meg a körülményeket; megnyilatkozik akarata ellenére is és elárulja magát. Jézus azonban mindenben engedelmeskedik az Atya akaratának: harminc évig — kivéve a pogányok oszlopcsarnokában lejátszódott jelenetet — ismeretlenül él, honfitársai alig veszik észre és a szemet, ha meg is akad rajta: talán csak az a ragyogás ragadja meg, mely természetfölötti kedvességet és ígéretet áraszt egész valójából.

Az egykorú okmányok egyáltalában nem rajzolják meg Jézus külsejét. Néhány tudós betű szerint vette Izaiás próféta szavait az üldözött Messiásról és minden külső szépséget megtagadott Jézustól. De ha az arc a láthatatlan lélek tükre: akkor Jézus a legszebb kellett, hogy legyen valamennyi emberfia közt. Isten világossága, melyet elfátyoloz a szenvedés árnyéka, oly enyhe dicsfénnyel övezte homlokát, amit emberi művészet sohase fog tudni lefesteni.

A görögök, a szépművészet mesterei, isteni fönségében ábrázolják Jézust, a latinok a szenvedő ember megrázó alakjában. Így egyesül eszményi képében a dicsfény és a korona: az Istennek kijáró dicsfény és a vértanuk koronája.

V. FEJEZET.

Jézus hivatása.

A magasabbrendű lények életét rendeltetésükből értjük meg: rendeltetésüket pedig természetükből és szellemükből. De az utolsó szó mindenkor és mindenben azé, aki az életet vezérli, kitűzi a rendeltetést, aki megteremtette a természetet és sugalmazta a szellemet.

Ezek a vonatkozások Isten és a kiválasztott ember közt mindig titokzatosak és a rejtély annál mélyebb, mennél nagyobb a szellem átfogó képessége és mennél hatalmasabb, teljesebb működése. Lehetetlen elemezni ezeket a vonatkozásokat.

Amidőn Jézus maga nyilatkoztatta ki Istenhez való kimondhatatlan viszonyát, hivatását és természetét, működését és személyét: megrajzolta saját magának élethű képét és elmondta életének titkát.

A kételkedő szellem, amely bírálni akarja ezt a tanuságtételt és saját magától fölállított korlátok köré kívánja szorítani, ami természetfölötti abban: sohasem értheti meg Jézust, csak eltorzítja és megmásítja. Hogy megérthessük a fölöttünk magasló lényeket: hinnünk és szeretnünk kell: a hit és a szeretet tisztább és élesebb meglátást sugall, mint a lángelme felfogása. — A mester tanítványai közül melyik rajzolta meg legjobban isteni mivoltát?... Az, aki legjobban szerette mesterét és elmondja legbensőbb, bizalmas nyilatkozatait.

*

Az emberi léleknek három otthona, menedéke van: Isten, a természet és az emberiség. A legnagyobb, leghatalmasabb: Isten. Mennél jobban feléje irányul és benne központosul: annál szentebb és erősebb az élet. Jézusnak csak arra való volt a föld, hogy megvetve rajta a lábát, érintkezésbe jusson az emberiséggel, amelyre működése kiterjed. De igazi életét nem a földön, nem is az emberiségben, hanem Istenben élte.

Az ember magasabbrendű tehetségeinek révén egyesül Istennel, mint akaratának és értelmének végső céljával. Megismerve és szeretve őt, ragaszkodik hozzá: törvényeinek engedelmeskedve, a szolgája lesz. Ez az egyesülés, mely tele van kedves gyönyörűséggel, azért mégis épp annyira esetleges és ideiglenes, mint a kötelékek, melyek létrehozzák: a megismerés elvont, a szetet — harcban az önzéssel — gyarló, az engedelmesség bizonytalan. Még legtökéletesebbek is botlanak és mélyen visszaroskadnak a természet és az emberi nyomorúság szolgaságába.

*

A keresztény hit titokzatos kifejezéssel jellemzi az egyesülést, mely Krisztusban Istenhez kapcsolja az embert: lényegi és személyes egyesülésnek nevezi. Az emberi és isteni természet keveredés nélkül találkozik Krisztusban önállóállagiságukkal egyesülve az Ige személyében. Jézus — és pedig nem képletesen — a szó legmélyebb és legteljesebb értelmében Isten egyetlen Fia: nincs hozzá hasonló az emberiségben.

*

Krisztus érzi, hogy ő Isten Fia.

Nem az isteninek az a zavaros érzése ez, mely a misztikus természetűeknek jellemző vonása, amelynek révén bizonytalan sejtéssel megérzik azt a rejtélyes kapcsolatot, mely minden teremtményt hozzáfűz az örök és végtelen okhoz: tiszta és világos, örökké éber öntudat volt ez: a személyes, élő és benne rejlő Isten öntudata.

Mózes, Istennek legnagyobb szolgája, reszket Isten előtt: a rettenetes Úr arcát senkise láthatja, hogy bele ne haljon. Jézus látja Istent és szereti. A próféták megrendülnek Jehova szaván, mely úgy sujt le rájuk, mint a villám; azt mondják: «Szólott nekem az Úr»... Jézus folyton hallja Isten szavát és úgy adja tovább, mint a sajátját. A legfönségesebb vallásos lelkek önsanyargatással és fájdalmas erőfeszítésekkel keresik Istent, pillanatokig érzik is jelenlétét a mulékony elragadtatásban, amelyből csakhamar föleszmélnek: Jézus ellenben önmagában bírja Istent, neki nincs szüksége elragadtatásra, mert Istenben él és szemtől szembe látja őt.

Magában hordozta Isten lelkét. Minden megvolt benne, amit értelmes természet magába fogadhat. — «És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét, ki tele volt malaszttal és igazsággal» — mondja halála után legkedvesebb tanítványa. (János, I. 14.)

Istent úgy ismerte, ahogy a fiú ismeri atyját és híven őrizte magában Isten szavát. A bölcsességnek és tudásnak minden kincse rejtve volt benne. Nem földi mester oktatta és képezte: ő Isten tanítványa volt. Gondolatainak nem szab korlátot a tudatlanság és sohasem zavarja meg tévedés. Az isteni ihlet folytonos benne: nem kölcsönzött és el-elhúnyó világosság, mint a prófétáknál, hanem az örök Igének végtelen, szakadatlanul ragyogó világossága.

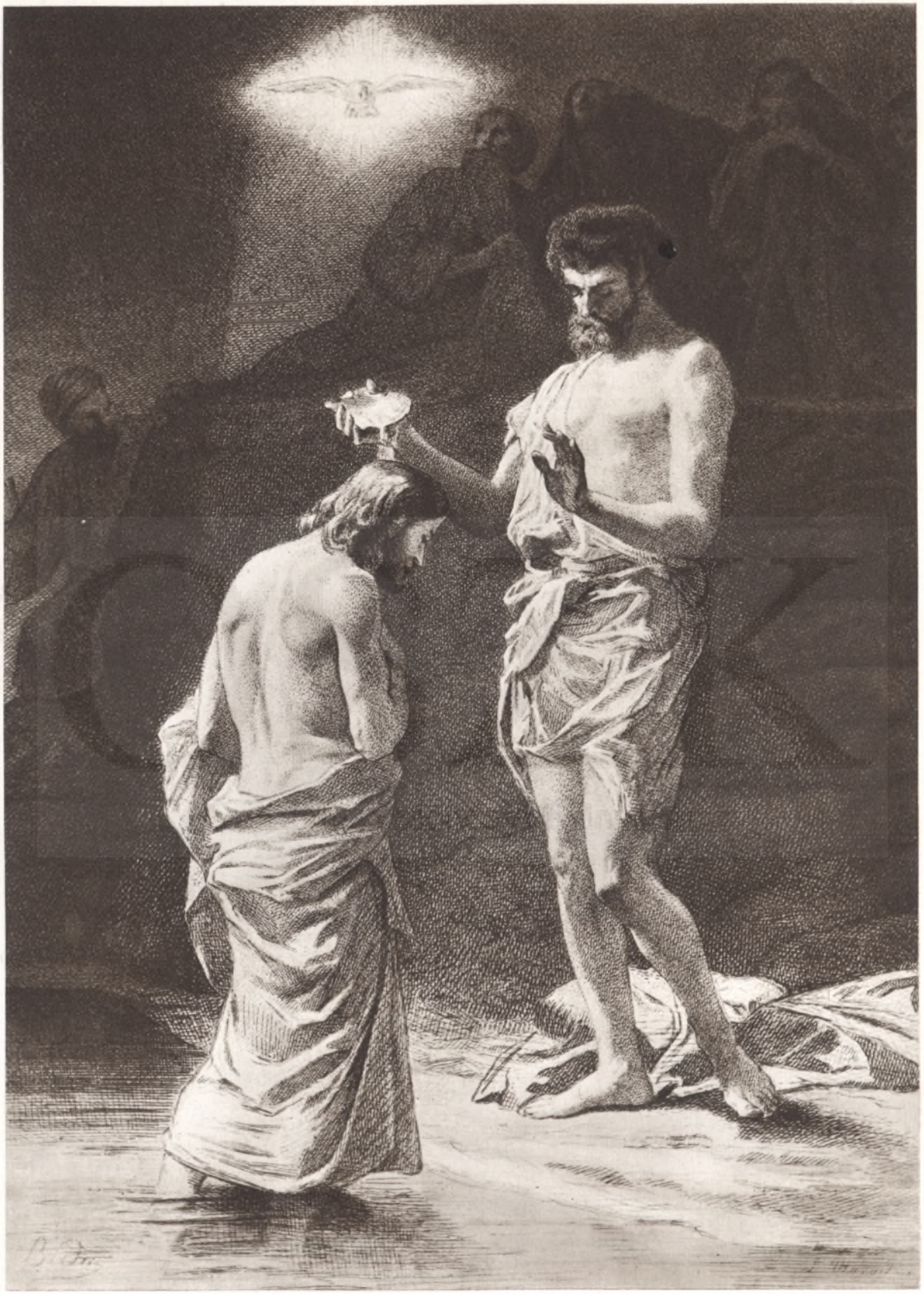
Ritkaság, hogy ugyanannál az embernél, akiben túlnyomók az értelmi tehetségek, az akarat és a cselekvő erők egyensúlyban legyenek ezekkel; Jézusban egyenlő színvonalon állnak mind ezek a tehetségek. Ahogy az igazság megvilágosítja: éppen úgy vonzza a jóság és szépség; szeretete a jóság teljét keresi: szelleme az abszolút igazságot. Atyja és saját akarata közötti teljes és tökéletes az összhang, amit nem zavarhat meg semmi: se a fájdalom, se az emberek ellenkezése, se a természet ösztönös megtorpanása, szóval semmiféle akadály — még maga a halál sem. Nem ismer mást Atyja akaratánál: ez a mindennapi kenyere. Semmit sem tesz önmagától: nem keresi saját akaratát, hanem csak azt, ami az Atyának tetszik és mindig csak azt teljesíti.

Isten hatalma működik benne: és mivel Atyja szolgálatában jár és csak az Ő parancsait teljesíti: sohasem csalatkozik. Isten mindig meghallgatja az imáját, ez a bizodalom adja neki a végtelen szelídséget, amely csak azoknak erénye, akik mindent megtehetnek. Nem rombol le semmit, mert nem ismeri az erőszakot; azt cselekszi, amit akar: de mindig csak a jót és az életet akarja. Törvénye a jóság: örökre áldásra emelt kezeiből élet és üdvösség árad.

Isten világossága, szeretete és szépsége árad szét egész lényéből: isteni erény sugárzik belőle. Érzékenysége rendkívül fínom. Ennek révén lép közösségbe a földi világgal. Szerette a természetet, amely mennyei Atyjának jóságát és bőkezűségét hirdette neki. Nem is kért tőle más örömöt. Az emberek közt élve, meg akarta ismerni a szomorúságot, a fáradalmakat, a részvevő szánalmat, a szent fölháborodást a gonoszság ellen, a szakadatlan küzdelmet, a hűtlen hálátlanságot és az ámítást, a gyötrelmeket és a véres halálfélelem vergődését, a kínszenvedést és a halál borzalmait.

Többször sírt. Minden emberi szenvedés meghatotta, de a gyermekek ártatlansága megnyugtatta, elbájolta. Izaiás, egyik legkiválóbb zsidó próféta, aki mult idők messze távolából előre meglátta, a «fájdalom emberé»-nek nevezte, aki «tudott szenvedni»... Sohasem ujjongott, csak a Lélekben, mely túltengett benne: egyetlen földi öröme az volt, ha hívő lélekkel találkozott, mert azt megmenthette.

A gonoszság szinte halálos gyötrelemmel szomorította el.

JÁNOS MEGKERESZTELÉ JÉZUST — „ÉS IME, SZÓZAT HANGZÉK AZ ÉGBŐL, MONDVÁN:
EZ AZ ÉN SZERETETT FIAM, KIBEN NEKEM KEDVEM TELT"
(MÁTÉ: III. 16. ÉS KÖV.)

JÉZUS VISSZAUTASÍTJA A SÁTÁN KÍSÉRTÉSEIT, MONDVÁN NEKI: „MEG VAGYON ÍRVA, HOGY NE KÍSÉRTSED A TE URADAT, ISTENEDET"

(LUKÁCS: IV. 12.)

Ez a végtelen fájdalom — mely ott él a teremtett világ sóvárgásában a jó után — betöltötte Jézus egész lelkét és senkiben sem nyilvánult megrázóbb és tökéletesebb formában: az embereknek örökre ő lesz a Megfeszített — valamennyi vértanu közt a legszelídebb és a legforróbban szeretett.

Ha valódi lényegében tanulmányozzuk az emberi nemet — lefosztva róla minden mesterséges, esetleges megkülönböztetést, aminek alapja a műveltség és a faj, az éghajlat és a kor, a civilizáció és a vallás — három nagy osztályba sorozhatjuk s ezek: a nagy átlag, a tehetségesek és a lángelmék. Gigászi piramis ez, melynek talapzata az átlagtömeg, közepe a tehetségesek és csúcsa a lángelmék.

A lángelmék kincse az eredetiség, a találékonyság és a kezdeményezés; ők teremtik meg az új formákat, megadják a lökést minden mozgalomnak, új és ismeretlen irányok felé ragadják magukkal az emberiséget, föllázítják vagy lecsillapítják, tévútra vezetik vagy helyes irányba viszik, fölemelik vagy lealacsonyítják.

A tehetség nem teremt, követi a lángelme sugalmazásait, amelyeket gyakorlatilag fölhasznál és megőriz, magyaráz és terjeszt. Érezni rajta a kínos erőfeszítést és a türelmes munkát, mely becsületére válik a jóakaratú embereknek. Ha a lángelme istenség: a tehetség az ő prófétája. Mint ösztöneinek és határozatlan sejtelmeinek rabja, az önálló cselekvésre és kezdeményezésre képtelen tömeg engedelmeskedik a mestereitől kapott lökésnek, készen veszi tőlük az eszméket és az irányítást, amelyekhez alkalmazkodik — mint a nyáj, mely odamegy, ahová pásztora tereli.

De bármily nagy is: egyetlen emberi lángelme sem lehet tökéletes: megvannak határai és túlzásai, gyöngeségei és erőszakosságai, hirtelen föllángolásai és tanácstalan fejvesztettsége, hibái és vaksága. Kihagyó ihlete elapad: művei összeomlanak és elavulnak: előbb vagy utóbb idejét múlja, amit alkotott.

Semmi ilyen nincsen Krisztusban. Tanítása, élete és műve ezért maradt fönn — ezért uralkodik mennyei fényességgel az emberiségen: — bámulatra készteti az észt, kormányozza a lelkiismeretet — dacol a századok változandóságával és hiú erőlködéseivel.

Jézust — aki tehetségének tökéletes összhangjával páratlanul állt — sohasem sorozták az emberi lángelméknek egyik osztályába sem. Mégis, ha jellemezni merném őt — dicsőségéhez mérten mindenesetre csekély és színtelen kifejezéssel — azt mondanám, hogy: a vallásos lángelme ő maga, annak teljességével és eszményi tündöklésével.

Mindaz, ami a vallásos lángelmét jellemzi, a maga teljes tökéletességében megvan Jézusban, ahogy az evangélisták elénk állítják: amilyennek a keresztény hit imádja, amilyennek ő mutatja maga-magát. Előtte — még Mózesben és a prófétákban is — csak ennek az isteni mintaképnek másolatait találjuk.

Jézus ellenben nem csupán többé-kevésbbé új és eredeti, Istennek eszméjét hozza, hanem magát a személyes élő Istent, a mennyei Atyát. «Én és az Atya egy vagyunk» — jelenti ki és hozzá teszi, hogy: «Aki engem lát, azt látja, aki engem küldött» s aki ő benne hisz, az Atyában hisz. Nem csupán fölmutat az égre: magában hordja azt, kitárja felebarátainak a mennyek országának kapuit.

Nem rendel hiú szertartásokat és meddő üres pompát, ami csak a tömeg érzékeire és képzelmére hat: hirdetett vallásának jelképeiben és szentségeiben ő maga él s a vallásos szertartásokon résztvevő hívő az ő isteni lényével egyesül.

Míg a többi vallásalapítók mind szabályokat hoznak, törvénykönyveket szerkesztenek és félelmetes hatalom igájába hajtják követőiket, ő Isten lelkét — saját lelkét — közli híveivel: megszeretteti magát. A többiek csak egyetlen egy néphez, fajhoz, korhoz beszélnek: az ő szava az egész emberiséghez szól — tekintet nélkül fajra, korra vagy nemzetiségre. Mózes csak szolgája volt Istennek: Jézus ellenben Isten Fia.

Egész hivatása benne van Isten-fiúságának alaptényében. Mint Isten Fiának nem lehetett más rendeltetése a földi világon, csak az, hogy megalapítsa Atya országát, amit később mennybéli királyságnak nevezett. Szavai, tanításai és cselekedetei, küzdelmei, sőt halála sem képzelhetők el a végcél nélkül, mely Krisztus egész életének egyetlen oka és alapja.

*

Bibliai szemszögből nézve, két részre oszlott annak a kornak az emberisége: zsidóságra és pogányságra. A zsidóknál már megkezdődött Isten országa: ők már ismerték Jehova rettenetes nevét; Törvényét — amely tökéletlen, rabszolga-törvény volt — már tanították: Jézusnak kell azt majd kiegészítenie és tökéletesítenie, ez lesz az ő messiási feladata. Saját Egyházával helyettesíti majd Mózes Törvényét és nemcsak a hithű zsidókat hívja majd magához, hanem az elhagyatott pogányságot is, amely minden bűnnek és tévelygésnek prédája volt.

Hiába volt az Izraelnek adott mózesi Törvény — hiába volt a nagy férfiak bölcsessége és józansága — az egész emberiség a gonoszság jármában nyög, amit nem bír lerázni. Jézusra vár a hivatás, hogy lehozza az emberiségnek

magának Istennek a Lelkét, mert csak ő tud diadalmaskodni a gonoszságon: és Jézus ennek a Léleknek nevében fog keresztelni. Ezen a címen tehát nemcsak a zsidók Messiása, hanem minden népnek egyedüli Megváltója lesz.

Az ember természetének legmélyén gyökerezik a vágyódás Isten — az örökké való, soha el nem múló Isten — után; hivatása az, hogy megismerje, részese legyen az ő életének és ebben találja meg minden vágyának teljes kielégülését: Jézusnak pedig az a feladata, hogy rávezesse erre az embert és részesítse ebben az életben és igazságban.

Az egyetemes lelkiismeret föllázad a bűnök miatt, az örök igazság bűnhődést követel: Jézus lesz az Isten Báránya, ki elveszi a világ bűneit. Az emberiség nem ismeri Istent, aki pedig teremtette: szükséges tehát, hogy Jézus megismertesse a nevét. Ő lesz az emberiség mestere: az egyetlen Mester. Az emberiség nem értette meg, hogy a kötelesség minden törvénye a szeretetben van: szükséges tehát, hogy Jézus megtanítsa erre: s így lesz az emberiség törvényhozója.

Ily módon kell megalakulnia Isten országának — annak az országnak, melynek hivatása, hogy tűrje az erőszakot, a szenvedést — s ennek az országnak, amelyet csak a bátrak és érdemesek nyerhetnek el, Jézus lesz a megalapítója.

A személyes és élő Isten hatása alatt, aki betölti emberi természetét, Jézus ismeri Atyjának akaratát; lelkébe lát a népnek, amelynek — tudja — ő a Messiása. Megmérte az emberi lélek mélységeit; a fájdalom és gonoszság kettős örvényét, mely elnyelte és pusztította az emberiséget; színről-színre látta az emberiség nagyszerű életének általános drámáját és tudta, hogy most érkezett el föllépésének pontos ideje. És fölkiáltott, világot megrázó hangos szóval:

— Én vagyok, akire népem várakozik, én vagyok, akit sóvárogva várnak a nemzetek!

Ilyen volt Jézus hivatása.

Az ő hivatásában nyoma sincs az egyéni gyöngeségnek, a faji korlátoltságnak, a kor előítéleteinek. Eredeti, mint minden, ami közvetlenül Istentől jön és emberi alakjában is magán hordja Isten jellegét, mert egyetemes és általános, van teremtő ereje és örökkévaló.

Jézus meghatározott időben zsidónak született, de nem hasonlít népének egyetlen egy lángelméjéhez sem; nem palesztinai, de nem is alexandriai: egyformán fölötte áll a jeruzsálemi Hillelnek és a hellenizáló Philónak. Szavai és tanításai egyikre sem emlékeztetnek: Ő mindig ugyanaz — saját maga. Amit mond: örök időkre szól; épp oly korszerű ma is, mint tizenkilenc századdal ezelőtt; az örök embertípus beszél és cselekszik általa: alkotása felöleli az egész emberiséget, mind azzal, ami örök és lényeges benne; országa éppen úgy örökkévaló, mint a mennyek országa és maga Isten, akitől a nevét kapta: «Isten országa». Törvénye, melyet országának alkotott, sohase mulik el, mert ez fejezi ki az örökkévaló viszonyt Isten akarata és az emberek közt, akiket meg fog váltani: és az erő, melyet törvényével hoz, magának Istennek az ereje, élő és személyes Lelke, mely kész magához ölelni az egész emberiséget.

Oly átütő ereje volt ennek az eszmének, hogy utat tört századokon és nemzedékeken át és ma is éppen úgy él és törhetetlen, mint az első napon, bár az emberek ellene szegültek. A mennybe szállt Krisztus ma is ugyanaz, akinek vallotta magát a világ előtt: Lelke ragyogva tündököl és alkotása él: Isten országa nagyszerűen fejlődik tovább. A júdaizmus, amely mint vallás, mindig tehetetlen volt — látja, hogy Isten országa egyre gyarapszik, de nem bírja útját szegni és végzete, hogy tűrnie kell. Jézus Lelke diadalmasan uralkodik az egész világon; mert Ő az egyetlen forrás, melyből Isten igazságát, erejét és békéjét merítheti az ember.

*

A hatalmas hivatásoknak jellemző tulajdonsága, hogy irányt szabnak az életnek, belső tevékenységre serkentik, egyetlen célra irányítják a gondolatokat, az elhatározásokat és a tetterőt. Ha megszállja az ihlet, fölhevül az emberi lángelme, kikel magából, nem bírja fékezni magát; Jézus nyugalma ellenben éppen olyan, mint az ihlete: teljes és állandó. Ura önmagának, csak az akarata vezérli.

Mikor eljön az ideje és az órája üt: a munkás, az ács fia, kilép homályos életéből és elszánt, szilárd elhatározással, teljes eltökéltséggel, nyugodt erővel fogja mondani:

— Mivelhogy betelt az idő és elközelgetett az Isten országa, tartsatok bűnbánatot és higyjetek az Evangéliumban.

Ez lesz első szava: magyarázata annak a rejtélyes feleletnek, melyet tizenkét éves korában adott szüleinek:

— Nem tudjátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?!

Ezekben a szavakban benne van Jézusnak egész nyilvános élete és rendeltetése.

Abban a pillanatban, mikor Jézus közeledik harmincadik évének betöltéséhez — a zsidóknál ez a férfikor teljessége — ugyanaz a Lélek, aki teremtette s a századok mozgalmait feléje irányította, közvetlenül előkészíti a színteret, ahol meg kell jelennie; utat tör neki, fölébreszti népének szellemét olyan embernek a hangjával, amely fölgyujtja a tömeget és megrázza a lelkiismeretet.

MÁSODIK KÖNYV

JÁNOS A HÍRMONDÓ ÉS JÉZUS ELJÖVETELE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. FEJEZET.

A zsidók Júdeában 26 körül.
Megjelenik Keresztelő János.

Mielőtt rátérnénk az evangéliumi történet eseményeire, lássuk, milyen volt a zsidó társadalmi élete Palesztinában a 26-ik év körül, abban az időben, amikor Pilátus, mint római helytartó kormányozta Júdeát. Olyan események torlódtak egymásra, olyan társadalmi és vallási szervezetet találunk — pártvillongásokat és cselszövényeket, babonát és előítéleteket, szenvedélyeket és reményeket, különféle ellenvéleményeket — szóval a nemzeti öntudat olyan állapotát, amelyet közelről és részletesen kell tanulmányoznunk, hogy megérthessük és tisztán lássuk azt a környezetet, amelyben Jézus élt, valamint a mozgalmat, mely Keresztelő szent János munkája révén előkészítette Jézus eljövetelét.

*

Már az első látásra több, egymástól nagyon is elkülönzött csoport tűnik szembe az izgatott kis világban. Itt vannak mindenekelőtt a hatalmas patricius- és papi családok; ezeknek köréből kerülnek ki a nagy főpapok: a Boétok, a Hanánok, a Fábik és a Kánitok. Nekik már afféle hűbér volt a főpapság, melyet mindegyik vesztegetéssel és cselszövénnyel iparkodott megkaparintani a római hatóságtól. Ez a gazdag, dölyfös és gyűlölt arisztokrácia tizedekkel és adókkal sujtja a népet, amelynek nyomorát szinte kihívja pompázó fényűzésével. Sem a patriciusoknak, sem a főpapoknak nem bocsátotta meg a közvélemény az utált pogány hatalommal szemben mutatott meghunyászkodó engedékenységüket. A főpapok, akiket a helytartók önkényesen neveztek ki vagy csaptak el, minden tekintélyüket elvesztették. A tömeg, amely megveti és gyűlöli őket, úgy áll bosszút rajtuk, hogy kigunyolja, pellengére állítja és átkozza őket. Semmi sem állja útját a gyűlölet tengerének, amely egyre árad és túlcsap gátjain. Húsz évvel később harsogva éneklik Jeruzsálem utcáin:

— *Mily szerencsétlenség a Boétok családja!*
Átkozottak legyenek a lándzsáik!
— *Mily szerencsétlenség a Kantarosz családja!*
Átkozott legyen rágalmazó tolluk!
— *Mily szerencsétlenség a Hanánok családja!*
Átkozott legyen viperasziszegésük!
— *Mily szerencsétlenség a Fábi-család!*
Átkozott legyen súlyos öklük!

Ők a főpapok, fiaik a kincs tárnokmesterei, vejeik a templomőrök és szolgáik serege bottal veri félholtra a népet. A vérig sértett népnek ez az átkozódása eléggé jellemzi a papi zsarnokság durvaságait. Nyomorult inasaik fölbérelt martalócoktól kísérve törnek rá a csűrökre és pajtákra, hogy erőszakkal rabolják el uraiknak a tizedet és irgalmatlanul megkínozzák az ellenszegülőt. A főpapoknak gyakran megvolt a joguk, hogy eladják az Istennek fölajánlott áldozatot. A Hanánok árucsarnokot építettek az Olajfák hegyén, ahol áldozati galambokat tenyésztettek és árultak. Különösen kitűntek abban, hogy nyereségessé tegyék ezt a kegyes monopóliumot. Visszaélve hivatalos tekintélyükkel, szaporították azokat az eseteket, melyekben, a szertartás szerint, kötelező volt a galambáldozat; ennek folytán megdrágult a galamb — annyira, hogy egy-egy aranydénárt is fizettek egy pár galambért. És, míg ezek a főpapok nem győzték bezsebelni jödelmüket: az alsóbbrendű papság nyomorgott és csaknem éhenhalt.

Könnyű megérteni ezt a vallásos közönyt, melyet ez a jóllakott főpapság gondosan eltitkolt. Áronnak és Lévinek ezek az elfajzott fiai igazán nem égtek a vágytól, hogy megérjék Isten országát: érthető tehát, hogy görcsösen ragaszkodtak a meglévő rendhez. Ez a főpapság volt magva a szadduceus-felekezetnek.* Rendíthetetlenül kitartanak a régi rend, a hagyományok mellett: az ítéletük meg nem föllebbezhető. A túlvilági dolgokkal nem törődnek — nem is hisznek bennük — kapzsiak, érzékiek és hitetlenek. Megtartani a meglévő társadalmi rendet, jó egyetértésben élni a rómaikkal, megmaradni a hivatalban, jó vásárt csapni és mulatni, szórakozni: ez volt minden vágyuk. A vallás nem cél, csak eszköz: ezt ugyan óvakodnak hangosan hirdetni — de titokban ez az életelvük.

A születési, vagyoni és papi arisztokrácia mellett ott van a vallástudományok arisztokráciája is: a tudósok, tanítók és írástudók. Mivel a Thóra fontossága igen nagy volt a zsidók életében és csaknem a templommal egyenlő, magas rangra emelkedett, a szertartás, a «Templom» szolgái mellett ott lebzseltek a «Thóra» szolgái is.

Az elsők csak az áldozatokkal törődtek, az utóbbiak csak a vallás tanulmányozásával fog-

* Az «igazak» pártja (*Zedakah*-igazság). Úgy látszik, hogy kezdetben — Joannes Hyrcanus korában — azt a felekezetet (pártot) hívták így, melynek tagjai többnyire papok voltak. Ez a párt, ellentétben a farizeusok túlzásaival, beérte az igazságossággal, amit a törvény kíván és az utolsó tisztelt főpap (Simeon) emlékéhez akarta fűzni a nevét, akit «igazságosnak» hívtak. — A farizeusok, vagyis megkülönböztetők (*Parus*, választás, megkülönböztetés) nagyon vigyáztak, hogy távol tartsák magukat mindentől, ami nem volt zsidó és szentségtörésnek tartották az érintkezést a pogányokkal és gyalázatnak minden engedményt, amit a szaddaceusok a pogányoknak tettek.

lalkoztak; amazokat már születésük papi teendők elvégzésére rendeli, az utóbbiak minden törzsből és nèposztályból kikerülhetnek; ők a vallástan, az erkölcs és a jog tudományának képviselői: ők magyarázzák, másolják és terjesztik az írást, rövidesen fölébe kerülnek a papi osztálynak és irányítják a közvéleményt. Minden emberi társadalomnak — ha elérte a műveltség bizonyos fokát — törvénye, hogy a hatalom az erősebbé: erősebb pedig az, aki többet tud.

A tudósok nemcsak tanulják és tanítják a Thórát, ők többet tesznek: kitűnnek azzal, hogy hűségesen és szigorúan meg is tartják a törvény parancsait és erélyesen védekeznek minden pogány befolyással szemben. «Hasszidim» a nevük: ők a jámborok és felekezetük akkor keletkezett, mikor a görög szellem mindent elárasztott Nagy Sándor hódításai után; ezek a jámborok éppen úgy szembeszálltak most a római romlottsággal, mint ahogy ellentálltak annakidején a pogány görögök és asszírok erkölcstelen civilizációjának. A zsidó elkülönültség a maga teljes érdességében megvan bennük; ők személyesítik meg a nemzeti öntudatot. Ők emlékeznek a multra és reménykednek a jövendőben. Izrael nagyszerű történelmének minden eseménye él az emlékezetükben: Istennek minden ígérete, amit a zsidó népnek tett, mint ragyogó jövő tündöklik előttük. A Thóra mindenük: abban van multjuk és jövőjük, mert ez tanítja a törvényes igazságot, mely kedvessé teszi őket Isten előtt s így bizonyítja hitük és fajuk diadalát.

Ez a kettős arisztokrácia szülte a két pártot, melynek küzdelmei, versengése és túlkapásai töltik be a zsidó nép történelmének két utolsó századát: a szadduceusok *(Zaddikim)*, vagyis igazak és a farizeusok *(Perisim)*, vagyis elkülönzöttek, előkelők torzsalkodásai. A szadduceusok majdnem mind a pénz- vagy a papi arisztokrácia tagjai, a farizeusok pedig a tudomány arisztokráciájába tartoznak.

Miután párttá alakultak, a farizeusok sem kerülhették el a felekezetek rendes sorsát. Túlhajtották elveiket, törekvéseik szélsőségekbe tértek s ezzel megérdemelték a legszelídebb és legbölcsebb Mester kárhoztatását; önkéntes vakságukban, elzárkózva az élő ihlet elől, nem érthették meg az események mélyén rejlő okokat s így éppen ők lettek Isten országa megalapításának legelszántabb és legátalkodottabb ellenségei.

Belemerülve a Thóra tanulmányozásába, a könyvnek csak a betűit ismerték; nem értették meg a Törvény szellemét: a betű megölte őket. Az erkölcsi elemet mindig elhanyagolják, csak a külsőségekkel és szertartásokkal foglalkoznak. Alig törődnek a lélek szentségével, de izgatja őket a törvény szerinti szentség. A kötelesség, szerintük, nem az, hogy teljesítsük Isten akaratát, hanem az, hogy pontosan végezzük, gyakoroljuk, amit a Törvény előír. A szabályok megtartásának buzgalma arra viszi őket, hogy nem az erények gyarapítására, hanem a szertartások szaporítására törekszenek: — nem az a legszentebb, legjámborabb, aki uralkodik önmagán és szereti Istent és felebarátait, hanem az, aki többet böjtöl és mennél több fogadalmat teljesít, mennél gyakrabban mosakszik és áldoz, mennél bővebben szabott palástban jár és mennél nagyobb bojtokat visel rajta, aki görnyedtebb háttal jár, szemét a földre sütve és halálra vált, mogorva arccal sétál, mikor böjtöl, nem keni olajjal a fejét, az arcát nem mossa, nem is köszön barátainak és végtelen hosszú imákat mond. Az ájtatossága csak álarc. A képmutatás — a látszat és megtévesztés művészete — szinte általános bűne ezeknek az álszenteskedőknek, hogy a szenteskedés külsőségeivel palástolják lelkük ürességét és fogyatékait.

Egyetlen nagy eszme sem hangzik el a katedrákon vagy a zsinagógákban. Eltűntek a híres tudósok — a Semaják és Abtalionok, a Hillelek és Sammaiok — kik a nagy Heródes idejében legtöbbet fáradoztak a hagyományok és szokások fejlesztésében, a törvény jogi magyarázatában: s ahogy mindig történni szokott, mihelyt megfogyatkoznak a nagy emberek; a középszerű elmék mindent túlhajtottak és rávetették magukat a kicsinységekre. Mindenben túltengett a külsőséges formaság, szőrszálhasogatássá vált minden vita s a tanítást megölte a botor és csapongó okoskodás léhasága.

A szertartások körül folyó viták szenvedélyes személyeskedésbe csapnak át: ez lesz a versengő felekezetek és iskolák tudósainak aréná ja. Hitvány és kicsinyes szőrszálhasogatás, erkölcsiség és emelkedettség nélkül. A legtúlzóbbakat, természetesen, legjobban vitatják és hallgatják; Hillel tanítványait, akik az enyhébb magyarázat felé hajlanak, túlszárnyalják a szigorú és hajthatatlan Sammai hívei. A betű a törvény, mennél jobban ragaszkodunk a betűhöz, annál biztosabb a siker. Ha fölszabadultak a szenvedélyek: a vallásban, éppen úgy, mint a politikában, a győzelem titka a hizelgés művészetében van.

*

Közismert a hirhedt kérdés, melyről szenvedélyesen vitázott a két felekezet: szabad-e szabbaton vagy ünnepnapon megenni a szabbati napon tojt tojást? — Az engedékeny Hillel abszolut szigorúsággal, kérlelhetetlenül jelentette ki, hogy: nem! A különben hajthatatlan Sammai kevésbbé volt szigorú ebben az egy esetben.

A hívők rendesen a szigorúbb mestert követték a gyakorlatban; de Sammai viszont szabbati napon megtiltotta a gyermekek oktatását és a betegek ápolását; tilosnak jelentette ki a hajóraszállást és a várostrom megkezdését a szabbatot megelőző három napon.

A farizeusok vallási dogmája szerint a tisztaság volt a legfontosabb erény: de nem a szív tisztasága, mely kedves Isten előtt s amit a próféták is követeltek, hanem a törvény szerinti tisztaság, amely látható és külsőségében rideg ellentétbe állítja a zsidót a pogánnyal.

A halottnak a húsa lesz-e tisztátalanná, vagy a bőre és a csontjai? — A pogányok könyveinek vagy inkább talán a szent könyveknek érintése tilos? — Nem tisztátalan-e a víz, mely tisztátalan edényből csurog? — Jaj annak, mondták a buzgók, aki megveti, elhanyagolja a kézmosást: kipusztul a világból! — A szadduceusok pedig így gúnyolták a farizeusokat: «Meglátjátok, hogy előbb-utóbb még a nap korongját is kifényesítik!»

Ez a gyermekes szigorúság volt minden gondjuk. Ájtatosságuk kimerült az áldozatokban, a fogadalmakban, a sokféle és bonyolult törvényszabta imákban, melyeket — ha csak lehetett — a templomban, de néha a nyilt utcán is végeztek. Gyakori mosakodás, mielőtt az áldozati oltárhoz mentek, sőt a törvény olvasása előtt is. Evés előtt, valószínűleg Hillel és Sammai utasítására, mindig megmosták a kezüket; szigorúan tartózkodtak a pogányok borától, kenyerétől és olajától: hetenként kétszer böjtöltek, önként és szigorúan, egészen napnyugtáig, legkivált hétfőn és csütörtökön és nyilvánosan, kérkedve adták az alamizsnát.

Ezek az önkényes szokások mind lassanlassan fejlődtek ki a száműzetés után, a farizeusok hatása alatt és súlyos járomként nehezedtek rájuk és a népre. Az erkölcsi irányzatot erőszakosan fojtották el a külsőséges és a testi tisztaságra vonatkozó cselekedetek bonyodalmas részletei. Az Evangélium sejteti velünk Jézus ismételt szemrehányásaiból, hogy a farizeusok — számos egyéb tévedéseik mellett — azt is hitték, hogy: ha Istennek szentelik földi javaikat, ez fölmenti őket attól, hogy megsegítsék földi rokonaikat.

De még az oktalan szőrszálhasogatásnak ebben a zürzavarában is fölcsillan néha egy-egy erkölcsi igazság. Az írástudók, keleti szokás szerint, szerették eleven és rövid mondásokba szorítani bölcsességüket, vagy eredeti és csattanós példabeszédekbe rejtették az erkölcsi oktatást. A Talmudban három példáját találjuk ennek: a «Pirké Abot» épületes gyüjteménye az ilyen tanításoknak. De, mivel a bölcselet magasztos elvei, a zsinagóga atyáinak — a «Nagy Társak»-nak, ahogy ők nevezték — üdvös tanácsai mind csak holt betűk voltak: sohase lett belőlük élő törvénye sem azoknak, akik hirdették, sem azoknak, akik hallgatták. A pogányok nem bírták lerázni a Végzet-hívés babonájának és a többisten-imádásnak jármát: a zsidó írástudók pedig az üres külsőségek rabjai lettek.

De igazságtalanság és történelmi tévedés volna azt állítani, hogy az egész farizeus-felekezet maradéktalanul azonosította magát ezekkel a vallásos tévedésekkel, visszásságokkal, túlzásokkal és bűnökkel. Az újszövetség több nagyszerű alakot rajzol meg, akik kiválnak a tömegből fönséges egyszerűségükkel és nemes jellemükkel: például Nikodémus, arimatiai József, Gamáliel. Hillelnek igaz követői ezek: példányképei az Istenben reménykedő hithű zsidónak. Kiváló kis csoport volt, amelynek véleményét nem mindig hallgatta meg a nép véneinek és a papi fejedelmeknek tanácsa; de, ha nem is sikerült gátat vetniük a közvélemény eltévelyedésének: övék a dicsőség, hogy tisztán láttak és és megértették Krisztus hívó szavát. Sorsuk a viharos válságok idején legázolt kisebbségek közös sorsa volt — amikor a vereség dicsőséget jelent, a győzelem pedig gyalázatot.

•

A nép zömét — amelyet ma középosztálynak neveznénk — egyáltalában nem érdekelték az iskolák és felekezetek szőrszálhasogató versengései és nem törődött a külsőséges szertartások gyakorlatával sem. Lehet, hogy megcsodálták a jámbor farizeust, de nem követték, nem utánozták. Sőt a farizeusokat ki is gúnyolták, mondván: — Nézzétek, hogyan sanyargatja magát a földi életben, hogy kínlódva biztosítsa jutalmát a másik életben!... De a farizeus azért megmaradt dacos mogorvaságában és közmondásos kevélységében. Előtte csak a törvénytudósnak és a szertartások pontos elvégzésének volt értéke, szíve mélyéből megvetette a tudatlan és hitetlen népet. Tehát mindazokat, akik nem tartották meg a farizeusi szabályokat; ezekkel a bűnösökkel úgy bánt, mint utálatra méltó, tisztátalan állatokkal.

Különösen gyűlölték és megvetették a farizeusok a publikánusokat, az adószedőket, a császári kincstár tisztviselőit, a vámosokat, akik az árukat vizsgálták, behajtották a kiviteli és behozatali illetékeket és beszedték az út- és hídvámokat. Annál jobban meg voltak elégedve viszont önmagukkal és dölyfösen kérkedtek: — Nem teljesítettem-e mindent és ugyan miben hibáztam?... Ez volt az önigazolásuk.

A nép inkább általában hanyag volt, mint közömbös. De az ünnepnapokon mind fölébredtek: még azok is — akik, mint a publikánusok, elvegyülve a pogányokkal, tisztségeket vállaltak a római közigazgatásban — elözönlötték a pogányok tornácát és, ha távolról is, résztvettek az áldozatokban és az istentiszteletek szertartásaiban.

Egyetlen egy osztály volt csak kivétel: az esszéniek. Ez az önsanyargató felekezet sajátos tüneménye az akkori zsidó közéletnek. Nem alakultak párttá a nemzetben — hiszen kerülték a világot és nem vállaltak szerepet a közéletben — inkább csak vallásfelekezet voltak. Igazi mestereik a «Hasszidim» (jámborok), azok a buzgó és görögellenes zsidók, akiknek sorából támadt a lánglelkű Júdás Makkabeus. Hitük szerint Mózes törvénye volt minden: otthagyták érte a világi életet, a vitákat, a politikai harcokat, elmerültek magányos visszavonultságukban, ahol szigorú önsanyargatással és elmélkedéssel töltötték idejüket. Lanyháknak találták a farizeusokat, elfajultnak ítélték a zsinagógát. Minthogy a világot nem változtathatták meg: meghaltak a világnak. Egymással társulva, vagyonközösségben, szegényen éltek. Elvonultak a Holt-tenger nyugati partvidékére és, az Engaddi-oázis pálmaligetei alatt, igazi kolostorokat építettek a tenger partján.

Lemondtak arról a munkáról, hogy megjavítsák az embereket és mindent Istenre bíztak, misztikus végzethitükben. Hisznek a lélek halhatatlanságában — a szabadulásban a test bilincseiből — és várják a boldogabb életet; nem esküsznek, mértékletesek, tiszták, hallgatagok, önmegtagadók és nem isznak bort. Nincsenek szolgáik: mindnyájan egyenlők és testvérek. Nem nősülnek — írja róluk Josephus Flavius — de örökbe fogadják mások gyermekeit, ha oly korban vannak, hogy még fegyelmezhetők: úgy bánnak velük, mintha családjuk tagjai volnának és magukhoz hasonlóknak nevelik őket. Szertartásuk legfontosabb része a gyakori mosakodás; napkeltekor minden reggel megfürödnek.

Papoknak tekintik magukat. Mert nincs-e írva Mózes törvényeiben, hogy a zsidó nép papok nemzete?... Bort azért nem isznak, mert a bor tilos az áldozat bemutatójának, amíg a szertartást végzi; a városokat kerülik, mert a kapukat szobrok ékesítik; nem kell a görög és római pénz, mert a Deuteronomium (Mózes V. könyve) tiltja a faragott képeket.

Mózes Törvénye a sír, amelybe eltemetkeztek: már nem élő emberek, csak önmaguk árnyékai. Úgy járnak-kelnek a pusztában és a falvakban, mintha más világból tévedtek volna ide, fehér köntösükben és a «mehil»-ben, a derekukon hosszú öv, beleszúrva a dolabra — egészen kicsiny fejsze, békés kis szerszám — amit a Deuteronomium ír elő. A farizeusok megvetik őket kora reggeli fürdőzésük miatt, «hajnalban keresztelkedők»-nek csúfolják és nevetségessé teszik szertartásaikat. Vagyonközösségüket együgyűségnek tartják, őket magukat pedig jámbor balgáknak.

A pártokon, a hatalmasok és írástudók osztályán kívül, elkülönülten a többé-kevésbbé közömbös, tudatlan és romlott tömegtől, majdnem mindig és minden nemzetben akadnak emberek, akik — éppen állásuk, helyzetük középszerűsége miatt — mentesek a gazdagok erkölcstelenségétől és dölyfétől, de a tömeg bűneitől, sőt azoktól az előítéletektől is, melyek a tudomány és műveltség köntösében gyakran megtévesztik, gyöngítik, sőt meddővé teszik a tudós elméket. Ezek a tudósok zajtalanul, csöndben élnek, feltűnés nélkül végzik dolgukat, a szívük igaz és egyszerű: istenfélők, kevéssel beérik, mert se vagyonra, se hatalomra nem vágynak, zúgolódás nélkül hordják az élet terhét, könyörülnek a szenvedőkön, szeretik a békét és óvakodnak a bűnöktől. A tekintetük nyílt, jóságos lelkűek és helyesen ítélnek, mert a jót akarják; örömmel fogadják az üdvös újításokat, mert éheznek és szomjuhoznak az igazságra: ők a föld sava, akik megóvják az emberiséget a teljes rothadástól.

Ha Isten elhatározza a világ fejlődését és valamelyik népének újjászületését, prófétákat küld. A próféták Isten emelőrúdjai s a világ alázatosai a szilárd pontok, melyekre támaszkodnak. A hang, mely a szent dolgokat hírdeti, visszhangra talál bennük. Ők az elsők, akik fölrezzennek a mindent megfiatalító tavasz verőfényére. Nehéz lenne megszámlálni őket: de Isten valamennyiről tud és ő bennük bízik a Lelke.

Elhanyagolni ezt a tényezőt a nép lelkében, annyi, mint kihagyni a számításból a legtevékenyebb erők egyikét, bár ez a legcsöndesebben működő erő. A válságok és szorongatások idejében figyelemmel kell lennünk ezekre a névtelenekre és elfeledett ismeretlenekre; Isten ezeknek kegyelmez meg: Ők menekülnek meg a vízözönből és, partra szállván a bárkából, új korszakot kezdenek a megtisztult és megifjodott földön.

Történelmi pontossággal nagyon nehéz fölbecsülni ezt az elemet a zsidó társadalomban. De megvolt — ezt tagadni nem lehet — elszórva mindenütt, városokban és falvakban, Galileában és Szamariában, a Templom árnyékában, a pusztában és a tó partjain, sőt a megvetett publikánusok között is.

*

A zsidók, bár szolgasorba süllyedtek és politikai függetlenségük örökre elveszett, Júdeában

„ÉS LÁTA (JÉZUS) MÁS KÉT TESTVÉRT — JAKABOT ÉS JÁNOST, ZEBEDEUS FIAIT — ÉS HÍVÁ ŐKET . . .
AZOK PEDIG RÖGTÖN KÖVETÉK ŐT"
(MÁTÉ: IV. 21—22.)

„OSTORT FONVÁN KÖTELEKBŐL, KIHAJTÁ (JÉZUS) A KUFÁROKAT A TEMPLOMBÓL, A JUHOKKAL ÉS TULKOKKAL EGYÜTT
ÉS SZÉTSZÓRÁ A NYERÉSZKEDŐK PÉNZÉT"

(JÁNOS: II. 13—16.)

éppen úgy, mint gyarmataikon és a teljesen pogány világban is mindenütt, megőrizték az önkormányzat bizonyos formáját. Ezt a hatalmat, amely nemzeti (politikai) és vallási is volt egyben, hetvenegy tagú testület gyakorolja. A zsidó hagyomány szerette Mózesnek tulajdonítani ezt az intézményt és a Törvényre hivatkozott, hogy szent jelleget adjon neki. Pedig a Szanhedrinnek voltaképpen semmi köze sincs a Vének Tanácsához, amelyről Mózes beszél. Ezek a «Vének» ugyanis a nép képviselői, akik nehéz, komoly kérdésekben döntenek, de egyáltalában nem gyakorolják a nemzeti (politikai) hatalmat. Hasonlóképpen tévedés: összetéveszteni a Szanhedrint a «Főtanáccsal», amit Ezsdrás alapított, amely csak az írástudók gyülekezete volt és kizárólag vallási kérdésekben döntött.

A Szanhedrinben — legalább Hillel halála után — a főpap elnököl. A neve «Naszi», vagyis (papi) «fejedelem»; alelnöke «Ab-Bet-Din», vagyis «a bíróság atyja», mert jogi perekben ő elnököl. A testület azokból a családokból szedi tagjait, amelyeknek joguk van a főpapságra; ilyenek a Hananok és a Fábik: ezek a főpapok; azokból továbbá, akik nagyon gazdagok és tiszta zsidó származásukat nemzetségi táblákkal tudják igazolni: ezek a vének (presbiterek); és végre a tudósokból, a rabbikból, az iskola vezéreiből, a Thórát-másolók, magyarázók, tanítók és tanulók sorából: ezek az írástudók.

A Szanhedrin jogköre változatos és sokféle. Az egész zsidó élet, minden részletében, hatalma alá tartozott; egyszerre volt zsinat, bíróság és törvényhozás. Ítélkezik a vallás, a jog és a szertartás kérdéseiben, vigyáz a faj tisztaságára a papi családok házasságkötésénél, meghatározza naptárt és az újholdakat, bíráskodik a pörlekedő zsidók közt. Őrködik a hagyomány és a törvény fölött, maga elé idézi az istenkáromlókat, elítéli őket — még halálra és megkövezésre is — de az ítélet végrehajtására köteles kikérni a római helytartó jóváhagyását.

Jézus idejében, Heródes uralma óta, hitvánnyá süllyedt a testület. Miután a Szanhedrin elnökségét a főpapra ruházták — a főpapból pedig tőlük függő bábot csináltak — Heródes és a rómaiak megtalálták a módját: hogyan tegyék mindenre kész, hódoló szolgáikká az egész testületet. Az igazi nemzeti életet már nem ezekben a hivatalos képviselőkben kell keresnünk. Mióta a farizeusok átvitték azt a Főtanácsba: vad buzgóságuk a Törvény iránt nem riadt vissza semmitől és nem haboztak színük elé idézni magát Heródes királyt sem. A szadduceusok pártja, mely túlsúlyban van a Szanhedrinben, nem ismeri ezt a szilaj függetlenséget: minden gondja az, hogy fékezze és elnyomja a nép forrongását és kerülje a legcsekélyebb összeütközést is a római hatóságokkal. Pilátusnak éppen a főpapok voltak legjobb szövetségesei, hogy megmozdulás nélkül járomban tarthassa a legyőzött népet. Látni fogjuk majd Jézus pörében, hogy a főpapok még a helytartónál is buzgóbbak voltak a birodalom békéjének és a császár barátságának érdekében.

*

A politikai és vallási események, melyek már több, mint egy század óta követték egymást Palesztinában, egyre súlyosbították a Szanhedrin helyzetét a kicsiny zsidó államban és végzetesen szorították a hanyatlás lejtőjén az összeomlás felé.

Az utolsó Asmoneusok testvérharca, Jeruzsálem bevétele Pompeius által, Heródes trónra ültetése Augusztus császártól, aki a visszaállított Júdea királyává tette őt — ennek az idumeainak pogány és zsarnoki politikája — merényletei a vallás ellen és királyságának szétdarabolása — Archelaus tíz évi erőszakossága és kegyetlensége — Júdea átalakulása birodalmi tartománnyá — a pogány császárnak tett hűségeskű — az évenként fizetett adó, mint a végleges szolgaság záloga — a római helytartók jeruzsálemi tartózkodása és zsarnoki kormányzása: mind ezek az események — a zsidók tragikus történelme 64 óta — szörnyű csapások, melyek a reményeiben csalódott nemzetet érték.

A hazáját és hitét szenvedélyesen szerető népet szíven találták ezek a csapások; vígasztalan nyomorúság alázta porig az egész nemzetet: mindnyájan gyászolták függetlenségüket. Nem az fájt nekik legkegyetlenebbül, hogy legyőzte őket a pogány hatalom, hanem az, hogy legázolták vallás-szabadságukat. A nagy többség beletörődött volna, hogy idegen hatalom alatt éljen; de senkise bírta tűrni a lelkiismeret elnyomását s a szent Törvény lábbal tiprását. Már pedig Róma helytartói fölemelték rá erőszakos, szentségtörő kezüket. A föllázadt nép inkább akart meghalni, mint hogy lássa ezt a gyalázatot. Hiszen mindenféle szabadság közt legszentebb az istentisztelet szabadsága: egyetlen egy szabadságnak sincs mélyebb, kitéphetetlenebb gyökere az emberi szívben és a földnek valamennyi népe közt nincs még egy, amely szívósabban ragaszkodott volna Törvényéhez és Istenéhez, mint a zsidó nép.

Rég elmultak már azok az idők, mikor Izrael bálványok után futott és — elpártolása miatt Jehovától — megérdemelte a próféták átkait. A vallás, noha tévesen értelmezték, lett legizzóbb szenvedélyük: összeforrt fajuk vérével, hazájával, úgyhogy a nép mindig kész

volt föllázadni, hogy megvédje. Valamennyi érzés közt, amely izgalomba hozhatta: egyetlen egy se volt féktelenebb és izgatóbb ennél.

Róma is jól tudta ezt. A két első császár — Caisar és Augusztus — mindig számon tartották ezt; de még az ő mérsékletük se bírt megelőzni minden összetűzést; a közigazgatással járó intézkedések lépten-nyomon összeütköztek a zsidók kívánságaival: és az évi adó behajtása egymagában is állandó súrlódásoknak a forrása volt.

Uralkodásának első éveiben Tiberius is folytatta elődeinek politikáját. — «A jó pásztor — szokta mondogatni önző bölcsességgel — megnyírja juhait, de nem nyúzza meg»... Nem szerette cserélgetni helytartóit: ismerve embereinek mélységes romlottságát és kapzsiságát, megvetéssel beszélt róluk: — «Ha elhajtom a sebesült ember vérét szívó legyeket, amikor éppen jól laktak, az újonnan jöttek sokkal nagyobb mohósággal szívják majd a vérét...»

Uralkodásának tizedik évében azonban botrányos eset izgatta föl Róma arisztokráciáját. Zsaroláson és csaláson értek néhány zsidót, mire a pogányok szívében folyton lappangó gyűlölet az egész nemzet ellen fordult.* Sejanus, a császár minisztere, úgy lépett föl, mint az általános népharag eszköze és megesküdött, hogy kiirtja a gyűlölt zsidó fajt. A vén Tiberius, beleszédülve Capri-sziget gyönyörűségébe, szabadkezet engedett hatalmas miniszterének. A zsidó gyarmatok és telepek csakhamar megérezték annak az áramlatnak hatását, mely Rómában elhatalmasodott, Júdea pedig új helytartót kapott: 26-ban Pilátus váltotta föl Valerius Gratust.

A helytartók, akik már húsz év óta kormányozták ezt a tartományt, mindig vigyáztak, hogy ne sértsék meg túldurva erőszakkal a zsidók vallásos érzületét. Így például sohasem vitték be Jeruzsálembe a légiók jelvényeit, melyeken a császár képe volt. Pilátus gyöngeségnek ítélte ezt a kíméletet: s amikor hivatalba lépett, első cselekedete mindjárt durva sértés volt. Parancsot adott a helyőrségnek, hogy jelvényeikkel jöjjenek a városba éjjel. A nép, megtudván a dolgot, tömegesen tódult Jeruzsálemből Caesareába s öt napon, öt éjjelen át szakadatlanul ostromolta Pilátust, könyörögvén neki, hogy vegye le a szent városról ezt a gyalázatot. A hatodik napon a helytartó meghívta a népet a cirkuszba; de ugyanakkor odarendelt egy szakasz katonát is. A zsidók megismételték könyörgésüket és ekkor a katonák, kivont karddal, minden oldalról körülfogták a tömeget. A zsidók nem tágítottak: kitárták mellüket, kijelentve, hogy inkább meghalnak, de nem akarják túlélni Törvényük sárbatiprását. És Pilátus megijedt: kiadta a parancsot, hogy vigyék el Jeruzsálemből a jelvényeket. De, mintha magasabb helyről jött parancsnak engedelmeskednék, ismét elülről kezdte az erőszakoskodást, amivel újra fölszította, sőt fokozta a gyűlöletet és elkeseredést Róma ellen.

Ha a nép élete veszélyben forog, minden érzés őrjöngéssé fajul. A pogányok már nem csupán elnyomók a zsidók szemében, hanem istentelenek is: nemcsak Izráelnek, hanem Istennek is ellenségei; már a kézfogásuk is tisztátalanná tesz. Valamennyi gyűlölet közt a legborzasztóbb, engesztelhetetlen gyűlölet — a vallási gyűlölet — örvénylik némán, szakadatlanul a rómaiak körül és soha meg nem szünve könyörgi le rájuk Jehova bosszúját és büntetését. Ez a gyűlölet ott izzik a nép szívében és a fanatikus farizeusok rajongó felekezetében.

Hasonló elnyomás láttára minden más nép engedett volna az erőszaknak és tűrte volna a jármot: a zsidó tűri az üldözést, a letiportatást — de nem enged. Néhány szadduceus kivételével, akiket hitvány érdek fűz a helytartóhoz, mindnyájan megőrzik a jobb napok reményét. Sőt, az elnyomatással arányban nő a reménységük, mely magukból az eseményekből és a velük járó alázatos szomorúságból, fájdalmas megaláztatásból táplálkozott.

Lázasan olvastak bizonyos könyveket: Juditot, a Makkabeusokat, Dániel és Énok prófétákat, Salamon kis zsoltáros könyvét és a zsoltárok nagy gyüjteményét. Mindig van bizonyos szóban élő vagy írott irodalom, mely összhangban van az eseményekkel és föntartja, éleszti a nemzet ideálját. A zsidó nép belemerült a hős Makkabeusok és dicsőséges harcaik emlékébe; lelkesedtek, keresték a titokzatos könyvek, jóslatok értelmét és magyarázták: szerettek gyönyörködni a nagyszerű történelmi képekben, melyek egymásután rajzolták hatalmas birodalmak összeomlását a sziklaszilárd és győzhetetlen Izrael körül; szóról-szóra megtanulták Salamon kis zsoltáros könyvét és a zsoltárok nagy gyüjteményéből a nemzeti himnuszokat, amelyekben ereje teljében lüktet a nemzet lelke. Isteni költészetükhöz fordultak ihletért, hogy tudjanak sóhajtozni, sírni, szenvedni, átkot szórni az elnyomókra. Így tanultak meg tűrni, követelni az igazságot, sürgetni a bosszút, könyörögve, reménykedve és Istenhez fohászkodva, hogy — élhessenek.

* Antiquitatum: XVIII., 4. — Az előkelő római matróna, Fulvia zsidó hitre tért; három-négy zsidó agyafúrt ravaszsággal és szemérmetlen vakmerőséggel kizsákmányolta és zsarolta a nőt, míg végre Saturninus, a matróna férje, rájött a gazságra és följelentette az esetet a prefektusnak.

Mert mind ezeknek dacára és ellenére — a diadalmas és zsarnoki Rómával szemben is — élni akart a zsidóság: mert vakon hitt fönséges rendeltetésében.

Valóban: egyetlen egy eszme uralkodik mind a többi fölött — és felöleli valamennyit ezekben az években, mikor megkezdődtek halálküzdelmük végső vergődései — hogy közel van Isten országa és a Messiás, a várva várt király — végre eljövendőben van.

Közös öröksége lett most az egész nemzetnek ez a remény, mely századokon át — úgy látszott — csakis a próféták kenyere és kiváltsága volt és a nép szívében csak nehéz válságok idején mutatkozott, mint viharban a szivárvány. Sohase volt ez a remény elevenebb és türelmetlenebb — sem az egiptomi szolgaságban, sem a babyloniai száműzetésben, még Antiochus, a durva és zsarnok Seleucida alatt sem — mert most lobogva égett minden szívben. A szadduceusok kivételével egyformán fölgyujtott és lelkesített minden felekezetet: a farizeusokat és herodiánusokat — valamennyi iskolát: Hillel és Sammai tanítványait — minden társadalmi osztályt: a papokat és a nép véneit, a tanítókat és írástudókat, ebionitákat és publikánusokat egyaránt.

Ritka eset, hogy mindenki egyformán értse és fogja föl a nagy eszmét, mely izgatja és lelkesíti az egész nemzetet. Mert az eszme módosul, átalakul és hozzá igazodik az előítéletekhez, a pillanatnyi érdekekhez és ösztönökhöz. A Messiás eszméje sem kerülhette el ezt a sorsot: nem ugyanaz volt a lanyha szadduceus szívében, mint a szenvedélyes farizeus forrongó lelkében; egészen másként fogja föl az írástudó, vagy a Thórába elmerült jogász, mint a rómaiak istentelenségén fölháborodott haggadista és a palesztinai meg az alexandriai zsidó, vagy a jámbor hithű lélek, aki szeliden, megbékélve él és megvárja Izráel megvigasztalását.

*

Abban azonban senki sem kételkedett, hogy Isten országa eljön. — De hogyan?... A közvélemény megoszlott. A főpapok, a farizeusok és szadduceusok, sőt gaulonisi Júdás csüggedt követői is — különböző okokból: óvatosságból és önzésből vagy az írás téves értelmezéséből — azt képzelték, hogy Izráel a Messiás, Isten országa pedig: engedelmesség a Törvénynek; nem látták az összeférhetetlenséget az Antiochiában székelő kormányzónak, valamint a Caesareában lakó helytartónak köteles engedelmesség és Isten országa között.

Ezek mind, csak magukkal törődve, azon voltak, hogy senki ne zavarja önző nyugalmukat és jövőjükben a mult folytatását várták... Hogy Jeruzsálem ragyogóbb legyen, a templom kincstára gazdagabb, az áldozatok vére szinültig megtöltse a rézmedencét, az oszlopcsarnokokban még nagyobb tömeg tolongjon, a nép véneit még jobban tiszteljék, a tizedek bőségesebben folyjanak be, a zsinagógát zsúfolásig töltsék meg a hívők, a mesterek tanításai terjedjenek el a pogányok között is, a megtértek tóduljanak a templomba és egész világ ismerje meg Izráel Istenét: — ime, szerintük ez lenne Isten igazi országa.

Ez a közömbösség, a léha beletörődés a politikai szolgaságba, a dicsőséges holnap tétlen bevárása nem illett a buzgó, lángoló és szabad lelkekhez. Sok olyan zsidó volt — még a farizeusok felekezetében is — akik a Törvényhez ragaszkodásukkal egybekötötték a nemzeti nagyság eszméjét és egyforma szeretettel rajongtak a két egybeforrt ideálért. Ezeknek sorából keltek föl a Makkabeusok: az a hatezer, aki Heródes alatt megtagadta a hűségesküt annak a népszámlálásnak alkalmából, melyről szent Lukács is megemlékszik — továbbá gaulonisi Júdás és a tudós Szaddok és később a kanainok meg a zelóták, ezek a fegyveres lázadók és meg nem alkuvó zsidók, akiknek jelszavuk: Istenen kívül nincs más Urunk! Le az adóval! Az adó a szolgaság jele!»...

Ők harcias Messiást vártak: valódi királyt, akinek Isten hatalmat ád, hogy lerázza a római igát, hogy alávesse Izráelnek a hitetleneket és kiterjessze Mózes törvényét az egész meghódított világra. A politikai elem teljesen elnyelte a vallási elemet: de ez a gondolat mindig élénk, átütő visszhangot keltett a népben és az ifjúságban. Minden pillanatban lázadással fenyegették az országot; azonnal zúgolódtak, mihelyt a kormányzó a vallást sértő rendeletet bocsátott ki s oly elszánt vakmerőséggel szították a nép szenvedélyét, mely nem riadt vissza semmitől — se a kínzástól, se a haláltól.

A Messiásra és országára vonatkozó babonák tömegesen burjánoztak föl az írástudatlan tömegben. A fantáziát fölgyujtották a próféták látomásai és sejtelmes kinyilatkoztatásai. Földöntúli embert vártak, aki felhőkön száll alá. Némelyek szerint már eljött, de még rejtőzködik s egyszerre csak tündöklő fényességben jelenik meg, mint a villám. Mint uralkodó fog ítélkezni a legyőzött népeken s aztán csodás boldog kor következik. Mások két Messiást vártak: az egyik harcolni fog, szenved és legyőzik, de a másik learatja a diadal dicsőségét. Ez az eszme nagy mértékben fokozta a fékezhetetlen zelóták dicsvágyát, akik azt hitték, hogy ők hivatottak a küzdő és szenvedő Messiás szerepére.

Mégis tévedés lenne azt hinni, hogy a Jézus-korabeli palesztinai zsidók csakis földi hőst láttak a Messiásban és munkásságát csakis politikai tevékenységnek tartották. Bármily hatalmas volt is ez az illuzió a tudósok közt és a tömegben, mégsem sikerült elhomályosítania a messiási eszmének isteni és vallási elemeit. Énoch könyve és Salamon kis zsoltáros könyve azok az okmányok, amelyek legpontosabban tükrözik a jobb zsidók véleményét a Messiásról és országáról.

Énoch könyve — melyet igen nagyra becsültek mindazok, akiknek eszméit híven tolmácsolta — «Választott»-nak, «Fölkent»-nek, «Ember Fiá»-nak, sőt «Isten Fiá»-nak nevezi a Messiást. A szerző szerint egyenlő az angyalokkal és — mint Isten Fia — az Istennél lakozik, akivel a napok kezdődnek: a fölség trónusán ül, Isten mellett — ő az «Ember Fia» és mindnyájan Őhozzá fohászkodnak, aki mindeneken uralkodik.

Hivatása, hogy próféta, bíró és tanítómester legyen. Benne lakozik a bölcsesség és az értelem szelleme, az igazság, az erő és azoknak a lelke, akik már nincsenek. Ő lesz a legutolsó próféta: tevékenysége kihat a földnek minden népére. Ő lesz a próféták világossága, a szenvedők reménye, Ő fog ítélni a titkos dolgokról Isten fölséges trónusán és nemcsak az emberek, hanem a bukott angyalok, Azazel és minden serege fölött is. Az ítélet után ég és föld megújulnak, de csak a messiási időnek és a bűnösök nem férhetnek hozzá.

A palesztinai zsidók nem is sejtik a Messiás fájdalmas tragédiáját, mit sem tudnak haláláról és dicsőséges föltámadásáról. Szerintük nem hal meg a Messiás, hanem örökké megmarad, mint Dávid trónja, amelyet Ő fog újra fölállítani.

Ugyanezeket az eszméket megtaláljuk, bár nem oly fönséges tisztaságban, a legrégibb targumokban Onkelos és Jonathan könyveiben; a politikai és vallási forrongásnak ugyanazokat az okait találjuk ott is: ezek mindig élnek a zsidókban, akik nem bírnak beletörődni abba, hogy fajuk elveszítse a jogart és, amikor függetlenségük mégis megszűnik, visszaemlékeznek egyik prófétájuk — a haldokló Jákob pátriárka — nagyszerű jóslatára, mely századok ködéből harsog a fülükbe: «Eljön a Messiás, de csak akkor, mikor a jogar Júdától elvétetik!»

Csak a jámborok és békeszeretők, az alázatosak és a magukba vonultak közt maradtak fönn eredeti tisztaságukban Izrael reménységei. Ezeknek öntudatában sem az előítéletek, sem a szenvedélyek nem korlátozzák, nem hamisítják meg a Szentlélek sugallatát; ezek nem átkozzák a pogányokat — megbüntetésüket Istenre bízzák: tudják, hogy a próféta szavai szerint, megszabadulnak ellenségeiktől — ezért nem is gondolnak arra, hogy leigázzák uraikat, sem hiú reményekben nem ringatják magukat; várják népük vigasztalóját, a megígért Messiásban magának Istennek eljövetelét várják — Emmánuelt: Isten Fiát — aki eloszlatja a pogányok sötétségét, igazságosan ítél és Izrael örök dicsősége lesz.

— Hogy ez miképpen fog teljesülni? . . . Meg sem kísérlik kutatni ezt a titkot. Isten szándékai meghaladják a mi értelmünket: csak abban a mértékben értjük meg, amily mértékben beteljesednek, mert magukban és magukkal hozzák a világosságot is. A lelkek izgalomban remegnek: reszkető vágy forr bennük, mint azokban, akiket lebírhatatlan türelmetlenség emészt.

Mily megható kép — ez a maroknyi ember, aki farkasszemet néz a világbíró Rómával! Sohase voltak gyöngébbek, mint most: s a nagyravágyásuk sohase volt féktelenebb. A világ uralmát kívánják, amelyről a rómaiak azt hiszik, hogy az övék: s míg a római csak az erő uralmára vágyik, ők tulajdon Istenük országát akarják és Temploma — mint utolsó fellegváruk — köré gyülekeznek.

Lázas izgalommal faggatják mestereiket: — «Mikor jön a Megváltó?»... «A ti bűneitek késleltetik a szabadulás és vigasztalás óráját» — felelik az írástudók. — «Sohase leszünk hát méltók Isten segedelmére?»...

És nem támadt köztük szabadító.

Valójában a mesterek sem tudtak semmit; válaszuk csak útszéli szólásmód volt: a vallásos alázatosság palástjába rejtették gondolataik ürességét. De a nép nem nyugodott meg. Minden pillanatban kész volt a zendülésre, elszántan, hogy követi, aki az élére áll. Júdea, mióta elmozdították Archelaus ethnarchát, végzetes válságban vergődött.

*

Ekkor jelent meg Izráelben az a férfi, akinek rendeltetése volt, hogy Isten gondolatát és szándékait tudtul adja pártokra szakadt, pogány igában görnyedő, szenvedélyektől és előítéletektől zaklatott nemzetének.

Új életre kelti a prófétákat, akiknek szava már több, mint négy évszázad óta elhallgatott s akiknek már csak a sírját gondozzák és díszítik a farizeusok. Ez a férfi megüti, megtalálja a régi próféták hangját s ezen beszél az erényről, a jövendőről és a nemzeti kötelességről. Mint minden Gondviseléstől küldött férfiú, élő lelkiismerete és lángelméje lesz hazájának: láng-

„NIKODÉMUS, A ZSIDÓK EGYIK FŐEMBERE, JÉZUSHOZ MÉNE ÉJJEL ÉS ÍGY SZÓLA HOZZÁ: RABBI! TUDJUK, HOGY ISTENTŐL JÖTTÉL TANÍTÓNAK"

(JÁNOS: III. 2.)

„ODAJŐVE (JÁKOB KÚTJÁHOZ) EGY ASSZONY SZAMARIÁBÓL, VIZET MERÍTENI.
MONDÁ NEKI JÉZUS: ADJ INNOM!"

(JÁNOS: IV. 6—30.)

elme, aki tisztán lát és lelkiismeret, aki erényt parancsol. Megfelel mindnyájuk legégetőbb aggodalmaira: innen van a hatalma, tevékenységének terjedelme és gyors eredménye.

Akik nem tapintanak koruk elevenére, sohasem tudnak visszhangot kelteni a tömegben; a tömeg meg se hallgatja, mert nem érzi őket: meddők és erőtlenek tehát, mint ahogy a tömeg is közömbös és hideg marad. De akiket Isten küld: mindig kapóra érkeznek: a föld megrendül lépéseikre, a szavuk gyújt és a munkájuk él.

János a próféták fajtájából való, sőt valamennyi közt ő a legnagyobb.

Már anyja méhében kiválasztott vala. Papnak a fia, de nem azért született papi családból, hogy atyjának, Zakariásnak utódja legyen a Templom szolgálatában. Közönséges embereket leköthet a szokás: de akiket Isten kiválasztott, azok a Lélek akarata után indulnak. János nyilvánvalóan tudta rokonságát Jézussal és Máriával, de úgy látszik: sohasem látta azt, akinek hírmondója kellett, hogy legyen, bár anyjától hallotta, hogy ő maga is isteni kegyelemben született és tudott a jövendölésről is, mely elhangzott bölcsője fölött. Úgy élt és fejlődött, mint szent gyermek, akiből «nazír», azaz áldott férfi lesz. Semmiféle földi befolyás nem érintette ezt a legmagasztosabb küldetésre kiválasztott lelket.

A pusztában él, a Lélek benső szavára figyel és általa erősödik. Sugalmazottságának hatalma, kora és környezete fölé emeli. Élüt és különbözik mindentől, ami körülveszi: nyoma sincs rajta semmiféle iskolának, nem tartozik semmiféle kaszthoz, vagy párthoz. Némelyek — mint Jézusban is — csak esszenit akarnak látni benne: pedig nem követi a dogmáikat és szokásaikat, másképpen öltözik és mások a céljai; nem szerzetes, hanem remete. Hogy hozzá hasonlót találjunk, vissza kell mennünk thesbiri Illésig, sőt Izaiásig: mindkettő újra éled benne. Magányának hosszú évei alatt egész valóját átjárja a két nagy próféta emléke. Illés alakja úgy ragyog előtte, mint a valódi próféta típusa: épp oly félelmetlenül bátor és féktelenül heves. Valószínű, hogy Izaiás jövendölései voltak legkedveltebb olvasmányai; mert az a néhány mondása, amit a történelem megőrzött, erre a legékesebben és legvilágosabban beszélő messiási prófétára emlékeztet.

A gonoszság elszomorítja és fölháborítja: fölfogja feneketlenségét és megborzad tőle: nem hízeleg, hanem korhol; nem vigasztal, hanem rémít. Törhetetlen jelleme nem fél semmitől: sem a tömegtől, sem az előkelőktől, sőt még a fejedelmektől sem; az őszintesége kíméletlen. Tud meghatni és megfogja a lelkiismeretet. Mint hősies bűnbánó, vezeklésének szigorúságával leigázza a tömeget. Egyetlen egy próféta sem hirdeti megrázóbb erővel a szózatot, mely az isteni igazságtól sujtott néphez legjobban illik:

— «Tartsatok bűnbánatot!»...

Ám azért az erkölcsnek ez a bosszulója — a bűnbánatnak és Isten szörnyű ítéletének ez a hirdetője — nem roskad össze a bűnöknek terhe alatt, melyeket ostoroz: nem elcsüggedt pesszimista, hanem reménységekkel eltelt ember.

Látja közeledni Isten országát és hirdeti, hogy már elérkezett; de nem hízeleg népének ezzel a hírrel, amelyben pedig benne van Izraelnek minden vágya: ellenben szigorúan utasítja, hogy hogyan fogadják. Nem sokat jelent a cím, hogy «Ábrahám fiai»: Ábrahám erényével kell ékeskedni. Semmi jó nem történhetik, ha az ember nem engedelmeskedik Istennek.

A képzelete eleven, a szava magával ragad, a beszédje erélyes és ékesen szólóvá teszi a jónak lángoló szeretete.

Egész élete élő szent beszéd. Semmi közössége nincs az elkorcsosodott világgal, melyet tanít, nem hagyja ott a pusztát, nem ismer más hangot, mint Isten szavát — mely visszhangzik lelkiismeretében — és a puszta természetet, mely szintén Istennek nyelvén beszél hozzá. Ruhája hasonlít mesterének, Illés prófétának viseletéhez: — igazi teveszőr-csuha, bőrövvel a derekán. Eledele: kövön sült sáskák és vadméhek méze, amit sziklahasadékokban talál. Bort nem iszik, szomját a hegyekből fakadó források vizével oltja. Az Illés iskolájából való próféták módjára nem lakik városban, sem falvakban, sőt még házban sem, hanem a vadon hegység zord barlangjaiban.

Ain-Karimtól nyugatra még ma is mutogatják a barlangot, mely talán első menedéke volt kóborlásaiban; nyers kősziklába vájt barlang ez a Beit-Anina völgy keleti lejtőjén. Két méternyire közvetlenül a barlang fölött forrás fakad és mindent megöntöz köröskörül: a pázsit zöld, a citromfa virágzik, a szent-János-kenyérfa jobbra-balra nyujtogatja fekete ágait. Felhőszakadás idején, mint rohanó áradat tombol a zajló víztömeg a sziklahasadékban. Szemben vele kis arab falucska van a nyugati lejtőn: a forrás vize csábította oda a szegény fellah-kat. Kissé balra, a hegyoldal felében, zöldelő facsoport áll — szent hely ez, ahol hagyomány szerint néhány percig pihent két hős makkabeus teste, akik harcban estek el. Zord és puszta sivatag, bezárt szemhatár. A völgynek két fala, mintha összezáródni akarna, fojtogatja a nézőt, akit szinte belső kényszer hajt, hogy föltekintsen az égre, mely mindenen uralkodik és mindent

kiszélesít. Ezek a sziklák, a zuhatag, a kopár sziklavölgy, mind összhangzásban vannak a komoly próféta egyéniségével, aki itt élt. Még most is betölti a pusztaságot a hatalmas szózat visszhangja, mely itt harsant föl. «Készítsétek az Úr útját, tegyétek egyenesekké ösvényeit és tartsatok bűnbánatot.»... Mintha még most is hallanók a pusztában kiáltónak szavát az átsuhanó szél zúgásán és Beit-Anina forrásainak morajló csörgedezésén át.

II. FEJEZET.

Keresztelő szent János prófétai tevékenysége. Jézus megkereszteltetése.

A 27-ik év Krisztus születése után szabbati év volt — szent év, mint minden hetedik év — a bocsánat és a pihenés esztendeje.

A mezei munka szünetel: nem szántanak, nem vetnek; ugaron marad a föld; minden pihen: ember, állat, szántóföld. Művelés nélkül, szabadon nő a föld termése: minden a szegényeké, akiknek a szabadság, a bőség és a boldogság esztendeje ez az év. A zsinagógákat sűrűbben látogatják ünnepnapokon és az ima óráiban; a Sionba vezető országutakat népesebb karavánok járják és az írástudók katedrái körül is népesebbek a gyülekezetek. Mivel a munka szünetel, a tömeg, mely keleten szereti a szabad életet kint Isten ege alatt és szívesen vitázik, beszélget: beleveti magát a vallási és politikai vitákba, melyek egyre hevesebbek és szenvedélyesebbek lesznek.

Ekkor lépett János a nép elé.

Nem nyilvános helyeken, nem a városok kapuinál, sőt nem is Jeruzsálemben mutatkozott, a szent város keresztutain vagy a templom oszlopcsarnokaiban. Az Apostol megmaradt remetének, mert a Szentlélek odaláncolta a pusztához, amelynek — ahogy szerette hivatni magát — ő volt a «kiáltó szava»...

Aki nem látta a helyet, ahol keresztelő szent János föllépett, mint próféta, nehezen értheti és magyarázhatja meg szavainak nyerseségét, erős hasonlatait és oroszlán ordításához hasonló hatalmas kiáltását.

Ez a vidék Szamaria határán fekszik s a Holt-tenger partmellékén húzódik húsz mérföld hosszú s átlag hat kilométer széles sávban. A Khan-el-Ahmar (Vörös karavánszeráj) dombsor gerincéről nézve, fönséges vadságában háborgó tengernek látszik, melynek hullámai hirtelen megkövültek. A föld felszíne számtalan dombocska, amit számtalan völgyecske szel át keresztül-kasul imitt-amott mélyebb medreket vájnak a Júdea hegységéből leáradó zuhatagok. Nyugaton az Olajfák-hegye uralkodik mindenen, kelet felé, mint nagy örvény, kanyarodik a Jordánvölgye Júdea hegységének végső kiágazásai és Moab meredek magaslatai között. Egyetlen fa sincs ebben az izzó sivatagban, még a fű is ritka a kiégett sziklákon, melyeknek krétás rétegei vulkánok fölforgató rombolásáról regélnek. Város vagy falu sehol, csak messze távolban látszik nyugat felé Abudi és északon Tajebeh. Hosszú fehér csík kígyózik az Olajfák-hegye felé: a jerikói út, mely Jeruzsálembe visz; évszázadok óta járják a karavánok és János bizonyára sokszor megfordult rajta. A csend komor, érezteti a magányt, az egyedülvalóságot és a sivatag, melynek éppen némasága és vígasztalansága kölcsönöz vallásos jelleget, megragadja a lelket.

Lángszínű árnyalat veti rezgő fényét a sivatagra, amelyben diadalt ül a fény, a legfínomabb színek keverednek a világos ragyogásban, mely ráborul Keleten az ég és föld végtelenségére és tisztábbá, szinte hatástalanul méllyé teszi a szemhatárt.

Minden helynek megvan a rendeltetése: ez megfelelt a próféta szellemének. János bejárja északról délre, keletről nyugatra — Engadditól és a Holt-tenger partvidékéről elbarangol Tajebehig, Ain-Karim barlangjától a Jordánig. Itt mondja el lángoló beszédeit a járókelőknek, a karavánoknak: nem megy a nép közé, mint a régi próféták, hanem magához vonzza a tömegeket. Akik hallgatták, megrendültek szavára s amikor, lelkük mélyéig meghatva a remete igéitől, hazatértek, tovább adták, amit hallottak, szertehordták nevének hírét és fölizgatták a nép kíváncsiságát.

Júdeában, Szamariában, Galileában s a Jordán túlsó partjain rövidesen mindenki csak keresztelő szent Jánosról beszélt. Hivatását tisztán és világosan szabta elébe a lelkiismerete: természetfölötti bizonyossággal érezte, hogy Isten küldötte őt, mint a Megváltó közvetlen hírmondóját — minden szavából kiárad ez a meggyőződés. Most kell megvalósulnia a nagy műnek, melyet Isten már hosszú századok óta előkészít — melynek titkába nemzedékről-nemzedékre beavatta a prófétákat — amelynek reményét Izrael folyton őrizte és teljesedését hangos szóval kérte.

«Isten irgalmas szívének műve, a világ üdvössége, a pogányok világossága és Ábrahám igaz fiainak dicsősége» most valóra válik. János tudta, látta és hirdette ezt; nem a szent könyvekből olvasta, nem az írástudók iskoláiban hallotta, nem is nemzete társadalmi, politikai és vallásos állapotának megfigyeléséből tanulta: a sivatagnak ez a gyermeke nem olvasott, nem tanult, nem járt emberek közé — de vele volt Isten igéje és isteni sugallat világosította meg.

MÚZEUM KÖNYV-

Minden lángelme ebből merít, abban a mértékben, ahogy Isten éppen be akarja avatni a teremtés vagy saját akaratának kifürkészhetetlen titkába. Az isteni világosság nem marad rejtve a lélekben, melyet elárasztott: hanem azért adatik, hogy világítson, hogy elterjedjen és mindig mélyen érzett szükségnek, a pillanat szorongó szükségének felel meg.

•

János első kötelessége volt, hogy hirdesse Isten országának közelségét. Semmi más szózat nem rázhatta föl, nem rendíthette meg jobban az embereket: egyetlen igazság sem köthette le jobban a figyelmet, nem izgathatta erősebben a lelkeket. A végső feszültségnek abban az állapotában, ahová a mindig füstbe ment remények csalódása és a folyton kegyetlenebb elnyomás gyötrelmes szomorúsága lökte a zsidóságot, az új próféta szava úgy hangzott, mint a szabadulás igéje: új és döntő korszakot jelentett Izrael sorsában — a reménykedést fölváltotta a beteljesedés hite. Az annyiszor csalódott és elcsüggedt farizeusok szorongva kutatták a jövendőt és — látva, hogy minden várakozásuk kudarcba fúl — igyekeztek magyarázatot találni a Gondviselés lassúságára. A hevesebbek nyugtalankodtak, arról álmodozva, hogy fegyveres lázadás erejével rázzák le a pogányok jármát.

«Isten nem jön» — mondogatták: — «országa csak akkor érkezik el, ha összetöritek a becstelen szolgaság igáját»...

Sem a csüggedők reménytelensége, sem a hevesek rajongása nem érintette Jánost.

«Az Úr közeledik» — prédikálta — «már útban van; eljön, hogy uralkodjék népén, úgy jön, mint bíró: kezében van a szórólapátja és majd megtisztítja szérűjét, megrostálja gabonáját, külön választja a magot a szalmától, búzáját összegyűjti a csűrbe, a pelyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel.»

Ezen a képletes és népies nyelven magyarázta János a Messiás isteni tulajdonságait, részben vígasztaló, részben borzasztó vonásokkal: — vígasztalással azoknak, akik a jó maghoz hasonlítanak, de szörnyű fenyegetéssel az üres és hitvány lelkeknek, akik tűzre valók, mint a pelyva.

Néha mégis szelídebbre vált a hangja; így beszélt a Messiásról: «Ő az Isten üdvössége és meglátja minden test az Isten üdvösségét.»

«De hol van hát?» — kérdezte a tömeg.

«Köztetek van» — felelte János — «de ti nem ismeritek. Ő az, aki utánam jövendő, aki megelőzött és nagyobb nálam. Ő már volt, mielőtt én lettem és nem vagyok méltó, hogy a nyomdokába lépjek, sőt még arra sem, hogy lábai elé borulva megoldjam a saruszíját.»

Az új próféta hívó szavára — megigézve beszédjének erejétől és állításainak határozottságától — az egész nép hozzá tódult. — Tömegek lepték el a sivatag elhagyott útjait és mindenfelől özönlöttek a remetéhez, hogy hallgassák tanítását és kövessék őt.

•

Fölrázni az embereket, kikényszeríteni a figyelmüket, fölszítani vallási és politikai szenvedélyeiket — nem nehéz; de Isten küldöttjének magasztosabb a föladata: neki le kell hatolnia a lélek legmélyére, le kell igáznia, le kell fognia az akaratot, hogy magával ragadhassa a meglágyult lelkiismeretet.

Ez a föladat nem sikerülhet Isten közreműködése nélkül. Isten, mikor szentséget ad prófétáinak és beléjük oltja az erény hősies szeretetét, megadja nekik egyúttal a sugalmazott beszédnek lenyügöző erejét is, mert csak ez tud javítani: egyedül ez lelkesít az erény szeretetére és a bűn gyűlöletére.

János szentsége kisugárzott egész mivoltából. Mindenki megérezte benne az Istennek szentelt embert. Életének szigorúsága emberfölötti személyiséggé avatta. Minden léleknek az útja nyitva állt előtte: egyetlen egy próféta se vonult be ilyen diadalmasan az emberek lelkiismeretébe. A jövőbe látó egyszersmind a jelen tanítója is volt és, míg a látó elnyugtatta a tömeg reményeit: a tanító magával ragadta és az üdvösség tudományára oktatta az embereket.

Ennek a tudománynak — mely pusztán és egészen csak a Messiás országának előkészítője volt — mindössze két elemét hirdette János: erény volt az egyik — a bűnbánat: és szertartás a másik — a keresztelés, mellyel együtt járt a bűnök megvallása. Mindkettő nagyon távol állt a farizeusok előítéleteitől s a gaulonisi Júdás és a zelóták forradalmi tanaitól.

«Ne ringatózzatok hiú reményekben!» — mondotta mindazoknak, akik köréje sereglettek. — «Sem a törvényes igazság, sem a szertartások nem tesznek méltóvá titeket Isten országára; azzal sem siettetitek a Megváltó eljövetelét, ha fegyverrel lázadtok föl a pogány iga ellen. Akkor jön el Ő, mikor az órája üt, de már fölkelt a napja; semmiféle hatalom nem akadályozza meg Istent: az embernek csak várnia kell, hogy fogadhassa, mikor megérkezik»...

Hogy Isten műve beteljesedjék, szükséges, hogy az ember kész legyen, lemondván előítéleteiről és bűneiről, szenvedélyeiről és a gonoszságnak minden formájáról: ezt nevezte János megbánásnak, a bűnök megvallásával együtt járó töredelemnek.

Bűnbánat nélkül nincs lehetőség a javulásra, lehetetlen a lélek átalakulása: egyetemes és általános törvénye ez az erkölcsi fejlődésnek, melyet ugyanabban a pillanatban kellett meghirdetni, amikor Krisztus eljövendő volt, hogy végrehajtsa a világ legmagasztosabb fejlődését és az emberiség legfönségesebb átalakulását. És János dicsősége éppen az, hogy páratlan hatalommal hirdette és magyarázta ezt a törvényt a történelemnek döntő pillanatában.

A bűnbánat törvényét olyan szertartással kapcsolta egybe, amely jelképe volt és nyilvános hitvallás is egyúttal.

Semmiféle vallásos eszme nem érvényesülhet — legkivált Keleten — olyan szembetűnő jel nélkül, mely az érzékekhez szól és a képzeletet is megragadja. Amikor követelte a keresztelést, János határozottan tudta, hogy ez a szertartás megegyezik népének felfogásával és szokásaival: munkájának tehát új és hatalmas lökést ad.

Ám azért ez a szertartás mégis eredeti volt: nem lehetett összetéveszteni az esszeniek és a prozeliták mindennapi mosakodásával; az esszenieknél ugyanis csak a törvényben előírt megtisztulás jelképe volt, a prozelitáknál pedig annak jele, hogy a pogány is fölvétetett a szövetség népének (zsidóságnak) kötelékébe. János keresztelése viszont a bűnbánat ünnepélyes hitvallása volt: a belső tisztulás jelképe, vagyis a léleknek az a tisztasága, amely nélkül Isten országát se nem fogadhatta, se meg nem alapíthatta az emberiség. Kétségtelen, hogy ezt a szertartást egyenesen rendeltetése sugallta a prófétának, tehát Istentől jött és mindenkit kötelez, aki igazságosságban várja a Messiás eljövetelét.

A bűnök bevallása, amit keresztelő szent János előír a vízbemerülés előtt és alatt, szokásos volt a zsidóknál, sőt a Törvény bizonyos esetekben, szigorúan követelte is. Az engesztelés napján a főpap a nép nevében Izrael minden bűnét az átkozott bűnbak fejére tette.*

Mózes és próféták, lángoló buzgalmukban a nép üdvösségéért, szerették Isten elé vinni a bűnök terhét; Joel próféta hevesen inti a papokat: «A tornác és az oltár között sírjanak a papok, az Úr szolgái»... és közbűnbánatra hívja föl a népet, az Úr nevében, mondván: «Térjetek hozzám teljes szívetekből, böjttel és sírással és jajgatással. És szaggassátok meg szíveiteket, nem pedig ruháitokat»... Mélyen gyökeredző meggyőződés volt a zsidó öntudatban — nemcsak Philónál, hanem a rabbiknál is megtaláljuk ennek nyomait — hogy a bűnök megvallásával párosult megbánás meghozza Isten áldását és a Messiás eljövetelének ez a föltétele.

Míg ebben az időben a farizeusok az ő igazságukban bizakodtak, az esszeniek pedig mindent a törvény tisztaságától vártak — s közben mindketten megfeledkeztek a bűbánat kötelességéről — János erre figyelmezteti a népet s ily módon nem esik kortársainak hibáiba, hanem hű marad a próféták jövendöléseihez, mert Isten lelkének ők az igazi képviselői.

*

Miután kis ideig a pusztában bolyongott, hírdetve az igét és megkeresztelkedésre buzdítva a tömeget, János leszállt a Jordán völgyébe és közeledett a folyóhoz.

A Jordán völgye 300 méternyire fekszik a tenger színe alatt, a Júdea-sivatag hegységeinek tövében. Komor, lakatlan és csaknem műveletlen terület, melyet északon a Tibériás-tó, délen a Holt-tenger, keleten pedig Moab és Adzslun hegységei határolnak. Mennél közelebb érünk a Holt-tengerhez, annál terméketlenebb a talaj. A zöld Jerikó, melyet a most Elizeus-forrásának nevezett patak öntöz, igazi oázis banán- és pálmaligeteivel meg virágzó rózsáskertjeivel. Körülötte sárgás-szürke a vidék, csak itt-ott akad egy-egy vad olajfa vagy tüskés cserje, melyet az arabok sidrnek hívnak. A síkság közepén, Júdea és Perea közt, hosszú, fehéres vonal jelzi a völgyet, melynek fenekén megásta medrét a Jordán, salétromos márga-partok közt hömpölygetve habjait. Különös képe van ennek a vízmosásoktól össze-vissza szaggatott völgynek: mintha rombadőlt épületeket, várfalak maradványait, összedőlt tornyokat látna az ember — romokban heverő várost, amelyet háború, tűz és árvíz, vagy az idő vasfoga pusztított el.

A nappal izzó, az éjszakák langyosak és világosak. Naplemente után még sokáig ragyog a nyugati égen a tejúthoz hasonló fény és tömérdek csillag tündöklik az égen. A szemhatáron, egészen közel a föld színéhez, éppen úgy fénylenek, mint a magasban és hasonlítanak az alvó tenger partján pislogó világítótornyok lámpásaihoz. Esténként nagy szárnycsattogással szeli át a völgyet a madarak serege: a csöndet csak ez és a folyam halk morajlása töri meg.

Ilyen volt a vidék, amelyen János járt, miután otthagyta a pusztát és közeledett a Jordán folyóhoz.

«Készüljetek» — ismételte szüntelen — «egyenesítsétek az Úr ösvényeit!»

Ahhoz a pusztához hasonlította a lelket, amelyen járt: jelezve, hogy épp ily meddő és elhagyatott lélekhez jön az Isten. Nem kell-e

* A főpap rátette mindkét kezét a fekete bűnbak fejére és, megvallván «Izrael fiainak minden vétkét és gonoszságát», azokat a bűnbak fejére átkozta; a bakot aztán kivitték a pusztába a zsidók bűneivel. (Mózes: III., 18—22.)

hát utakat készíteni neki? — Egyengessétek az utat — buzdította a népet — hogy ne legyen rögös és kanyargó, mint azok, amelyeken mi járunk. Töltsétek be a völgyeket, a hegyeket pedig hordjátok le. Keljetek föl, akik bátortalanok és csüggedtek vagytok: ti gőgösök és nagyravágyók pedig alázzátok meg magatokat. Az akaratotok legyen tiszta és egyenes, a lelketek békés és nyugodt. Akkor látni fogjátok «Isten üdvösségét». Ez a szó nála a Messiást jelentette.

Lélekbe markoló intelmei bűnbánatra indították a népet. Az emberek tömegesen és nyilvánosan vallották meg bűneiket és bűnbánatuk jeléül a Jordán vizébe bocsátkoztak.

Tanítványok gyülekeztek Keresztelő szent János köré, ismételték, terjesztették tanításait és segédkeztek neki hivatásában. A többi vallástanító példájára ő is imádságra tanítja, szigorú böjtre szorítja, bűnbánatra és áldozatra serkenti őket. A nép gyermekei ezek, akiknek élete szigorú lett a mester iskolájában — példányképe a legbuzgóbb zsidó jámborságnak.

Nincs párja ennek az erényre törekvő mozgalomnak — nemcsak a zsidók, hanem egyetlen más népnek a történetében sem. Az alsóbbrendű és megvetett néposztály — katonák, vámszedők, közbérlők és nyilvános személyek — tódulnak a bűnbánat új prófétájához. A papi osztály eleinte mintha jó szemmel nézné János működését, de sem a szadduceusok, sem a farizeusok nem fogadják el a keresztelést, amelyre János meghívja őket. Az elsők — minden újításnak ellenségei — megvetik ezt a szertartást, melyet olyan emberhoz, akinek küldetését nem ismerik el; a farizeusok pedig, bizakodva törvényes szentesültségükben, nem hajlandók lépten-nyomon a mellüket verni: önmagukkal teljesen megelégedve — hogyan is állnának oda a nyilvánosság elé, hogy olyan bűnöket gyónjanak meg, amelyektől mentnek, tisztának hiszik magukat?... Az aszkéta hajthatatlan szigora bosszantja őket: rövidesen Belzebub hatalmába került vakbuzgót látnak benne. De a közvélemény, melyet János magával ragadott, másképpen fogadta tanítását. Az evangliumi történet törvénye, hogy amikor Isten működni akar, mellőzi a nagyokat és a bölcseket s a tudatlanok és gyengék felé hajlik: elutasítja azokat, akik igazaknak hiszik magukat és a bűnösökhöz fordul, akiknek őszinte bűnbánata bocsánatot érdemel.

•

A szigorú újító nyájas lesz, mikor az alázatosaknak prédikál: jóság árad a tanításából.

Az igazságosságról beszélt a vámosoknak és adószedőknek: — Ne követeljetek többet, mint a törvény előírja — mondta nekik.

Szelídséget és békét prédikált a katonáknak, tiltotta nekik az erőszakot és intette őket, hogy elégedjenek meg zsoldjukkal. — Legyetek jók — ismételte mindnyájuknak. — Akinek két köntöse van, adja oda egyiket annak, akinek nincs; és akinek van mit ennie: ossza meg azzal, akinek semmije sincs.

Megvolt benne a tapintat és a lelkek megértésének tehetsége: ez a nagyszerű művészet, mely — párosulva az éleslátással, az igazságérzettel és a szeretettel — mindenkihez a maga nyelvén tud szólni. Fölháborodása kérlelhetetlen eréllyel harsogott a gőg és a képmutatás ellen.

Egyik napon számos farizeust és szadduceust látott meg a tömegben, amely keresztelésre jött hozzá. Nem bírta fékezni magát, mert meglátta, hogy mi rejtőzik bennük: a farizeusokban a hamis jámborság, a szadduceusokban az elpuhult érzékiség. Ráismert bennük a mérgezett nyelvekre, melyek hamis, álnok tanokat terjesztettek a Messiásról és Isten országáról a nép között és fölháborodott a lelkiismerete. — Vipera fajzati — tör rájuk — hogyan menekültök a harag elől, mely lesujtani készül rátok? Csak egy útja van a szabadulásnak: tartsatok bűnbánatot és teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcseit!

Megsejtve vallásos gőgjüket, mely maga Isten és az ő igazságossága ellen is föllázadt, hozzá tette még: — Ne mondjátok többé, hogy: mitől félhetünk? Nem kaptunk-e ígéreteket Istentől? Nem vagyunk-e Ábrahám fiai? Ábrahám fiai! Nem teremthet-e fiakat Isten az út köveiből is?

Ha az Istentől ültetett fa nem terem gyümölcsöt, könyörtelenül kivágatik. És eljön az óra, terméketlen fa, mikor «gyökeredre tétetik a fejsze, és kivágatol és tűzre vettetel».

Így ostorozta népe vezetőinek előítéleteit prófétája által Isten, megmutatván nekik a sugalmazott beszéd világosságában az isteni ítélet szigorát, amelyet senkise kerülhet el.

Isten fejszéje — a próféta elgondolásában — Róma, amely végső pusztulással fenyegeti Izraelt, az utolsó ítéletben pedig magára a Messiásra célzott, aki saját fölséges személyében hajtja végre a végső büntetést.

Az igazakkal és alázatosakkal szelíd volt János, de annál kérlelhetetlenebb volt a csalárdokkal és a dölyfösekkel. Őszinte beszédje senkit sem kímélt. Természetfölötti erő lelkesítette. Ezzel nyerte meg a nép tiszteletét és így növekedett a tekintélye, mert a néplélek mélyén igazságosságot követel a veleszületett érzés, mely rögtön megnyugszik, mihelyt érdektelen szózat, félelem és gyöngeség nélkül állítja pellengérre a hatalmasok hibáit; a közvélemény meghajlik az olyan férfiak előtt, akiket a közjó érdeke emészt: szentségük dicsfénnyel övezi őket és —

bár semmi földi hatalmuk nincs — az isteni tekintély földi megszemélyesítőinek látszanak a hatalom képviselőivel szemben.

Pusztasága mélyéből uralkodik korán ez a szegény remete. Minden elhalványodik a próféta szigorú, de ragyogó alakja mellett, mert minden szava ostorozza a bűnt, követeli az erényt, fenyeget, fölszítja a nemzeti reményeket és hősies szentsége alátámasztja minden szavát.

Illés valóban föltámadt!

A tömeg, mely mindent betű szerint ért, hitt benne és gyermeteg lelkesedésében hangosan hirdette ezt. Egyik népies babonája volt annak a kornak az a hit, hogy a nagy próféták visszatértét és föltámadását várta a messiási időre: s most azt kérdezgették egymástól, hogy nem János-e valamelyik ezek közül?... Sőt némelyek titokban azon tanakodtak, hogy nem ő-e a Krisztus?...

Az uralkodó hatalmat mindig nyugtalanítja, ha valaki kiemelkedik a nép közül és — akár saját lángelméje, akár sugalmazott ihlete révén — túlnyomó erkölcsi tekintélyt szerez. Szavának újszerűsége, független tevékenysége fölkavarja a lelkeket, úgy hogy a társadalmi és vallási rendszer hivatalos képviselői gyakran megbokrosodnak tőle. Ez szüli a haladó és fenntartó erők összeütközését, amelyek váltakozva irányítják az emberiséget.

János sokkal nagyobb mértékben forgatta föl a zsidó társadalmat, mint hogy elkerülhette volna a Szanhedrin gyanakvását.

A nagy gyülekezet a Törvény őrének tartotta magát és ítélőszéke elé idézett mindenkit, aki — az ő fölhatalmazása nélkül — hozzá mert nyúlni a vallásos kérdésekhez: megdöbbent tehát Keresztelő szent János bámulatos sikereitől. A döntő alkalom, mely megszülte az elhatározást a nyílt föllépésre, az a nyers, vádló beszéd volt, mellyel János megleckéztette az írástudókat és föltárta az előkelőség bűneit. Ha a városban prédikált, vagy bement volna, bizonyosan elfogják és elítélik; de, mivel a pusztában volt: beérték azzal, hogy küldöttséget menesztettek hozzá, azzal a megbízással, hogy kérdezzék ki állítólagos küldetése felől. A küldöttség tagjai papok és léviták voltak a farizeus-felekezet legszigorúbb árnyalatából.

— Ki vagy te?... kinek vallod magad?... Illés vagy talán? — kérdezték tőle.

Őszinteségében, mert nem szédítette meg a tömeg rajongása, János így felelt: — Nem vagyok Illés.

— Akkor hát ki vagy? — faggatták a küldöttek. — Talán a próféta, akit Mózes megjövendölt?

A remete erre is nemmel felelt.

— Mondd meg hát: hogy ki vagy, hogy elvigyük válaszodat, azoknak, akik ide küldtek bennünket.

És János felelt: — Én vagyok a pusztában kiáltónak szava. Egyenesítsétek az Úr útját.

A küldöttség nem érte be ezzel. A szőrszálhasogató farizeus-szellem fölvetette most a jogi kérdést:

— Ha nem vagy Illés, se Krisztus, se próféta, akkor miért keresztelsz?...

Az írástudók tudták a szent könyvek magyarázatából, hogy Krisztusnak van joga keresztelni Ezékiel szerint: «És tiszta vizet öntök rátok és megtisztultok minden förtelmektől» — amit Zakariás is megerősít: «Az napon kútforrás nyílik meg Dávid házának és Jeruzsálem lakóinak, a bűnösnek és havi kórságosnak megmosására» — amit Joel is megismétel: «És az napon Júdea minden patakja tele lesz vízzel, kútforrás fakad az Úr házából és megöntözi a tövisek patakját».

Illésnek, a Messiás első hírmondójának joga volt keresztelni, mint ahogy a Mózestől megjövendölt prófétától se lehetett megtagadni ezt a jogot: ez szentesített dogma volt.

Azzal a világos beszéddel, mely kizár minden kétértelműséget és fején találja a szöget még a körmönfont ürügyekkel elcsavart kérdésekben is, így felelt a remete:

— Kétféle keresztség van: a víz és a Lélek keresztsége. Én vízben keresztelek, a Krisztus pedig Lélekben keresztel. És a Krisztus köztetek áll, de ti nem ismerítek őt.

És, ünnepélyesen megismételve, amit már a tömegnek is prédikált, hozzátette még: «Utánam jön a férfiú, aki megelőzött engem, mert előbb volt nálamnál, kinek nem vagyok méltó saruszíját megoldozni.»

Mi volt következménye a Szanhedrin e kísérletének János ellen?... Senkise tudja. A próféta zavartalanul tovább keresztelt. Folyton növekvő népszerűsége sérthetetlenné tette. Nehéz azt bántani, akire Isten és a nép egyaránt védelmezve vigyáz!

•

Több hónap elmult már, mióta János nyiltan kilépett a színre. Megtelepedve a Jordán keleti partján, a Bethániának nevezett pusztaságban, szemben Jerikóval, közel a gázlóhoz, amerre a Perea déli részébe utazó karavánok jártak, tömérdek népet látott elvonulni. Bármily sikere volt is küldetésének honfitársai közt, bármily hatalmas volt is a vallásos mozgalom, melyet elindított: nagyon jól tudta a próféta, hogy műve csak akkor lesz teljes, ha szemtől-szembe meglátja és megmutathatja a népnek a várva várt Messiást, Isten országának megalapítóját.

Miért is jött volna, vízben keresztelve, ha nem azért, hogy megmutassa a Messiást Izraelnek?... A szeme őt kereste, előérzete várta, hívta őt. — De hogyan, miről ismerje meg? Miféle jel ismerteti meg?... A Lélek benső, titkos szava, amely már anyja méhében is vele volt és benne élt a pusztában, ajkára adván a szavakat, melyek lángra lobbantották Izrael hamvadó reményeit, ez a titokzatos hang figyelmeztette: «Akire látod a Lelket leszállani és rajta maradni, Ő az, aki Szentlélekkel keresztel»...

És János **várta** az isteni Ismeretlent.

*

Vége felé járt a 27-ik év, vagy talán a 28-ik év elején történt, mikor már Galilea — mint a többi tartomány is mind — tele volt Keresztelő szent János hírével és a galileabeliek — ugyanattól az ösztöntől hajtva, mely Jánoshoz terelte a többi zsidókat — szintén odazarándokoltak, hogy megkereszteltessenek.

Ez volt a Jézusnak megszabott idő. A názáreti ács harmincéves volt; csatlakozott szülőföldjének karavánjához és leszállt vele a Jordán völgyébe...

Az út, mely Názáretből ahhoz a gázlóhoz vezet, ahol János letelepedett: huszonöt mérföld hosszú, átszeli részben a Jizréel-síkságot, aztán a Vádi-Dzsalud medrében halad, Szkitopolisz falai alatt s onnan tovább, Szamaria és Júdea hegységeinek mentén, melyek nyugat felé elzárják a Jordán-völgyét; végül keletre kanyarodik és Jerikót jobbról hagyva, csekély ereszkedéssel száll le a Jordán-völgyébe és Bethánia irányában ott éri el a folyót, ahol János keresztelni szokott.

Sok vallásos emlék fűződött ehhez a helyhez, mely a legnagyobb bírákra és a legszentebb prófétákra emlékeztet; itt mentek át az izraeliták száraz lábbal a Jordánon és itt léptek be Jozsuéval az Ígéret földjére — s Illés próféta, akit tanítványa, Elizeus kísért, itt «ütötte meg palástjával a vizet, mely kétfelé vált s átmentek rajta mindketten szárazon»...

A gázló mai neve «Makta», azaz: átkelőhely, ami egészen megfelel Bethániának (a hajó háza) vagy Bethabarának (az átkelés háza), amelyet szent János apostol említ. Másfél mérföldre van a Holt-tengertől és csak tíz méter széles. A folyó hirtelen kanyarodik és hullámai a keleti part meredek szikláit szaggatják. A másik part zöldelő síkság, árnyas szomorúfűzekkel, nádasokkal és magas tamarind-bokrokkal. A fák ritkás lombjai közt látni lehet a kopár hegyeket, melyeknek tövében volt Szodoma és Gomorrha és még ma is áll a zöldelő Jerikó. Hamuhalmaznak, elmeszesedett törmeléknek látszik. A nap heve még januáriusban is égető, a levegő izzó, a néma pusztaság csöndjét alig zavarja egy-két madár rikoltása, az ijedt vadgalambok gyors szárnycsattogása és a folyó habjainak tompa morajlása.

Erre a helyre érkezett Jézus, elvegyülve a tömegben.

János nem ismerte Jézust, aki közeledett hozzá — de hirtelen látomás megvilágosítja. — «Megnyílni látja az eget Jézus feje fölött és a Lélek, galamb alakjában, alászáll és megpihen rajta»...

Akkor megértette János, amire nem taníthatta meg semmiféle földi tudomány, vagy lángelme: és tapasztalnia kellett azt a kimondhatatlan megrendülést, amely érezteti, hogy itt az Isten.

Meghajolt a názáreti Jézus előtt és vonakodott megkeresztelni Őt.

— Hiszen neked kell megkeresztelned engem — mondta: — és mégis te jössz hozzám?

— Hagyd el ezt most — felelte neki Jézus — mert így illik teljesítenünk minden igazságot.

E szavaknak mély értelme bizonysága egyszersmind hitelességüknek is; új és váratlan fény derül általuk Jézus lelkére: megmutatja, hogy él benne messiási küldetésének teljes tudata és — alávetvén magát a Jánostól elrendelt szertartásnak — immár meg is kezdi küldetésének teljesítését.

János engedelmeskedik és megkereszteli. Jézus a Jordán vizébe merül. Alig lép ki a folyóból — amint a tömegtől félrevonulva imádkozott — ugyanaz a látomás, mely elkápráztatta Jánost: megismétlődött Jézusnak is... «Megnyíltak az egek és látta az Isten Lelkét galamb képében leereszkedni és magára szállni»... És ugyanakkor szózat hangzott az égből, mondván: — «Te vagy az én szeretett fiam, kiben nekem kedvem telt»... (Máté: III., 13—17.)

*

Ezzel az eseménnyel kezdődik Jézus nyilvános élete, ez födi föl természetét, isteni hivatását, egész küldetését és az erőt, amely vezetni fogja.

Isten személyes közreműködésének tagadói sohasem foghatják föl ennek mély értelmét: az evangéliumi történet, amelyben folyton szerepel ez a közvetlen, személyes közreműködés, örökké bezárt könyv lesz nekik.

Ezentúl Jézus nem a galileai ács többé: kettéhasadt a fátyol, mely eddig eltakarta a tömeg elől; most már annak látszik, aki valóban: a Krisztus, Istennek Fia. De isteni fönségében is megtartja szenvedésnek és halálnak alávetett gyarló természetét. Bűnös nem lehetett: a Lélek-

től fogantatván, szentsége oly tökéletes, mint maga a tiszta erény, mely által született: de tűrnie kell — és tűrni is fogja — a megaláztatást, a feláldoztatást és a megsemmisülést. Már első nyilvános szereplése is megalázkodás, mert a tömeg közé vegyülve, maga kéri a bűnösök szertartását, amivel kötelezi magát, hogy elfogadja a bűnbánat és áldozat törvényét, melynek János keresztelése a jelképe.

Igy teljesít minden igazságot: elüljár az engedelmességben a törvény iránt, melynek pontos megtartását — mint az országába lépés szükséges föltételét — mindenkitől megköveteli; és, akinek majd halálával kell megváltania és újjáteremtenie az emberiséget, már most kezd megbékélni a halállal. Hogy a bűnös szenvedjen és föláldozza magát: megköveteli a szigorú igazságosság; hogy Istennek szentje alávesse magát a szenvedésnek és vértanúságnak: ez az igazságosság teljesítése szeretetből — ez Jézus igazságossága.

Abban a pillanatban, mikor ez a megalázkodás bemutatja Őt — és éppen ez által — megnyílnak az egek. Magának Istennek kifürkészhetetlen és szavakkal el nem mondható élete, mely mindenki előtt rejtve van — ez az élet, melyben a bűn terhe alatt görnyedő emberiség nem vehet részt — most nyilvánvalóan átárad fiai egyikének lelkébe. Az ismeretlen kiválasztott, akire látható módon alászáll, nem az már, akinek lenni látszott — nem az ember fia többé — hanem Isten Fia. A Lélek, aki benne lakozott s akit nem is gyanítottak benne, ünnepélyesen megnyilatkozik és megszenteli a tömeg szemében: mostantól kezdve már működhetik a Messiás.

A legnagyobb embereknek csak lángelméjük, akaratuk és szenvedélyeik vannak; az egyéni energiához ezeknek a forrásaihoz a legszentebbeknél még hozzájárul az isteni sugallat — ez gyakran csak ideiglenes, de mindig korlátolt — amelyen még áttör az emberi gyarlóság; de ez a nyilvános szentté avatás felfödi Jézusban a Szentlélek teljességét: s ez a Lélek lesz vezéreszméje minden gondolatának, minden akaratának, minden szavának, minden cselekedetének és lépésének.

Jézus közölni fogja velünk ezt a Lelket. Megkereszteltetésének jelenete, melyben az újjászületés titka rejtőzik, megismétlődik a világ végéig; külön intézmény erejénél fogva a szentelt víz lesz majdan az ember újjászületésének szentsége és a vízkeresztség a Lélek keresztelése. Aki a Krisztus hívására elhagyja a bűnt, a tudatlanságot, az önzést — a bűnbánatért, az áldozatért és a hitért — aki elfogadja Krisztus tanítását: éppen úgy látja majd megnyílni a bezárt eget, mint ő; a föld és a romlott emberiség fiaiból Isten fiai lesznek, hallják, amint lelkiismeretük mélyén a Lélek suttogja ezt a kimondhatatlan nevet, míg megtanulják tőle, hogy mennybéli Atyjuknak hívják az Istent.

*

Mily mértékben ismerte a tömeg a Jézus keresztelésénél kirobbant rendkívüli megnyilatkozásokat?... Az Evangélium szövegéből nem állapíthatjuk meg ezt. Különben is úgy látszik, hogy egyenesen csak Keresztelő szent Jánosnak szóltak, hogy bemutathassa a Messiást a népnek, mely cselekedetével küldetésének magaslatára emelkedett. János tökéletesen meg is felelt feladatának. Az alkalmak egymást szülik: és a különben heves természetű remete mérsékelni fogja nyers szavát, hogy végtelen szelídséggel hirdesse Urát és Mesterét.

Jézus megkereszteltetésének ténye mélyen bevésődött tanítványainak lelkébe és emlékezetébe: «Jézus fölkenetésének» nevezték azt. Az eredeti apostoli kihirdetés — ahogy az «Apostolok Cselekedetei»-ben ránk maradt — úgy említi, mint a Messiás isteni igazolásának fényes, meggyőző jelét.

Jézus majdnem mindjárt aztán elment és elrejtőzött, hogy elkerülje a Jordán partjaira özönlő nép kíváncsiságát és tolongását.

A Lélek, mely betöltötte, a pusztába vezette Őt.

III. FEJEZET.

Jézus a pusztában. — A kísértés.

Milyen pusztába vezette Jézust a Lélek?

Az evangéliumi okmányok nem határozzák meg egész pontosan. Bizonyos azonban, hogy csakis Júdea pusztasága lehet. A legrégibb hagyomány mindig azon a hegyes és vad vidéken kereste és tisztelte Jézus nyomait, mely Jerikó fölött nyugatra terjed egészen a betániai hegyláncig és dél felé Vádi-el-Kelt, észak felé pedig Vádi Nevahimeh határolja.

Jézusnak tehát, miután elhagyta a Jordánt, át kellett mennie a jerikói síkságon és, balkéz felé hagyván a várost, föl kellett mennie a ma «Negyvennapi»-nak nevezett hegység lejtős lépcsőjén.

Ez a tömör sziklahegy óriási, vöröses mészkődarab, melyet mintha szörnyű tűz égetett volna ki. Merészen fölépített formája öt csúcsra tagozódik, melyek, mély szakadékokkal elválasztva, gúlákhoz hasonlítanak. A szél és a viharok megrágták, meghasogatták a sziklát és barlangokat ástak lejtőin, melyeket a remeték tágabbra vájtak. A legmagasabb csúcs lejtőjének közepe

táján van az a barlang, melyet a hívők tisztelnek, mert a hagyomány szerint ez volt Jézus menedéke a pusztában. Sziklába vágott út vezet a barlanghoz, melyben néhány görög szerzetes lakik, magasan a síkság fölött: az ég madaraival — sasokkal és vadgalambokkal — együtt.

A szem elszédül a képtől, mely körben tárul elébe a szemhatáron, a hegy magaslatáról. Túl a Jordán síkságán, keleten van Nébó hegye és Perea fensíkja; északon az aranyosan csillogó, hóval borított Hermon hegyorma vész bele a káprázatos fényözönbe; délen a Holt-tenger tükre csillog, mint megbarnult ezüst-lap, nyugaton pedig Júdea pusztasága terül el tömérdek sziklacsúcsával; ezen a földön ritkás növényzet sarjad a téli esőzések idején, amelyet aztán kiéget a nyári nap forrósága. Jeruzsálemet eltakarja az Olajfák hegye, mely bezárja a kilátást; ma fehér torony nyúlik rajta az égbe, mint világítótorony, a hullámos, megkövesedett sziklaoceánban.

A természetnek két hatalmas eleme — pusztaság és hegyvidék — ölelkezik itt, lenyügöző fönséggel és zordonságban.

Valószínűleg ez volt Jézus magánya a pusztában. Menedéket a sziklabarlangban talált. A vadállatok közt élt. Feje fölött fényben úszott az ég és mennyei hangok töltötték be. Ebben a holt természetben csak emlékei beszélnek az eltévedt vándorhoz: halk suttogásuk mindent betölt. A halmok fölött, mintha az élő Krisztus alakja lebegne... Tanui vagyunk drámai tépelődésének és áhitatos tisztelettel nézzük a sziklákat, amelyeken talán megpihent.

Ha Jézus letekintett a hegy magaslatáról a Jordán völgyére, melyet elhagyott, láthatta a tömeget, mely mindenfelől tódult Jánoshoz, aki az ő útjait készítette elő; a szemhatár túlsó felén előtte kanyargott a Jerikóból Jeruzsálembe vezető kavaránút, amelyen majdan Ő is el fog indulni tanítványaival, hogy — a halálba menjen...

Jézus tartózkodása a pusztában legelső sorban imádkozás és elmélkedés volt: valamennyi emberi képességének elmerülése Istenben, az ő mennyei Atyjában. Az imádkozó, elmélkedő és mennyei Atyját imádó Jézus lelkének egy-egy ragyogó fénysugarát csak a szentek láthatnák meg: — azok, akik már átélték a rajongás, az ihlet, az elragadtatás óráit, akik hosszasan ittak az isteni örömök forrásából és, mint szent Pál «hallották a titkos igéket, melyeket embernek nem szabad kimondania»... Atyjának akaratában, jövendő küldetésének magasztosságában élt Jézus: mérlegelte annak nehézségeit, megsejtette szenvedéseit és áldozatait. A cselekvés előestéjén, egybevetve végtelen bölcsességét, igazságosságát és irgalmasságát, tanácskozott, tépelődött magában az elkárhozott világ megmentésének módjáról. Az örök világosságnak megnyílt szemei előtt elvonult a halálfélelemnek, a kálváriának, sőt magának a halálnak a látomása is: érezte az isteni örömöktől túláradó lélek boldog remegését, de egyúttal a lesujtott lélek csüggedését is, melyet megfélemlítettek a reá váró borzalmas küzdelmek.

A puszta mindig ellenállhatatlan erővel vonzotta a vallásos lelkeket; mind átmentek rajta — ez a cselekvő élet küszöbe.

Jézus sokszor kért tanácsot a magánytól: úgy használta, mint az imába mélyedés föltételét, a lélek pihentető eszközét és menedéket a cselszövések és üldözések elől.

Amikor most, megkereszteltetése után, elvonult a pusztába, saját módja szerint akarta átélni a teljes magába mélyedésnek azt az idejét, mely a cselekvő emberek életében megelőzi hivatásuk végrehajtását. Aki tudatára ébredt magasztos küldetésének — elcsüggedve felelősségének súlyától és megriadva saját gyöngeségétől — szeret magába térni, távol a világ zajától. A magány közelebb hozza Istenhez, megtisztítja a szívet és elmét, megedzi a férfias elhatározásokat, megszilárdítja a bátorságot és előkészíti az erőseket.

Mózes a Hóreb hegység magányos ormán kereste Istent és Illés a pusztába menekült az emberek elől, János is a pusztában élt s a Lélekkel érintkezve, növekedett és erősödött, szent Pál Arábia lakatlan sivatagjaira vonult, hogy elmélkedjék Annak szózatáról, aki damaszkuszi útjában földre sujtotta: a keresztre feszített Krisztus tanítványai pedig, menekülve a világ romlottságától, az örök életre éhezve, tömegesen temetkeztek sziklabarlangokba, Thebaisz mélyén, egy szép napon.

Küldetése nem sokáig tartóztatta Jézust a pusztában: ez csak átmenet volt. Nem azért ment oda, mint mi, hogy keresse Istent, hiszen magában hordozta őt; nem is a szavait leste, mert mindenütt hallotta őt: Názáretben éppen úgy, mint a Jordán partjain, a tömeg közt éppen úgy, mint a természet mélységes csöndjében; nem is messiási tervét érleli: ez már teljesen kész a Lélekben, aki az ő világossága, tanácsadója és hajtó ereje, amelynek mindig engedelmeskedik.

A vallás-hirdetők közt a legnagyobbak azért mennek a pusztába, hogy erőt merítsenek: Jézus azért, hogy megmutassa *az* erejét; amazok a magányt és békességet keresik: Jézus a harcot; amazok menedéket keresnek a bűn elől; Jézus

azért megy a pusztába, hogy imádkozzék és visszaverje, legyőzze a Sátán kísértéseit.

Akit maga Isten vallott tulajdon Fiának, nem fogja kivonni magát az emberiséggel közös szenvedések terhe alól: már kereszteltetésével nyilvánosan vallotta az engesztelést, a bűnbánatot és az áldozatot; aláveti hát magát a kísértés és megpróbáltatás törvényének — oly titokzatos és merész formában, mely meghaladja az emberi értelmet.

A kísértés és megpróbáltatás két hasonló értelmű szó: ha szabad akaratú embereket ér — megmutatja az érdem és az erény mértékét.

A kísértés vagy megpróbáltatás olyan akadály, mely akaratuk és kötelességük közé ékelődik: az akaratnak cselekednie kell, a kötelesség pedig a cselekvés célja és törvénye. Az akadály folyhat első sorban a természetünkből, mely ösztönösen kerüli az erőfeszítést, a szenvedést, az áldozatot, a halált. Nincs ember, akit ne kényszerítene szenvedésre és áldozatra a kötelesség; nagyon sokat hosszú szenvedésre ítél; némelyeket — ezek a legjobbak és legderekabbak — halálba küld; minden szabad akaratú embernek általános megpróbáltatása ez: Istent keresi rendeltetésének betöltésében és — hogy Istenhez érjen — föl kell áldoznia magát.

Aki megfigyelte és elemezte saját természetét, könnyen észrevehette, hogy legnemesebb szándékai, legtisztább akarásai mellett is vannak oly rendetlen vágyak és erők, amelyek örökös kísértések — nemcsak neki, hanem másoknak is — hogy térjen le hivatásának és kötelességének útjáról.

Az érzékiség és a gőg eltávolít bennünket Istentől: az első hizeleg testi szenvedélyeinknek és erőszakkal csábít a szenvedélyek mértéktelen élvezetére; a másik önmagunkra utal, hogy tulajdon elménkben és akaratunkban keressük gondolataink törvényét és életünk hajtó erejét.

Az önzésnek ez a két formája forgatja föl legmélyebben kettős természetünket: egyik az anyag önzése, mely vonakodik alávetni magát Isten szellemének; a másik pedig a szellem érzékisége — önmagában tetszeleg és ellentáll Istennek, az anyag és szellem alkotójának.

Minden ember, akit ez a két erő vezet, nagyravágyó és zsarnok lesz környezetében; mohón tör hatalomra, vagyis uralkodni és leigázni akar: uralkodni, hogy leigázhasson és leigázni, hogy uralkodhassék. Erőszak és furfang, gyilkosság és hazugság, fenyegetés és hizelgés: ez a törvénykönyve és gyakorlati tudománya.

A szenvedélyek minden rendetlenségének forrása az érzékiség; a lélek valamennyi eltévelyedése a gőgben gyökeredzik. Az érzékiség és a gőg pedig egy az önzéssel — vagyis az énnek féktelen szeretetével — mely arra ösztönzi az embert, hogy önmagát állítsa mindennek középpontjába. Ez a bűn sorvasztja az emberiséget, akasztja meg fejlődésében és szüntelenül zavarja békéjét.

•

Így alkotja meg a bűn birodalmát az élő emberek összessége: az, amit Jézus világnak nevez s amely nem ismeri őt, mert ő nem ebből a világból való; ez a világ gyűlöli őt és mindazokat, akik hozzá tartoznak, amely világ számtalan szorongatással üldözi majd őt és követőit s amelyről azt mondta: «Bízzatok, én legyőztem a világot!»

Ez a leromlott környezet valóban nem támogatja a szent és igaz embert, akinek már puszta jelenléte is kárhoztatja és izgatja. Akárkit küld is Isten, hogy elvégezze itt az ő művét, maga ellen fogja lázítani ennek az országnak minden hatalmát, mert ennek az országnak törvénye az önzés, mely a kísértéseket szüli és legfélelmetesebb támadásait a tökéletes és erős emberek számára tartogatja, elgáncsolva a legelszántabb akaratot is.

•

Ha megfeledkezünk az embernél magasabbrendű szellemek világáról — amely azonban mégis beleavatkozik az emberek életébe — nem érthetjük meg az emberi megpróbáltatásnak azt a mélységét és terjedelmét, melynek fájdalmas titka Jézus életében tárul elénk.

A világegyetemben semmi sincs elszigetelve. Ahogy a bolygó keletkezésekor és fejlődésének, legcsekélyebb átalakulásainak során is ott marad az égbolton, mely magába zárja: az ember is — minden gondolatával, szabad akaratával, szenvedélyeivel és ösztöneivel, sőt egész lényével odatartozik azokhoz a szellemekhez, akiknek rangsora tőle Istenig emelkedik. Ezerféle titokzatos sugallat ered tőlük: az ószövetség vallástana mindig ezekben a láthatatlan seregekben kereste a rossznak eredetét. Az igaznak és tisztának született emberbe az a szellemi lény oltotta bele a gőgöt és érzékiséget, az önzést és a halált, akiben tetőfokra hágott a gonoszság. Az evangéliumok ördögnek nevezik: Jézus gonosznak, sátánnak, a világ és a démonok fejedelmének mondja, aki «gyilkos volt kezdet óta... és nincs őbenne igazság». Kisebb-nagyobb öntudatlansággal minden ember érzi végzetes támadásait: a démon titkos működésre izgatja ösztöneinket, kicsapongó hajlamainkat; hatása annál félelmetesebb a minden bűnre hajlamos világra, mennél jobban elpalástolja és, ellensége

lévén Isten országának, láthatatlanul dolgozik saját országának megalapításán.

*

Valamennyi megpróbáltatás és kísértés közt, melyeknek az emberiség egyetemlegesen és minden egyes tagjában is alá van vetve, van egy — de csak egyetlen egy — amelyet Jézus nem ismerhetett: az, amely bűntől megfertőzött természetet tételez föl.

Jézusban nincsen semmiféle rendellenesség: se érzékiség, se gőg, se önzés, szóval, semmi hiba: a bűn nem rontotta meg. Fölötte áll az általános törvénynek, amit többször hangoztatott is, de különösen hangsúlyozta utolsó, bizalmas vallomásaiban tanítványai előtt, amikor szomorú és megindult hangon mondta: «Immár nem sokat fogok beszélni veletek, mert jön e világ fejedelme; de énbennem semmije sincsen»... Mintha csak azt mondta volna: — Bujtogatja a zsidókat, látom, hogyan jönnek az ő ösztönzésére: de rajtam semmi hatalma nincs, mivelhogy én bűn nélkül való vagyok.

Ám azért, ha Jézus nem is bukhatott el a kísértésre, mely föltételezi a gyarlóságot a megkísértett emberben — hanem tökéletes szentsége miatt, nem is tapasztalhatta a test és lélek belső vívódását, az ész képzelődéseit, bizonytalanságát, habozását, botlásait és elhanyatlását — mégis csak való és élő ember volt, aki megkísértetett. De ez a kísértés nem lehet bűnös vágy, hanem csak szenvedés és küzdelem, mert Jézus ment volt a bűntől, amely nem csak, hogy nem támogatja, hanem egyenesen gyöngíti, megcsonkítja, megzavarja és elrútítja természetüket. Viszont Jézust éppen ezért sokkal mélyebben érinti a kísértés, mert sokkal mélyebbre görnyed minden kísértés és megpróbáltatás súlya alatt, melyek az embert kívülről támadják.

*

Amily mértékben a lélek fölemelkedik, ugyanúgy szabadul meg a benső rossztól: jobban zabolázza szenvedélyeit, eredendő önzését fölcseréli Isten szeretetével, gőgjét az alázatossággal, nagyravágyását az önzetlenséggel s ily módon lassanként elcsöndesednek belső küzdelmei. De, ha Jézus példájára fölemelkedik is a lélek, azért éppen úgy nem jut nyugvópontra, mint Jézus. Heves küzdelmek ideje ez — kifelé: és, mint Jézusnak, úgy nekünk is «nem a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelemségek és hatalmasságok ellen, ennek a sötétségnek világkormányzói ellen, a gonoszságoknak égi magasságokban lévő szellemei ellen»... akik körüljárnak, izgatnak, sugdosnak és nagy viharokat támasztanak. Ezek a támadások mind oly hevesek voltak Jézus ellen, hogy páratlan magasságban áll mind ama hősök felett, akik küzdöttek, szenvedtek, sőt meg is haltak Istenért, ellentálltak a világnak, melynek romlottságát legyőzték és, visszautasítva a gonoszt, rombadöntötték önmagukban és személyük körül is a gonosz birodalmát.

*

Az igaz és jó, a tisztaszívű és szent embernek egyik legnagyobb fájdalma, ha látja a bűnt és érintkeznie kell a gonosz szellemmel, akármily formában találkozik is vele; mert már puszta jelenléte is szenvedés, bármennyire elzárkózik is előle az akaratunk. Jézus tapasztalni akarta ezt és felkészülve, hogy — Atyjának engedelmeskedve — fenékig ürítse a szenvedések kelyhét és tűrje az emberektől az üldöztetést és a halált is: testét ime, a sátán hatalmába adja és beleegyezik, hogy a gonosz megkísértse.

Hivatása kezdetén mindjárt szembe kerül a gonoszság fejedelmével: ezzel a külső küzdelemmel kezdődik az élete. A kereszténység általános hagyománya «kísértés»-nek nevezi ezt és három evangelista írta meg: az egyik csak röviden, a másik kettő részletesen.

Jézus böjtölt a pusztában. Mózes és Illés példáján negyven nap és negyven éjjel se nem eszik, se nem iszik: és nem érzi az éhség kínjait. Hallgatnak az élet szükségletei. Ideiglenesen megszabadulva ezeknek szolgaságából, már semmi sem köti a földhöz.

Ki mondhatná meg, hogy a szabadságnak, függetlenségnek és átszellemültségnek milyen magas fokára emelheti testét az Istenben elmerült lélek? Az idő megszűnt annak számára, akit Isten kiragadott földi körzetéből, amely mulandó és változó és befogadta saját, örökkévaló világosságába.

A negyven nap és negyven éjjel után Jézus ismét visszakerült az emberiség rendes törvényei alá: Isten Fiát fölváltja az ember fia, aki érzi, hogy pótolnia kell az erejét.

Ekkor közeledik hozzá a kísértő.

— Ki lehet ez az új próféta, akinek fejére leszállt a Lélek, akit mennyei szózat az Atya szerelmes Fiának hirdetett?... A kísértő nem tudja: lehet, hogy a Messiást sejti az ismeretlenben, akit külseje nem árul el, sőt inkább elfödi nagyságát.

A hit vagy isteni kinyilatkoztatás nélkül egyetlen teremtmény sem ismeri a kimondhatatlan viszonyt, mely az emberi természetet az isteni természettel összekapcsolja Jézusban. A rossznak, a tagadásnak és a rágalomnak, az erőszaknak és a ravaszságnak, a romlottságnak és

a tévelygésnek szelleme elzárkózik a hit elől, visszautasítja a kinyilatkoztatást; a jelek fölébresztik gyanúját, de nem világosítják föl; de, mivel megrögzött ellensége mindenkinek, aki jóra és igazságra törekszik és az emberiség üdvét és újjászületését akarja: következésképpen született ellensége annak, akiről fölteszi, hogy hivatott meghozni az emberiségnek Isten erejét, békéjét és világosságát; valódi neve: Antikrisztus...

Álnok fondorkodással éppen azt az órát választotta ki, amikor Jézus érezni kezdte az emberi gyöngeségét és, mintha kényszeríteni akarná, hogy fölfedje magát, így szólt: — Ha valóban Isten Fia vagy — és rámutatott a kövekre, melyekkel tele volt a puszta — parancsoljad, hogy kenyérré váljanak.

A sugallata csalárd volt. Mert mi jogosultabb, mint kielégíteni az élet legelemibb szükségletét?... De a sivatagban nem terem semmi. — Mit tesz az?... Ha Jézus valóban Isten Fia: akkor Istennek csak parancsolnia kell és puszta szavára kenyérré változnak a kövek. Isten meghallgatja prófétájának szavát és az átváltozott sziklából kenyér lesz.

A kísértő, megsejtvén Jézusban a Messiást, arra ösztönzi, hogy használja föl mindenhatóságát és függessze föl — saját javára, személyes szükségletének kielégítésére — a teremtés bölcs törvényeit: a csodatétel önkényes és fantasztikus útjára akarja terelni. Látszólag egyszerű és őszinte szavai egész teljességében elárulják gonosz szellemét: az önzést és érzékiséget, a vágyat, hogy Istent saját szolgálatába állítsa, ahelyett, hogy ő maga állna Isten szolgálatába.

A hamis próféták megfogadják a sátán tanácsát s a maguk javára használják ki az Isteni hatalmat, amellyel élnek; a helyett, hogy hű szolgái lennének, titokban ők vágynak — parancsolni Istennek, de a csodák, melyeket történetíróik nekik tulajdonítanak, mind csak bűvészkedések.

Jézus fölényes szavakkal utasítja vissza a kísértőt:

— Írva vagyon — mondja — hogy nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik.

Akkor és úgy fog enni, amikor és ahogy az Atyának tetszik; ha ő azt akarja, hogy éhezzék, el fogja fojtani az alsóbbrendű életnek ezt a szükségletét: Isten éltető és teremtő szava miért ne pótolhatná a kenyeret és az élet föntartására teremtett minden más eledelt? Ha Istennek úgy tetszik, hogy a szavával éltesse őt: minek akkor a kenyér és minden más, teremtett eledel? Mint Istennek igazi Fia, Jézus nem vág elébe Atyja akaratának; akárhogy szorítja is a szükség, alárendeli magát Atyja parancsának és bölcsességének és rábízza magát Istenre, aki mindent pótol.

Úgy tetszik, mintha az ördögi sugallat nem árthatna annak, aki, uralkodván vágyain, nem keres támaszt a gyarló anyagban, hanem a törhetetlen akaratban bizakodik, mely mindent szabályoz és igazgat.

Pedig nem úgy van. A rossz oda is befurakodik. Az Istennek legengedelmesebb lélek is visszasüllyed önmagába és önzésében elhagyatva fogékony a kételkedés és vakmerőség, a csüggedés és túlzó bizakodás iránt. Ez az önzés nagyon is durva, ha leleplezzük: az elbizakodásba burkolva azonban erénynek látszik és az Istennel való közvetlen bizalmasság színében tetszeleg. Olyan csapda ez, melybe a legszentebb lelkek is beleesnek néha.

A sátán is ezzel kezdi új támadását Jézus ellen.

A szellemek természetfölötti hatalmát használja Jézus ellen. Lerázván magáról az anyagiság bilincseit, mint a nehézkedés törvényének és a térnek abszolut ura, fölviszi Jézust a templomra — talán valamelyik kapu ormára, vagy éppen a torony csúcsára — ahonnan a szem végiglátja Kedron völgyét vagy a Szentélyt, ahol a papok minden reggel jelentik a napkeltét, mihelyt Hebron hegye mögött hasadni kezd a hajnal.

— Ha te vagy Isten Fia — mondja neki — vesd le magadat a mélységbe. Mert írva vagyon, hogy «angyalainak parancsolt felőled és kezeikben hordoznak téged, hogy kőbe ne üssed lábadat».

Ez a különös sürgetés tőrbe csalhatta volna a túlbizakodó, vakmerő lelket, mert a lélek legmélyebb redőiben mindig ott bujkál a titkos önzés, mely — nem ismervén saját erőinek mértékét — meggondolatlan lépésekre ösztönzi; de Jézus bizalma Atyjában megdönthetetlen: ő csak Isten sugallatára cselekszik és nem bírna elkövetni semmit, amiben csak a látszata is volna annak, hogy kételkedik Istenben vagy vakmerően bízik az emberi erőben.

A sátán gonosz ajánlatára ezzel a mondattal felel:

— Ne kísértsd a te Uradat, Istenedet!

Lehet, hogy a sátán ajánlata egyezett Jézus felfogásával a messiási munkát és annak végrehajtását illetőleg... Mennyire megkönnyítené föladatát, ha — élvén hatalmával — valami csodás jellel igazolhatná magát! Mily örömujjongással üdvözölné a Messiást a tömeg, hogyan zuhan le a templom tornyáról a megborzadt nép közé hirtelen, mintha az égből szállt volna

alá teljes épségben és fönségesen!... A sátán hízeleg hiúságának: — Nem oly nehéz a dolog — és hozzá teszi: — Nem parancsolta-e meg Isten az angyalainak, hogy a kezeikben hordozzanak? Ha te vagy a Messiás, miért habozol: könnyíts a munkádon és ejtsd bámulatba a népet e nagyszerű csodával!

Jézus válasza gyökerében vágja el a gonoszt és leálcázza a Szentírásnak e nagyszerű mondásával, mely tökéletes kifejezése az Istenbe vetett abszolut bizalomnak.

Bármily rögös is az út, amelyet Isten parancsára járunk, bizonyosak vagyunk benne, hogy találkozunk angyalaival, akik gyámolítanak bennünket és eltávolítják utunkból az akadályokat. De számítani közbelépésükre olyan veszedelemben, amelyben vakmerőségünk sodort: ez a Gondviselés (Isten) kísértése. Ez pedig rossz cselekedet, mert mindig önmagunkba vetett vakmerő elbizakodottságunk sugallmazza.

A Megváltó kísértése, mint dráma fejlődik tovább. A pusztabeli és templomi jelenet után következik a hegység. Jézus még egyszer rábizza magát a kísértő szellem erejére, amely magas hegytetőre viszi, ahol az ördög megmutatja neki a szemhatár négy világtáján elterülő királyságokat és birodalmakat, Jézus szemei elé tárván azoknak földi dicsőségét.

Minden ember, akiben bármily kis tevékeny erő szunnyad, azt a területet, ahol működnie kell, azzal a vággyal nézi, hogy uralkodjék rajta. A hatalomvágy velünk született ösztön: felfokozódik és óriássá fejlődik a lángelmében; minél erősebb valaki, annál jobban elhatalmasodik rajta ez a zsarnoki vágy. Megfékezve és rendes határok közt jogos ez a vágy: de bűnös, ha féktelen és zsarnoki.

Félre ismerné a Messiás hivatását, aki megtagadná tőle a szilárd és bölcs akaratot, hogy meghódítsa hitének a föld kerekségét és Isten igájába hajtsa az egész emberiséget; de nem acélból kovácsolt kard van a kezében, hanem a Lélek kardja; nem földi birodalmat akar alapítani — szolgaság, erőszak és csalárdság országát — hanem mennyei királyságot: a szabadság, a szelídség és igazságosság országát.

Mikor a sátán megmutatta Jézusnak, amit saját országának nevezett, hízelegni és rémíteni is akart egyúttal; hízelgett a fölszított gonosz nagyravágyással és rémített azoknak az erőknek fitogtatásával, amelyek mind Krisztus ellen cselekszenek, ha meg nem nyeri őket. Elkápráztatta szemeit a hamis messiási hivatás ábrándjával, amely lebilincseli a zsidók fantáziáját is, amelynek csábító varázsától még a legfenköltebb, legműveltebb, legtevékenyebb és legvallásosabb szellemek közül is csak nagyon kevesen bírtak szabadulni. A sátán ezzel az ábránddal uralkodott rajtuk: s ugyancsak ezzel akart beférkőzni Jézus lelkébe is.

— Nézz körül — mondta neki — itt én vagyok az úr: mind ezeket annak adom, akinek akarom!... De, hogy ez a hatalom a tiéd lehessen: kell, hogy gonosz, erőszakos, csalárd és önző legyen a szellemed. Kössünk szövetséget, imádd ezt a szellemet: és «mind ezeket neked adom».

Jézust azonban nem bántotta sem a nagyravágyás, sem a félelem ellenségeitől; egyetlen heves mozdulattal utasította vissza az istentelen tanácsot:

— «Távozzál Sátán! Mert írva vagyon: a te Uradat, Istenedet imádd és csak neki szolgálj!»...

Csak egy ura van, csak egyetlen egy úr előtt esik térdre és nem ismer más szövetséget, mint az egyesülést Atyjával. A legcsekélyebb megegyezés a gonosz szellemmel már megtagadása a messiási hivatásnak, melynek legfőbb célja, hogy minden szabad lelket kiragadjon a bűn szolgaságából, hogy szentségben vesse alá Isten akaratának.

•

Diadalmaskodva mind a három kísértésen, abban az erkölcsi szépségben tündöklik Jézus, mely dícsfénnyel övezi rövid életét és küldetését. Az elhatározás, mellyel ellenállt a gonosznak, megingathatatlan; amit elhatározott akarattal visszautasított, örökre mellőzni fogja: tudja tűrni az éhséget, a fáradtságot, a szenvedést, a halált; sohasem könyörög Istenhez, hogy könnyítsen hivatásának terhein; sohasem viszi kísértésbe Atyját: sohasem követ el semmit, aminek az lenne egyetlen célja, hogy Isten-fiúságának fényében ragyogjon a nép előtt. A nép követelni fogja ezt a jelet az égtől, de Krisztus visszautasítja, mint sátáni sugallatot: és határozott, titokzatos szavakkal eljövendő halálának és föltámadásának jelére utalja a népet. Sőt inkább beéri a közrendű, szegényes sorssal és ha néha ki is emelkedik belőle, sohasem azért teszi, mintha tetszelegni kívánna abban, hogy érzi Atyjának különös gondviselését, hanem azért, hogy ezzel is az igazi hitre térítse az embereket, hogy oktassa, gyógyítsa és megmentse őket. Életét sohasem kockáztatja vakmerően, mindig a kifogástalan gondosság törvényei szerint él; szelíd és alázatos, nem lesz elbizakodottan fölfuvalkodott, kerüli a veszedelmet és futva menekül ellenségei elől: csak akkor szolgáltatja át magát nekik, mikor ezt Atyjának akarata parancsolja. Kíméletlenül lábbal tapos minden földi nagyravágyást, nem hallgat se népének balga előítéle-

teire, se tanítványainak aggodalmaira, sem az emberi bölcsesség tanácsaira, hogy országát megalapítsa és művét befejezze és — miután Isten országának alapításán fáradozik — egyedül Istent imádja.

*

A gonoszság szelleme nem ronthatta meg Krisztust: mindörökre békén hagyta hát őt. A személyes küzdelem nem ismétlődött meg köztük. Az ördögnek ezentúl semmiféle közvetlen hatalma nem volt Krisztuson. Reszketni fog előtte és fölkiált, ha közeledik: «Mi közünk hozzád, Jézus, Istennek Fia? Azért jöttél ide, hogy idő előtt gyötörj bennünket» — elragadván tőlünk az emberek testét-lelkét?

E fájdalmas órák után Jézus az isteni örömök teljét érezte. Angyalok szálltak le hozzá — írja az evangélium — és szolgáltak neki. Isten szellemei mindig készen voltak a szolgálatára. A kísértés pillanatában elrejtőztek Uruk parancsára, de rögtön megjelentek, mihelyt Krisztus elutasította a sátánt.

Jézust ez a láthatatlan sereg kísérte: de ő látta, hogyan vigyáznak a gyermekekre és kisdedekre, tudta, hogy mindig szolgálatra készek, általuk gyakorolta jóságát és hatalmát, gyógyította a betegeket, kiűzte az ördögöket, megtérítette a bűnösöket, enni adott a tömegnek; és mégis — holott pedig megtehette volna — nem kérte Atyját, hogy küldje le segítségére hűséges légióit; önmagáról megfeledkezve élt, sohasem kérte az emberi természet terheinek könnyítését, amelynek pedig minden nyomorúságát átszenvedte. Az élete, akárcsak a miénk, váltakozó sorozata a szenvedéseknek és örömöknek, a lesujtó megpróbáltatásoknak és a mámorító győzelmeknek. Az öröm gyorsan múlik — futólagos fegyverszünet a folyton megújuló harcokban — de elég arra, hogy lélegzethez juttassa az akaratot.

Szent Máté és szent Lukács határozott, részletes és lényegükben megegyező tanuskodása nem tűri, hogy visszautasítsuk annak az esetnek valódiságát, amely eredetileg csakis Jézustól származhatott. — De életének melyik szakában közölte tanítványaival, hogy mit szenvedett a pusztában, hivatása kezdetén, a borzalmas magányban, mely első megpróbáltatása volt?... Pontos adatok hiányában nehéz meghatározni; talán az utolsó húsvét alkalmával, mikor a nagy szomorúság és szeretet úgy elöntötte lelkét, hogy szívének legrejtettebb gondolatait is bizalommal föltárta tanítványa előtt. — «Ti engem mesternek és úrnak hívtok; és jól mondjátok, mert az vagyok» — mondta nekik, egyéb megható gondolatokkal együtt. — «Mostantól fogva pedig, amint én sohasem tértem le a nekem megszabott útról, nem törődve kísértésekkel és megpróbáltatásokkal: azonképpen ti se térhettek le róla... Én nektek példát adtam». — És ugyanabban az órában, a szörnyű megpróbáltatásokra gondolva, melyek tanítványaira fognak zudulni, így vígasztalja őket: «Bízzatok, én legyőztem a világot»... Nem volt-e ez célzás a pusztára, ahol csakugyan legyőzte a világ fejedelmét — azt, aki fölszabadít minden gonosz szenvedélyt, amelyekkel a bűnös ember szüntelen gyűlölni és üldözni fogja Jézus művét és tanítványait?...

A keresztelés és a kísértés éppen úgy követik egymást a történelmi valóságban, mint ugyanezeknek az eseményeknek elbeszélése az evangéliumokban. Krisztus életének igazi előjátéka ez a két elválaszthatatlan esemény, melyek kölcsönösen megvilágítják egymást éles ellentétükkel.

Isten lelkének megnyilatkozása az egyik: a másik pedig a gonosz szellemé; az egyik megmutatja Jézus Isten-fiúságát, a másik: emberi természetét, amelynek küzdelem és megpróbáltatás a sorsa. Az egyik fölfedi előttünk a végtelen, örök erőt, amellyel cselekedni fog: a másik rámutat az akadályra, amelyet le fog rombolni; az egyik megismertet belső, lelki életével, a másik — cselekvésének törvényeivel.

Ez a két szellem — mely egyformán működik minden emberben és az egész emberiségben is — teremti meg, szakadatlan küzdelmeinek sorsával, a világtörténelem nagy eseményeit. Az egyik a maga egész teljességében megvan Jézusban, a másiknak pedig ő a legnagyobb ellensége. Célja, hogy biztosítsa az emberben az elsőnek diadalát, és a másiknak megsemmisülését. Aki az elsőnek akar behódolni, Krisztustól kell azt megkapnia; aki pedig le akarja győzni a másodikat, Krisztushoz kell erőért fordulnia.

Ilyen Jézusnak fönséges nagysága életének szemtanui szerint, akik hivatása kezdetén erős és örök emlékű vonásokkal rajzolták meg alakját ennek a két eseménynek a keretében.

Jézusnak nincs párja, nincs hozzá hasonló az emberek közt, mert egy sincs ezek közt «Isten Fia» és az ő segítsége nélkül senkise kerülheti el a rossznak fertőzését. Ő a példakép és az erő; úgy kell harcolnunk, mint ő, de csak általa győzhetünk.

Isten-fiúsága és abszolút szentsége ily fényben tündökölnek már hivatásának küszöbén, fenékig megvilágítva művének titokzatosságát, amelynek rejtélye mély, mint Istennek szándékai, kiterjed az egész emberiségre, fönséges és hősies, mint az áldozat, melyet szerzőjétől követel.

IV. FEJEZET.

A nyilvános élet kezdete.

Jézus nyilvános életének első fele körülbelül 14—15 hónapra terjed, attól a naptól kezdve, amikor a pusztát elhagyta, kevéssel a 28-ik év húsvétja előtt, egészen Keresztelő szent János elfogatásáig, ami a 29-ik év Purimja körül történt. A három első evangélista ettől az utóbbi eseménytől — mellyel a hírmondó küldetése bevégződik — számítja Jézus apostolkodását, amelynek följegyzését is ugyanettől az eseménytől kezdi. Az előző eseményekről, melyeknek ismeretét föltételezik, semmit sem írnak: és nem is tudnánk róla semmit, ha a negyedik evangélista, aki előzőinek elbeszélését kiegészíti, nem jegyzett volna föl néhány jellemző adatot. János apostol ugyanis, rendszeres pontosságához híven, szabatosan meghatározza Jézus különféle utazásait, amelyeket, úgy látszik, csak vele közöltek, mert egyedül csak ő beszél róluk. Minden sorából látszik, hogy személyes tanuja volt annak, amit megír: Jézus lelke sugárzik át az ő szellemén. Nem őt, hanem a Mestert halljuk, mert János mindig mellőzi önmagát, sőt még a nevét is.

•

Nyers erélyességével arra a viharzó szélvészre emlékeztet Keresztelő szent János, amely — Illés látomásában a Hóreb-hegyen — megelőzte Jehova átvonulását: «fölforgatván a hegyeket és eltiporván a kősziklákat»... amivel szemben Jézus, mint Isten a látomásban: «lágy szellő suttogása a tűz után»... Első kinyilatkoztatásai tele vannak derült nyugodtsággal, szelídséggel és szerény tartózkodással; egyetlen egy jelenet kivételével semmi hevesség nincsen cselekedeteiben.

Böjtölése és megkísértése után a sivatagban, egyedül ment vissza a Jordán partjára, Bethabara környékén, ahol János, miután megkeresztelte, szakadatlanul prédikált róla.

Találkozása Jézussal, amikor megnyílt az ég s az Atya szavával egyidejűleg a Szentlélek is leszállt galamb képében a Messiásra, még jobban fölbuzdította a prófétát; most már nem csupán szigorú prédikátora a bűnbánatnak és nemcsak az isteni igazságosságnak fenyegető küldöttje a buzgó keresztelő, hanem az új időknek első evangélistája is. Amit elődei, a próféták csak távolról láttak: azt ő most szemtől-szembe látja, megérintheti és hirdeti; Isten világossága kinyilatkoztatja neki a titkot, amelyet ő tüstént tovább hirdet a tömegnek...

•

János meglátja a feléje közeledő Jézust a járó-kelő tömegben. A Messiás ekkor tért visszsza, böjtölése után, a pusztából és lehet, hogy csüg[illegible]nek látszott, hősies küldetésének terhe alatt. A próféta, eltelve annak tudatával, hogy ki áll előtte, reá mutat ezzel a kiáltással:

— Íme, Isten báránya, ki elveszi a világ bűneit.

Ezt a nevet kapta Jézus, amikor belépett a nyilvános életbe. Semmi sem jellemezhette jobban külső alakját és belső világát annak, aki — Istentől föláldoztatásra szánva — így felelt Jánosnak:

— Az egész igazságot kell teljesítenünk!

•

Az embernek hivatása átformálja lelkét, bevéződik vonásaiba, rányomja bélyegét egész alakjára, magatartására és kiütközik lényének minden megmozdulásából; Jézus hivatása valamennyinél fájdalmasabb és szentebb volt — átitatta őket szelídséggel és alázatossággal — valamennyi ember közt ő lett a legnyájasabb és legkedvesebb: valóban Isten báránya volt.

János magasan túlemelkedett korának eszmekörén, mikor ezzel a szomorú és rejtélyes névvel köszöntötte Izrael Megváltóját. A második Izaiás éppen úgy beszélt, mint az első: a bűnbánat prófétája emlékeztet arra az elődjére, aki hatszáz esztendővel korábban a szenvedő Messiás evangélistája volt. — «Néztük őt: nem volt neki színe, sem ékessége... elrejtette orcáját, mint megutált... betegségeinket ő viselte és ő hordozta fájdalmainkat... az Úr őreá tette mindnyájunk gonoszságát. Föláldoztatott, mert ő akarta és nem nyitotta meg száját, mint a juh, mely leölésre vitetik és megnémul, mint a bárány, nyírója előtt»...

János hatalmas lelke, mely dörgő szóval ostorozta a világ romlottságát és sürgető nyomatékkal buzdított bűnbánatra, megértette most már, hogy hol van az igazság; és ugyanő, aki Isten világosságában előre meglátta az ítélet borzalmas valóságait: most, a még nagyobb világosságban látta az ártatlan áldozatot is, aki összebékíti és tisztára mossa az emberiséget.

Kiábrándította a rászedett farizeusokat, hogy félreértik törvényeiket és hamis az «igazságuk». — Nem a napjában kétszer áldozott báránynak a templom áldozati oltárán kiömlő vére fogja megtisztítani a népet — mondta nekik — hanem ez itt: az igazi Bárány!

És, visszatérve kedvenc tárgyára, megismételte kinyilatkoztatásait Jézus felől: sohasem fáradva bele — mint akit egyetlen egy gondolat tart hatalmában — hogy újra és újra hangot adjon meggyőződésének. Rámutatva Jézusra, vallotta hangos szóval: — «Láttam a Lelket, mint galambot leszállani az égből; és rajta maradt...

Láttam és tanuságot tettem, hogy ez az Isten Fia!»

Ezek az ismételt és sürgető állítások teljesen föltárják Jézus előhírnökének lelkét és mutatják azt az ellenállást, mellyel népének megkeményedett lelke visszautasította a szavait.

Bármennyire kimagaslott is János a nép közül, úgy látszik, hogy tanítása a Messiásról nem bírt utat törni a zsidó tömeg lelkiismeretébe, se ki nem irthatta balvéleményüket a Messiásról: de mindenesetre megfogott néhány egyszerű, kiválasztott lelket és lassanként mindenkinek a figyelmét ráirányította Isten választottjára, akinek külsején pedig semmise volt, ami fölébresthette volna a tömeg csodálatát.

A keresztelés jelenete és a nagy dolgok, amiket a próféta Jézusról mondott, csak még rejtélyesebbé tették Isten országának titkát. — Hogyan lehetne a Messiás, Izrael népének üdve és reménysége ez a názáreti, ez az egyszerű galileai munkás?... Jézus még nem mutatta meg magát és a tömeg csodálkozva vagy szórakozottan, kíváncsian és tudatlanságban ment el mellette; lehet, hogy megbámulta, de nem értette...

Jézus egyelőre ott maradt a Jordán partján.

Egyik napon sétált a folyó mentén, mikor a nap éppen nyugvóra szállt. A tömeg már elvonult. «János két tanítványával látta az arra menő Megváltót»; ugyanaz az érzés szállta meg, amely már tegnap is kitört belőle és most újra fölkiáltott: «Íme, az Isten Báránya!»

«És hallá őt szólni a két tanítvány és követék Jézust. Megfordulván pedig Jézus és, látván, hogy utána mennek, kérdé őket: Mit kerestek? — Azok pedig mondák neki: — Rabbi, hol lakol? — Mondá nekik: — Jertek és lássátok. — Menének tehát és látták, hol lakik és aznap nála maradának. Akkor mintegy tíz óra vala»...

Az, aki ily fínom vonásokkal, egyszerűen, sallangok nélkül és mégis bámulatosan élénk színekkel rajzolta meg ezt a jelenetet, egyike volt a két tanítványnak, akik Jézus vendégei voltak azon az estén. Annyira felejthetetlen volt neki ez a nap, hogy találkozás órájára is emlékezett — arra az esti órára, mikor a világosság elszürkül s a csönd és nyugalom fokozza az együttlét bizalmasságát. Nem nevezi meg magát: de magából a szerénységéből ki lehet találni: János volt — a legkedvesebb tanítvány — Jézus legelső választottja. Galileai volt ő is, halásznak a fia és ő maga is halász. Titok maradt, amit azon a napon és éjszakán a Mester szájából hallott. Nyilvánvalóan Isten országáról, Izrael reményeiről, a nép üdvösségéről volt szó — de szó volt arról is, aki, meghozván ezt az üdvösséget, teljesíti Izrael reményét is és megalapítja Isten országát.

De nem is fontos a beszéd. Maga a jelenlét gyakran többet mond, mint a leghosszabb beszéd: a felsőbbrendű, okos, eleven, szerető lélek — még ha egy szót se szól is — nem bilincselheti-e magához némán, csak egyéniségének varázsával, azokat, akik közelednek hozzá?...

Egyetlen szó fölvilágosít bennünket, hogy Jézus egyéniségének mily vonzó hatása volt két vendégére. Szavai világosságot gyujtottak bennük: hittek benne és küldetésében. Másnap reggel az egyik — András, aki szintén galileai volt és halász a Tiberius taván — haza szaladt testvéréhez. Lelkesedése túláradt: szüksége volt, hogy könnyítsen magán. «Miután találkozott saját fivérével, Simonnal, mondá neki: — Megtaláltuk a Messiást! — És Jézushoz vivé őt. Jézus pedig rátekintvén, mondá: — Te vagy Simon, Jónás fia; te Kéfásnak (kőszikla) fogsz neveztetni, ami annyit tesz, mint Péter»... (János: I, 40 és köv. — Kéfás és a görög Petros [Petrus], annyi, mint szikla.)

Ezt a nagyjelentőségű nevet adván neki, mindjárt az első pillanatban meg akarta nyerni az újonnan jöttet: ezzel a jellel akarta értésére adni Jónás fiának, hogy mily mélyen belelát a lelkébe; de még nem árulta el neki, hogy milyen rendeltetést takar ez a rejtélyes elnevezés. Péternek elég, ha érzi hozzátartozását ahhoz, aki most már kezdett megmutatkozni nekik, mint Krisztus...

Isten ereje, engedelmeskedve a saját magától szabott törvényeknek, melyek rendben tartják és szabályozzák a világegyetem mozgását, semmit sem siettet, senkit sem kényszerít. Az alakuló új világ fejlődésében — akárcsak a születendő ember életében — az első nyilatkozások mindig csöndesek és rejtélyesek.

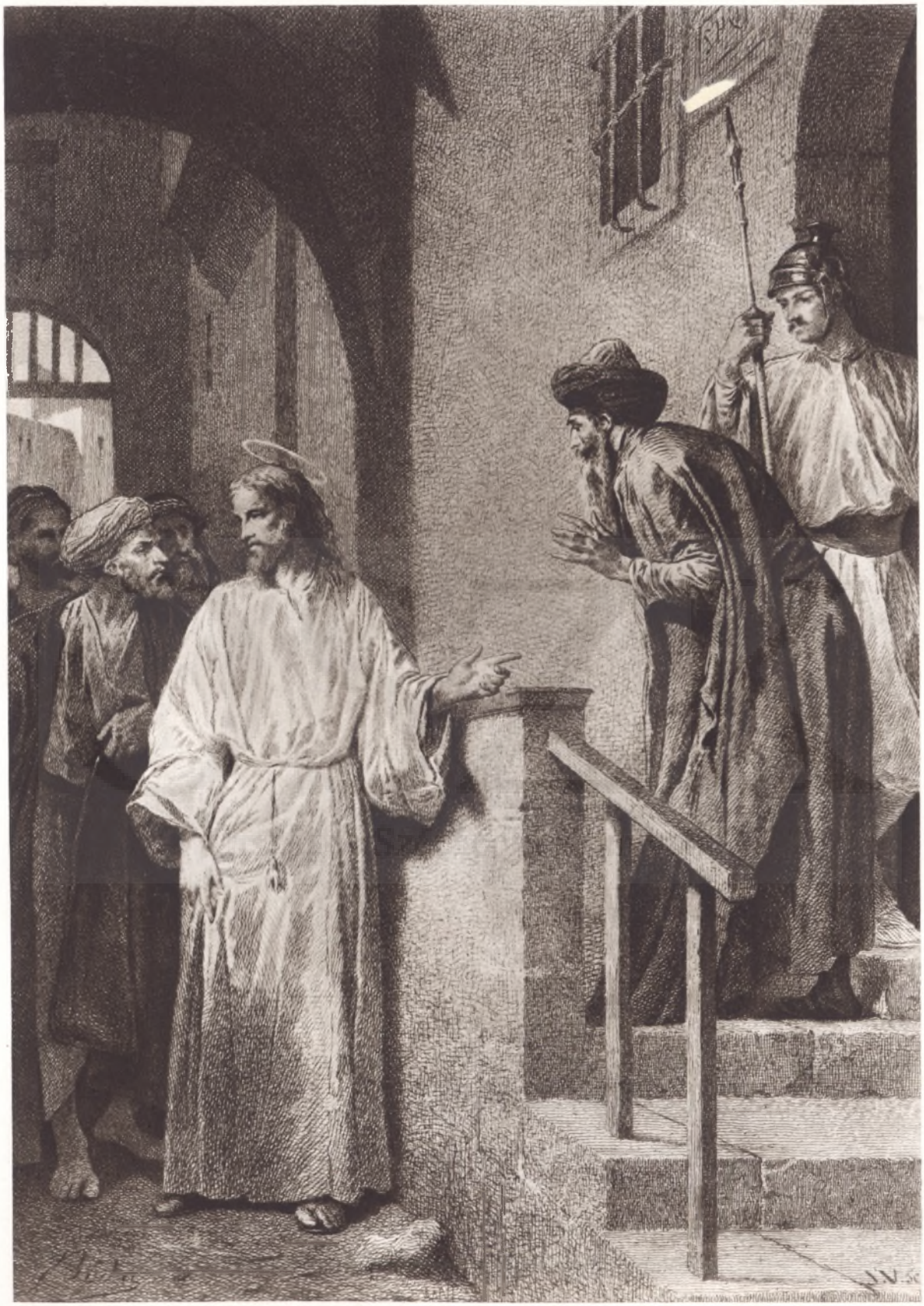
Most látjuk Jézus élő lelkének első rezdüléseit. Az élet neki is azt jelentette, mint minden más lénynek: hogy magához vonzzon és magához hasonlóvá tegyen más lényeket. És midőn gyakorolja ezt a varázsos, hatalmas vonzóerőt néhány kiválasztott lélekre: íme, egyik jön a másik után és csöndben csatlakozik hozzá — a mustármag se nőhet nagyobb csöndben!

A Jordán-völgyének mélyén — amely rengeteg barázdához hasonlít, a forró ég alatt — ugyanakkor, amikor Keresztelő szent János szava forrongásba hozta Izrael közvéleményét: látjuk Jézus messiási erejének első fölvillanását és nyilvánulását.

Most már három tanítványa van.

Miután Pétert magához kapcsolta, mindjárt másnap Galilea felé tekint, ahol nem fordult meg keresztelése óta és most oda akar menni.

Már útban volt, mikor Fülöppel találkozott; ez is galileai volt: Andrásnak és Péternek honfi-

. . . „URAM — MONDÁ A SZÁZADOS — NEM VAGYOK MÉLTÓ, HOGY HAJLÉKOMBA JÖJJ:
HANEM CSAK SZÓVAL MONDJAD ÉS MEGGYÓGYUL AZ ÉN SZOLGÁM!"
(MÁTÉ: VIII. 8.)

„VALA OTT (A FÜRDŐTÓNÁL) EGY EMBER, KI MÁR 38 ÉV ÓTA BETEG VOLT . . .
MONDÁ NEKI JÉZUS: KELJ FÖL, VEDD ÁGYADAT ÉS JÁRJ. ÉS AZONNAL MEGGYÓGYULT AZ EMBER
(JÁNOS V. 2–9.)

társa és ugyanabban a kis faluban is lakott, Betszaidában, a Tiberius-tó partján. Jézus ezzel az egyszerű szóval hívta: — «Kövess engem!» — Szavából lenyűgöző kedvesség csendül ki, amely szívhez szól és magával ragad. Fülöpöt is megszállja társainak ébredező hite és lelkesedése.

Fülöp pedig, találkozván bizonyos Natánaellel, Tolmai fiával, rögtön így szólítja meg: — Akiről Mózes írt a törvényben és a próféták: megtaláltuk Jézust, József fiát Názáretből.

Názáret hallatára Natánael megütközött:

— Ugyan — kiáltott föl nyers nyiltsággal: — ugyan mi jó jöhetne már Názáretből?

Galileát megvetették a vakbuzgó farizeusok, mivel pogányokkal kevert lakossága volt. Közmondás is volt róla, hogy: — Galileából nem jöhet próféta. És az igazhitű ortodoxok különösen megvetették Názáretet, ezt a jelentéktelen kis falut, melyet a Szentírás sehol sem említ.

Fülöp hitének első föllángolásában és még mindig Jézus varázsos szavának hatása alatt, meg se kísérli szóval cáfolni Natánaelt. A valóság minden szóbeszédnél meggyőzőbb; csak annyit mond tehát: — Jer és lásd!...

Natánael Jézus elé járul, aki, mihelyt meglátja, fölkiált:

— Íme, az igaz izraelita, kiben nincs álnokság!

— Honnan ismersz engem? — kérdezte Natánael megütközve.

Felelvén Jézus, mondá neki:

— Mielőtt Fülöp téged hívott volna, láttalak, mikor a fügefa alatt voltál.

Ez az elbeszélés világosan megmondja nekünk, hogy a megismerés tehetsége Jézusban nem szoritkozik a közvetlen jelenlétre és a külsőségekre. Jézus messziről látta Natánaelt és olvasott legrejtettebb gondolataiban. Talán imádkozott Natánael a fügefa alatt ülve, ahogy ez szokásos volt a zsidóknál. A próféta érezteti vele — noha az evangélista nem mondja ezt — hogy bele látott a lelkébe. És Natánael most már nem vitatkozik: éppen olyan erős most a hitében, mint amilyen őszinte volt kételkedésében az imént. És meggyőzve kiált föl:

— Rabbi, te vagy az Isten Fia, te vagy Izrael királya!

Jézust meghatotta ez az egyeneslelkűség.

— Hiszel, mivel azt mondottam neked: Láttalak téged a fügefa alatt. Nagyobb dolgot fogsz látni ezeknél.

Ekkor Natánaelhez fordulva, de mindnyájukhoz szólva, ünnepélyes lett a hangja; kedvenc szavajárásával, melyet olyankor szeretett használni, amikor ki akarta tárni lelkét tanítványai előtt és isteni igazságokra oktatta őket, így felelt:

— Bizony, bizony, mondom nektek, látni fogjátok megnyílni az eget és föl- és leszállni Isten angyalait az Emberfia fölött.

Titokzatos szavak, tele végtelen reményekkel. Jézus jól tudja, hogy remény nélkül senkise fejlődhetik naggyá, ezért villantja új tanítványai szeme elé a reményt.

— Hogy ne csodálkozzanak és ne is féljenek az Emberfiának — a názáreti ácsnak — gyöngesége miatt: értésükre adja, hogy ő az igazi pátriárka; az ég, mely egyébként mindenki előtt zárt, megnyílik az ő feje fölött, onnan hozzák le neki az angyalok Isten erejét és világosságát. Ez az érintkezés teljes és állandó: emberi mivolta emelkedőben van Isten felé és az istenség leárad reá. Ez a rejtélyes kinyilatkoztatás, a leplezett beszéd megérteti a tanítványokkal a kimondhatatlan kapcsolatot, mely Mesterüket a mennyországhoz fűzi: és ők megígérik neki, hogy tanui lesznek Mesterük életének, melynek mélységeit — ha még oly ihletett is a szó — emberi elme soha meg nem mérheti!

De bármily buzgó és őszinte volt is, azért korántsem volt tökéletes ezeknek az első tanítványoknak hite Jézus messiási küldetésében. A népnek ezek a gyermekei nem bírtak szabadulni koruk és nemzetük előítéleteitől; amikor rokonszenvüknek és örvendő bizalmuknak lendületével Jézushoz csatlakoztak, kétségtelenül tulajdon álmaik Messiását szerették látni benne. De az egyszerű galileaiak, ha majd végigjárták a Mester iskoláját, jobban meg fogják érteni a Megváltó titkát, mint Izrael valamennyi bölcse és írástudója: megértik országának természetét, szenvedéseinek szükségességét, megaláztatásának magyarázatát és győzelmének örökkévalóságát.

Most örömtől ragyognak, hogy megtalálták a Messiást — amint mondják — és csodálnunk kell ezeknek a naiv és nem számító lelkeknek fiatalos bátorságát, amellyel azonal hozzácsatlakoztak és dicsőségnek tartották, hogy ők voltak az elsők, akik behódoltak Krisztusnak.

•

Mióta Jézus elhagyta Názáretet, hogy fölvegye János keresztségét, nagyon fontos események történtek: maga Isten nyilatkozott róla és szentelte föl őt a nép szeme láttára választottjának. Az új próféta, aki fölrázta az országot és akinek munkája mély nyomokat hagyott a népben, nyilvánosan Messiásnak és Isten Fiának hirdette Jézust. Noha úgy látszott, mikor visszavonult a pusztába, hogy menekülni óhajt a tömeg zajától és szemei elől, mégis lehetetlen, hogy neve be ne töltötte volna Palesztinát, szájról-szájra szállva a zsidó társadalomban, mely reszke-

tett az örömtől a Messiás jövetelének már puszta hírére is.

Mikor néhány ismeretlen tanítvány kíséretében visszatért Galileába, a híre már megelőzte Jézust, de a kis Názáret nem jó szívvel hallotta ezt a népszerűséget, mely nagyon is hizelgett — ahogy ők mondták — az ács fiának. A názáretiek még később is megbotránkoztak rajta — alacsony származásán, munkás-mivoltán — amikor pedig Jézus már fényes jelekkel bebizonyította küldetését. Az irígység és féltékenység, az alacsony indulatok és a falu kicsinyes előítéletei elvakították őket, ez pedig szűkkeblűvé tesz és korlátozza a szellemet.

De, ha Jézust nem is értették meg abban a faluban, ahol gyermekségét és fiatalságát töltötte: milyen érzésekkel fogadhatta őt az anyja, mikor meglátta, akit szíve alatt hordozott, szült és fölnevelt: — éppen akkor, mikor megvalósítani készült mindazokat az anyai reménységeket, melyeket hosszú éveken át a szívében rejtegetett?!... Senki nem látott nála tisztábban a titok mélyére. Az ő feladata voltaképpen csak az lesz, hogy kövesse fiát vándorlásaiban, a szolgálatára és gondozására rendelt asszonyokkal; de ámbár háttérbe vonul, Jézus szavai, cselekedetei, tervei, sőt egész élete is — szenvedései és diadalai egyaránt — senkinek a szívében sem találnak hívebb visszhangra és melegebb érdeklődésre.

*

Mily úton tért vissza Jézus tanítványaival Galileába a Jordán völgyéből? Nem ment-e előbb Názáretbe Skytopolison át? Vagy egyenesen Kánába ment?

Néhány útbaigazítást találunk erre az Evangéliumban. A távolság Bethabara és Kána közt több huszonöt mérföldnél. Jézus utazása tehát gyors lehetett, mert Fülöp meghívása után harmadnapra már ott volt a kis Kána városkában. Anyja már megelőzte és rokonainak vagy barátainak a vendége volt. Lehet, hogy akkor ment oda, amikor fia keresztelésére utazott: és abból, hogy férjét az Evangélium nem is említi, következtethetjük, hogy már özvegy volt és a gyászeset óta egyedül élt Jézussal. József részéről nagy rokonsága volt és valószínű, hogy valamelyik rokoncsalád hívta meg, hogy ne kelljen teljes magányban élnie.

A negyedik Evangélium gondosan följegyezte a kis város nevét: Kána városka Galileában, hogy megkülönböztesse a Tiruszi Kánától. Két órányira volt Názárettől a tiberiási út mentén, nem messze az országúttól, mely a Genezáret partmenti városait kötötte össze Ptolemais városával. Eléggé jelentős város lehetett, ha azoknak a romoknak kiterjedéséről ítélünk, melyek régi helyén a hegyoldalt borítják. Ma már nyomoruságos falu, egymás hegyén-hátán épült keleti viskók halmaza, de Jézus ott tartózkodása megörökítette a nevét. Emléke túlélt minden pusztulást. Itt is, mint mindenütt, amerre Jézus járt, szegény kis templom — mely Ilona bazilikájának romjain épült — tanuskodik, még tizenkilenc század mulva is, Jézus szavainak és cselekedeteinek elenyészhetetlen életerejéről.

Íme, a jelenet, mely Kána egyik házában játszódott le, mindjárt aznap este, mikor a Mester odaérkezett.

Éppen lakodalmat ültek és a zsidóknál, még a szerényebb nép között is, a vendégség több napig tartott. Jézust is meghívták tanítványaival együtt; a ház tele volt vendégekkel: a keleti vendégszeretetnek nincs határa.

A vacsora végét azonban kellemetlen dolog zavarja meg. Elfogyott a bor. Lehet, hogy a bor éppen Mária ajándéka volt, mert a zsidók szokása szerint, a menyegzőre meghívott vendégek ajándékokkal szoktak hozzájárulni a lakomához: hússal, borral, olajjal és gyümölcscsel. A vendégek sokan voltak és az eleség elfogyott. Mária észrevette a jegyespár zavarát és szolgálatkészségében, nyugtalanságában csak egy gondolata volt: a fia. Odament hozzá és megmondta neki:

— Elfogyott a boruk!

Lehet, hogy más érzések is nyugtalankodtak a szívében. Talán arra gondolt, ami dicsőségeset Jézusról beszéltek. Nem óhajtotta-e, hogy bár fia megragadná ezt az alkalmat hatalmának megmutatására? Viselkedése és tekintete nem árulta-e el lelkének ezt a vágyát?... Jézus válaszából minthogy ha ez látszanék. Mindig ura lévén önmagának — akinek nyugalmát semmiféle földi dolog nem zavarhatja — Jézus szelíden elutasítja édesanyját, mérsékeli jóindulatának türelmetlenségét és, ahhoz illő komolysággal, aki, isteni küldetésében, nem hallgat semmiféle mulandó, vagy földi érzésre, hanem csakis Atyjának engedelmeskedik, így felelt:

— Asszony, mi közöm nekem és neked ehhez?... Miért sürgetsz engem? Az én időm még nem érkezett el. (János: II. 4 és köv. Az «asszony» szóval fordult a zsidó anyjához is: a szót mindig csak tisztelettel és nemes értelemben használják.)

Azokra a szavakra emlékeztet ez a válasz, amelyeket a tizenkét éves Jézus mondott anyjának, mikor Jeruzsálemben elmaradt szüleitől és csak nagy keresés után találták meg a templomban: — «Nem tudjátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?...»

Az anyai szív fínom ösztöne mélyen belelát a gondolatokba. Fiának gyöngéd kitérése a vágy elől nem rendíti meg Mária bizalmát: megérti, hogy óhajtása teljesülni fog, gond nélkül rábizza magát arra, aki semmit sem tagadhat meg tőle és, bizonyos lévén önmagában meg a Fiában is, a szolgákhoz siet:

— Amit nektek mond, cselekedjétek! — mondja nekik.

Vala pedig ott hat kőveder, a tisztító mosakodásra szánva, egyenként két vagy három korsó tartalmú. Jézus intett a szolgáknak:

— Töltsétek meg a vedreket vízzel. — És színig tölték azokat.

— Merítsetek most — parancsolta Jézus — és vigyétek a násznagynak.

Amint pedig a násznagy megkóstolta a borrá vált vizet, nem tudta, hogy honnan való az: de tudták a szolgák, akik vízzel merték tele a vödröket. A násznagy pedig hivatta a vőlegényt és ezt mondta neki:

— Minden ember először a jó bort adja és, miután megittasodtak, akkor az alábbvalót; te pedig mindeddig tartogattad a jó bort.

Jézus tanítványait álmélkodásba ejtette ez a csoda. Ez volt az első alkalom, hogy Mesterük fölfedte előttük a hatalmát. Most visszaemlékeztek a titokzatos szavakra, amiket néhány nap előtt mondott nekik — célozva a csodákra, melyekkel tele lesz az élete — és erősen megnövekedett a hitük benne.

Megtartottam ennek az elbeszélésnek azt az egyszerűségét és élénkségét, részleteinek azzal a gazdagságával, ahogy szent János hű tolla megörökítette. Látszólag nincs közönségesebb valami, mint ez a lakodalom a galileai faluban; de Jézus jelenléte fölmagasztosította s azóta úgy él a keresztények emlékezetében, mint jelkép vagy hieroglifa, mely kimondhatatlan titkokat sejtet és rejteget. Valamihez csak ér: Jézus mindent tökéletesít és halhatatlanná tesz; legkisebb cselekedete is élő szó, melyet megőriznek és újra meg újra ismételnek a századok.

Isten országa, melyet alapítani fog, szintén menyegző — Isten és az emberiség egyesülése; Krisztus az öröktől való vőlegény, aki minden emberi lelket meghív az isteni frigyre; a borrá változott víz jelképe a mi lelkünk átalakulásának a Szentlélek erénye és mámorító ereje által; az asszony — az anya — szava, aki azt mondja, hogy «nincs boruk» — aki bizalommal fordul Jézushoz — kiáltó szava mindazoknak, akik érezvén az élet elégtelenségét, az emberiség és a teremtett világ kimerültségét, följajdulnak Istenhez s akinek imáját Isten az általa választott időben — bár óhajukhoz gyakran későn — de mindig meghallgatja.

Ez a rendkívüli esemény félhomályban történt: a násznagy nem is sejtette a csodát. Nyilvános életének kezdetén Jézus kerülte a feltűnést, kitért a tömeg elől, kereste a magányt és visszavonult övéinek — anyjának és rokonainak — bizalmas körébe. Legtöbbet törődött tanítványaival: értük cselekszik, akiket legelőször fogadott bizalmába és nekik nyilatkoztatja ki magát. Semmisem bizonyítja jobban, hogy mennyire birtokában van isteni hatalmának, mint az a szelídség és végtelen nyugodtság, amellyel — épp úgy habozás, mint elhamarkodás nélkül — teljesíti Atyja akaratát. Látva ezt a kezdetet, mely a keleti nap nyugodt hajnalához hasonlít — senkisem sejtheti a borzalmas vihart, mely elsötétíti az alkonyát.

*

Jézus csak rövid ideig marad Kánában, de nem megy vissza Názáretbe, hanem anyja, testvérei és tanítványai kíséretében Kafarnaumba utazik. Nem szabad összetéveszteni ezt az útját a későbbivel, mikor azért ment Kafarnaumba, hogy ott letelepedjen. Kána csak egy napi járásra van Kafarnaumtól. Az út halmok közt kígyózik, folyton lejtősödve és két, meredek sziklatömeg közé szorul, amelyek, mint gigászi falak, számtalan barlangtól megszaggatva, a Vádi-el-Haman szorost alkotják. Ezekben a hozzáférhetetlen barlangokban — ahol most tömérdek vadgalamb fészkel — Heródes idejében rablóbandák tanyáztak.

Ez a vad sziklatorok a Genezáret-tóra és a tónak zöldelő, termékeny partvidékére nyílik. A kis karaván átment Magdalán, Betszaidán és alkonyatkor ért Kafarnaumba. Jézus most tanítványainak szülőföldjén volt; János, András és Simon, továbbá Fülöp is, Betszaidában laktak; de Simonnak, aki már nős volt, Kafarnaumban háza volt, úgy látszik, hogy az anyósa ott született. Jézusnak itt töltött idejéről nincsen semmi följegyzésünk; aligha lehetett más célja, mint hogy szorosabbra fűzze a kapcsolatokat a Mester és fiatal tanítványai közt, meg hogy már jóelőre elkészítse tartózkodási helyét; jelenléte semmiféle mozgalmat nem váltott ki a városban.

Más gondolat foglalkoztatja most: Jeruzsálem felé nézett, a templomra gondolt. Ott akart föllépni, ünnepélyesen, a fővárosban, a nép és a papság előtt.

Malakiás próféta ezeket jövendölte a messiási időkről:

«Íme én elküldöm angyalomat, hogy elkészítse az utat színem előtt. És mindjárt eljön templomába az Uralkodó, akit ti kerestek és a szövetség angyala, akit ti kívántok. Íme,

jön, úgymond a seregek Ura. De ki gondolhatja föl az ő eljövetele napját?... Olyan ő, mint az olvasztó tűz»...

János, a hírmondó, elkészítette az utakat: Krisztus, az Úr, megjelenhetett. Az alkalom magától kínálkozott: közeledett a 28-ik év pászkája és Galileának minden pontján karavánokba szervezkedtek a zarándokok.

Jézus a Jordán völgyében vezető úton indult Jeruzsálembe. Tanítványai elkísérték.

V. FEJEZET.

Jézus Jeruzsálemben a 781-ik évi pászka-ünnepen. Az első apostolkodás Júdeában.

Kafarnaumtól Jeruzsálemig négy-öt állomása van a karaván nak. Az utazás részleteiről, Jézus különféle megállóhelyeiről, beszélgetéseiről és legbensőbb gondolatairól, továbbá imáiról semmit se tudunk. Most már nem járhatott-kelhetett észrevétlenül, mint azelőtt, a galileai zarándok-csapatok között, melyekhez csatlakozott, hogy a pászkát megünnepelje. A híre fokozatosan egyre jobban terjedt. Valahányszor látták tanítványai kíséretében, mindig többen és többen mutattak rá:

— Ez Jézus, a názáreti próféta.

A tömeg érdeklődése kísérte útjában. Kelet országainak valamennyi kíváncsiság közt első és legélénkebb a vallásos érdeklődés. Így történt, hogy Jézust — még mielőtt ünnepélyesen kinyilatkoztatta magát — máris dicsfény övezte, mióta János bemutatta a népnek.

Olyan nagy volt a pászkára Jeruzsálembe özönlő zarándokok tömege, hogy legnagyobb részük csak a falakon kívül, a külvárosokban, vagy a szomszédos falvakban és villákban talált szállást, sőt sokan csak sátorokban tanyáztak — egész sátortáborokban — melyeket ideiglenesen ütöttek föl a vendégek, barátok és idegenek számára. A galileaiak az Olajfák hegyén telepedtek le, Betfagé és Betánia felé; úgy látszik, hogy külön nemzeti «kán»-juk (vendégfogadójuk) volt ott. Reggel bementek a templomba, a nappalt a városban töltötték és csak este tértek vissza karavánszerájukba, vagy a szomszédos falvakba. Valószínű — amint látni fogjuk Jézus utolsó pászkájának leírásából a négy Evangéliumban — hogy Jézus, szokása szerint, most is barátjának, Lázárnak vendége volt Bethániában és onnan vonult be Jeruzsálembe.

Fölérve az Olajfák-hegyének csúcsára, a Jeruzsálembe vezető úton, hirtelen elénk tárul a város, a nyugati szemhatáron, a Kedron völgyén túl, öt halmot borítva el kupoláival és terraszaival, palotáival és tornyaival, körülzárva a halmokat magas falaival. A háttérben Ofel és Sion, Akra és Bethzeta húzódnak félkörben, mint ámfiteátrum, Moriah hegyének fensíkja körül, melyet a templomnak óriási méretű épületei koronáznak.

A szent épületek tömbje szabályos négyszög, melynek minden oldala egyformán ötszáz könyöknyi (körülbelül 220 méter) hosszú és tömör falak, mint bástyák védik. Hatalmas tornyokkal őrzött nyolc, óriási kapuja van. A négyszög északnyugati sarkában aranylemezekkel borított, roppant négyszög áll, tiszta fehér márványból és száz könyöknyi (körülbelül 50 méter) magasságba emelkedik a terraszok és oszlopcsarnokok szintjéből: ez a Hieron (a szentély), amely káprázatot, mint a láng és néha csillog, mint a hó. Fönséges volt messziről a csodás épületeknek ez a gigászi tömege: félelmes, mint víhatatlan vár és pompás, mint ragyogó palota.

Itt volt Izrael egész lelke: vallásos és hazafias lángelméjének teljessége. Semmi sem volt neki szentebb, mint ezek a falak és ez a hely, melyet Isten maga választott, hogy népével együtt lakjék. A szent helynek már puszta látása is rajongásba hozta a népet — meghalni se bírt nyugodtan, aki nem látta és nem áldozott, imádkozott oltárainál. Még ma is — amikor már csak romjai vannak — még kétezer évvel később is látjuk, hogyan tódulnak ide a zsidók a földkerekségnek mind a négy sarkáról, hogy megérinthessék és csókolgathassák a romokat, hogy síránkozzanak fölöttük, hogy könnyeikkel öntözgessék és hogy érintésük megacélozza, újra lángra lobbantsa reményeiknek olthatatlan tüzét.

A nyolc külső kapu bármelyikén át a tornácba és a pogányok téres udvarára jutunk. A keleti és déli falkerítések mentén egy-egy oszlopcsarnok húzódik; a keletit Salamon oszlopcsarnokának hívják, a déli pedig a királyi csarnok. Salamon csarnokában három oszlopsor van fehér márványból, a magasságuk huszonöt könyöknyi (8—10 méter), a padlózatuk sokszínű kövekkel kirakott mozaik, a mennyezetük faragott cédrus-tető.

A tornácba mindenki belépehetett: zsidók és pogányok, kiközösítettek és eretnekek, igazhitűek, tiszták és tisztátalanok egyaránt.

Gazdagon faragott kőkorlát és rajta túl tíz könyöknyire (öt méter), magas fal választotta el a pogányok udvarát a zsidóknak föntartott udvartól. A korlátnak tizenhárom kapuja volt, mindegyik előtt kőoszlop állt, amelynek vésett föliratai halálbüntetés terhe mellett tiltották a

„ÉS FÖLNYITÁ (JÉZUS) A NÁZÁRETI ZSINAGÓGÁBAN IZAIÁS PRÓFÉTA KÖNYVÉT. HOL ÍRVA VOLT: AZ ÚR LELKE ÉN RAJTAM; AZÉRT KENT FÖL ENGEM . . .“

(LUKÁCS: IV. 16–20.)

„... KIÜZÉK (JÉZUST) A VÁROSBÓL (NÁZÁRETBŐL) ÉS FÖLVIVÉK A HEGY PÁRKÁNYÁRA, HOGY LETASZÍTSÁK"

(LUKÁCS: IV. 28.)

belépést mindenkinek, akit vallása, vagy bárminő, törvényben megállapított tisztátalansága méltatlanná tett arra, hogy átléphesse a küszöböt. A kőfal mögött húzódó fal huszonöt könyök (8—10 méter) magas volt, kilenc kapuval: négy északra, négy délre, a kilencedik pedig — a legdíszesebb — keletre és ez volt a «Szép» vagy «Korinthusi» kapu. Mindegyik előtt tizennégy lépcső volt s ezen túl következett az asszonyok pitvara, ahová tizenkét lépcső vezetett le. Az asszonyok pitvarának tornyos kapuja volt, több oszlopsorral, amelyek közt bizonyos távolságokban, állt a tizenhárom «tuskó», a jámbor zsidók templomi ajándékának számára.*

Túl az asszonyok pitvarán, melytől szintén korlát választotta el, következett a csakis férfiaknak föntartott zsidók udvara; keskeny köz volt ez, mindössze csak öt méter széles, a bejárata monumentális bronz-kapu — Nikánor kapuja — melyet hatalmas torony koronázott. Tizenöt lépcső vezetett föl oda, melyeken a papok, bizonyos ünnepeken, zenekari kísérettel énekelték a híres «lépcső»-zsoltárokat.

Izrael udvara mögött — újabb kőkorláttal elválasztva — emelkedett a papok udvara; közepén állt az áldozatok főoltára: itt volt a réztenger a márványlapokkal, melyeken megölték az áldozatokat.

Az oltár mögött emelkedik a szentély: Jehova lakóhelye. Aranyos veretű, kétszárnyas ajtó — mely fölött aranyból kovácsolt óriási szőlőfürt ékeskedett — zárta el a bejáratot. A belseje két nagy, négyszögletű terem, ketté osztva a nagy babyloniai kárpittal, melybe nagyszárnyú kérubimok vannak beleszőve: ez a templom függönye. Az első terem a szent hely; itt van az északi fal mentén: a jó szándék kenyereinek asztala, a déli fal mellett: a hétágú gyertyatartó, középen, kissé kelet felé: a jó illatok oltára, melyen, napjában kétszer — reggel és este — tömjént égettek Jehova tiszteletére.

A függöny mögött nincsen semmi. A szentek szentje üres. Mióta a frigyláda eltűnt, nincs ott egyéb annál a kőnél, melyet alapkőnek (setija) neveznek, mint fönséges jelképét Annak, aki mindent föntart.

A zsidók temploma emlékeztet Egiptom s az egész ókor többi templomaira; valamennyinek építészeti modorát ugyanaz az eszme vezeti: lényegében Isten háza valamennyi. A keresztény templomokban az ember és az Isten együtt van; az ókori templomokban Isten csak egyedül lakozik: egyedül ő volt ott jelen. A szentély az ő helye: a «cella», ahová senkinek sem szabad belépnie, a főpapot kivéve: és ő is csak ritka esetekben, hosszú időközökben mehet be. Minden oldalról pitvarok és csarnokok, tágas, födött oszlopos termek fogják körül, melyekben a nemzet különböző rendű és rangú osztályai gyülekeznek, méltóságuk és tisztségük szerint közelebb bocsátva, vagy távolabb tartva a titokzatos szentély mélyében székelő Istentől.

A szentélyt a papi rend veszi körül.

Az egiptomiak minden más népnél jobban elzárták a bemenetelt az avatatlanok előtt: a roppant nagy pylon — a rézsutosan épített gigászi fal — mint igazi kőfátyol és áttörhetetlen korlát zárja el a szent termeket.

A zsidók még hatalmasabb korlátot emeltek szentélyük elé: a halál volt ez, mely fenyegető megtorlásként meredt rájuk, kőbe vésve a csarnokok és pitvarok minden oszlopára. Így nyilatkozott meg náluk Jehova félelmetes fönsége. A szentélybe csak főpap léphet be — egyedül — egyszer minden évben; a papok és léviták csak falait érinthetik; maga a szent nép csak távolról nézheti: az avatatlanok — a pogányok — kénytelenek beérni azzal, hogy a Korintusi Kapu aljából csak éppen meg-megpillanthatják a tömjén és az áldozati oltárok sűrű füstfelhőjének fátyolán át.

Itt, a pogányok és Izráel udvarában játszódik le Jézus nyilvános életének számos jelenete; itt fog ma megjelenni és mindjárt magára vonja a nép figyelmét és erőteljes, sőt heves föllépésével zavarba hozza egyúttal a Szanhedrint és a vallási elüljáróságot is.

Ahogy Jeruzsálembe érkezik, egyenesen a templomba megy. A városba a szuzai kapun át lépett, mely a Kedron völgyére nyilt s az Olajfák-hegye felől érkező zarándokok legközelebb érték. Salamon oszlopcsarnokán át a pogányok udvarába sietett, melyet első templomnak neveztek.

A nagy ünnepek és kivált a pászka közeledtével, mindig hatalmas tömeg tolongott a tágas tornácokban: zajosan zsibongva járt-kelt ott a tömérdek nép. A pénzváltók itt állították föl bankjukat. Mindent, ami szükséges volt a mosakodásokhoz és áldozatokhoz, csak megszentelt pénzért lehetett vásárolni: ilyenre kellett hát becserélni a közönséges pénzt; ezt a cserét a pénzváltók végezték és — bár a Törvény tiltotta — üzletté alacsonyították ezt a cserét.

Az udvar egyik része a kereskedőké. Külön helyiségekbe, akárcsak a vágóhídra, csordákban, nyájakban hajtották föl ide a teheneket, bikákat és borjakat, meg a juhokat és bárányokat.

* Tölcsérükkel felfelé fordított trombitákhoz hasonlóan kifaragott tuskók voltak és mindegyiken föliras volt, hogy mire fordítják az ajándékot: a templom költségei, galambok és gerlék, áldozati állatok, tömjén, tűzifa, arany és önkéntes ajándékok volt a rendeltetésük.

„. . . KIÜZÉK (JÉZUST) A VÁROSBÓL (NÁZÁRETBŐL) ÉS FÖLVIVÉK A HEGY PÁRKÁNYÁRA, HOGY LETASZÍTSÁK"

(LUKÁCS: IV. 28.)

belépést mindenkinek, akit vallása, vagy bárminő, törvényben megállapított tisztátalansága méltatlanná tett arra, hogy átléphesse a küszöböt. A kőfal mögött húzódó fal huszonöt könyök (8—10 méter) magas volt, kilenc kapuval: négy északra, négy délre, a kilencedik pedig — a legdíszesebb — keletre és ez volt a «Szép» vagy «Korinthusi» kapu. Mindegyik előtt tizennégy lépcső volt s ezen túl következett az asszonyok pitvara, ahová tizenkét lépcső vezetett le. Az asszonyok pitvarának tornyos kapuja volt, több oszlopsorral, amelyek közt bizonyos távolságokban, állt a tizenhárom «tuskó», a jámbor zsidók templomi ajándékának számára.*

Túl az asszonyok pitvarán, melytől szintén korlát választotta el, következett a csakis férfiaknak föntartott zsidók udvara; keskeny köz volt ez, mindössze csak öt méter széles, a bejárata monumentális bronz-kapu — Nikánor kapuja — melyet hatalmas torony koronázott. Tizenöt lépcső vezetett föl oda, melyeken a papok, bizonyos ünnepeken, zenekari kísérettel énekelték a híres «lépcső»-zsoltárokat.

Izrael udvara mögött — újabb kőkorláttal elválasztva — emelkedett a papok udvara; közepén állt az áldozatok főoltára: itt volt a réztenger a márványlapokkal, melyeken megölték az áldozatokat.

Az oltár mögött emelkedik a szentély: Jehova lakóhelye. Aranyos veretű, kétszárnyas ajtó — mely fölött aranyból kovácsolt óriási szőlőfürt ékeskedett — zárta el a bejáratot. A belseje két nagy, négyszögletű terem, ketté osztva a nagy babyloniai kárpittal, melybe nagyszárnyú kérubimok vannak beleszőve: ez a templom függönye. Az első terem a szent hely; itt van az északi fal mentén: a jó szándék kenyereinek asztala, a déli fal mellett: a hétágú gyertyatartó, középen, kissé kelet felé: a jó illatok oltára, melyen, napjában kétszer — reggel és este — tömjént égettek Jehova tiszteletére.

A függöny mögött nincsen semmi. A szentek szentje üres. Mióta a frigyláda eltűnt, nincs ott egyéb annál a kőnél, melyet alapkőnek (setija) neveznek, mint fönséges jelképét Annak, aki mindent föntart.

A zsidók temploma emlékeztet Egiptom s az egész ókor többi templomaira; valamennyinek építészeti modorát ugyanaz az eszme vezeti: lényegében Isten háza valamennyi. A keresztény templomokban az ember és az Isten együtt van; az ókori templomokban Isten csak egyedül lakozik: egyedül ő volt ott jelen. A szentély az ő helye: a «cella», ahová senkinek sem szabad belépnie, a főpapot kivéve: és ő is csak ritka esetekben, hosszú időközökben mehet be. Minden oldalról pitvarok és csarnokok, tágas, födött oszlopos termek fogják körül, melyekben a nemzet különböző rendű és rangú osztályai gyülekeznek, méltóságuk és tisztségük szerint közelebb bocsátva, vagy távolabb tartva a titokzatos szentély mélyében székelő Istentől.

A szentélyt a papi rend veszi körül.

Az egiptomiak minden más népnél jobban elzárták a bemenetelt az avatatlanok előtt: a roppant nagy pylon — a rézsutosan épített gigászi fal — mint igazi kőfátyol és áttörhetetlen korlát zárja el a szent termeket.

A zsidók még hatalmasabb korlátot emeltek szentélyük elé: a halál volt ez, mely fenyegető megtorlásként meredt rájuk, kőbe vésve a csarnokok és pitvarok minden oszlopára. Így nyilatkozott meg náluk Jehova félelmetes fönsége. A szentélybe csak főpap léphet be — egyedül — egyszer minden évben; a papok és léviták csak falait érinthetik; maga a szent nép csak távolról nézheti: az avatatlanok — a pogányok — kénytelenek beérni azzal, hogy a Korintusi Kapu aljából csak éppen meg-megpillanthatják a tömjén és az áldozati oltárok sűrű füstfelhőjének fátyolán át.

Itt, a pogányok és Izráel udvarában játszódik le Jézus nyilvános életének számos jelenete; itt fog ma megjelenni és mindjárt magára vonja a nép figyelmét és erőteljes, sőt heves föllépésével zavarba hozza egyúttal a Szanhedrint és a vallási elüljáróságot is.

Ahogy Jeruzsálembe érkezik, egyenesen a templomba megy. A városba a szuzai kapun át lépett, mely a Kedron völgyére nyilt s az Olajfák-hegye felől érkező zarándokok legközelebb érték. Salamon oszlopcsarnokán át a pogányok udvarába sietett, melyet első templomnak neveztek.

A nagy ünnepek és kivált a pászka közeledtével, mindig hatalmas tömeg tolongott a tágas tornácokban: zajosan zsibongva járt-kelt ott a tömérdek nép. A pénzváltók itt állították föl bankjukat. Mindent, ami szükséges volt a mosakodásokhoz és áldozatokhoz, csak megszentelt pénzért lehetett vásárolni: ilyenre kellett hát becserélni a közönséges pénzt; ezt a cserét a pénzváltók végezték és — bár a Törvény tiltotta — üzletté alacsonyították ezt a cserét.

Az udvar egyik része a kereskedőké. Külön helyiségekbe, akárcsak a vágóhídra, csordákban, nyájakban hajtották föl ide a teheneket, bikákat és borjakat, meg a juhokat és bárányokat.

* Tölcsérükkel felfelé fordított trombitákhoz hasonlóan kifaragott tuskók voltak és mindegyiken föliras volt, hogy mire fordítják az ajándékot: a templom költségei, galambok és gerlék, áldozati állatok, tömjén, tüzifa, arany és önkéntes ajándékok volt a rendeltetésük.

A galamb-, gerlice- és madárkereskedők magas állványai szomszédosak azokkal a boltokkal, ahol a sót, olajat és a tömjént árulják, minden más egyébbel együtt, ami az oltár szolgálatára szükséges. Az állatok bőgése belevegyült a tömeg zsibongásába, a kereskedők éles kiabálása belesivított a farizeusok és szadduceusok szenvedélyes vitáiba.

Az anyagi érdek, a csalárdság és a féktelen kapzsiság bemocskolta a legszentebb dolgokat, forrása volt sok szennyes, botrányos visszaélésnek s ezeknek gyakran éppen azok voltak köntörfalazó cinkosai, akiknek — mint meg nem vesztegethető bíráknak és szigorú ellenőröknek — az lett volna a kötelességük, hogy üldözzék és kiirtsák a visszaéléseket.

A mesterek — a rabbik — szép szavakkal intették a népet a templomnak tartozó tiszteletre: senkise lépjen be az állataival — figyelmeztettek — se lábbelivel és erszényével, vagy hogy le ne rázza lábairól a port és sehol sem szabad köpni: se az udvaron, se az utakon, vagy bármely más helyen...

Amivel szemben a pénzváltás, az áldozatra szánt állatok válogatása és adás-vétele — amit a kapukon kívül kellett volna végezni — mind ott bonyolódott le a szent udvarban, ahol imádkoztak.

Ez már nem templom volt, hanem vásártér és bazár.

Ez a látvány már többször megbotránkoztathatta Jézust; eddig némán tűrte, de most ütött a cselekvés órája. Szabadjára ereszti buzgalmát, fölháborodását, szent haragját és, összeszedvén a barmok kötőfékjeit, ostort fon belőlük és kikergeti a templomból a kufárokat, bárányaikkal és ökreikkel együtt, aztán szétszórja a pénzváltók pénzét, fölfordítja asztalaikat és ráparancsol a galambkereskedőkre, kik a főpapi családok nevében kalmárkodtak:

— Vigyétek el innét ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!

A hatalma ellenállhatatlan volt: mind engedelmeskedtek neki; tanítványai, mikor ezt látták, emlékeztek a zsoltár közszájon forgó szavaira, melyek ezt mondják a Messiásról:

«Emészt engem a buzgóság házadért»...

Ebben a szent erőben valóban van valami isteni. Egyetlen ember, akit alig ismernek, egymaga űzi ki ostorral a kereskedőket barmaikkal együtt — hivatalos fölhatalmazás nélkül — és senkise szegül ellene: sem a törvény, sem a templom elüljárósága, sem ezeknek a katonái...

Az ilyen emberből Istenhez méltó fönség és erély sugárzik ki: nem egyszerű rendőri munkát végez, hanem mint próféta, újító és Messiás cselekszik; nem csupán Isten küldöttje, hanem úr és parancsoló is egyszersmind: Jehova házát sajátjának tekinti — az ő Atyjának a háza ez — joga van tehát kiűzni, aki háborgatja és megszentségteleníti ezt a házat.

Az emberi lelkiismeret helyeselte és még ma is helyesli Jézus vallásos fölindulását. Valószínű, hogy a nép rokonérzéssel nézte az új prófétát, mikor kikelt azok ellen, kik szent dolgokkal kalmárkodtak a templom árnyékában a nép kárára. Mindig tetszik a nép lelkének az a bátor és igazságos férfi, aki föllázad a visszaélések ellen.

Elmúlván az első pillanat meghökkenése, Jézust mindjárt följelentették a templom őreinek. Ezek hozzá mentek és kérdőre vonták:

— Milyen jogon tiltod meg, amit az elüljárók megengedtek? Micsoda jelt mutatsz nekünk, hogy ezeket cselekszed?... — Mire Jézus ama rejtélyes mondások egyikével felelt, melyeket hallgatói nem mindig értettek meg, amelyek azonban elárulták prófétai előrelátását s a jövő aztán igazolta az igazságokat.

— Bontsátok el ezt a templomot — mondta nekik, kezét a mellére téve — és harmadnapra fölállítom azt!

Szent János apostol, aki szemtanuja volt ennek a jelenetnek, észre vehette Jézus kézmozdulatát és, elmondván az esetet, gondosan hozzáteszi, hogy a Mester saját testére értette, amit mondott — a valódi templomra, melyben személyesen lakozott az istenség — melyet a zsidók valóban el is pusztítottak, de ő föltámasztotta hallottaiból. A zsidók, félreértvén Jézus válaszát, méltatlankodtak:

— Micsoda?... «Negyvenhat esztendeig épült ez a templom és te három nap alatt fognád azt fölállítani?!»...

A visszaélések, melyek ellen Jézus — istenfiúságának és messiási küldetésének szuverén jogán — kifakadt, tovább folytak a hatalom cinkossága révén, mely a helyett, hogy tiltotta volna: hasznot húzott belőlük. Két évvel később, elárultatásának előestéjén — még mindig, mint úr, Atyjának házában — ismét kiűzi ugyanazokat a kufárokat ökreikkel és bárányaikkal, fölfordítja a pénzváltók asztalait és szétszórja oszlopokba rakott sékeljeiket. Ám, hogyha ennek a fölháborodott buzgalomnak a kitörése nem is vált be, mint gyakorlati reform — mégis magasabbrendű eredményt ért el, kitűzött céljával együtt: — Krisztus kinyilatkoztatta magát a nép és a zsidóság elüljárósága előtt, mint Isten Fia és a templom Ura.

Ennek a jelenetnek bizonyára nagy visszhangja támadt. A közfigyelem nagy érdeklődéssel fordult az új próféta felé; a nép helyeselte — de megbotránkoztak, megsértődtek és fölhá-

borodtak ellene a papifejedelmek és a nép vénei, a farizeusok és ezeknek hívei, a közömbösök és az elégedet[illegible], továbbá mindazok, akiket a hatalom vagy jólét elégedettségbe ringatott: szóval a fönálló társadalmi rendnek s a minden áron való békességnek barátai, tehát mindazok, akiknek több-kevesebb hasznuk és részük volt a hatalomból.

A társadalom és az emberek mindig és mindenütt egyformák.

Jézus életében ez a jelenet a kezdete annak az ellenkezésnek, melyet fölébresztett. Most már nyilvánvaló lett összetűzése a nemzeti és a vallásos hatósággal s az el nem kerülhető harcot most már végig kell küzdenie, a katasztrófáig. A kalmárok kiűzésének olyan hatása volt, hogy Jézusnak akkor elejtett rejtélyes szavait használták föl elítélésére; ellenségei meghamisítják és halálra méltó bűntényt igyekeznek kovácsolni belőle: azzal fogják vádolni, hogy le akarta rombolni a templomot s egyúttal kérkedett, hogy három nap alatt föl bírná építeni.

Máskülönben semmi egyéb nem zavarta meg Jézus tartózkodását Jeruzsálemben. Ott maradt a pászka alatt, a nagy ünnepnapon is, számos csodát vitt véghez, de életének erről a szakáról nem jegyzett föl részleteket a történetíró. Azok, ahogy később látni fogjuk, különböző, csodás gyógyítások voltak, mert Jézus jótéteményekkel szerette kinyilatkoztatni küldetését. A nép tömegesen tódult hozzá és legtöbbjük — tanuja lévén csodatételeinek — a Messiást üdvözölte benne; de Jézus visszavonult tőlük — «nem bízta magát rájuk» — ahogy nyomatékosan megjegyzi az evangélista.

Az embert rendesen magával ragadja a közvélemény, amelyet fölébresztett s amely ünnepli őt. A nép kegye tovább löki, mint szeretné: nem kormányozza már, hanem szolgálja és követi; még azt hiszi, hogy ura a tömegnek, pedig csak rabszolgája már; azt hiszi, hogy meggyőzte, pedig csak elkábította: ha lelkesedik is a tömeg a személyeért és céljaiért: voltaképpen csak saját érdekeinek és önzéseinek parancsát követi. Ezért, mihelyt áldozatokat kíván: a tömeg elfordul tőle, elárulja, ellene lázad és haragjában összetöri azt, aki bálványának hitte magát.

Jézus sohasem volt rabja a közvéleménynek, ismerte az emberi természet lényegét — tudta, mi van az emberben — nem szorult rá, hogy bárki kioktassa. Az első találkozáskor megítélte értéke szerint: hogy állhatatlan és könnyelmű, változásokra és jólétre vágyó, könnyen megfélemlíthető és elcsábítható, az elérzékenyülésre mindig hajlamos, ha bámulatra ragadják, vagy hizelegnek gyöngéinek, de sokkal készebb elfordulni, mihelyt az igazság leckéjét a fejére olvassák, vagy az igazságosság jármát akarják nyakára tenni. Jézus előre látta, hogy a tömeg játékszer lesz azoknak az uraknak kezében, akiknek szolgálatát megszokta. Nem ez volt alkalmas termőföld az isteni magnak: Jeruzsálem — bármennyire szerette is Jézus — bizalmatlansággal töltötte el.

*

Jézus működése, ebben az első útjában, nemcsak a népre szorítkozott, hanem utat tört a gazdagok, írástudók és papok közé is: hírét, viselt dolgait és tanításait bizonyára élénken, sőt hevesen vitatták és magyarázták.

Akik szenvedélybe hozzák a tömeget, ritkán hagyják hidegen a nép vezéreit. Istennek mindenütt vannak választottjai; de azokban, akik hivatalos tisztet végeznek — még hogyha meg is világosítja őket az igazság — ritkán van meg az a nyiltság és lendület, mely az egyszerű nép lelkét elragadja; hivatalos állásuk lenyűgözi őket, ezer érdekkel kell számot vetniük és csak nagy óvatossággal hallgatnak lelkiismeretük szavára.

Ilyen volt, egyebek közt, bizonyos Nikodémus.

Befolyásos farizeus lévén, úgy látszik, tagja volt a Főtanácsnak is. Igazi neve Bonai volt, a Talmud szerint. Pap volt, közhivatalt viselt, gondozta a kutakat és felügyelt a forrásokra, hogy a nagy számban Jeruzsálembe csődült idegenek el legyenek látva tiszta ivóvízzel az ünnepek alatt. Még akkor is élt, mikor Titus Jeruzsálemet ostromolta s a főváros három leggazdagabb zsidó családjának egyike volt. Mikor kitört Jézus tanítványainak üldözése, minden vagyonát elkobozták és családja nagy nyomorba jutott.

Nikodémust meggyőzte Jézus tanítása, csodatételei pedig megrendítették. Keletkező hitének őszinteségében magának a Mesternek szájából akarta hallani és megismerni az igazságot. Titkos találkozást kért Jézustól és éjjel ment hozzá — mondja a történetíró — bizonyára azért, hogy gyanúba ne kerüljön. Ha nyiltan közeledik Jézushoz, kockáztatja hivatalát és tekintélyét. Félénksége mellett is egyenes lelkének bizonysága volt ez a lépés. Az igazságnak még aggódva-óvatos keresése is dícséretre és tiszteletre méltó.

Leginkább megdöbbentette a farizeusokat és a jóhiszemű írástudókat, hogy Jézusnak mindjárt első nyilvános szereplésével visszatért és föltámadt a prófétai szellem. Nem papot, nem írástudót láttak Jézusban, nem is haggadistát, hanem prófétát. Tanítása egyenesen isteni kinyilatkoztatás volt és nem a törvény betűire vagy az emberi hagyományokra támaszkodott, mint azoké a mestereké, akik négyszáz esztendő óta tanították a népet. Próféta volt: s a farizeus

szemében ez volt a legértékesebb és leghizelgőbb cím...

Nikodémus így szólítja meg Jézust és ezzel kezdi szavait:

— Rabbi! Tudjuk, hogy Istentől küldött Mester vagy, mert senkise cselekedheti a jeleket, melyeket te cselekszel, hacsak nincs vele az Isten.

Jézus, akinek szeme lelátott ennek a tétovázó léleknek fenekére, egyenesen rátért arra a kérdésre, amely — Nikodémussal együtt — korának minden vallásos lelkét izgatta s így felelt:

— Bizony, bizony, mondom neked: nem láthatja meg az Isten országát, hacsak valaki újonnan nem születik...

«Újonnan születni»... megzavarta Nikodémust ez a mély értelmű szó — amelyben benne rejlik Jézus egész tanítása Isten országáról és a Megváltó föladatáról — mert homlokegyenest ellenkezett minden előítéletével. Zsidó volt, akinek hite szerint lehet újjászületésről beszélni a pogánynak és bűnösnek: de hogyan szorulna rá bárminő átalakulásra a tisztavérű zsidó — Ábrahám igaz fia — a buzgó farizeus?... Nem teszi-e méltóvá Isten országára fajának tisztasága és hűséges hite?

Mintha félreértette volna Jézust, teljesen anyagi értelmet tulajdonít szavainak, rosszul palástolt furfangos gúny alá rejti zavarát és azt kérdezi:

— Hogyan születhetik újonnan az ember, ha már vén? Csak nem mehet be ismét anyja méhébe, hogy újra szülessen?

Jézus megismételte és mindjárt meg is magyarázta kijelentését:

— Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki újból nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába... A vízzel való keresztség, amelyben János részesít, előkészít az újjászületésre: de csak a Messiás idejére megígért Szentlélek beáramlása teszi teljessé azt.

Jézus, hogy megdöntse Nikodémus fajbeli előítéleteit, mindent, ami nem Isten vagy az ő országa, egyformán alárendeltnek, méltatlannak, semmit érőnek jelent ki, mondván:

— A mi a testből született, test az: akármi is a neve, a kiváltsága vagy a faja; és, ami a lélekből született: lélek az.

A test és a Lélek közt óriási szakadék tátong. A Lélek átáradhat a Testre: de a test, a maga erejéből, sohasem emelkedhetik a Lélekhez. Aki be akar jutni a Lélek országába, annak a Lélektől kell születnie.

— Ne csodálkozzál tehát azon, amit mondtam neked — tette hozzá Jézus — hogy szükséges újjászületnünk. A Lélek éppen úgy titokzatos és szabad, mint a szél. Ott fú, ahol akar. Hallod a zúgását, de nem tudod: honnan jön és hová megy: így van mind az, aki a Lélektől születik. Kifürkészhetetlen és titokzatos, mint Isten, akitől jön: mint Isten, akihez visszatér.

Nikodémus álmélkodik, meghökkenve próbálja felfogni a titokzatos igazságot, melyet a farizeusok tudománya képtelen megfejteni.

— Miképpen lehetnek ezek? — kérdezi.

— Te mester vagy Izraelben és nem érted ezeket? — csap le reá Jézus.

A próféták valóban mindig hirdették, hogy a messiási időkben leárad a földre a Lélek: ez szent néppé teszi Izraelt és fölébreszti benne azt az új életet, amelyről most Jézus Nikodémusnak beszél: ez volt tanításuk és reményük magja. De megvolt a föltétele is: — hogy engedelmesen kell hinni Isten küldötteinek szavaiban. Ezt az engedelmességet követeli hallgatójától Jézus is: aki hisz, az megérti — de sötétségben marad, aki elsáncolja magát emberi, betű szerint való tudása mögé.

Ekkor, csatlakozva a próféták testületéhez, melynek tekintélyét Nikodémus nem tagadhatta, fölkiáltott Jézus:

— Bizony, bizony mondom neked, hogy amit tudunk, azt beszéljük és amit látunk, arról tanuskodunk: de a mi tanuságunkat nem fogadjátok el. Ha földi dolgokról szólottam nektek — azokra a föltételekre célzott Jézus, amelyeket meg kell tartani az embernek, hogy Isten országába bejuthasson — és nem hiszitek: hogyan fogjátok majd hinni, ha mennyei dolgokról és Isten országának titkairól szólok nektek?

Nikodémus elhallgatott.

Jézus érezte, hogy a szemrehányás fölkeltette Nikodémus bizalmát; ekkor föltárta neki azt az isteni világot, amelyet senki sem ismerhetett az Isten Fián kívül, mert senki sem ment föl a mennybe — se nem ismerheti Isten akaratát, hanem csak az, aki mennyből szállott alá: — az Emberfia.

— Tudod — mondta Jézus — hogy Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, szemtől-szembe a néppel, hogy meggyógyuljon, aki reá néz: úgy kell fölemeltetnie az Emberfiának is, a világ előtt, hogy lássák és higyjenek benne: hogy mindaz: aki Őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

A Messiás fönséges végzetét ugyanabban a sugárban tündököltei Jézus, amelyben egybeolvad az Emberfiának kínszenvedése és dicsősége: amelyben a diadal elfödi a halált. Isten

szeretetének soha el nem apadó forrása a titka ennek a titokzatos rendeltetésnek... Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert nem azért küldötte Isten e világra az ő Fiát, hogy ítélje e világot, hanem hogy üdvözüljön általa ez a világ. Aki őbenne hiszen, meg nem ítéltetik; aki pedig nem hiszen, már megítéltetett — saját maga ítéli kárhozatra önmagát. Most van itt az üdvösség és a válság órája: szabad folyást kell engedni neki.

Fölmerül a kérdés, hogy miképpen rostálja meg az Emberfia az emberiséget? — Némelyek hisznek és fölvétetnek, mások nem hisznek és elutasíttatnak: — vajjon miért?...

— A világosság a világba jött — magyarázza Jézus — de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot: mivel cselekedeteik gonoszak valának. Mert mindaz, aki gonoszat cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem megy a világosságra, hogy meg ne feddessenek az ő cselekedetei; aki pedig az igazságot teszi, a világosságra megy, hogy nyilvánosságra jöjjenek az ő cselekedetei, mert Istenben műveltettek... Ami Istentől jön — Istenhez tér vissza...

Jézusnak ez a beszélgetése a farizeus Nikodémussal első írott kinyilatkoztatása a Mester tanításának; a negyedik Evangélium (János) jegyezte föl néhány súlyos mondatban, melyek összefoglalják nagyvonalúságát, föltüntetve mély értelmét és nagy fontosságát.

Megtudjuk ebből, hogy mi az Isten országa: az ember részvétele magának Istennek életében; látjuk az utat, melyen át odajuthatunk az újjászületés ez, mely új lényt teremt az emberből, aki már nem testi, hanem szellemi lény, megtudjuk, hogy ennek az újjászületésnek föltétele a keresztség vízben és Lélekben; és megtudjuk végül, hogy ennek a titoknak megértéséhez hinnünk kell Isten küldöttének szavában — legkivált pedig Isten Fiának igéjében, aki több és nagyobb valamenynyinél.

Jézus saját magát vetíti elénk olyan félhomályban, melyet a későbbi események állítanak majd ragyogó világosságba: ő a fölmagasztalt jel, népek és századok közt — fájdalmasan fényeskedő jel — mint maga a kereszt, melyen kínszenvedésben hal meg, de mégis diadalmaskodik általa.

Amit halkan mondott Nikodémusnak a szűk szobácska falai közt ezen az áprilisi éjszakán, világosságot árasztott a föld kerekségére. A Lélek ott fú, ahol akar. A lelkek, melyeket megérint, újjászületnek — szellemmé lesz, ami test volt — ez a lelkiismeret életének nagy eseménye.

Az eddig ismeretlen Emberfia ettől fogva fölszállt a megnyílt mennyekbe, melynek világossága leárad az emberiségre: minden szem látja és mindörökké látni fogja őt. Akik hittel tekintenek föl rá, egyesülnek vele az örök életben, a többiek fetrengenek a test- és vérben s elnyeli őket a sötétség és a halál, melyből nincs föltámadás.

Jézusnak minden szava végtelen világosságot terjeszt és minden szava örökéletű. Az igazságok, amiket hirdet, oly rendületlenek, mint az égboltozat: — az idő nemhogy eltörülné, sőt inkább kiemeli — teljesen új világba ragadnak bennünket. Sem előtte, sem utána nem volt még Mester, aki hasonló nyelven szólt: sem a görög vagy római moralisták, sem a júdeai rabbik, sem bármely bölcs vagy reformátor.

Nem elvont, üres fogalmak ezek, nem is rideg parancsok, hanem éltető szavak, melyekben a lelkiismeret legmélyebb igazságai szólalnak meg: olyan tények, melyeket még az a konok lelkiismeret is kell, hogy igaznak valljon, amely elég vakmerő, hogy hitében és áldozatában próbára tegye Istent.

Mi volt e beszélgetés hatása Nikodémusra?... Az evangélista nem beszél róla. De sejteni lehet, hogy ezek az isteni ajkakról elhangzott kinyilatkoztatások lelke mélyéig fölvilágosították a farizeust. Tanítványa lett a Mesternek: titkos követője, aki azonban mindig kész volt a Mester védelmére. Hallani fogjuk később, a Szanhedrin viharos ülésén, mikor fölemeli szavát az igazságért társai és kollégái — az írástudók és farizeusok — közt, akik el akarták fogatni Jézust: «A mi törvényünk nem ítéli el az embert, mielőtt ki nem hallgatja őt és meg nem tudja, hogy mit cselekedett!»...

S amikor a zsidó gyűlöletnek sikerült végeznie Krisztussal, hite és hűsége haláláig elkíséri a Mestert: csatlakozik arimatiai Józsefhez és a tanítványokhoz, hogy illendő végtisztességgel temessék el a meggyalázott Fölfeszítettet — «mirrha- és álóé-vegyítéket hozván, mintegy száz fontot», hogy zsidó szokás szerint bebalzsamozzák Jézus testét.

*

Jézus nem sokáig maradt Jeruzsálemben. Az ünnepek után tanítványaival együtt elment a városból Júdea földjére. Ebből a bizonytalan kifejezésből nem állapíthatjuk meg, hogy hol telepedett le. Keresztül-kasul járta ezt a vidéket, amely tehát még Szamaria és Galilea előtt hallotta az isteni igék zsengéit. Útjainak irányáról nincsen semmi emlékünk: nyoma

sincs Betlehemben, se Karimban, se Hebronban, se Angaddiban, se Idumea határszélein. János csak annyit mond róla, hogy szava betöltötte egész Júdeát s minden faluból és városból tódult hozzá a nép, hogy meghallgassa és kövesse.

Júdeában apostolkodván, betöltötte rendeltetését, mert minden prófétai és messiási küldetésnek Júdea volt hivatalosan kötelező központja. — Hogyan is lett volna lehetséges, hogy Isten küldöttje ne ezen a legszentebb földön telepedjék le, ahol a templom állt, ahol a leghíresebb néptörzs élt, mely legtisztábban és leghívebben őrizte meg a nemzeti és vallásos élet hagyományait?... Jézus itt született a Gondviselés rendeléséből: ezen a címen tehát Júdea volt igazi hazája; Júda földjének pusztaságában hirdette János a Messiás eljövetelét: Jézusnak tehát tulajdon népe előtt kellett megnyilatkoznia.

Ez a júdeai tartózkodás több hónapig tartott. Négy hónappal az aratás előtt — tehát a Róma alapításától számított 781-ik év decemberében — Jézus Szamarián át, visszatért Galileába. A negyedik Evangélium rövid megjegyzései értékes adatokkal jellemzik a júdeai apostolkodásnak ezt az időszakát.

Ámbár ő maga nem keresztelt, csak a tanítványai, azért mégis sokan hisznek benne és mindnyájan hozzá mennek. Világos, hogy nyilvános életének első szakát arra akarta szentelni Jézus, hogy ő maga készítse elő a népet tanításának és működésének elfogadására. Amit Keresztelő szent János oly nagy fáradsággal megkezdett, Jézus nem kezdi újra, hanem befejezi és megerősíti.

Úgy látszik, mintha egész apostolkodása beleférne abba a rövid két sorba, amit Márk evangélista híven följegyzett. Nem azt mondja, amit János mondott, hogy «közeledik az idők telje», hanem kijelenti, hogy az «Idők telje elérkezett».

Ha Jézus szintén hangsúlyozza is — mint előhirnöke, Keresztelő szent János — az újjászületés és bűnbánat törvényét: már hozzáteszi, hogy eljön Isten országa, követeli a hitet az Evangéliumban — abban a «jó hírben» — amelynek ő nemcsak hirdetője, hanem megvalósítója is. Tanítványainak megengedi, hogy János módjára kereszteljenek és előre jelzi a keresztény keresztelés szentségét, mely az emberiség lelki újjászületésének hathatós jele lesz. Szavának és személyének vonzó ereje hatalmas: ismét megmozdul Júdeának egész földje s az erényének és csodatételeinek varázsától vonzott tömeg seregestől tódul hozzá.

Ebben az időben egyik legfontosabb kérdés a megtisztulás volt, mely szükséges, hogy méltók legyünk a bemenetelre Isten országába. Ez izgatta a tömeget, az írástudókat és Jézusnak vagy Jánosnak nagyszámú tanítványait. Jelentős esemény tesz figyelmessé a közvéleménynek erre a mozgalmára: vita támadt ugyanis János tanítványai és a zsidók között a tisztulás felől.

— Mi volt a vita alapja?... A Törvényben előírt mosakodások és János új szertartása — vagy a Jézus tanítványaitól gyakorolt keresztelés — viszonylagos értékéről volt-e szó?... A negyedik Evangéliumban semmit sem találunk, amiből eldönthetnők ezt a kérdést. Az egyetlen értékes adat, amit a történetíró kiemel és hangsúlyoz: Keresztelő szent János követőinek aggodalma Jézus növekvő sikerei miatt.

Az így fölébredt vita során János követői fölkeresték mesterüket, aki még mindig keresztelte a népet s akinek rendeltetése csak kevéssel ezután fejeződött be. Enonban találták meg — forrásainak bőségéről híres kis falu volt ez — amelynek ma már sem a nevét, sem a helyét nem ismerjük.

— Mester — mondták a tanítványai Jánosnak — aki veled volt a Jordánon túl s akiről te bizonyságot tettél: most, ime, keresztel és mindnyájan őhozzá mennek!

Kiérzett ezekből a szavakból a bosszankodás és a féltékenység. Jézus sikere bántotta azokat, akik János köré sereglettek: úgy tetszett nekik, hogy mesterük dicsősége hanyatlóban van és az újonnan jött próféta elhomályosítja; nem bírtak beletörődni ebbe a vereségbe, amelybe ők is belesodródtak.

Az önmegtagadás, a lemondás ritka erény: egyesek még gyakorolják néha; a legnehezebbek egyike; de pártok vagy felekezetek — soha. Hiába volt magasan kiemelkedő lélek Keresztelő szent János, hiába vonult háttérbe hősies önmegtagadással Krisztus előtt: ismételt erőfeszítései mind kárbavesztek — nem sikerült rávennie híveit — akik őt tisztelték mesterüknek — hogy egy tömegben átvigye őket Krisztushoz; ezek a «johanniták» új felekezetbe tömörültek, mely «mendaiták» néven még századokon át megmaradt.

Tanítványainak panasza arra bírta Jánost, hogy újabb bizonyságot tegyen a Messiás felől. Az egyéni visszavonulás ritkán nyilatkozott őszintébb és méltóságosabb, alázatosabb és gyöngédebb hangon és bizonyára sohasem lelkesedett így — éppen annak magasztalásában, akinek javára félre állt.

— Mire valók az üres vitatkozások és ez a zavar? — kérdezte János. — Az ember semmit sem vehet magának, hacsak az mennyből

nem adatott neki. Ha én voltam a pusztában kiáltó szózat: Isten oltotta belém ezt a szót. Csak az vagyok, amivé Isten tett. Egyébként ti magatok vagytok rá a bizonyság, hányszor mondtam és ismételtem, hogy: «Én nem a Krisztus vagyok, hanem az, aki előre küldetett, hogy hírmondója legyen neki»...

...«Akié a menyasszony, az a vőlegény; a vőlegény barátja pedig, aki mellette áll és hallja őt, örvendve örül a vőlegény szavának... Ez az örömöm most beteljesedett»... Megértette, hogy a küldetését már elvégezte s ebbe belenyugodva, nyugodt, erős lélekkel tette hozzá: «Ő neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem.»

A Messiás gondolata, amelybe elmélyedve él, mióta először találkozott Jézussal a Jordánon túl, betölti egész valóját: csakis őt látja és elmélkedik róla. A mi közönséges, emberi fölfogásunk nem elég arra, hogy olyannak rajzoljuk Jézust, aminőnek ő látja; és, róla szólván, új nyelven beszél.

— «Ő az, aki felülről jön» — mondja, ismételve atyjának, Zakariásnak szavait, aki így szólt a Megváltóról: «a magasságból fölkelő». Ő mindenki fölött van, mert mindenki más a földről származik: és aki a földről való — földi az és a földről szól. Eredetünk határozza meg természetünket és viszont: természetünk határozza meg és korlátozza szavainkat és cselekedeteinket. De Jézus: «a mennyből jön; azt bizonyítja, amit látott és hallott a mennyben» — mondja János és hozzáteszi, ránézve tanítványaira: «de nem fogadják el a bizonyságát»... Pedig, aki elfogadja: ez annyi, mint vallani az isteni igazságot.

«Az ő szava, Isten szava» és nem tévedhet, mert «Isten nem mérték szerint adta neki a Lelket.»

A keresztelés jelenete ismét megjelenik János lelki szemei előtt.

— Az Atya szereti Fiát — mondja — és mindent a kezeibe adott. Higyjetek benne. Aki hisz a Fiúban, örök élete vagyon, aki pedig nem hisz benne: nem látja meg az életet, hanem örökké rajta marad Isten haragja.

Ez a szó — az utolsó, mellyel könyörög tanítványainak, hogy csatlakozzanak Jézushoz — végrendelete a nagy prófétának.

Isten haragja ismét elhangzik János ajkáról, mint apostolkodása kezdetén; akkor az igazságosság haragjával fenyegette meg a megátalkodottakat, akik vonakodtak bűnbánatot tartani; most a félreismert szeretet haragjával félemlíti meg a vakokat, akik nem hallgatnak a Messiás hívó szózatára.

Ezután elnémul.

Nincs több mondanivalója a Mesterről. De később még látni fogjuk, amint börtöne fenekén még egy utolsó erőfeszítéssel próbálja rávenni magát a Mestert, hogy személyesen győzze meg az ő makacs tanítványait.

*

Jézus sikereinek híre eljut Júdea falvaiból a farizeusok füléhez és fölizgatja őket. János követőinek féltékeny vetélykedése bizonyára erősítette a fővárosban már mutatkozó ellenségeskedést. Jézust figyelmeztették erre; tanítványai, akik közül többen János tanítványai voltak — állandó kapocs lévén Jézus és János közt — értesítették Mesterüket a mozgalom részleteiről; de Jézus nem akarta hevességével fokozni ellenségeinek gyűlölködését. Még alig kezdte el apostolkodását; okosság volt tehát elkerülni az összetűzést: a távolság csillapítja a szenvedélyeket.

Jézus elhagyta Júdeát, magával vitte tanítványait is és Galileába ment, Szamarián keresztül.

VI. FEJEZET.

Jézus a Szamariabelieknél.

Szamaria fővárosától kapta a nevét, ezt viszont a Szameron dombról nevezték el; ezen a dombon Omri, Izreal egyik királya, épített várost, Krisztus előtt kilenc századdal. Magát a dombot «Zamor»-ról, Kánaán egyik fiáról nevezték így.

Archelaus trónvesztése és számüzetése után Szamaria is Júdea tartománya lett, közvetlenül alárendelve a római helytartóknak. A hegyesvölgyes gyönyörű tartomány, Júdea és Galilea közé ékelve, Szaáron alföldjétől a Jordán síkjáig terjed; északon a Jizréel-síkság, délen pedig a Vadi Lubban határolja. Josephus Flavius dicséri termékenységét, gyümölcseit, legelőit, nyájainak tejét és pompás forrásvizeit.

Még a pusztuló palesztinai tartományok keretében sem oly lehangoló látvány Szamaria, mint Júdea, melynek zordon, komor külsőt ad terméketlen, sziklás földje. Szamaria hegyláncai enyhén lejtősödnek, dombvidékének hajlása sehol sem meredek, a völgyei szélesek és patakjainak esése csekély. Az olajfa, melynek csenevész formája még fokozza Júdea vidékének szomorúságát, Szamariában átalakul: törzse kiegyenesedik, ágai messzire kinyúlnak és lombozata világos, ezüstös színű.

A szamariabelieket Palesztina minden lakója — júdeaiak és galileaiak egyaránt — engesztelhetetlenül gyűlölte már évszázadok óta;

és az idő nemhogy enyhítette volna: még jobban elmérgesítette ezt a gyűlöletet. Első forrása a tíz törzs kettészakadása volt, mely összetörte Dávid királyságának egységét; ezután következett a számkivetés és Izrael országának pusztulása. Szamariát — miután lakosságának fogságba hurcolása elnéptelenítette — ellepték a Bábel, Kutra, Ava, Hamat és Szafarvaim tartományokból beözönlő idegen telepesek, akik, Szalmanasszár parancsára, ismét benépesítették a tartományt. Efraim vére tehát idegen vérrel vegyült; hiába őrizték és tartották meg Mózes törvényét a szamariabeliek; az izraeliták már nem tartották őket testvéreiknek, sőt most már megvetéssel is tetézték régi gyűlöletüket; «Kuteiek»-nek nevezték őket, arról a pogány törzsről, mellyel, a Törvény ellenére elkeveredtek. Midőn aztán Zorobabel hazavezette a babilóniai fogságból a zsidókat, akik Ezdrás és Nehemiás biztatására tervezték Jeruzsálem és a templom fölépítését: megvetéssel utasították vissza a szamariabeliek fölajánlott segítségét. Ez durva sértés volt és Szamariában még két évszázaddal később is emlékeztek rá. Manasszesz, aki Jeddu főpap testvére volt, kihasználta ezt a gyűlölséget és, Nagy-Sándor beleegyezésével, templomot építettek a Garizim-hegyen, hogy vetélytársa legyen a jeruzsáleminek. Ez a szentségtörő merénylet megsokszorozta az igazhitű zsidók dühét az eretnek szakadárok ellen. Az asmoneus Hyrcanus János lerombolta a garizimi templomot Krisztus előtt 129-ben; romjai még ma is megvannak és a legyőzötteknek ezután is imádott hely marad a szentélyétől megfosztott dombtető. A zsidó felekezetnek ott élő gyér utódai még ma is szentnek és áldottnak nevezik: s ahogy a zsidók mind Sion felé fordulnak az imádság idején — éppen úgy tekintenek Garizim felé a szamariabeliek is.

*

Jézus idejében semmit sem veszített féktelenségéből a zsidók és szamariabeliek kölcsönös gyűlölködése. Nem csökken, sőt fokozódik minden indulat ebben a konok nemzetben. Szamarián keresztül utazni Jeruzsálembe — veszedelmes vállalkozás volt; a legtöbb galileai tehát megkerülte ezt a tartományt, a Jordán völgye felé fordult vagy átvágott Szaáron alföldjén. A szamariabeliek erőszakkal torolták meg a megvetést: megtagadták a vendégbarátságot.

A több százados kizárás és elszigetelés folytán távol maradtak Izrael vallási mozgalmaitól, amelyekből semmit sem tudtak. Beérték Mózes öt könyvével és legföljebb még a régebbi próféták írásait ismerték, de a farizeusok tanai már nem jutottak el hozzájuk. Ezekben az időkben csak egyetlen közös érzésük volt a zsidókkal: — az, hogy ők is várták a Mózestől megígért nagy prófétát.

Ez a reménység kizárólag vallási természetű volt náluk: tisztaságát nem zavarta semmiféle politikai nagyravágyás, vagy földi álmodozás. A szamariabeliek nagy prófétája nem volt a világegyetem ura, mint a zsidóké: az övék csak Mózeshez hasonló isteni küldött volt — törvényhozó és reformátor, akinek szerepe és hivatása csak erkölcsi és szellemi térre szorítkozott.

Nemcsak visszautasították az írástudók hagyományait és előírásait, hanem egyszerűen nem is tudtak róluk. Ezért aztán ki se lehet fejezni azt a mélységes megvetést, mellyel a zsidó mesterek — a rideg és szigorú farizeusok — gyűlölték a szamariabeli söpredéket; még a nevüket sem ejtették ki — és a legszörnyűbb sértés nem az volt, ha azt mondták valakiről, hogy pogány, vagy publikánus, hanem az, hogy... szamaritánus.

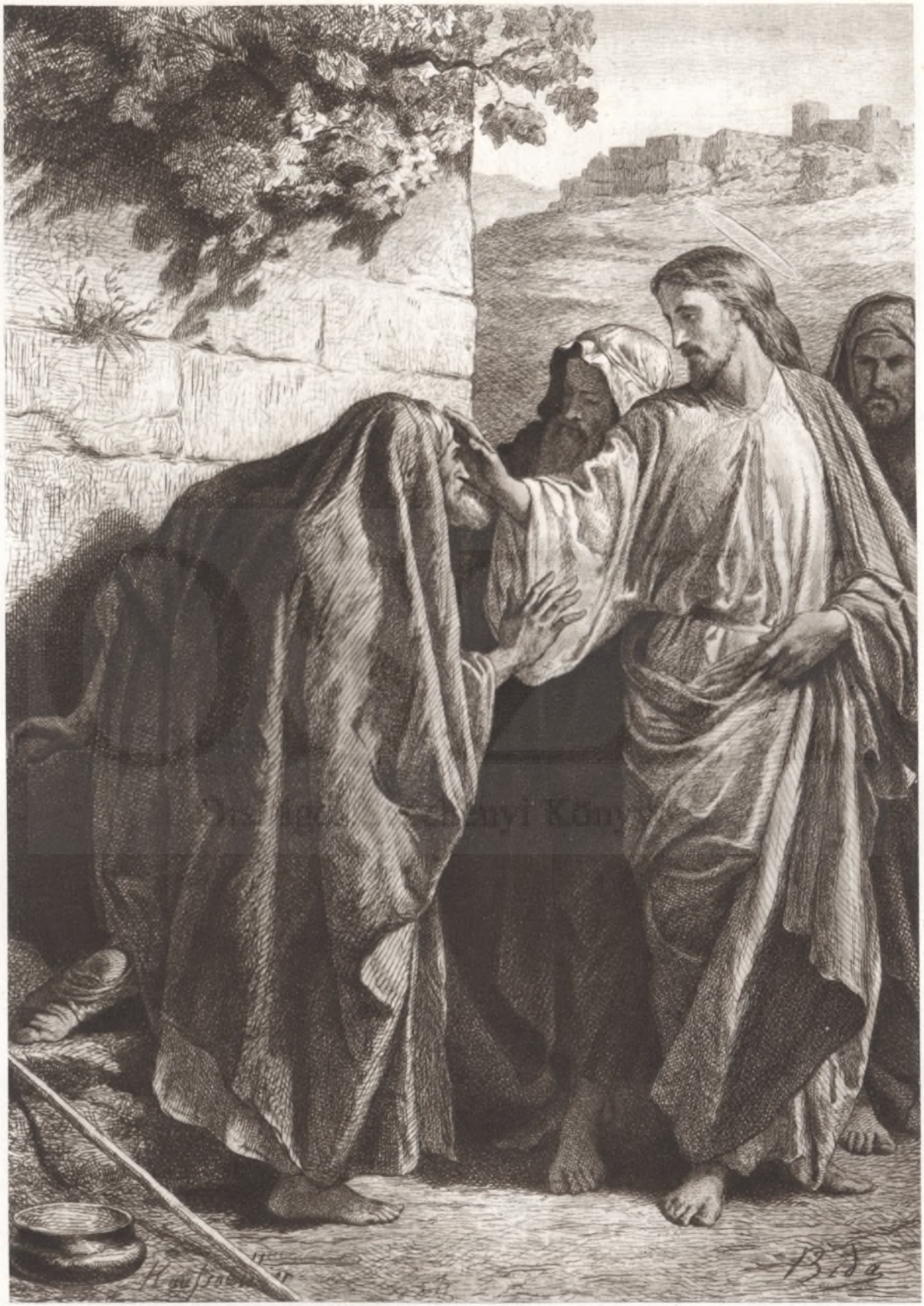
És Jézust sem kímélték meg ettől.

*

Jézus nem osztotta kortársainak érzelmeit és előítéleteit: szerette a szamariabeli kiközösítetteket; és mikor, Júdeát elhagyva, át akart menni ebbe a tartományba, azért tette, mert tudta, hogy szavai termékeny talajra hullanak ezen a vidéken, ahol ellenségeinek nem volt semmi hatalmuk.

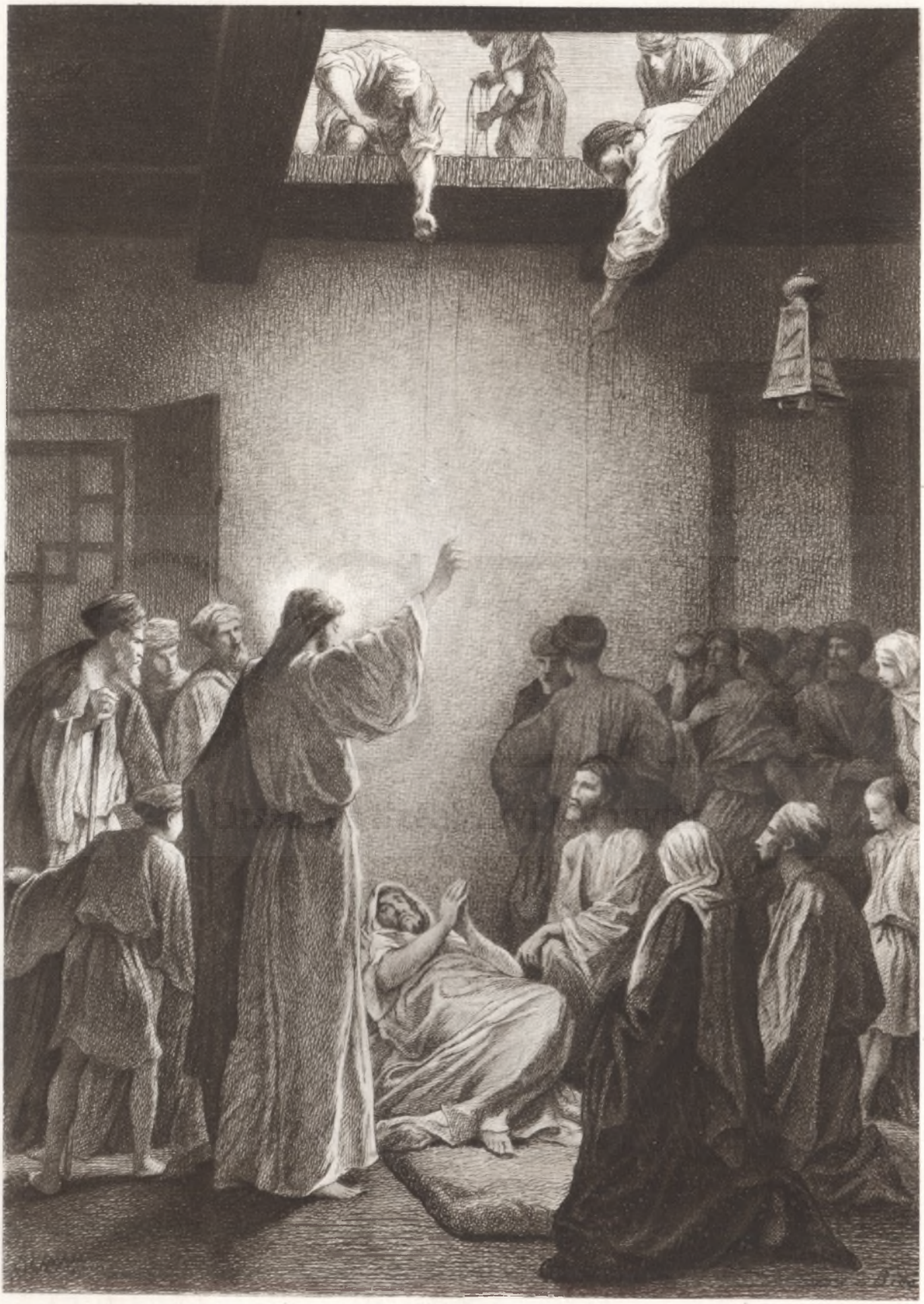
Kanaán ősi földje tele van emlékekkel. A legszentebbek a régi Szichemhez fűződnek. Ez a város, mely a heveus-törzs egyik főnökétől kapta nevét, Ebat és Garizim közt fekszik, annak a két útnak keresztezésénél, melyeknek egyike a Jordán völgyén és a rajta túl fekvő részeken át a Földközi-tengerrel kötötte össze, a másik pedig Mezopotámián és a Káldeai síkságon át Egiptomba és nyugatra vezetett. Nem messze van tőle a mórehi tölgyerdő, ahol Ábrahám táborozott; itt mondotta neki Isten: «Ezt a földet a te ivadékaidnak adom». Amely látomány emlékére a hívők atyja emlékkövet állított Jehova tiszteletére.

Jákob, mikor hazaért Mezopotámiából — ahol kétszer hét esztendeig szolgált nagybátyjának, Lábánnak házában — szintén itt ütötte föl sátrait és ő is állított oltárt, hogy áldozzon rajta Izrael mindenható Urának. Ez a pátriárka Móreh szomszédságában vásárolt földet és mély kutat ásott rajta, hogy mindig elég vize legyen családjának és nyájainak. József, aki Egiptomban halt meg, azt kívánta, hogy itt temessék el. Mózes, mikor menekült a Fáraók országából, megemlékezett a nagy ember utolsó akaratáról és elhozta csontjait egészen Kanaán küszöbéig: de már csak Józsue temette el abban a föld-

„EGY BÉLPOKLOS . . . IMÁDÁ ÔT, MONDVÁN: URAM, HA AKAROD, MEGTISZTÍTHATSZ ENGEM.
ÉS KINYUJTVÁN KEZÉT JÉZUS, ILLETÉ ÔT, SZÓLVÁN: AKAROM, TISZTULJ MEG!"

(MÁTÉ: VIII. 1—3.)

„KÖTÉLEN BOCSÁTÁK LE AZ INASZAKADTAT JÉZUS ELÉBE, AKI MONDÁ: KELJ FÖL, VEDD ÁGYADAT ÉS JÁRJ. ÉS AZONNAL FÖLKELE AZ . . . ÉS ELMÉNE"

(MÁRK: II. 3–12.)

ben, melyet Jákob vásárolt meg a heveus Kámor fiaitól. Ugyancsak ide, Ebal és Garizim lejtőire telepítette le Józsue a tizenkét törzset és itt hirdette ki a Mózes ötödik könyvében foglalt átkokat és áldásokat.

A meggyarapodott Szichem lett Izrael királyságának fővárosa, de ez a dicsősége nem sokáig tartott. Jézus idejében már Szamaria tartományának is új székhelye volt: Sebaste város, melyet Heródes építtetett a régi fővárostól nyugatra, a Szaáron síkja fölé emelkedő halmon és mindenható uráról, Augusztusról nevezte el. Szichemet azonban, régi emlékei miatt, még mindig tisztelték; kedvező fekvése — a keletet és nyugatot, meg az északot és délt összekötő két fő útvonal mellett — élénk forgalmú kereskedelmi központtá avatta: a zsidók, mély megvetéssel, Szikarnak csúfolták. (A «szeker» = hazug és a «szikor» = részeges szavak rokonhangzásúak.)

Mikor Jézus, ugyanazon az úton, amerre Ábrahám és Jákob is járt, visszatért Júdeából Galileába, éppen Szichem határában pihent meg, azon a földön, melyet Jákob a fiának, Józsefnek ajándékozott. Leült a kút mellé, melyet még a pátriárka ásatott. Fáradtan a hosszú gyaloglástól a kút kávájára telepedett. Tél volt éppen, december közepe, az idő dél felé járt — keleti számítás szerint a nap hatodik órája volt — a tanítványok bementek a városba eleséget vásárolni és a Mester egyedül maradt.

Ugy tetszett, mintha várakozott volna.

Egy szamariabeli asszony jött oda vizet meríteni.

— Adj innom — szólította meg Jézus.

Az asszony, megismervén a kiejtéséről, hogy zsidó, húzódozott.

— Hogyan kérhetsz te, zsidó létedre, éntőlem inni, aki szamariai asszony vagyok?

A zsidók ugyanis semmit se kértek vagy fogadtak el a szamariabeliektől.

— Ha tudnád az Isten ajándékát — felelte Jézus — és hogy ki az, aki neked mondja: «Adj innom», talán te kérted volna őt és ő élő vizet adott volna neked.

A rejtélyes beszéd meglepte a szamariabeli nőt és fölébresztette kíváncsiságát. Csodálkozva mondta hát:

— Uram, nincs is mivel merítened, a kút pedig mély; honnan vennél hát élő vizet? Csak nem vagy te nagyobb Jákob atyánknál, aki nekünk ezt a kutat adta, melyből ő maga ivott és fiai és jószágai?

Jézus, tovább fűzvén saját gondolatait, ugyanoda akarta fölemelni az asszony észjárását is és így felelt:

— Mindaz, aki ennek a kútnak a vizéből iszik, ismét megszomjazik; aki pedig abból a vízből iszik, amit én adok neki: soha többé nem szomjazik mindörökké; hanem a víz, melyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne.

Az asszony, még mindig inkább kíváncsiságból és nem azért, mintha megértette volna, élénken szólalt meg:

— Uram, add nekem azt a vizet, hogy ne szomjazzam többé és ne járjak ide meríteni!

Jézus látja, hogy az asszony nem fogja föl szavainak értelmét; hogy megnyissa szemeit a világosságnak, bele akart látni a lelkiismeretébe: ott kell kopogtatnia, hogy megnyíljon a lélek és megértse Istent.

— Menj, hívd el az uradat és jöjj ide vele.

A szó talált; az asszony kitérő felelettel próbált szabadulni, mert hazudni nem akart, az igazat pedig restelte bevallani.

— Nincs uram — mondta végre.

— Jól mondád, hogy nincs urad — felelte Jézus. — Mert öt urad volt és aki most van, az nem urad; ezt igazán mondtad.

— Uram — kiáltott föl az asszony, érezve, hogy Jézus tudja az igazat — látom, hogy próféta vagy!

És gondolatai nyomban fölszárnyaltak.

A mi atyáink ezen a helyen imádták Istent: ti pedig azt mondjátok, hogy Jeruzsálem az a hely, ahol imádni kell.

Amire Jézus komolyan felelt:

— Hidd el nekem, asszony! hogy eljön az óra, mikor sem ezen a helyen, sem Jeruzsálemben nem fogjátok imádni az Atyát. Ti azt imádjátok, amit nem ismertek: mi azt imádjuk, amit ismerünk, mert az üdvösség a zsidóktól van... De eljön az óra és már itt is vagyon, mikor igazi imádói lélekben és igazságban fogják imádni az Atyát; mert az Atya is ilyen imádókat keres magának. Lélek az Isten és akik őt imádják: lélekben és igazságban kell imádniuk.

— Tudom — mondta az asszony: és ismételte a nép közhitében élő vágyakozást — tudom, hogy eljön a Messiás.

És, hitének egyszerűségében, mindjárt kijelenti, hogy kész elfogadni a tanítását:

— Amikor tehát eljövend, majd mindent kijelent nekünk.

Jézus, látván ezt a nyilt és őszinte lelket, kinyilatkoztatja magát:

— Én vagyok a Messiás — mondja neki — aki veled beszélek.

*

Ez a találkozás a szamariabeli asszonnyal Jákob kútja mellett — az ital víz kérése és a beszélgetés: az életnek ezek a mindennapi epizódjai — alkalmat adtak Jézusnak arra, hogy bizalmas közvetlenségében magasztos és mély-

ségesen megragadó szavakkal nyilatkoztassa ki magát.

Ő a Krisztus, aki jön: akit egyformán várnak zsidók és szamaritánusok — sőt az egész emberiség — s mindezt elmondja a bűnös asszonynak, akit jelenléte megváltoztat, szavai pedig bevezetik az örök életbe; Isten adományának mondja magát: mindenkivel, aki kéri, közli a Lelket, kit élő víznek nevez — attól a víztől véve a hasonlatot, melyet ő kért a szamaritánus asszonytól.

— De mi hát ez a Lélek? — Honnan jön? — És hová megy?... Mivel önmagában kifürkészhetetlen, csak hatásaiban tapasztalható, mert szökellő forrás lesz a hívők szívében, mely egyedül bírja csak eloltani a végtelen vágyak szomjúságát. Mint a földi források, melyek ugyanarra a magasságra törnek föl, mint ahonnan erednek: a Lélek vize is, mely Istentől ered, felszökik a lelkiismeretben és visszaemelkedik Istenhez. A Messiás igazi feladata az, hogy ezt az élő vizet adja: ő a valódi Jákob kútja, melyet maga Isten ásott azoknál az útkeresztezéseknél, amerre az emberiség karaván jár-kel; így alapítja meg az egyetemes, örök vallást, a lélek és az igazság vallását. Ezentúl nem kell se Jeruzsálem, se Garizim: ő az egyetlen templom s ez a templom megvan mindenkiben, akiben a Lélek lakozik s aki a szeretetnek és igazságnak ezzel a lelkével imádja Istent: — ez az ő egyháza és királysága...

Mialatt Jézus a szamaritánus asszonyt oktatta, megjöttek a városból a tanítványok. Megütközve látták, hogy kivel beszélget a Mester. A zsidó szokás bizonyos lenézéssel kezelte az asszonyokat, nem köszöntek nekik, az utcán még tulajdon feleségével sem beszélgetett a férfi. A rabbik még túlozták is ezt a szigorú szokást: nem is tanították a nőket.

— Inkább vessétek tűzre a Törvényt — mondták gőgös ridegséggel — minthogy ők is megtanulják...

Jézus tanítványaiban szintén megvolt ez az előítélet, azért ütköztek meg. De oly nagy volt vallásos tiszteletük a Mester iránt, hogy egyikük sem merte elárulni meglepetését, se megjegyzést nem tett egyikük sem: sőt még arra sem voltak kíváncsiak, hogy miről beszélgetett a Mester ezzel a szamariai asszonnyal.

Jézus magasabb törvénynek engedelmeskedik; a farizeusok nagy megbotránkozására cseppet sem törődik a hagyományokkal és habozás nélkül keresztülgázol rajtuk, valahányszor gátolják küldetésének teljesítésében. Felsőbbséges önállóságában, akár beszél, akár cselekszik, az életnek még legközönségesebb viszonylataiban is nemcsak hogy túlteszi magát környezetén, hanem egyenesen vezeti, irányítja korát. Sohasem látjuk benne a zsidót, megszokott szükkeblűségével és korlátoltságával: mindig az Emberfia mutatkozik benne örök szépségével és igazságával; cselekedetei új erkölcsi törvényeket szabnak, szavai emberfölötti világossággal gazdagítják az elméket és bevezetik Isten kifürkészhetetlen titkaiba.

Ez a beszélgetés tehát a Jákob kútjánál az asszonnyal — ráadásul: bukott asszonnyal — Krisztus jóságának, sőt irgalmasságának legmeghatóbb bizonysága volt: már itt megmutatkozik a jó pásztor, aki megkeresi és visszahozza az eltévedt bárányt. Ami gyönge, tévedező és eltévedt: az mind az ő nyájába való: a hozzátartozáshoz jogcím a nyomorúságunk.

Ki mondaná, hogy a nő a tiszteletet és a fölemelkedést alárendeltségéből ennek a szamaritánus asszonynak köszönheti, akitől a Mester nem restelt vizet kérni — s akivel arról a titokzatos vízről beszélt, mely eloltja mindazoknak szomját, akik, mint ez az asszony is, az örök vígasztalás gyötrő szomjúságát érzik nyomorúságukban?!...

*

Ahogy a tanítványok megjöttek, a szamaritánus asszony elment, de otthagyta korsóját, hogy az utasoknak legyen miből inniuk ebédjük végeztével; meghatva mindattól, amit hallott, lassan visszaballagott a városba. Szükségét érezte annak, hogy tovább adja és mindenkinek elmondja, ami izgatta. Jézus tudta, hogy szavait ismételni fogják Szichemben.

— Jertek és lássátok az embert — mondta az asszony mindenkinek, akit előtalált — én Jákob kútjánál beszéltem vele és mindent megmondott, amit csak cselekedtem... Vajjon nem ő-e a Messiás?

A gondolat, hogy valóban a nagy próféta lehet ott, megmozgatta az egész várost. Aki ismeri a mindig eleven, mozgékony Keletet, mely kíváncsian érdeklődik, mihelyt újságról vagy vallásról van szó, nem fog csodálkozni az asszony egyszerű szavainak hatásán. Szichem lakói mind fölkerekedtek és útnak indultak a pátriárka kútja felé.

Ezalatt Jézus, még mindig ülve, nem annyira fáradtan, mint inkább gondolataiba merülve a nagy munka miatt — melyet el kell végeznie s amelyet, Atyjának gondviselése folytán, már megkezdett Szamariában — nem is evett.

— Rabbi — kínálták tanítványai — egyél!

A Mester nem fogadta el.

— Van nekem ennivalóm, melyről ti nem tudtok.

Nem merték tovább kínálni, csak maguk közt tanakodtak csöndesen: — Talán enni hozott neki valaki?

Jézus, ismervén gondolataikat, fölvilágosította őket:

— Az én eledelem az, hogy Annak akaratát cselekedjem, aki azért küldött engem, hogy elvégezzem az ő művét.

•

Mennél magasabbra emelkedik az ember, annál inkább fölszabadul szükségleteinek zsarnoksága alól. A test a földről él, a lélek pedig Istenből; eltelvén vele, föntartja és fölemeli az esendő testet is. A kötelességtudás, legtisztább és legmagasztosabb formájában volt Jézus minden cselekedetének mozgató rúgója. Atyjának szava, mely megszólalt belsejében, a lelkiismerete volt: ennek engedelmeskedni — volt Jézus élete. Az ember minden pillanatban elernyedhet, szórakozott, tétovázó és állhatatlan lesz, lecsúszik ösztöneinek lejtőjén és összegörnyed az áldozat terhe alatt; Isten akarata hősies áldozatokat kíván Jézustól: és ő ezekben élt. De ebben az órában Atyjának akarata csupa szelídség és enyhülés: az első nehézségek után, melyekbe Jeruzsálemben és Júdeában ütközött Jézus — Szamária elhanyagolt földjén: íme, meghatottan járul elébe az egész város!...

Valóban, éppen amikor arról beszélt tanítványainak, hogy saját «ennivalója» van, melyről ők nem tudnak — Szichem lakosai már közeledtek.

Jézus most tanítványaihoz fordult:

— Nemde, ti azt mondjátok, hogy még négy hónap és eljön az aratás?... Én pedig íme, mondom nektek: emeljétek föl szemeiteket és lássátok a szántóföldeket; mert már fehérek az aratásra.

A szamaritánusok tömege érett mező volt Jézus szemében s ahogy közeledni látta őket, nagy örömmel telt el a szíve.

— Az arató boldog — folytatta aztán — mert már jutalmát veszi és termést gyüjt az örök életre, hogy együtt örvendjen a vető az aratóval. Mert abban igaza van a mondásnak, hogy más, aki vet és más, aki arat... Az Atya megosztotta a munkát... Én aratni küldlek titeket, amit nem ti munkáltatok; mások fáradoztak és ti azoknak munkájába álltatok be.

Jézus a pátriárkák és próféták munkájára célzott, akiknek szava, mint földbe vetett isteni mag, hosszú századokon át aludt és most hirtelen, az ő szavára és működésére, mint kalászba szökkent, megért vetés, már csak tanítványainak sarlójára vár.

A szichembeliek lelkesen fogadták és kérték, hogy maradjon náluk. Ellenséges érzelmeik eltűntek. Jézus engedett kérésüknek, bement Szichembe és két napig ott tartózkodott.

Szent János rövid elbeszélése nem számol be részletesen a Szichemben végzett apostolkodásról. A siker rendkívüli volt. Már az asszony tanuskodására is sokan hittek Jézusban: de, miután őt magát is hallották, még többen fölismerték benne a Messiást. Itt nem volt szó jelekről és csodákról, mint Jeruzsálemben és Júdeában. Úgy látszott, hogy ennek a megvetett népnek, melyet a zsidók kiközösítettek, elég volt meghallgatniuk Jézust, hogy hozzá csatlakozzanak. Valószínű, hogy — mint már az asszonynak — nekik is kinyilatkoztatta messiási voltának és Isten országának titkát, ahová mindenki hivatalos, fajkülönbség nélkül, ha csak hisz az ő szavában. Kiemelte őket abból az évszázados megvetésből, amelybe a zsidók taszították; és a szamaritánusok — ahogy hittek Mózesben — ugyanúgy hittek abban a prófétában is, akinek eljövetelét Mózes megjövendölte: és benne látták a világ Megváltóját.

A szamariai hithirdetés szent örömmel töltötte el Jézust. Itt nem talált ellenkezésre, nem ütközött az előítéletek, üres balvélemények, emberi hiúságok, kíváncsiságok korlátaiba, sem törvényes formaságokba; gyanakvó elüljáróságok nem zaklatták, hogy mutassa meg küldetésének bizonyítékait — egyetlen farizeus sem szögezte tanításai ellen fönhéjázó tudományának szőrszálhasogatását — se csodákat nem követelt tőle a fölizgatott tömeg.

Itt kellett megsejtenie, hogy milyen jövőt remélhet evangéliumának, ha majd — túlmenvén Júdea szűk határain — kiterjeszti küldetését az egész pogány világra. Ez a kis aratás csak előjátéka volt a nagynak, mert tudta, hogy az ő országa az alázatosak és kitagadottak, a kicsinyek és szegények, az éhezők és szomjúhozók országa. Aki többet szenved, könnyebben bejuthat.

Rövid életében mindez bebizonyosodik rajta. Szamariában jobban fogadják, mint Galileában — Galileában jobban, mint Júdeában — Júdea falvaiban jobban, mint Jeruzsálemben — a közrendű nép jobban, mint az írástudók — az írástudók jobban, mint a papi rend — a tudatlanok jobban, mint az iskolázottak — a bűnösök jobban, mint az úgynevezett igazak — a pogányok jobban, mint a zsidók.

Állandó törvénye ez Krisztus nagy megváltó munkájának, melyet évszázadok óta mindig és mindenütt igazol a történelem: amily mértékben bizakodik és tetszeleg magában, erejében, tudásában és ál-erényeiben az ember — annál inkább ellene szegül Jézus hatásának; szükséges, hogy a fájdalom letörje, hogy kétségbe ejtse

tulajdon nyomorúságának érzése, mert csak akkor érzi, tiszteli, és ismeri meg benne — mint a szamaritánusok — a világ igazi Megváltóját.

A városból, melyben Jézus az evangéliumot hirdette, csak nyomorult kis falu maradt meg: Balata a neve. Vespasianus császár óta Szichem nyugatra költözött és «Flavia» lett a neve, most pedig «Naplusz»-nak hívják. De a szakadatlan és általános hagyomány megőrizte József sírjának és Jákob földjének emlékét. A kút, melyet Jézus beszélgetése híresebbé tett, mint a pátriárka, még mindig megvan s a téli időszakokban félig megtelik vízzel. Majdnem teljesen beomlott bolthajtás borul föléje, de még látni lehet eredeti szája; romhalmaz veszi körül: de a törmelék közé temetett és fűvel benőtt, szétszórt öt csonka szobor még ma is mutatja az első keresztények áhítatos hitét és kegyeletét; tisztelni akarták azt a helyet, ahol Jézus kijelentette:

— Eljön az óra, mikor nem ezen a hegyen és nem is Jeruzsálemben, hanem lélekben és igazságban imádjátok majd az Atyát!

A hely, ahol Jézus kimondta ezeket a szavakat, nem őrizte meg azokat. Garizim hegye és az Ebal nem ismétlik visszhangjukkal ezt a jövendölést a halott és fényözönben úszó pusztaságban; a muzulmán, aki elmegy a kiszáradt kút mellett, nem ismeri azt, aki valamikor itt ült s az ő őseit Keleten és társait Nyugaton fölszabadította abból a rabszolgaságból, amelynek igája őt még mindig nyomja. Hogy megtaláljuk itt Jézus szavait: kell, hogy magunk vigyük oda hívő lélekkel Nyugatról, ahová elrepültek.

A Mester tanítása: Lélek és Élet. Sem tér, sem idő nem korlátozhatja: meghallotta egész világ és jobban hallja ma is, mint hajdan a szamaritánus asszony és Szichem népe. Kiröppent az evangélium az Ebal és Garizim közé szorult szűk völgyből és szerteáradt a föld kerekségén; millió és millió imádót szerzett az Atyának — Lélekben és Igazságban imádkozó híveket — aminőket az Atya akart!

•

E két napi tartózkodás után Jézus folytatta útját Galilea felé. Az odaadó hit, mellyel a szichembeliek — ezek az idegenek és félpogányok — fogadták, lelke mélyéig meghatotta. Visszatérve hazájába, övéinek körébe, ahol folytatnia kellett messiási küldetésének munkáját, természetesen eltünődött azokon a nehézségeken, amelyek várták — az ellenkezésre gondolt, amit föl fog kelteni és amelynek erőszakos durvaságát már volt alkalma tapasztalni Jeruzsálemben. Szomorúságában összehasonlította a zsidókat a szamaritánusokkal — akiktől jött s akikhez került — és újra ismételte tanítványainak a közmondást, mely oly gyakran elhangzott ajkairól:

— Prófétának nincs becsülete saját hazájában...

E közben Galilea se maradt idegen és közömbös Jézus növekvő hírével szemben. Kinyilatkoztatásának erős visszhangja a fővárosban, apostolkodásának sikerei Júdea falvaiban a nép között, a rendkívüli jelek, melyek alátámasztották tekintélyét és működését — mindez hozzájárult ahhoz, hogy híressé legyen honfitársai előtt. Sokan különben saját szemükkel látták csodatévő hatalmát magában Jeruzsálemben, sőt a Jordán partjain is és kiváltképpen ez hatott a csodatételekre éhes, kíváncsi tömegre. Jézust bántotta ez a furcsa lelki állapot, korholta a csodákra váró beteges hajlandóságot, amelyben titkos önzést, helytelen kívánságot és bizalom hiányával párosult vétkes kíváncsiságot látott.

— Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek! — feddette őket szemrehányóan.

De jó hírneve miatt, mely megelőzte, mégis szívesen fogadták Galileában. Jézus itt megvált tanítványaitól, akik mind elszéledtek: kiki visszatért hazájába; némelyik Kánába, mások Betszaidába és Kafarnaumba. Jézus, úgy látszik, nem tért be Názáretbe; mint első utazása után — előttünk ismeretlen okokból — most is elkerülte és Kánába vonult vissza, ahol anyja még mindig rokonainál és jó ismerőseinél tartózkodott.

•

Az elszéledt tanítványok révén Jézus érkezésének híre csakhamar elterjedt minden tartományban, de legkivált Kafarnaum városában, ahol Péter lakott. Az a feltűnő csoda, mely ebben a városban történt, nagyon megnövelte a galileai próféta dicsőségét, amely eljutott Heródes Antipas udvarába is.

A tetrarka egyik főtisztjének fia betegen feküdt Kafarnaumban. Megtudván, hogy Jézus visszajött Galileába és Kánában tartózkodik, a főtiszt odautazott és könyörgött Jézusnak, hogy menjen vele Kafarnaumba és gyógyítsa meg haldokló fiát. Az üzenetek, látogatások és követségek mindig bizonyos ünnepélyességgel járnak Keleten és valószínű, hogy ez a főtiszt is fényes kísérettel jelent meg a galileai próféta házában.

Eleinte úgy látszott, hogy Jézus nem akarja teljesíteni a főtiszt kérését. Nagyon is érezte, hogy nem a Messiást keresik és látják benne, hanem a csodatevő embert, aki meggyógyítja a földi nyavalyákat. Ez a hit egyáltalában nem érdekelte. Mit sem törődve tehát a könyörgő apa fájdalmával, mint igazi Megváltó, aki inkább a lelket, mint a testet kívánja gyógyítani, fölkiáltott:

„HA CSAK RUHÁJÁT ILLETEM IS, MEGGYÓGYULOK! SÓHAJTOTT A 12 ÉVE BETEG ASSZONY.
JÉZUS PEDIG MEGFORDULVÁN, SZÓLA: BIZZÁL, LEÁNYOM, A HITED MEGGYÓGYÍTOTT TÉGED"

(MÁTÉ: IX. 20—22.)

„TOVÁBB MENVÉN JÉZUS, LÁTA EGY MÁTÉ NEVŰ EMBERT ÉS MONDÁ NEKI:
KÖVESS ENGEM! ÉS (AZ) FÖLKELVÉN, KÖVETÉ ŐT"
(MÁTÉ: IX. 9.)

— Milyen hit a tietek? Ha csak jeleket és csodákat nem láttok: nem hisztek!

Ez a szemrehányás még fokozta az apa fájdalmát.

— Uram — könyörgött a királyi ember — jöjj le, míg meg nem hal gyermekem!

Jézust meghatotta a mélységes emberi fájdalom.

— Menj el, a te fiad él — nyugtatta meg a szenvedő apát.

Jézus szava mindig megtalálja útját a lélekhez. Itt látjuk, hogy néhány rövid szóban mily művészettel tudott teljes bizalmat kelteni. Szereti az egyszerű, őszinte lelkeket, akik — még mielőtt jeleket és csodákat látnának — önként közelednek hozzá és ezzel máris bizonyságát adják születendő hitüknek; Jézus csakis ilyen föltételek mellett gyakorolja isteni hatalmát. Hogy bizalomra bírja Heródes tanácsosát, megmondja neki, hogy meggyógyult a fia és a főtiszt — noha még meg sem győződött erről — máris habozás és fönntartás nélkül hisz Jézus szavában: megvan a hite — a teljes hite — és ezzel indul hazafelé.

Útközben már eléje jöttek szolgái és jelentették, hogy a fia él. A főtiszt megkérdezte tőlük, hogy mikor lett jobban?

— Tegnap két órakor hagyta el őt a láz — felelték a szolgák.

A főtiszt megállapította, hogy pontosan ebben az órában mondta neki Jézus: — «Menj el, a te fiad él!» ...

A tetrarka főtisztjének egész családja hitt az új prófétában, a csodatételnek pedig híre futott és nagy visszhangja lett. Ami a nép között történik, annak híre nem mindig jut el a hatalmasok fülébe és elvész a tömeg homályában ellenben minden eseményt, ami a hatalmasokkal történik, a nekik járó tisztelettel és érdeklődéssel fogad a közvélemény.

Ez a gyógyítás, mely a betegtől távol történt, emberileg természetesen — lehetetlen — de isteni tény. Aki a megfogható erők mértéke szerint ítéli meg a történetet: az visszautasítja; de aki való értéke — vagy Isten végtelen hatalmához mérve — ítéli meg: az elfogadja, mint Isten végtelen hatalmának bizonyítékát. Ez a csoda első a sok közül, melyet Jézus megszaporít majd galileai tartózkodása alatt. Amily csöndben, szinte titokban történt a kánai menyegzőn a víznek borrá változtatása: épp oly feltűnő nyilvánossággal vitte véghez Jézus a főtiszt fiának csodás gyógyítását. Mert valóban szükséges volt, lassan-lassan előkészíteni a közvéleményt Jézus működésére, amelyet csak ezután fog kifejteni. És ebből a célból semmi sem lehetett hathatósabb, mint az ilyen isteni cselekedetek, melyekből tisztán kiviláglik Jézusnak és mennyei Atyjának teljes és szoros egysége. Emberi felfogás szerint Jézus a lehetetlent ígéri: de megvalósítja ezt a lehetetlent mindazok számára, akik — mint a kafarnaumi főtiszt — hisznek szavában. Ezután Jézus hosszabb ideig tartózkodott Galileában: a 781-ik év decemberétől egészen valami nagy ünnepig, amelyet ugyan nem nevez meg János (a negyedik Evangéliumban), de valószínűleg a Purim, vagy a «Sors» ünnepe volt. Ezt Adar hónapban ünneplik (a mi naptárunk szerint februáriusban) két hónappal húsvét előtt. Jézus, akinek működési központja még mindig Júdea és Jeruzsálem volt, a fővárosba utazott erre az ünnepre. Arról, hogy miket cselekedett ezen utazása előtt, semmit sem tudunk. Valószínű, hogy többször meglátogatta tanítványait Betszaidában és Kafarnaumban és többször kinyilatkoztatta magát csodatételekkel is: de életének ezt a fehér lapját nem tölthetjük meg találgatásokkal. Még azt sem tudjuk, hogy ki kísérte el Jeruzsálembe. Csak annyit mondhatunk, János evangélista följegyzése nyomán, hogy Jézus második látogatásának a szent városban döntő hatása volt küldetésének további fejlődésére.

VII. FEJEZET.

Jézus Isten Fia.

Jézus első látogatása Jeruzsálemben és hithirdetése Júdeában jelentékeny eredményekkel járt. Feléje fordult az egész nemzet figyelme, mindenki róla beszélt: a nép és a papság, a közömbösök és a törvény fanatikusai, a farizeusok és az írástudatlanok egyaránt. A tömeg általában prófétának tartotta csodatételei miatt, sőt sokan azok közül is, akik tanulmányozták a szent írásokat — éppen úgy, mint Nikodémus — Isten küldöttjét, a Mestert tisztelték benne.

Figyelemre méltó azonban, hogy a tömeg zajos gyülekezeteiben sohasem hangzott el a «Messiás» név. Jézusnak — a galileai munkásnak — külső megjelenése egyáltalában nem felelt meg a népies fantázia ábrándjainak, sem a farizeustudomány előítéleteinek. Különben maga Jézus is óvatos elővigyázattal került minden olyan szót, vagy cselekedetet, mely ezeket izgathatta, amazoknak pedig hízelgett volna.

Heves támadása, mellyel kiűzte a templomból a kufárokat, felfödte benne a vallásújítót, akit lángoló buzgóság emészt Istenért; ő nemcsak pusztában kiáltó szó, mint Keresztelő szent János, aki a lelkiismerethez beszél, hanem olyan tekintély, mely magának a vallásnak, az istentiszteletnek a szervezetébe is beavatkozik.

A hatóságok mindjárt az első pillanatban megérezték ezt — azzal a biztos ösztönnel, mely sohase csalja meg azokat, akiket veszély fenyeget: ez a testület megérezte Jézusban azt a hatalmat, melyet le kell igázniuk, el kell nyomniuk és össze kell törniük. De azt, aminek meg kell történnie: sohase bírták megakadályozni az ember cselszövényei és erőszakossága, sem csekély tudománya, vagy ideig-óráig tartó hatalma és fondorkodásai.

Ebben az első összetűzésben a papi fejedelmekkel, Jézus még nem nyilatkoztatta ki magát; bár határozott és erélyes föllépése már akkor meglepte, sőt szent vakmerősége meg is döbbentette őket. De Jézus, jogosnak érezvén cselekedetét, melyre a hitnek és igazságnak legtisztább érzései ösztönözték, méltóságán alul lévőnek tartotta, hogy küldetésének kinyilatkoztatásával igazolja eljárását; félreállt tehát kerülve a tömeget, melyben nem bízott, oktatta a jóakaratú embereket és otthagyta a megdöbbent, acsarkodó és már-már fenyegető papságot.

Tíz hónappal ezután most ismét megjelent Jeruzsálemben.

Noha nyilvános cselekedeteiben tartózkodó volt és mérsékelte magát, ereje már messziről sugárzott. Ha ellenségei gondoltak is valaha arra, hogy lekicsinylik, növekvő tekintélye hamar kiábrándította volna őket. Elérkezett a pillanat, hogy isteni küldetését szemtől szembe megmondja ellenfeleinek és bebizonyítsa jogát a vallás elüljárósága előtt. Jézus most már a maga egész teljességében hirdeti vallásújító szerepét.

Alkalmat adott rá az a csoda, melynek részleteit fontos megismernünk, mert a farizeusok heves keserűséggel hangsúlyozták éppen ezeket a részleteket, amelyek aztán újabb összetűzésre vezettek Jézus és a nép fejei között.

*

A jeruzsálemi juhkapu mellett volt a héberül Betszaidának — vagy Beth-Hezdának, azaz: jótétemények (irgalmasság) házának — nevezett fürdőtó, melynek öt tornáca volt. Afféle kórház volt, ahol a betegek napközben meghúzhatták magukat a hőség, szél és eső elől. Tömérdek beteg feküdt itt: vakok, sánták és elaszott végtagú bénák. A tó vizének természetfölötti gyógyító erőt tulajdonítottak. Rejtélyes erő hozta időnként hullámzásba a vizet s aki legelsőnek szállott le ilyenkor a buzogva pezsgő vízbe, nyomban meggyógyult, bárminő nyavalyában sínylődött.

Vala pedig ott egy ember, aki már harmincnyolc esztendő óta beteg volt. Mikor Jézus ott látta feküdni, megtudván, hogy már sok idő óta van úgy, hozzá lépett:

— Akarsz-e meggyógyulni? — kérdezte tőle.

— Uram — felelte a beteg — nincs emberem, ki engem a tóba bocsásson, midőn fölkavarodik a víz; mire pedig én odaérek, más száll le előttem.

— Kelj föl — mondta neki Jézus — vedd az ágyadat és járj!

És azonnal meggyógyult az ember: fölvette ágyát és elment.

Azon a napon pedig szombat vala.

A farizeusok, látván, hogy az ember viszi ágyát, megbotránkozva törtek rá:

— Szombat van; nem szabad vinned az ágyadat.

Zavartalan bátorsággal felelt nekik az ember:

— Aki meggyógyított engem, azt mondá nekem: «Vedd az ágyadat és menj!»

— Kicsoda ez az ember — kérdezték tőle — aki ezt mondta neked?

A meggyógyult pedig nem tudta, hogy ki volt az, mert Jézus elment az összesereglett népsokaságból.

Jézus aztán később találkozott a templomban a meggyógyulttal és így szólt hozzá:

— Íme, egészséges lettél; többé már ne vétkezzél hát, hogy rosszabbul ne járj...

— «Aki Teremtője színe előtt vétkezik — mondják Izrael bölcsei — az orvos kezébe jut»...

A Jézustól meggyógyított beteg kétségkívül ilyen bűnös volt: Jézus azért emlékeztette erre. Miután meggyógyította a testét, föl akarta ébreszteni, fölemelni és megtisztítani a lelkiismeretét is, mert isteni hatalma csakis azért foglalkozott a testtel, hogy azon keresztül elérje és megmentse a lelket.

A meggyógyult béna, miután megismerte jótevőjét, hálájától ösztönözve, mindenütt magasztalta Jézust, nem is sejtve, hogy: ha elárulja gyógyítóját a farizeusoknak, fölébreszti ezeknek irígységét és gyűlöletét. Pedig ez adott alkalmat az újabb üldözésekre, a próféta második jeruzsálemi látogatásának mindjárt a kezdetén.

Keresték és hajszolták; de Jézus most nem vonult félre, mert megkezdte rendeltetését, hogy harcoljon ellenségeivel egészen a végzetes utolsó pillanatig és igyekezett meggyőzni és — ha ez nem sikerül — megszégyeníteni őket. Napjait a templomban töltötte, ahol beszélgetett, tanított és szaporította jótéteményeit. A neve már nem volt titok: megjelenése mind jobban lelkesítette a népet, amely már nem vitatkozik, nem okoskodik, hanem önként behódol Jézus egyénisége varázsának, mely hatalmasan izgatja fantáziáját.

Egyetlen egy embernek sem volt még akkora varázshatalma a tömegen, mint Jézusnak és ebben kell keresnünk a zsidó arisztokrácia

természetes gyűlölségének első okát. Közömbösen tűrték volna őt s elnézték volna a tanítását is — egy kalap alá vonva őt a vámosokkal és publikánusokkal: épp úgy megvetve őt is, mint ezeket — de Jézus hatott a népre és magához vonzotta: ez volt a bűne!

Jézusban különben minden bántotta a hatalom megriadt képviselőit és a mestereket: sértette előítéleteiket és megbotránkoztatta a nemzeti gőg és a türelmetlen jámborság önhittségét; de megbotránkoztatta őket Jézusnak galileai származása is, társadalmi helyzetének alacsonysága, föllépésének kihívó merészsége, a farizeusi hagyományok megvetése, tanításának és nyelvének eredetisége, amelyen meglátszott, hogy nem tanulta senkitől, se földi tekintélyekre nem támaszkodik.

Titokzatos okokból a Gondviselés megfosztotta Jézust minden külső látszattól, mely, világias szempontból, bármily módon is hízelgett volna a közvéleménynek. Még amikor cselekedeteiben vagy szavakkal nyilatkozik is: ritka eset, hogy egyikkel vagy másikkal meg ne sértse valahogy a pártok szokásait vagy dogmáit — úgy hogy szinte egyidejűleg vakít és világosít, fölemel és megbotránkoztat. Az igazszívűek elismerik, az elfogultak visszautasítják.

Szóval — és ezt egész élete bizonyítja — különösképpen titokzatos ember.

Királyi vérből, Dávid törzséből származik, de családja elszegényedett; Betlehemben született, de názáretinek tartják; úgy beszél, ahogy soha előtte még nem beszélt mester, de nem végzett semmiféle iskolát; hatalmának számos jelét adja, de a zsidók egészen mást kívánnak tőle; gyógyít, de gyakran szombati napon teszi ezt; Messiásnak mondja magát, de nem vállalja azt a földi szerepet, melyet az írástudók a Messiástól várnak; egyre fokozottabb erővel hirdeti saját Isten-fiúságát, Istennel egyenlőnek állítván magát: de éppen ez az Isten-fiúság lobbantja föl a vallás elüljáróinak gyűlöletét, mert szemükben ez a legnagyobb istenkáromlás; megalapítja Isten országát és hirdeti a törvényeit: de ez a királyság és ez a törvény pusztulása a zsidó törvénynek és hatalomnak... Mózes elavult: Izraelnek át kell alakulnia, vagy elbukik!

*

Meghallván a béna ember gyógyulását a betszaidai fürtő-tónál, a zsidó hatóságoknak eszükbe sem jut, hogy álmélkodjanak azon, ami csodás ebben a gyógyulásban. Mint az elfogult, korlátolt és gonosz lelkek rendesen: ők is csak azt a részletet látják meg, amely megbotránkoztatja őket és, megsértve üres álvallásosságukban, épp ezen háborodnak föl. Hogy Jézusnak egyetlen szavára meggyógyul a béna: az semmi nekik. Botrány ellenben, hogy szombaton gyógyította meg és — lábbal tiporva a szombati pihenés törvényét — megparancsolta a betegnek, hogy vigye az ágyát.

Önkényes rendszabályaik, hagyományos szokásaik, az iskolákban tanított téveszmék — szóval: vallásuk üres, külső formaságai — ezek fontosak! Aki nem hajtja nyakát ebbe az igába: az bűnös és lázadó, akit üldöznie és elnyomnia kell. Nincs kérlelhetetlenebb és ingerlékenyebb ember, mint a hasonló vallásos tévedések rabjai. Aki valóban szereti és igaz lélekkel imádja Istent, az mindig megértő és szelíd: de aki csak önmagát szereti a vallás leple alatt, az mindig nyers és erőszakos. A tiszta áhítatot a szelídség jellemzi: a hamisat a képmutatás és a keserűség.

A papi rend nagy része — farizeusok és szadduceusok egyaránt — rémségesen elferdítették Mózes törvényét; megátalkodottságuk ebben az elferdített hitben elvakította és lealacsonyította őket: becsukván szemüket a világosság előtt, oly gyűlölet és ellenségeskedés fakadt bennük Jézus iránt, amelyet semmi le nem győzhetett.

A farizeusok tehát bevádolták Jézust, hogy megsértette a szombatot. Hogy büntető törvényszék elé idézték-e Jézust, vagy az előtt a tanács előtt kellett megjelennie, mely a vallás elleni vétkekben ítélkezett?... Nem tudjuk. Lehetséges, hogy a Szanhedrin nem avatkozott bele hivatalosan, hanem csak néhány tagját küldte ki, hogy rójják meg Jézust, mivelhogy félreértette és megsértette a Törvényt. Akárhogyan történt is; tüzetesen meg kell vizsgálnunk Jézus válaszát, ahogy az ránk maradt a negyedik Evangéliumban. A Gondviselés nyujtotta neki ezt az alkalmat, hogy világosan és ünnepélyesen kinyilatkoztassa magát és küldetését — hogy föltárja a Szanhedrin vagy küldöttei előtt hithirdetésének lényegét és rámutasson azokra az elvitázhatatlan jogcímekre, melyek igazolják nyilvános működését.

*

A Jézusnak tett szemrehányás egyáltalában nem gyökeredzik Mózes törvényében és legföljebb csak azok az önkényes szabályok és gyermekes szőrszálhasogatások támogathatták, melyeket a mesterek és írástudók belemagyaráztak a Törvénybe. Ám ezek a kicsinyes előírások sokkal jobban foglalkoztatták őket, mint maga a Törvény: az üres sallang és a semmitmondó, betoldott részlet miatt megfeledkeztek a lényegről; Isten szavát fölcserélték saját, szegényes ötleteikkel. Belevakulva a betűbe, nem értve meg annak szellemét, elfojtották Isten szavát, a

helyett, hogy az értelmébe hatoltak volna. E furcsa szabályok egyike megtiltotta, hogy szombati napon — hacsak égető szükség nem parancsolja — a legcsekélyebb dolgot is egyik helyről a másikra vigyék.

Ám ezzel az esettel kapcsolatban Jézus nem éri be a maga igazolására, hogy rábizonyítsa vádlóira szokásaik és előírásaik hiú ürességét: most magasabb jogot és igazságot kell hirdetnie; nem állítja szembe Mózes tiszta törvényét a farizeusok üres szalmacsépelésével — nem hivatkozik a jó cselekedetnek örök, el nem idegeníthető jogára, amit semmiféle emberi rendelkezés meg nem akadályozhat: nem vitatkozik, hanem állít — Isten jogát, mint sajátját, magának követeli és, Isten-fiúságának teljes tudatában, Atyjának példájára hivatkozik, mondván:

— Az én Atyám mind ez ideig (öröktől fogva) munkálkodik; én is munkálkodom tehát.

Isten nem ismeri a nyugalmat: ő maga a tevékenység; cselekvő erélye sohasem lankad: működése folytán vannak és élnek a dolgok, ő általa maradnak meg és mozognak. Ha megszűnnék a munkája, megsemmisülne minden teremtmény, akiket örökké zengő igéjének erejével tart fönn, táplál, fejleszt, magához visszavonzván a pihegőket.

Szabad mozgásában lelkiismerete és ingatag értelme vezeti az embert: ez diktál neki szabályokat és alkotja meg törvényeit. Jézus életét csak Atyjának akarata és példája igazgatja. Ő mindig látja és megérti Atyját: emberi cselekedetei csak ennek a kimondhatatlan akaratnak a teljesítése és az örök példának utánzása. Amit Atyja akar — ő is akarja: amit Atyja cselekszik — azt teszi ő is. Amint semmiféle emberi hatalom, vagy tekintély nem dönthetné meg Isten tekintélyét: éppen úgy nem döntheti meg az övét sem; cselekvési joga egyenlő az Istenével. Az Atya szakadatlanul fáradozik az emberiség üdvösségén; ez a munkálkodás állandó és folyton halad, fejlődik, mint az Atya szeretete és semmi sem gátolhatja, se nem szüneteltetheti.

— És én — mondja Jézus — magam is együtt dolgozom vele.

Miféle szombat akadályozhatná meg az emberek egyesülését Istenben?...

Ez a felelet világosan kimondta a Messiás istenségét és Jézus messiási küldetését.

*

Ez a két igazság, mely magában foglalja az egész Evangéliumot, alapja egyszersmind a Mester működésének is; kiütközik minden beszédjéből, kulcsa és magyarázata egész életének: de magyarázata a reá acsarkodó gyűlöletnek és ellenségeskedésnek is, a tragikus megoldásnak, mely végez vele és a csodálatos hatásnak, melyet leginkább halála után gyakorolt.

A zsidó írástudók és a papi rend egyforma konoksággal tagadják az egyiket és a másikat.

Belemakacsodva az «egy-Istenség» fogalmába, melynek titkát félreértették: nagyobb részük sohasem akarta elismerni a Messiás személyiségének Istentől eredő jogait, noha Jézus működését ez a jog — és csakis ez a jog — magyarázhatta meg. Elismerték minden egyéb tanítását: — az utolsó ítéletet, a világ újjászületését, Isten országának alapítását, a győzelmet minden ellenségén, hogy mindörökké az Atya jobbja felől ülhet és részese lesz Isten hatalmának és dicsőségének — de makacs következetességgel megtagadták tőle az istenséget és szüntelenül ismételték mindennapi imájukban:

— «Halljad meg, Izrael: Jehova, a mi Istenünk és Jehova egy» — az egységnek olyan értelmét magyarázva bele a fohászba, amely kizárt Istenben minden valódi fiúságot.

Voltak azonban a mesterek között többen, akik nem estek bele a messiási eszméknek ebbe a téves értelmezésébe és óvakodtak szembeállítani Jehova szent egységét a Messiás istenségével. A névtelen próféták és a sybillai könyvek szerzői semmi esetre sem fogadták el a hivatalos iskolának ezeket a tévedéseit és hasonlóképpen visszhangjuk támadt, keresztelő szent János határozott kijelentéseinek is, melyekkel Krisztusnak Isten-fiúságát hirdette.

Pedig Jézus éppen csak és egyedül az Istenfiúság címét követeli magának, mint Messiásnak: az írástudók, a mesterek és a papi fejedelmek önfejű balvéleménye viszont oly határtalan volt, hogy nemcsak megbotránkoztak, hanem vallásos hitük féktelen gyűlöletével törtek Jézusra, mivel használni merte ezt a címet.

De Jézus nem alkuszik meg: valahányszor elébe járulnak a hittudomány és a hatalom képviselői, mindig kétértelműség és kertelés nélkül ismétli isteni eredetét és küldetését; nem példabeszédekben beszél, hanem oly világos és tiszta kifejezéseket használ, amelyeket nem csavarhat el semmiféle álokoskodás — sőt nem is várja, hanem maga keresi és teremti meg erre az alkalmat. Így történt a szombatnak farizeusi szabályok szerint való megsértése alkalmából is: — nyiltan hirdette Isten-fiúságát és határozottan Istennel egyenlőnek vallotta magát.

Ez volt az első ünnepélyes kinyilatkoztatás, melyet életében tett.

A Szanhedrin küldöttei megbotránkoztak és fölháborodtak:

— Nem elég, hogy megszegte a szombatot, hanem még Istent is atyjának mondta!

Ettől fogva istenkáromlót láttak Jézusban, akit meg kell ölni... és Jézus hallotta, hogy halk hangon halállal fenyegetik meg.

Ám, aki nem riad vissza attól, hogy nyiltan szembeszálljon a vak előítéletekkel, nem ijedt meg a gyűlölettől sem, melyet tanítása zúdított reá. Atyjának akarata vezérelte minden szavát és cselekedetét.

Mit törődött a halállal, ha ez az akarat azt kívánta, hogy meghaljon?... Ugyan miért jött volna a földre, hogy bizonyságot tegyen az igazság mellett — ha visszariad a haláltól?...

Még nagyobb ünnepélyességgel ismételte hát, amit állított: és, ahelyett, hogy visszavonta volna egyenlőségét Istennel — amiért káromlással vádolták — még jobban megmagyarázta és teljes érvénnyel bebizonyította.

*

Cselekedeteinek formájában és vezérlő törvényében nincs mesterkéltség, sem emberi vonás: maga Isten, az Atya cselekszik általa.

— Bizony, bizony, mondom nektek — figyelmezteti őket — semmit nem tehet magától a Fiú, hanem csak amit lát, hogy az Atya cselekszik; mert amiket az cselekszik, azokat cselekszi hasonlóképpen a Fiú is.

Az ember nem látja Istent és önmaga erejéből nem emelkedhetik föl olyan magasságban, hogy Istenben lássa tulajdon életének példaképét: de az Atya szereti Fiát, ugyanegy Lélek szeretetének kimondhatatlan köteléke fűzi egymáshoz őket és amit az Atya tesz, mindent elmond a Fiúnak; ugyanaz a világosság, ugyanaz a végtelen hatalom teszi őket tökéletesen egyenlővé és teszi teljessé egységüket: ebben rejlik a Messiás működésének, természetének egész titka.

— Amit a Fiú eddig cselekedett az Atyával együtt — mondja tovább — mind csekély dolgok; és ezeknél nagyobb dolgokat is fog mutatni nektek, hogy csodálkozzatok.

Messiási küldetését nyilatkoztatja ki Jézus ezekkel a szavakkal: nem vallási kérdéseket fejteget, hanem isteni cselekedetekről beszél: nem a hittanárok elvont nyelvén beszél, hanem — megnyitván lelkét — bizonyságot tesz arról, amit lát és ami van és már megtörtént.

— Valamint az Atya föltámasztja a halottakat és életre kelti — teszi hozzá — úgy a Fiú is, akiket akar, életre kelt... Nem az Atya választja ki őket, hanem a Fiúra bízta, hogy hívja ezt, vagy amazt, hogy válassza ezt, amazt pedig hagyja: övé a választás joga, mint az Emberfiáé, hogy az Atya és Fiú dicsősége egyforma legyen. Aki tehát nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli az Atyát, aki őt küldötte...

— Bizony, bizony mondom nektek, hogy aki az én igéimet hallgatja és hisz annak, aki engem küldött, örök életet nyer és nem megy ítéletre, hanem átment a halálból az életre...

Messiási küldetése tehát: az életnek megmunkálása. Már a próféták is beszéltek erről, titokzatos szavakkal, melyeket ismerniük kellett az írástudóknak.

A kiszáradt csontok mezeje, amit Ezékiel látott: nem a holt emberiség volt?... És Isten igéje a száraz csontokhoz: — «Én lelket bocsátok belétek és élni fogtok» — nem az Emberfiának, a Messiásnak a szava volt-e?... És Izaiás nem Krisztusnak fönséges korát látta-e, mikor fölkiáltott — «Fölélednek a te halottaid, az én megölteim föltámadnak! Serkenjetek föl és mondjatok dícséretet, kik a porban laktok, mert világosság harmata a te harmatod, óh Uram — és a föld föltárja vérét és nem födi el többé megölteit?»...

Maguk a tudós rabbik is így fogták föl ezt: «A pogány földek lakóinak nincs életük — tanították — és a száraz csontok azoknak az embereknek fiai, akiket nem éltetett a törvény harmata»...

Amikor így kinyilatkoztatta hivatását a jeruzsálemi mestereknek, nem idegen dolgokat mondott nekik Jézus: csak fölnyitotta előttük a könyvet — melyről azt hitték, hogy náluk van a kulcs — amelynek mély értelmét nem is sejtették tudásuk vakságában.

Állításait mind nagyobb nyomatékkal ismétli és hangsúlyozza, de hallgatói csak annál jobban megátalkodnak ellenségeskedésükben.

— Mindnyájan várjátok — mondja Jézus — a halottaknak ezt a föltámadását, melyet a próféták megjövendöltek a Messiás eljövetelére... Bizony, bizony mondom nektek, hogy eljön az óra és most vagyon az, mikor a halottak meghallják az Isten Fia szavát és akik hallották, élni fogják.

... «Ne botránkozzatok meg»...

Ez csak az első óra, az első föltámadás: a halott lelkek és a száraz csontokhoz hasonló emberiség föltámadása; de eljön az a második óra is: «melyben mindnyájan, kik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fiának szavát; és előjönnek, akik jót cselekedtek: az élet föltámadására — akik pedig gonoszat cselekedtek: az ítélet föltámadására».

*

Megkülönböztetvén működésének ezt a két ellentétes pontját, Jézus egész kiterjedésében föltárta azt és megmutatta, hogy mindent felölel, ami a síron innen és túl van, elosztván ezzel azt a zavart is, amelynek folytán sokan össze-

tévesztették a két föltámadást, melyeknek egyike erkölcsi, titokzatos és a lélek mélyén rejtőzik, a másik pedig testi, amely nyilvános és végleges lesz majd az utolsó ítélet napján. Az első már megtörtént Jézusnak — a félreismert Emberfiában rejlő Isten-Fiának — szavára; a második még messze van, tele reménységgel és rettegéssel: boldogság azoknak, akik konokságukban ellene szegültek a hívó szózatnak.

Hogy jobban megértsük ezeket a beszélgetéseket, tisztában kell lennünk azzal, hogy az Evangéliumok, melyekben ránk maradtak, nem gyorsírói följegyzések; úgy kell tehát olvasnunk őket, mint szórványos visszaemlékezések összefoglalását.

Jézus elgondolása a Messiás istenségéről, tulajdon egyetemes hivatásáról és működéséről, mindig és mindenütt azonos: a lényege egy és ugyanaz, csak a forma változik a körülményeknek megfelelően. Akár bizalmas társalgásban olyan tudós farizeussal, mint Nikodémus — akár a tudatlan szamariai asszonnyal beszélgetve — akár ellenséges hallgatóságnak magyarázva tanítását, mint aminőről most van szó: mindig ugyanazzal a lényeggel találkozunk; Krisztus személyiségének és működésének isteni volta a lényeg, amely föladatra ember nem képes — ezt csak isteni erő végezheti el.

Krisztus az élet forrása: nem az anyagi, mulandó, földi és okszerű életé — az ilyen élet a halál árnyékához hasonló — hanem a lelki és örök, a mennyei és isteni életé; ez a forrás úgy árad belőle, mint zuhatag vagy bővizű folyó, mely elborítja az egész emberiséget. Hogy részünk legyen benne, hallgatnunk kell a szavára: aki hisz Isten Fiában, átmegy a halálból az életre, ellenben a halálban marad, aki nem hallgat a hívó szózatra.

Lefejtve róla minden zsidó elemet, Krisztus messiási küldetése és szerepe teljesen megfelel a próféták jövendöléseinek és ragyogóan tiszta szépségében, örök magasztosságban áll előttünk; nem hízeleg az elvakult és tévelygő nép előítéleteinek, de visszhangja támad az ember lelkiismeretében és legfenségesebb törekvéseiben.

Az ember tudja, hogy erkölcsi nyomorúságban és halálban él, de bűntől lenyűgözött természete legmélyén megőrzi isteni rendeltetésének ösztönét, szomjuhozza azt az életet, mely kielégíti végtelen vágyódását az igazság, a tökéletesség, az örökkévalóság után. Ehhez az emberhez szól az Isten Fia, hogy fölemelje, föltámassza és éltesse.

Az egy-istenség fogalmának téves értelmezése, gonoszlelkű és gyűlölködő ellenségeskedésük éppen úgy nem használ a zsidóknak, mint hatalmi gőgjük és dölyfös elbizakodottságuk: meg kellett hallgatniuk Jézust, aki ha csodálatukat nem is, de figyelmes hallgatásukat mindenesetre kikényszerítette.

A legmakacsabbakat is leigázza a szó varázsa, ha az erényt és igazságot hirdeti; Jézus isteni szavának ellenállhatatlan ereje volt: rábeszélt és lenyűgözött, lesujtott és fölemelt, megszüntette a haragot és gyűlölködést, uralkodott a tömegen és bámulatba ejtette azokat, akik azt hitték, hogy mindent jobban tudnak nála, már előre megcáfolta a burkolt ellenvetéseket, kitalálta a vele beszélgetők legtitkosabb gondolatait is: olyan volt, mint a kétélű kard, mely behat az elmének és léleknek, az ízeknek és velőknek eloszlásáig és megítéli a szív gondolatait és szándékait...

A zsidó mindig összerezzent örömében, ha a Messiásról hallott beszélni. És ugyan melyik írástudója vagy prófétája beszélt róla úgy, mint Jézus? Föllibbentett minden fátyolt, mellőzi a képletes beszédeket és hasonlatokat, árnyék nélkül és maradéktalanul mutatja meg az igazságot — egyszerűen és meztelenül — csak mélységének rejtelmeit nem bolygatja.

*

Mikor Jézus a megvádolására jött zsidóknak fejtegette Isten Fiának istenségét, egyenlőségét az Atyával és a messiási föladat nagyságát, nagyon jól érezte, hogy: még ha el is fogadják ezt a tant — elvonatkoztatva az embertől, akiben megvalósulásra jut — megbotránkoznak azon a gondolaton, hogy maga Jézus lehessen ez az ember. Szűkös értelmiségük és előítéletük megütközhetett Jézus tanításán: de az ő személye egyenesen botrány volt. A tanítás csak a meggyőződésükkel ellenkezett: de Jézus személye megalázta, sértette az önérzetüket. — Hogyan?!... Ez az ismeretlen galileai, ez a közönséges halász: ez lenne a zsidó nép Messiása?!

Semmivel sem oly nehéz szembeszállni, mint valamely nemzet vagy társadalmi osztály sértett büszkeségével. A vélemények változnak és gyakran megalkusznak; de a sértett önérzet elvakítja az értelmet és bezárja a szívet: megcsökönyösödik és sohasem bocsát meg.

Jézusnak egész életében mindig és mindenütt útjában volt ez az akadály: de itt most legfönhéjázóbb erőszakosságával tolakodott elébe és Jézus azért hangsúlyozza jogait, hogy félretolja útjából ezt az akadályt.

Mert Jézusnak puszta állítása és önmagának tanuskodása isteni hivatása mellett elég lehetett ugyan az olyan egyszerű lelkeknek, akik vonzódnak a világossághoz és — megnyitván szívüket az igazságnak, lelkükben már a gyümölcseit is nemsokára élvezik ennek — de az elfogult lelkek, akik vonakodnak, vitatkoznak és

ragaszkodnak saját eszméikhez, nem érik be a puszta állítással és megvetőn vetik ellen: aki csak egymaga tanuskodik önmaga mellett, nem érdemel hitelt; az igazság megkívánja harmadik személyek tanuskodását is, a józan ész pedig biztosítékot követel.

Jézus, akit nem izgat ellenfeleinek rosszindulatú gyűlölködése, azt feleli, hogy önmagának megítélésében nem vezeti sem egyéni nagyravágyás, sem saját akarata, hogy bárminő szerepet vagy küldetést vállaljon.

— Amint hallok — mondja — én úgy ítélek és az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki engem küldött... Tudom, hogy ha én tanuskodom magamról, az én bizonyságom nem számít. Más tanuskodik én rólam: aki szavaimért kezeskedik és tudom, hogy igaz a bizonyság, melyet felőlem tesz... János ez a tanu... Ti elküldöttetek hozzá és ő bizonyságot tett az igazságról: igazolta nektek méltóságomat és küldetésemet. De én nem embertől veszek bizonyságot, hanem azért mondom ezeket, hogy ti üdvözüljetek: ha az ő szavaiban és ezek által bennem is hisztek... Ő égő és világító szövétnek vala; ti pedig, mint a tűzzel játszó gyermek, csak ideig-óráig akartatok örvendezni az ő fényében...

— De nekem nagyobb bizonyságom van Jánosnál: mert hát a cselekedetek, melyeket Atyám bízott rám, hogy elvégezzem s amelyeket én viszek végbe: igenis, ezek a cselekedetek tanuskodnak felőlem, hogy az Atya küldött engem. Így tehát maga az Atya is tanuskodik mellettem... Ti az ő szavát soha nem hallottátok, sem orcáját nem láttátok: ti magatok mondjátok ezt. És mégis: nem vallott-e engem szeretett Fiának a kereszteléskor, János és az egész nép előtt?... De az ő igéje nem marad meg bennetek, mert nem hisztek annak, akit ő küldött!

— Ti csak «vizsgáljátok» az Írásokat is, melyekről azt tanítjátok, hogy szó van bennük az örök életről, amit a Messiásnak kell majd meghoznia. Amíg olvassátok ezeket az Írásokat: miért nem láttok a betűknél tovább?... miért nem iparkodtok a betűk és szavak értelmének mélyére látni?... Hiszen ezek is bizonyságot tesznek felőlem: de ti nem akartok hozzám jönni, hogy megnyerjétek az örök életet, amit ezek az Írások megjövendölnek!...

Ez az érvelés alapos volt és nem lehetett cáfolni. Jézus mindent fölhozott és idézett, ami meggyőzhette a legbuzgóbb és legfölvilágosodottabb zsidót, éppen úgy, mint a legkonokabbat és a legkövetelőbbeket: beszélt a még élő János prófétai tekintélyéről, akinek függetlenségét és erényeit senkise tagadhatta; fölsorolta a szembetűnő jeleket, melyekre hivatkozva állította és bizonyította, hogy részese Isten hatalmának és végül idézte az Írásokat — azt a könyvet, mely a törvényük volt, megszabta gondolataik és életük irányát — mert ezekben volt Izrael örök és csalhatatlan igéje.

Hiába fegyverkezett föl mindezekkel a bizonyítékokkal Jézus: mégse bírta meggyőzni a megrögzött írástudókat. Ezek visszautasították Jánost, akinek szigorú szavai megannyi korbácsütés volt nekik; Jézus csodatételeit ugyan nem tagadták, de — a gonosz lélek hatalmának tulajdonították: nem vették el az Írásokat sem, de vonakodtak helyesen értelmezni és azt várták tőle, hogy szentesítsék saját fonákságaikat és igazolják teljesen anyagias természetű vallásukat.

Ez a legyőzhetetlen konokság, amelybe Jézus beleütközött, beletartozott az Atya terveibe és része volt Jézus küldetésének. Ebben a vitában meg is állapítja ezt a maga keserű valóságában; és, aki bármily csekély mértékben tapasztalta is valaha: megérti, hogy az élet legnagyobb keserűségeinek egyike: látni a megrögzött embert, aki visszautasítja az igazságot és körülfalazza magát tévedéseinek és nyomorúságának bástyáival.

Elszomorodva, de egyúttal szelíd fenyegetéssel veti oda Jézus utolsó intelmét a Szanhedrin küldötteinek:

— Ne higyjétek, hogy: Isten Fiának mondván magamat, földi dicsőséget keresek, mikor magam köré igyekszem gyűjteni benneteket. De ismerlek titeket: ti nem szeretitek Istent, ti csak önmagatokat szeretitek. És, mivel én Atyám nevében jöttem: nem fogadtok el engem; majd ha más jövend, a maga nevében — meghívás és küldetés nélkül, de hízelegve téveszméiteknek — őt befogadjátok... Hogyan is hihetnétek ti én bennem, kik egymástól veszítek a dicsőséget és nem azt a dicsőséget keresitek, mely egyedül Istennél vagyon!

— Jól tudom saját szavaitokból is, hogy Mózest akarjátok dicsőiteni. Ne gondoljátok, hogy én foglak vádolni titeket az Atyánál; van, aki vádol titeket: maga Mózes, akiben bizakodtok. Mert, ha hinnétek Mózesnek, akkor bizonyára hinnétek nekem is, mert ő én rólam írt. Ha pedig az ő írásainak nem hisztek: hogyan hihetnétek majd az én igéimnek?!...

Jézus még egyszer lehúnyt szemükbe villantotta a világosság utolsó szavát; nyilvánvalóan Mózesnek két messiási szövegére céloz: Jákob jövendölésére, mely meghatározza a Megváltó eljövetelének idejét — amikor Júdától elvétetik a kormánypálca — továbbá magának Mózesnek jövendölésére, mikor a hozzá hasonló nagy próféta eljövetelére céloz: azzal fenyegetve azo-

kat, akik nem hallgatnak reá, hogy ki fognak irtatni a népből.

Ezek után Jézus otthagyta bíráit, hogy tovább tévelyegjenek vakságukban, de már tudta, hogy minden kitelik a gyűlölségüktől.

*

Az emberi hitetlenség rejtélye lelepleződik ennek a vitának utolsó részében és ugyanúgy folytatódik az emberiségben hosszú századokon át, mint ahogy itt, Salamon oszlopcsarnokában lefolyt. Az evangéliumi történetnek, nincsenek újabb fejezetei és kezdetei, mint a világtörténelemnek: örökké való az, mindig azonos önmagával, soha nem változik ebben a mulandó és folyton átalakuló világban. Mindenek fölött áll Isten Fia, a maga fönségében, ahogy a nagy szellemek, bizonyságot téve mellette, vallják és ünneplik; nagy erényei, melyekkel ékeskedik, cselekedetei, melyek az életét kísérik, mind bizonyítják isteni hatalmát; és az írások, melyek már előbb beszéltek róla, mint Ő megjelent, nyitott könyvek ma is és ezek szerint Ő az egyetlen ember, aki úgy jött, mint a századok óta várt és óhajtott Messiás. A nagy elmék, a gondolat fejedelmei és óriásai — akárcsak a zsidó farizeusok — elzárkóznak a fénylő jogcímek elől; lenézik és támadják az egyetlen embert, aki a végből küldetett, hogy meghozza az örök életet, melyre sóvárogva áhítozik az emberiség.

— Miért?... Mert nem szeretik Istent — sem az igazságot, sem a jóságot: csak önmagukat szeretik. A lélek megátalkodottsága az önimádásban gyökeredzik; aki önmagát szereti, csak önmagát látja és azt, ami hízeleg neki: nagyobbnak tartja magát Istennél, mert saját személye az ő istene; mindent visszautasít, ami nem ő: csak azt fogadja el, ami felfogásának és érdekeinek megfelel.

Különös, hogy mindezeket az önzőket a kölcsönös hízelgés szálai fűzik egymáshoz: színeskedve dícsérik egymást elsőnek és mesternek, bár titkon mindegyik nagyobbnak tartja magát a többinél. Mindnyájuknak megvan a Mózesük — ma tudománynak és tiszta észnek hívják ezt a Mózest — de, akárcsak a zsidó pártok, mindegyik saját ízlése szerint magyarázza és senkisem akarja látni, hogy a tudomány és tiszta ész — éppen úgy, mint Mózes — a maguk módján szintén Isten Fia mellett tanuskodnak, aki egyedül tudja megmagyarázni a dolgok eredetét, amit a tudomány soha föl nem deríthet: csakis ő tud fölvilágosítást adni rendeltetésünkről, amely felől bizonytalanságban tévelyeg a józan ész.

*

Jézus életének ez az első szakasza — néhány tanítvány meghívása és a második jeruzsálemi út között — már elénk állítja a hőst, aki megkezdi evangéliumi működését; a kinyilatkoztatás hangos és szembeszökő, a kihívás döntő és határozott.

Jézus kijelenti Isten-Fiúságát és magában Jeruzsálemben kezdi meg küldetését a nép és hatóság színe előtt; már pedig Jeruzsálem maga az egész zsidó nemzet, a központ, innen fakad mindkét hatalom, amelynek mindenki engedelmeskedik: a közvélemény és a hatóság. Már tudják, hogy Jézus kicsoda és azt is tudják, hogy mit akar; bárhová megy is ezentúl, rajta lesznek a nép és a hatóság szemei.

Már elérte, amit akart. Északtól Délig — Hermon hegyláncától Idumea határáig — Nyugattól Keletig — a Földközi-tengertől Arétasz arab birodalmának végtelen pusztaságáig — egész Palesztina tudja már, hogy nagy próféta támadt, aki Isten Fiának mondja magát, csodatételekkel bizonyítja küldetését és hitelt követel tanításának. Nagyon jól tudja, hogy eltérők a vélemények róla: a népet vonzza, de a nép fejedelmei, az írástudók és a nép vénei: a pénz, a papság és a tudomány előkelőségei, a papi fejedelmek és a Szanhedrin — elenyészően csekély kivétellel — mind határozott és elszánt ellenségei.

Ezek csak hamis prófétát, vallástagadót és istenkáromlót látnak benne; megfigyelik, lesetnek rá és, félvén, hogy az elcsábított tömeg fölszabadítja magát tekintélyük és hatalmuk alól, elhatározzák, hogy kíméletlenül és a legnagyobb szigorral fognak lesujtani Jézusra a népcsábítás és istenkáromlás ellen hozott törvények értelmében.

Jézusnak tehát csak annyi sikere volt Jeruzsálemben, hogy néhány egyszerű, igaz lelket megnyert a tömegből és szerzett egy-két óvatos, titkos barátot a magasabb körökből — mint Nikodémus és arimateai József — a hivatalos világban ellenben, a hagyományok és a törvény őreiben, legyőzhetetlen és fenyegető gyűlölséget ébresztett.

Jézus azonban nagyon jól tudta, hogy milyen mértékig feszítheti az ellenséges indulatokat saját művének veszélyeztetése nélkül és mindaddig, míg órája el nem érkezett, bölcsen elkerülte a veszélyt, mikor már nagyon fenyegető lett.

Ez a bölcsesség magyarázza meg történelmi okát annak, hogy egyelőre otthagyta Júdeát és Jeruzsálemet és békésebb, vendégszeretőbb vidéket keresett Galileában, ahol megvetheti királyságának alapjait. Ez volt a kiválasztott hely. Miután Júdea visszautasította, elvonult onnan, valóra váltván a próféta szavait, amelyek már hat századdal korábban megjósolták az életét:

— «Nem lesz mindig sötét, ahol most szorongatás van — mondja Izaiás próféta. — Ha a mult időkben gyalázat födte is Zabulon és Neftali földjét, utóbb becsben lesz a tengermelléki út, a Jordánon túl, a pogányok Galileájában. A nép, mely sötétségben jár vala, nagy világosságot látott: a halálárnyék tartományában lakóknak világosság támada»...

Ebben az időben történt, hogy fontos vallási esemény — melynek nagy hatása volt a zsidó népre — figyelmeztette Jézust, hogy elérkezett az idő, mikor teljes erővel kell működnie.

Jánost börtönbe vetették. A bátor és fékezhetetlen próféta, az igazságosságot szomjazó vezeklő, aki nem szűnt meg ostorozni kortársainak bűneit, aki leálcázott minden képmutatást és szent fölháborodásában senkit sem kímélt: habozás nélkül pelengérre állította a fejedelmi ház botrányát is. Hangja, melyet Jézus jelenléte szelídebbre hangolt, most ismét a régi hevességgel harsogott, hogy megbélyegezze és kárhoztassa Heródes Antipas magaviseletét.

A tetrarcha ugyanis, követvén apjának égbekiáltó példáját, eltaszította nejét, Arábia királyának leányát, hogy nőül vehesse a véréből származó Heródiás hercegasszonyt, testvérének, Heródes Fülöpnek feleségét. Ez a házasságtörés fölháborította a hithű zsidókat. János lett a vérig sértett nemzeti lelkiismeret bosszúló szava: Isten nevében szemére lobbantotta Heródesnek a szörnyű bűnt.

Heródes talán némán lenyelte volna a prófétától reá mért megaláztatást, mert félénk természetű, tétova jellem volt. De Heródiás nem bírta eltűrni. A zsarnoki asszonynak nem nagy fáradságába került, hogy bosszújának eszközévé tegye a férfit, akiben lángra lobbantotta a szerelem vad szenvedélyét.

Ürügynek, mint rendesen, a rend fönntartásának szükségességét hangoztatták, mintha veszélyt látnának a János körül összesereglő tömegben. Elhatározták tehát elfogatását. El kellett hallgattatni a kellemetlen hangot. Heródes katonái megkapták a parancsot, hogy fogják el Jánost és vigyék a Macherus-erődbe, mely Moab elhagyatott, vad bércein állt.

Elvégezvén feladatát, Isten küldöttje eltűnik, szabadon hagyva a teret azoknak, akik ő utána lesznek eljövendők: János is teljesítette küldetését: az út szabad, a lelkek tele vannak várakozással... A hírmondó már elhallgathat: most Krisztus fog beszélni és cselekedni.

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HARMADIK KÖNYV

HITHIRDETÉS GALILEÁBAN. — AZ ISTEN ORSZÁGA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I. FEJEZET.

Galilea és az Isten Országa.

János elfogatásának hírére Jézus elment Júdeából és Galileába vonult vissza — a Lélek teljében — hogy hirdesse Isten országának evangéliumát.

A babiloniai fogság óta három részre osztotta Izrael földjét a zsidó hagyomány: Júdeára, a Jordánon túli tartományra, továbbá Pereára és Galileára. Szamariát mellőzték: az igazhívő írástudók megtagadták tőle a szentföldnek kijáró kiváltságokat... Vizei, házai és útjai — mondták, külsőségekhez ragaszkodó tudományukban — ne szennyezzék be a hithű és törvénytartó zsidót:

Ezt a felosztást a nyelv és a közvélemény is szentesítette Jézus idejében.

Júdea földje elhomályosította mind a többit. Míg Galileát lealázó névvel «pogányok kerületének» hívták, addig Júdea megmaradt a mindenek fölött való, kiváltságos szentföldnek; fővárosában volt a templom és ott székelt a kormány is: tehát politikai, nemzeti és vallási központja volt a zsidóságnak.

Galilea és Perea — a Jordánon inneni és túli tartományok — a nagy Heródes halála után külön tetrarchiába egyesültek, melyet Heródes egyik fia: Antipas kormányzott. Termékenysége és vidékének változatossága miatt voltaképpen Galilea volt Palesztinának legértékesebb és leghíresebb tartománya. Nyugaton Tyrus és Szidon területe, továbbá a Kármel kéklő hegylánca határolja, délen pedig Szamaria: északon a Leontes-folyóig és az Anti-Libanonig terjed, míg keleten a Jordán, a Genezáret tava, Gadara, Hippos és Skythopolis a határai. A természetnek minden szépsége együtt van a földnek ebben a kis szögletében, alig kilencven—száz négyszögmérföldnyi területen; vannak fensíkjai és rónái, hullámos dombvidéke és magas hegyláncai, zordon hegyszakadékai és mosolygó, üde völgyei, számtalan forrása, szent folyója és kis beltengere.

Flavius Josephus nagy gabonakertnek nevezi. Hegyoldalait tölgy- és fenyőerdők borítják; rónáin olajfaligetek váltakoznak kiterjedt legelőkkel és eke alá fogott termőföldekkel; számos nyaralóvilla tarkítja a tó partját, a pálmaligeteket és a halmokat, megbujva a füge- és olajfák meg a szőllők között. Élénk és változatos a forgalom a nagy kereskedelmi utakon, melyek, átszelve Galileát, összekötik a fontosabb tengeri kikötőket — Ptolomaist, Tyrust és Szidont — Damaszkusszal és Mezopotámiával.

Mély szomorúság üli meg az utazó lelkét, aki látja a gyönyörű vidék romjait és mostani néptelenségét.

Eltűnt az erőteljes galileai faj. A Jordánon túl fekvő régi Perea, Macherustól Pelláig és Gadaráig, ma már végtelen pusztaság, ahol a sátrakban táborozó arabok nyájaikat legeltetik és búzát meg árpát aratnak. Középső- és Felső-Galileában lusta fellah-k laknak, akik bevetik a völgyeket és domboldalakat, melyeket a viharok és zivataros áradások még nem tettek terméketlenné. A hegyeken nincs már erdő, eltüntek a várak és városok, nyomtalanul pusztultak el az emlékek, a villák és a paloták. A régi városok romjain ma már csak egymás hegyére-hátára épített nyomorúságos négyszögletű háztömegek éktelenkednek, a mecset és minaretje körül.

A források és patakok nem öntözik, nem termékenyítik a völgyeket, hanem elöntik, mocsaras ingoványá változtatják vagy elpusztítják. A Genezáret tava elhagyatott pusztaság; a városok, melyek partjait koronázták, föld alá temetett romhalmazok: Tiberias, Tarichea, Hippos, Gadara, Gerasa, Julias, Kafarnaum, Betszaida, Magdala századok óta alusznak a partokon. Aki látja magas giz-gaztól elborított romjaikat — a bedőlt falakat, csonka oszlopokat, ablakpárkányokat, kapubálványokat, szétmálló téglákat, szobrokat és vázákat — azt hihetné, hogy irtózatos katasztrófában elpusztult népnek a csontjai és hamvai hevernek itt, temetetlenül.

Bármennyire puszta és elhanyagolt ez a föld, még ma is elárulja, hogy a természetnek mily hatalmas életereje rejlik benne: csak az ember értelmes munkája és szorgalma hiányzik, hogy ismét Palesztina virágoskertje legyen. Tavasszal csodálatosan szép pázsit borítja a földet. Mindenfelé források s a völgyekben, melyeket öntöznek, végig a patakok mentén, dúsan lombosodnak a borostyánbokrok, az agnus-castus-ligetek, a pálmák és az óriás szurokfenyők.

Alig egy-két karaván vonul át a kihalt országon. Többnyire kalmárok, akik Damaszkuszból mennek St.-Jean d'Acreba, vagy Jaffába, hogy kicseréljék Nyugat termékeit Ázsia áruival — vagy pedig beduinok viszik vásárra a Hauran és Perea fensíkjain aratott búzát és árpát. S ahogy mennek tevéik hosszú sorával, a halmokon és síkságon át: szinte alig zavarják meg a néma, puszta vidéknek halotti csöndjét.

A romok, közt, melyekbe lépten-nyomon belebotlik az utazó, csak négy város van, a nyomorúságos fellah-falvakon kívül, ahol központosul az élet: Saint-Jean d'Acre, ahol az arabok eladják gabonájukat, Szafed és Tiberiás, ahol a zsidók még ma is várják a Messiást és Názáret, amelyet már nem néznek le, mint hajdan, sőt a keresztények szemében tündöklő fényben ragyog Szűz Mária és a gyermek Jézus emlékétől...

Íme, ennyi maradt meg ennek a gazdag tartománynak lüktető életerejéből, ahol az Úr születésének századában Josephus Flavius tizenöt megerősített várost, több mint kétszáz mezővárost és falut és két-három millió lakost számlált!

A galileai nép erőteljes, derék faj volt: harcias természetű földmívelők, sőt zavargásra is hajlamosak, szabadságukra féltékenyek. Őseik, Zabulon és Neftali törzséből, fényes tettekkel örökítették meg nevüket Kanaán meghódításának történetében.

Debora hívó szavára tízezren keltek föl Jabin király ellen és követték a hőslelkű amazont, leölvén utolsó emberig Sisara hadát a Táborhegy alatt, hogy vörös lett Kison patakja az ellenség vérétől. És hősies bátorságuk, melyet megénekelt a prófétanő, átment az utódok vérébe és természetébe.

A galileai Júdás ezek közül toborozta legelső követőit. Ennek a rajongó forradalmárnak szózata visszhangra talált a szilaj hegylakók szívében. Nem került nagy fáradságába meggyőzni őket arról, hogy csak egyetlen egy Urat kell ismerniük maguk fölött: Istent — és hogy inkább el kell szenvedniük minden kínzást, mint görnyedve tűrni a pogány igát. Ezeknek a nyakas eretnekeknek a szemében bűn volt, hogy a római szenátustól elrendelt áldozatokat bemutassák Caesar és a birodalom üdvéért; szentségtörésnek tartották, hogy imádkozzanak a pogány császárokért. A szilaj buzgóság, mellyel nemzeti függetlenségükre törekedtek, szerezte nekik később — pár évvel Krisztus halála után és Róma ellen vívott végső harcaiban — a «zelóta», azaz: «buzgólkodó» nevet.

Bármily emlékezetes volt is történelmi multja és bármily erős volt hazafias érzése, abban a korban egyáltalában nem volt tekintélye Galileának, mert se híres írástudói, se kiváló iskolái nem voltak; már pedig az akkori külsőséges vallásgyakorlat és törvénymagyarázat csakis az írástudóknak és papoknak biztosított tekintélyt. A főváros és Júdea tisztahitű lakói lenézték Galileát. Tudatlan és műveletlen, egyszerű és bárdolatlan népnek tartották a galileaikat: lenézték, kigúnyolták a tájszólásait és kiejtését.

Pedig ez a maroknyi nép többet ért a hírénél. A pogány szomszédság, mely oly hamar megváltoztatta a szamaritánusok hitét és fajá, nem rontotta meg ezt a népet. Galilea és Perea, noha nagyon sok pogány római és szir-feniciai lakott a tartományban, megmaradt tősgyökeres zsidónak. Magában ez is tiszteletre kelthette volna a zsidókat, bár egyébként a hála is igazságosságot követelt volna. Mert az asmoneusok óta Júdea üldözöttjei mindig menedéket találtak Galilea hegyeiben és hozzáférhetetlen barlangjaiban, ahol a harcias nép fiai meg is védelmezték őket.

A Gondviselés megbosszulja a megvetetteket s éppen azokat választja ki, akiket az emberi büszkeség megvet. Nem Júdea fogja tehát látni Isten országának alapítását, hanem Galilea: — Galilea földművesei, halászai, kikötőinek és országútjainak vámszedői lesznek a nagy mű választott eszközei.

*

Jézusnak már messze hangzó híre volt, mikor, menekülve a zsidó hatóságok gyűlölete és fenyegetései elől, azzal az elhatározással hagyta el Jeruzsálemet, hogy Galileában fogja hirdetni evangéliumát. Ékesen szólása és tanítása, de legkivált csodatételei, rendkívüli lénnyé avatták: magával ragadta a tömeget, lenyűgözte a képzeletet, fölébresztette és fölszította a lelkesedést.

Bejárta az egész országot, a városokat és falvakat, meglátogatta a legkisebb zsinagógát is, azokon a napokon és abban az órában, mikor a nép összegyülekezett. A hírnév, mely megelőzte, mindenütt lelkes fogadtatást biztosított neki. Tömegesen keresték föl, hogy lássák és meghallgassák. Miután fölolvasta a törvényt és a prófétákat, a gyülekezet elnöke átadta neki a könyvet és Jézus, szokás szerint állva, fölolvasta a kijelölt részt, aztán leült és megmagyarázta a szöveg értelmét.

A galileai igehirdetés tekintélyes részét töltötte be Jézus életének: nyolc-kilenc hónapig tartott: a 29-ik Purim ünnepétől ugyanazon év sátoros ünnepéig. Egész művét — melyet ő Isten országának nevezett — amely, mint «Anyaszentegyház» hivatva volt, hogy betöltse a föld kerekségét — Jézus ebben a rövid időben alapította és szervezte meg.

A legnagyobb lángelmék is igen rövidnek tartják az életet, hogy megnevelhessék tanítványaikat, megszilárdítsák intézményeiket, megalkothassák az új államot, vagy átalakítsák a vallást. Hosszú évek munkásságára van szükségük, hogy valóra váltsák terveiket: Jézusnak ellenben elég volt néhány hónap.

Heródesnek ebben a kis tetrarchiájában — Izrael országának legmegvetettebb tartományában — nyilatkoztatta ki magát, néhány szegény galileainak személyében úrrá lett az emberiség lelkiismeretén: ezekből választotta apostolait: velük és általuk alapította meg Királyságát, amelynek elterjedését sem idő, sem tér nem határolta.

Az eszközök nyilvánvaló silánysága nincs arányban az elért óriási eredménnyel és az ellentétnek ez az aránytalansága — a történe-

lem legnagyobb talánya. Ez Jézus ismertető jele: habozás nélkül fölismerjük benne Isten kezét.

A galileai próféta isteni és teremtő erejének teljességében mutatkozik. Nagyságának méltó értékelésére nem elegendők az emberi jelzők, melyekkel az ujjongó tömeg fölruházta és ünnepelte: bölcsész, tudós, törvényhozó, sőt próféta is — mind csekély és értéktelen: az Emberfiának látszata alatt valósággal — Isten Fia Ő!

*

Hogy megérthessük működésének hatalmát az új környezetben és a körülményeket, melyek apostolkodását kísérték, tüzetesen kell ismernünk azoknak véleményét és lelki állapotát, akiknek megvilágítására vállalkozott.

A művelt osztályokban a szigorú farizeusok pártja uralkodott. Tanításával és szokásaiban annál nagyobb szigorúságot színlelt, minnél kisebb buzgósággal tartották meg a vallási szabályokat az ország pogánysága közt elszórt nép alsóbb rétegei s mennél kevesebb fanatizmust mutattak az idegen szokásokkal és vallásokkal szemben. Egyébként a farizeusok pártja is osztotta a nép idegenkedését a római uralommal szemben és nagyon kelletlenül fizette az adót a császárnak.

Az arisztokrácia szadduceus volt; ez volt a heródiánusok pártja, mely törvényének ismerte el a Heródesek uralmát, noha a család idumeai származású volt; ez a párt gazdag és tekintélyes volt egyszersmind, nagy tisztségeket viselt a közigazgatásban és Galileában éppen úgy, mint Júdeában, fényűző módon élt, a népet megvetette, az uralkodókkal barátkozott, ellenzett minden mozgalmat, mely fölizgathatta volna a nép vallási vagy hazafias szenvedélyeit. Egyik legnépszerűtlenebb hivatal volt az adófelügyelőké, akik alárendelt szervezetükkel — adószedőkkel és vámosokkal — hajtották be az adót. Ebben a gyűlölt hivatalban napirenden voltak a zsarolások és igazságtalanságok. A nép, melyet a kincstár egyre jobban szorongatott, gyűlölte is; a farizeus, megbotránkozva hazafiságában, nem bocsátotta meg az adószedőknek, hogy eladták magukat eszközül a pogányoknak a nép zsarolására; úgy bánt velük, mint kiközösített sőpredékkel, egyenlőknek tartotta őket a tolvajokkal és bérgyilkosokkal s tanuskodásukat nem fogadta el a törvényszéken. Galileában nagyobb számmal voltak, mint más vidékeken, mert itt termékeny volt a föld, a lakosság sűrű, az utakon nagy forgalom, a tó körül élénk volt a kereskedelem Galilea városai, továbbá Dekapolis, Trachonitis, Ituria és a damaszkuszi tartományok közt.

Az adószedők és vámosok a nép alsóbb rétegeiből kerültek ki — azok közül, akik nem éltek a farizeusi szokások szigorú szabályai szerint, akiket a jámborok pártja, vallásbuzgalmának dölyfében — éppen azért — mélységes megvetéssel lenézett, istentelen gonoszoknak nevezve és egy bandába sorozván őket az uzsorásokkal, tolvajokkal, hamis kockajátékosokkal, birkatolvajokkal és azokkal, akik a szabbati év alatt szedett gyümölcsöket árusították, meg a piaci bohócokkal, akik kakasviadalokkal mulattatták a tömeget.

A nagy tömeget — falvakban és városokban egyaránt — mélyen megvetették a farizeusok, akik szükebb körű vidéki arisztokráciát alkottak, melynek fölényét mindenki elismerte, mivel nem csak a hazafiságot képviselte, hanem — amit a keletiek és különösen a zsidók mindenek fölött becsülnek — őrzője volt a szent könyvek és a szertartások tudományának is.

A farizeusok és szadduceusok tanításai, melyeknek Jeruzsálemben jelentős hatása és tekintélye volt a középosztályban, a tömeget egyáltalában nem érdekelték. A nép zöme ugyanis minden országban elzárkózik a tudomány fínomságai és a törvény szőrszálhasogatásai elől. Galilea lakosainak érzelmei kimerültek a lángoló hazaszeretetben és a szabadító Messiást váró rajongásban: ezen a két eszmén túl pedig csak a jeruzsálemi vallási zarándoklatok érdekelték.

A Keresztelő szent Jánostól néhány hónappal előbb fölébresztett messiási mozgalom elérte tetőpontját. A galileaiak tódultak a prófétához, aki Isten eljövetelét hirdette, tömegesen csatlakoztak, sőt számosan tanítványoknak szegődtek hozzá. A prófétának börtönbe vetése nemhogy lecsillapította volna: sőt inkább még fejlesztette a mozgalmat. Heródes foglyát a vértanuság dicsfénye övezte a nép szemében. Az üldözés nem nyomta el, sőt megszentesítette a próféta szavát, amely most még hangosabban harsogott. A tömeg, melynek szívében örömujjongást fakasztott, csak őt figyelte és várt. A publikánusok és halászok, akiket megkeresztelt, miután bűneiket megvallották, most még inkább kérdezgették, mint valaha: — mikor jön el az Úr és mely utakon kell várni a megjelenését?...

Egyetlen mondatban tömörültek a reménységek és izgalmak: «Közel van a mennyek országa!»

Ez a Dánieltől kölcsönzött kifejezés a Messiás országát jelenti, mely a hatalmas világi birodalmak után következik, fényével és jótéteményeivel elhomályosítva azokat.

Az eszmében, melyet nem határoz meg tüzetesen, megtestesül a zsidó nép egész gé-

niusza: ez élteti, ez a forrás szellemi fejlődésében. Ez lelkesíti prófétáit a legmagasztosabb jövendölésekre és egy sincs köztük, aki ne dicsőítené a Messiást — Joeltől egészen Zakariásig és Malakiásig: Ózeás, Izaiás, Mikeás, Szofóniás, Jeremiás, Ezékiel, Aggeus és Dániel — öt századnál tovább mind fönntartották a nemzet lelkében Isten országának és a messiási kornak ezt a reménységét: mindnyájan káprázatos színekben és egyre határozottabb vonásokban rajzolták meg ezt a kort, mely felé Jehova lassanlassan vezeti népét és az emberiséget.

A Krisztus eljövetelét megelőző két századnak «sugalmazott» könyvei (apocalypsis) szintén tele vannak ilyenekkel. A zsidó iskolákban alaptétel volt, hogy amely ima nem emlékezik meg Isten országáról, az nem is imádság. A templomi szertartásokban a nép ezzel a fölkiáltással felelt a papok könyörgésére: «Áldott legyen Isten országa dicsőségének neve, mindörökké!» ...

Miután Jézus is használta ezt a kifejezést, hamarosan elterjedt az és gyujtó hatása lett. Nem volt népszerűbb mondás ennél.

Minden nemzetnek voltak és vannak jelszavai, melyeknek időnként varázsos hatalmuk van. — Miben rejlik ez a varázshatásuk?... Nyilvánvalóan abban, hogy többé-kevésbbé kifejezik azt az ideált, mely bizonyos korszakban magával ragad és izgat egy-egy országot, századot, vagy akár az egész civilizációt.

A nagy tömeg többnyire inkább csak sejti, mint érzi a jelszavakat, mert nem fogalmaz pontosan és nem szereti a tüzetes elemzést; mihelyt meg akar érteni valamit, lefokozza, elsilányítja értékben és hatásban egyaránt.

A zsidók legjobbjai bizakodva reménykedtek Isten magasztos ígéreteiben, irgalmasságában és szótartásában; várták az ígéret beteljesülését, de nem határozták meg a lényegét, félvén, hogy esetleg félreértheték.

Rajtuk kívül és tőlük függetlenül, könnyen észrevehetünk két erős áramlatot, melyek magukkal ragadják és tévútra sodorják a lelkeket az egyik földi és politikai, a másik törvényes és vallási!

A politikai csoport «Isten országa» névvel Izrael királyságának visszaállításáról — szabadulásról a római rabigából és olyan Messiásról álmodozott, aki világi feje lesz ennek a birodalomnak. Egyszerű hitük forró vágyában máris úgy látták Jeruzsálemet, mint a világ minden nemzetének központját és fővárosát, ahol Jehova háza tárva-nyitva áll, várva a tömegestől odasereglő pogányokat, hogy imádják az ő Istenüket és kikiáltsák a világ királyának az ő Messiásukat. Reményeik lázában örömtől és boldogságtól reszketnek, arra az «új világ»-ra gondolva, mely a messiási emberiség igazi aranykora lesz. Az egyszerű hitnek sajátossága az, hogy álmokba ringatja magát és nem akar tudni akadályokról. A galileabelick nagyon szívesen ringatództak ebben az ábrándban, mely nagyon is megfelelt független és harcias természetüknek.

Akiket viszont a vallási áramlat sodort magával, azok mindenek fölött a mózesi törvények diadalára áhítoztak, ahogy, Ezdrás óta, az írástudók és a hasszidimok magyarázták. Belenyugodtak az idegen igába is — csak Izrael Istene legyen az egész világ Istene: és a Thóra legyen a törvénykönyve... Ez az áramlat uralkodott az iskolákban és a nép vezetői közt a szadduceusoknál, a hatalom barátainál és a mérsékelt farizeusoknál, Hillel iskolájából.

Amily mértékben bátortalanították hazafias érzésüket az egymásra torlódó csapások, ugyanoly arányban erősödött ez az irányzat, melyet a talmudisták tolla egyre szabatosabb és világosabb formába öntött. A politikai és vallási rögeszmékbe sodródott zsidóknak «Isten országa» az ő egyéni országuk lett. Isten gondolatának helyébe saját elgondolását tette mindegyik: némelyek egyetlen nemzetnek akarták alávetni az egész világot, mások a lelkiismereteket akarták egy tökéletlen törvény bilincseibe verni — holott a zsidó nemzetnek el kellett tűnnie, a mózesi törvénynek pedig ki kellett egészítődnie. Egyetlen egy lény értette meg és nyilatkoztatta ki a maga egész teljességében az isteni gondolatot, melyet az «Isten országa» kifejezés magában foglalt: és ez — Jézus volt.

Galileai apostolkodásában használta is ezt a népies kifejezést. Semmi sem felelt meg jobban tervezett munkájának, mert ebben benne volt minden szándéka és tanítása: ez volt a dicsősége, létének oka és célja, vezérlő gondolata.

Nincs életének egyetlen szava, se cselekedete, mely ne erre vonatkozna. Ha prédikál: az új «ország» üdvösségét hirdeti és magyarázza; mikor a tömeget oktatja a hegyen: az új ország törvényeit nyilatkoztatja ki; mikor a tó partján példabeszédekben tanítja a népet: képekben és hasonlatokban fejtegeti az új ország titkait — az eredetét, fejlődését és győzelmét; ha imádkozik és imádkozni tanít bennünket is: azért könyörög, hogy jöjjön el az az ország; mikor egyre-másra csodákat művel: azt bizonyítja, hogy ő az alapítója és ura ennek az országnak; mikor kiválogatja apostolait: azt akarja, hogy ő utána is, örökre álljon ez az ország és terjedjen ki az egész emberiségre; amikor meghal: halála által akarja elhárítani az akadályokat, melyek gátolják országának megalapítását; midőn Isten Lelkét átönti azoknak lelkébe, akik hisznek benne: azért teszi, mert országának ez a lényege;

„MEGFOGVÁN PEDIG (JÉZUS) JAIRUS MEGHOLT LEÁNYÁNAK KEZÉT, FÖLKIÁLTA, MONDVÁN:
LEÁNYZÓ, KELJ FÖL! ERRE VISSZATÉRE ANNAK LELKE ÉS RÖGTÖN FÖLKELE"
(LUKÁCS: VIII. 54.)

„KÉT VAK KÖVETÉ (JÉZUST) KIÁLTVÁN: KÖNYÖRÜLJ RAJTUNK, DÁVIDNAK FIA!... ÉS Ő ILLETÉ SZEMEIKET ÉS MEGNYÍLÁNAK A SZEMEIK"

(MÁTÉ: IX. 27—31.)

mikor követeli, hogy higyjenek benne: ez azért van, mert ő az egyedüli forrás, melyből a Lelket meríthetjük, aki által Isten uralkodik; mikor színét változtatja néhány tanítványa előtt: ezzel megmutatja, hogy mivé lesz az ember Isten országában; mikor prófétai beszédeiben felfödi előttük a jövőt, az idők teljét s ezen túl az örökkévalóságot: ezzel is csak a világnak azt a ragyogó dicsőségét akarja megmutatni, mely Isten fiainak új nemzetségére vár.

A Mester gondolkodásában semmi sincs népének és századának tévhitéből; egyformán mentes a jövendő vakbuzgó nemzeti és politikai eszméitől és a farizeusok törvényes és mózesi elemeitől. Egyetlen egy lángelmét sem találunk a történelemben, aki többé-kevésbbé meg nem alkudott volna korának uralkodó tévedéseivel és szűkkeblűségével. Jézus elkerülte a legnagyobb férfiaknak ezt a fogyatékosságát. Az ő elgondolása tiszta, megvan benne az Igazság jellegzetessége: az egyetemesség, az örökkévalóság, a változhatatlanság. Hogy félreismerték és meghamisították ezt a gondolatot: azért van, mert majdnem minden modern történetíró tévesen fogta föl Jézus személyét, munkáját és rendeltetését. Egyetlen egy emberi elmében fogant eszme sincs, mely hozzáfogható lenne fönségben és mélységben, kiterjedésben és tartósságban: ez a mindig korszerű és szükséges gondolat ezért a legemberibb és legistenibb is egyúttal.

•

Ha Isten országának közeli eljövetelét, mint üdvös ujságot hirdették: akkor hát Isten nem uralkodott az emberiségben?...

Valóban ilyen volt a világ: az anyagnak és törvényeinek uralma — az állatnak és ösztöneinek zsarnoksága — uralma az értelmes és szabadakaratú embernek, aki behódolt a természetnek, melyet nem ismert és ösztönös erőinek, melyeknek rabja lett — és, összetévesztve Istent a természettel: Istenről megfeledkezve, a természetet imádja — és megsokasodva a földön, beledőlt bűneibe és szenvedélyeibe, a nyomorúság és halál szolgaságába: — ilyen volt akkor a világ!

A sötétségnek és botorságnak ebben a borzalmas éjszakájában — a sokféle faj és nemzet, műveltség és vallás zürzavarában — csak egyetlen faj, nép, civilizáció és vallás őrizte meg valóban, több, mint húsz század óta, az igaz Isten tiszta vallását: és ez a zsidó nép volt. A rettegés hatalma, mellyel a pogányság guzsbakötötte az akaratot, nem bírta leigázni a zsidó nép fanatizmusát és «Isten választott népé»-nek lelkében föl-fölcsillant a vígasztaló reménysugár, tolmácsolva az általános nyomorúság vágyát, hogy jöjjön el Isten országa: és Jézus rendeltetése volt, hogy valóra váltsa ezt a reménységét.

Jézus teljesen tisztában van föladatával és ezért mondja: «Elérkezett az idők teljessége»... A legnagyobb próféták is csak reménykedni tudtak; egyikük jelezte is az elérkezés idejét: de egyedül csak Jézus — mivelhogy ez megvan benne — tudja megadni mindazt, amire, zavaros vágyaiban, áhítozik az emberiség.

Hogy ez a mennyei ország megvalósuljon, mindenekelőtt szükséges, hogy maga Isten személyesen vegyen részt művében; ezt a személyes közreműködést, amit a próféták világosan megjövendöltek, Jézus végzi el, akiben — mint Isten Fiában és az Emberfiában — egyformán megvan Istennek és az embernek ereje a maga teljességében; szükséges továbbá, hogy a nem ismert és félreismert Isten kinyilatkoztassa saját igazságát és akaratát; ezt a kettős kinyilatkoztatást egyedül Jézus hozhatja meg, aki — Istennel való teljes egységében — egyedül ismeri Atyját és végtelen bölcsességének minden titkát; szükséges végül, hogy a szabadakaratú emberre leszálljon magának Istennek Lelke, amelynek egész teljességében részesült Krisztus (a «Föl-kent»); ennek a Léleknek egyetlen forrása pedig Jézus. Mivel azonban Isten országa minden századnak, minden népnek és minden civilizációnak rendeltetett, Jézusnak munkásokat is kell választania, hogy láthatóan és szakadatlanul folytassák megkezdett művét, hirdessék és terjesszék Isten országát: — és ez az, amit Egyházának nevez.

Ha lényeges alkotórészeit vizsgáljuk, Isten országa föltételezi a fejedelmet, a törvényeket és az alattvalókat. A fejedelem: Krisztus király; a törvény: Isten élő Lelke, vagyis: az Atya akarata; az alattvalók: az emberek összessége, akik, hitük által elismervén Krisztus királyt, bűnbánatuk révén megnyílnak a Léleknek s a szeretet által elfogadják az Atya akaratát.

Ha fejlődését figyeljük — mint mindennek, ami növekedik — három korszaka van: kezdete, fáradságos növekedése és befejezése. Kezdő korszakában csak Jézusra és első híveire szorítkozik; növekedésében már egybefoglalja az apostoli elüljáróságot és mindazokat a hívőket, akik az elüljáróságnak, mint a láthatatlan Krisztus hatalma örököseinek engedelmeskednek; befejezésében megmutatja az újjászületett emberiség fönséges végcélját, a választottaknak készített dicsőségben. Ez a három, szorosan egymásba fonódó korszak egymásból folyik: az isteni csírából, aki maga Krisztus (a «Messiás»), sarjad az Egyház, amely mint hatalmas faóriás, folyton növekedvén, beárnyékolja a föld kerekségét; és az emberiség, melyet Krisztus teljesen átváltoz-

tatott, vele együtt szenved, küzd és tűri az üldöztetést, míglen Isten Lelke megdicsőíti, Jézus példájára, az élet teljességében.

Isten országa tehát felöleli az idők és a világok összességét; kezdődik a földön, ahol szenved, mert üldözik, de a földi siralomvölgy után be fogja tölteni a mennyeknek országát — abban az időben, melyet majd Az határoz meg, aki mindent igazgat és egyedül tudja művének és az időknek titkait.

Nyilvánvaló ezekből, hogy Isten országa a Lélek országa, mert magának Istennek Lelke alapítja és az embernek, hogy részese lehessen, le kell mondania a testről, hogy újjászülethessen a Lélekben; látjuk, hogy ez az ország semmit sem pusztít el, hanem mindent beteljesít: átönti az emberbe Isten erejét és világosságát s ezek mindent elvégeznek; nem erről a világról való ez az ország, mert a földi világban csak anyag, állatiság és ész van: s ezek mind alacsonyabbrendűek Isten Lelkénél; látjuk, hogyan tűr szenvedést és üldözést ez az ország, melyet csak az akarat szerezhet meg, mert az anyagnak, ösztöneinek és bűneinek jármában görnyedő ember — hogy bejuthasson ebbe az országba: fájdalmas átalakulásra kényszerül és le kell mondania az anyagról, szenvedélyeiről és nyomorúságáról; kívül van az emberen ez az ország, mert Isten a lelkében és lelkiismeretében lakozik. És Isten országa örökkévaló is, mert az ő Lelke, mely alkotja, fölötte áll minden időknek és századoknak, valamint mindennek, ami mulandó és halandó; nem döntheti meg semmi hatalom, mert hol van olyan hatalom, mely szembeszállhatna Istennel? A békesség országa lesz ez az ország, mert Isten Lelke a szeretet: s ahol a szeretet uralkodik, ott rend és béke van. És ezt a láthatatlan országot szemmelláthatóan és társadalmi alapon valósítja meg az Egyház, melyet Jézus azért alapított, hogy a századok folyamán fokozatosan egyesítse a világban a kiválasztott lelkeket, megörökítvén bennük az ő Lelkét, szavát és hatalmát.

De Isten országának eljövetele, Jézus elgondolásában, már nem volt többé csak zsidó kérdés, hanem az egész emberiség kérdésévé avatódott. Az Evangélium tehát, mely ezt a «jó újságot» hirdeti, mindnyájunk könyve; és, aki megvalósítja: nem csupán a zsidók Messiása, hanem az egész emberiség Megváltója. Az ő országa több, mint Izrael vallásának isteni és végleges átalakítása: ez maga a Vallás, teljes tökéletességében.

Jézussal a legszigorúbb értelemben vett új ország támad a földön — végtelen és örökké tartó uralom, mely legyőzi és tökéletesíti az anyagnak és az emberi gyarlóságnak valamennyi előző uralmát és, szétáradván Krisztusból, meghódít minden jóakaratú embert, minden fajt és minden civilizációt; ő lesz a szegények, szomorúak és alázatosak végső menedéke: mindeneké, akiket a földi világ elnyom — akik haladást, megújhodást várnak a jóságban és igazságban — akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot és szeretnék legyőzni a gonoszságot, de nincs elég erejük, hogy megfékezzék. Ez a többség, a tömeg, az emberiség zöme. A többiek — a boldogok és elégedettek, az erőszakosak, akik elnyomják a gyöngéket, a gőgösek, akik tetszelegnek korlátolt tudásukban, törvényességükben és üres bölcsességükben, a romlottak, akik kölcsönösen hízelegnek egymásnak és nem ismerik a Végtelen gyötrő vágyát: — ezek nem értik meg Isten országát, ahova nem is juthatnak be, hanem vég nélkül és reménytelenül fognak vergődni az örök sötétségben és szenvedésben.

*

Jézus életének galileai korszaka fölötte érdekelte Antipas Tetrárchiájának szegény zsidó lakosságát. Ami ott végbemegy, visszhangot fog kelteni az egész világon; az ott elhangzott szavakat ismételni fogják a földnek mind a négy sarkán; a Genezáreth partján megalapozott mű elterjed majd minden parton; a hegyen kihirdetett törvény nem lesz mulandó és szűk körre szabott, hanem egyetemes és örök törvénykönyv lesz, mely minden lelkiismereten uralkodik; a csodatételek jelentősége nagyobb lesz, mint betegeknek és nyomorgóknak egyszerű meggyógyítása: jelei lesznek a világot betöltő sebzett szívek, bénult lelkek és elvakult elmék láthatatlan gyógyulásának; az ott kiválasztott apostolokból fejlődik a hatalmas Egyház: Ők tovább élnek utódaikban a századok végtelen során, elárasztják a föld kerekségét és meghódítják Krisztus országának.

*

Hogy elvégezhesse küldetését, Jézusban megvolt Isten ereje, mely emberi formában bölcsesség, hatalom és jóság által nyilvánult benne. Bölcsessége világosságot árasztott, hatalma parancsolt az észnek és anyagnak, jósága pedig mindent magához vonzott. Semmi sem hiányzott Jézus beszédéből, ami nyomatékot és varázst adhatott szavainak.

Az evangéliumok, melyek sohase gondoltak arra, hogy védjék vagy dicsőítsék Krisztust, hangsúlyozzák működésének szinte csodás hatását. Tudósításukban állandóan ismétlődnek az ilyen megjegyzések: «Álmélkodának a seregek az ő tanításán»... Még azok is, akiket a farizeusok küldtek ki, hogy kikémleljék Jézus cselekedeteit, csodálkozva jelentették elüljáróiknak:

«Soha ember úgy nem beszélt, mint ez az ember!»...

Amit mi ékesenszólásnak mondunk — a nyilvános beszéd tehetsége — Jézusnál nem művészet, hanem a Lélek csodás adománya. Egyetlen egy apostol vagy próféta sem hasonlítható hozzá. Senkise ismerte úgy, mint ő, a rajongásig fokozott meggyőzés titkát; senkisem bírta a lelkeket oly gyorsan szilárdabb meggyőződésre, magasztosabb elhatározásokra, hősiesebb erényekre, nagyobb erőfeszítésekre és önzetlenebb szeretetre. Szavai igazi emelőrudak voltak, melyekkel kiforgatta sarkaiból a világot. Mindig és mindenkinek a megfelelő igazságot mondta. Hét hónapon át tartotta szavának varázsa alatt Galileának egész népét, mely rajongva követte mindenhová — távol a városoktól és falvaktól a pusztaságba — a Tibériás-tó partjaira és dombvidékére.

Az emberek beszéde gyakran üres, csak elcsépelt és tökéletlen igazságokat ismétel, melyeket a tudatlanság megnyirbál, a tévedés néha eltorzít és a szenvedély túloz. Ritkán éleszti a szellemesség lángja: ezért meddő és tehetetlen. A kevés élet, ami benne van, hamar elapad, mint a bukdácsoló gondolat és a bátortalan erény, amelyből merít. Még a leghangzatosabb és korában legnépszerűbb sem igen lép ki a nép köréből, melyhez szólt és alig éli túl századát; aztán meghal, mint a kényes magvak, melyek csak nagyon kevés és különös talajban csíráznak ki.

Jézus szavaiban, mikor egész lelkét kinyilatkoztatja, Isten gondolata és hatalma testesül meg, az ő beszéde a Lélek és az Élet. Mindig tökéletesen eredeti, csattanóan domborítja ki az alkalomszerű gondolatot: lesujt és vág, de szúr is, mint a kard, mert, mint ennek: kettős éle és hegye is van. Még, amikor néha a prófétákból idéz is, akkor sem szó szerint ismétel, hanem megfiatalítja az ódon formákat és, új értelmet adván nekik: kiegészíti és teljesebbé teszi a régi igéket. Ihlete az élő Isten Teljességéből fakad és beszédeiben az élő Isten Lelke szól. — «Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak» — merte hirdetni Jézus: és valóban, tündökölnek is az emberek lelkében, mint csillagok a sötét éjszakában.

Az emberiség úgy csodálja az ajkáról elhangzott aranymondásokat, mint az igazság tökéletes, ideális kijelentéseit. Milyen más imádság pótolhatná az övét és merészelne más szavakkal fordulni Istenhez, mint a «Mi Atyánk, Isten, ki vagy a mennyekben?»... Megadta valamennyi hősi erény szabatos meghatározását; a szeretetét: «Mit látod meg a szálkát atyádfia szemében, magad szemében pedig a gerendát nem veszed észre?»; elnéző jóságát a bűnösök iránt: «Aki közületek bűn nélkül vagyon, az vesse rá először a követ»; a megbocsátást kínzóink iránt: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek»; a vígasztalását, hogy erősek legyünk a fájdalomban: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve, én föltüdítlek titeket»... A boldogság tudományát alkotta meg ezekkel az igazságokkal, melyek még sohasem csaltak meg senkit, noha egyenes kihívásoknak látszanak az emberi bölcsességgel szemben... «Boldogok a szegények, a szelídek, a szomorkodók, akik az igazságot éhezik, a békességesek és az üldözöttek, mert övék a mennyeknek országa»...

*

Jézus szavának teremtő ereje van.

Az ember, mikor igazságot hirdet, csak kívánhatja a jót: de ereje nincs rá, hogy meg is teremthesse. Jézus meg is cselekedte a jót, amit hirdetett; úgy beszélt, mint akinek föltétlen és ellenállhatatlan hatalma van. Egyetlen szavával elűzte és leigázta a gonosz szellemeket, meggyógyította a betegeket, megszüntetett minden fájdalmat, a bénákat talpraállította, a vakoknak visszaadta látásukat, a süketeknek hallásukat, a halottakat föltámasztotta.

Hatalma volt a lelkek átalakítására is. Akik közeledtek hozzá és erős hittel kérték, bizonyosak lehettek benne, hogy Jézus meghallgatja őket. Ajka és kezei bőségesen osztották az áldást. Nemcsak néhány elszigetelt csodát művelt a Lélek, mely fölkente őt, hanem számtalant. A tanuságok cáfolhatatlanok. A csodatétel nem kivételes tünemény Jézus életében: rendes állapota ez, kifogyhatatlan jóságának állandó jele, amely mindannyiszor megnyilvánul, valahányszor bizalommal fordulnak hozzá a benne hívő szenvedők.

A csodatevő még jobban meggyőzött és lebilincselt, mint az evangélista. A nép mindenütt egyforma: Keleten éppen olyan, mint Nyugaton; a hatalom jobban megfogja, mint az értelem, a meglepő tények jobban, mint az ékes beszéd, a csodák jobban, mint a szavak. De ha ez a két jelenség együttesen mutatkozik, akkor ellenállhatatlan a hatás.

Nem járt még ember a földön — se Jézus előtt, sem utána — így fölruházva Isten kettős fegyverével. A prófétákban csak időnként villant föl fényességének egy-egy sugara és csak kivételes esetekben nyilatkozott meg általuk Isten végtelen hatalma. Jézusban azonban — mintha csak saját erénye és ereje lenne — állandó egyesülésben volt meg az örök igazság, mely megvilágosította és a végtelen hatalom, amelynek élet és

halál, természet és emberiség egyformán engedelmeskedtek.

Jézus népszerűségének további tényezője volt a jósága, szelídsége. Nem hízelgett a népnek, mint a csábító fondorkodók, mert szerette a népet. Minden tehetsége ezt a szeretetét szolgálja. Főgondja a szegények, a kisdedek, a szerencsétlenek és a megvetett bűnösök. Mily éles az ellentét közte és a farizeusok, az írástudók, a rend elüljárói, a papok, a nép vénei és mindazok közt, akik szabálynak, sőt erénynek tartják a csőcselék megvetését!

Jézusnak ez a kettős erénye egész valójából, minden szavából és cselekedetéből kisugárzott. Láttára mindenkinek emlékezetében felújultak Izaiás szavai Jehova szolgájáról: — «Íme, az én szolgám — mondja az Úr — fölemelem őt; az én választottam, lelkemnek kedve telik benne: az én lelkemet adtam rája és ítéletet fog hirdetni a nemzeteknek. Nem fog kiáltani, nem válogat személyt és nem hallják odakint az ő szavát. A repedező nádat nem töri össze és a füstölgő mécsbelet nem oltja ki: igazságban szolgáltat ítéletet... és szövetségül adom a népnek és világosságul a pogányoknak».

A legkiválóbb tehetséggel megáldott ember már ezzel a felsőbbségével is elbátortalanít: akarata ellenére is bizonyos tartózkodásra késztet. A hatalom elszigeteltséget szül, félnek tőle és kerülik, hogy ne kelljen tűrniük. Még azokat is elriasztja, akikhez hajlandósággal van és méltóztatik leereszkedni hozzájuk. Miután se bizalmat, se szeretetet nem bírnak kelteni: a hatalmasok és erősek beérik azzal, hogy a félelem és rettegés által uralkodjanak.

Jézus tehetségeinek kiegyensúlyozottsága, végtelen szelídsége és hatalma megigézi és magához vonzza a gyöngéket és szenvedőket, az elnyomottakat és boldogtalanokat — szóval a tömeget. Maga is szegénynek születvén, mint vértanuságra rendeltetett: a szenvedés dicsfényével övezett embereknek fenntartott varázserőt gyakorolja.

Fájdalommal teljes hivatása folyton szeme előtt lebeg, tudja és érzi, hogy kínszenvedés várja s ez a gondolat a szomorúság árnyékát veti egész lényére, de Isten és az emberek szeretete mindent legyőz benne: s a szomorúság, elvegyülve jóságával, csak még kifejezőbbé és vonzóbbá tette irgalmas szívét.

*

A galileai hithirdetés jellege határozottan népies. Jézus kezdetben a zsinagógákban prédikált, ahol minden szabbaton összegyülekezett a nép és így biztos volt abban, hogy nagy tömeg hallgatja. Nem követte Jánosnak, a pusztabeli prófétának példáját, aki magához hívta a népet: Jézus maga megy a néphez, megkeresi ott, ahol van: ez is az erő, a magabízás és a jóság jele.

Ha János, Isten országa közeledtének már puszta híradásával is fölrázta a zsidók lelkiismeretét: milyen hatást kelthetett Jézus, mikor kijelentette Galilea népének, hogy Isten országa valóban elérkezett?!... Ám ez az izgató újság nemsokára súlyos nehézségeket támasztott. Az első: magára a hirdetett királyság eszméjére vonatkozott, a második pedig Messiásra, ennek az országnak alapítójára. Jézus tanításában és személyében homlokegyenest ellenkezett minden a nép és a galileai írástudók előítéleteivel.

Politikai királyságot várnak: Jézus szellemi és lelki uralmat hirdet; remélik, hogy a mózesi törvény jut érvényre: Jézus a Lélek uralmát jósolja; földi hatalommal fölruházott Messiást óhajtanak: Jézus emberi, földi igények nélkül mutatkozik be, nincs más ereje, csak amit Atyjától kapott; bölcsessége csak az örök igazságot tanítja, hatalma csak a testet és lelket gyógyítja meg; arról álmodoznak, hogy Ábrahám népe és fajának ivadékai legyőzik mind a többi nemzeteket: Jézus pedig a Lélekben újjászületett emberek népéről és fajáról beszél; abban bizakodnak, hogy az Ábrahámtól származás és a mózesi törvény hűséges megtartása elegendő arra, hogy Istennek ebbe az új népébe fölvétessenek: Jézus pedig csak erkölcsi átalakulást követel, meg azt, hogy a szavában higyjenek.

Minden ellene volt. Jézusból hiányzott az a politikusokban gyakori szokás, hogy hízelegnek a közvéleménynek, hogy aztán annál jobban megnyergelhessék. Ő csak a gyöngeséget kíméli; elfátyolozván a nagyon magas igazságokat, melyeket a nép nem érthet meg: lassanként szoktatja, neveli az értelmet és szelíden tereli a világosság felé. De idelent, a földön még magának Istennek ereje sem kerülheti el az emberek ellenállását; Jézus is beleütközött ebbe és galileai apostolkodását balsikerrel kezdte...

Az evangéliumi írások nem jelölik meg tüzetesebben a városokat, falvakat és mezővárosokat, ahol megfordult Galileában, hirdetvén Isten országának üdvös újságát. Csak szent Lukács írja le részletesebben názáreti útját; élénk színekkel rajzolja a zsinagógai jelenetet, melynek során az első magyarázatot kapjuk Jézustól országának mibenléte felől.

Úgy látszik, hogy Jézus nem járt szülőföldjén, mióta elhagyta, hogy fölvegye Jánostól a keresztséget a Jordán vizében. Most viszont akarta látni, hogy megtérítse a várost, ahol ismeretlenül növekedett és galileai apostolkodásának első zsengéit neki akarta szentelni.

„VALA A ZSINAGÓGÁBAN EGY ELSZÁRADT KEZÜ EMBER ÉS JÉZUS MONDÁ NEKI:
NYUJTSD KI KEZEDET! ÉS KINYUJTÁ ÉS HELYREÁLLOTT ANNAK ÉPSÉGE"

(MÁTÉ: XII. 9–13.)

„LÁTVÁN PEDIG JÉZUS A SEREGET, FÖLMÉNE A HEGYRE ÉS, MIUTÁN LEÜLT . . .
MEGNYITVÁN SZÁJÁT, TANÍTÁ ŐKET"

(MÁTÉ : V. 1—48.)

Szabbat napján, szokása szerint, a zsinagógába megy: ugyanabba, mely annyiszor látta őt, amint, elvegyülve földiei közt, csöndben hallgatta az utolsó helyeken a törvény olvasását, a tudósok és a vének magyarázatát.

Az ismeretlen munkás most a «próféta» hírnevével jött vissza: a kíváncsiság ráirányított minden szemet. A kis város türelmetlenül várhatta, hogy bebizonyuljon mind az, amit róla beszélnek. A zsinagóga elüljárói valószínűleg rejtett gőggel néztek rá: a vidéki írástudók félműveltsége nem hangolta őket hajlandóságra, hogy kedvezően fogadják a tanulatlan munkás szavait, mivel nem járt iskolába, semmiféle jogcíme nem volt és nyiltan szakított az ő szokásaikkal.

A rendes imák és a törvény megfelelő szakaszainak fölolvasása után, Jézust tisztelték meg azzal, hogy fölolvasson valamelyik prófétából. Az elnök parancsára a «haszan» odavitte Jézusnak a szent tekercset, melyet kigöngyölve, Izaiás következő szakaszára akadt:

Az Úr lelke énrajtam, azért kent föl engem;
elküldött engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
hogy meggyógyítsam a töredelmes szívűeket,
hogy szabadulást hirdessek a foglyoknak
és látást a vakoknak;
hogy szabadon bocsássam a megtörteket,
hogy hirdessem az Úr kedvenc esztendejét
és a visszafizetés napját...

És, összehajtván a könyvet — írja szent Lukács — visszaadta a szolgának és leült. És mindenek szemei rajta függenek vala a zsinagógában. Ő pedig kezdé mondani nekik, hogy:

— *Ma teljesedett be ez az írás, füleitek hallatára...*

Jézus megmagyarázza a názáretieknek, hogy ő az, akire leszáll az Úr lelke és annak az isteni fölkenetésnek erejénél fogva ő a messiási küldött: Isten országának királya, aztán megmagyarázza ennek a királyságnak mivoltát, ahogy Izaiás próféta jövendölte.

Ebben a képben semmi sem volt, ami hízelegheteti volna a farizeusok közt és az iskolákban divatozó eszméknek. A vakbuzgó hazafiak és a törvényért rajongók nem látták benne közös ideáljukat. Képletes beszédében hiába keresnek célzást Izrael királyságának visszaállítására, se a nép fölszabadítására a római járomból, se a törvény diadalmas terjeszkedésére, amelyben a nép büszkesége hivalkodott; itt csak az Örökkévalónak végtelen szeretetéről és irgalmasságáról volt szó: hogy íme, ez teremti meg a várva várt Országot; nincsen szó másról, csak a szegényekről, alázatosakról, a bilincsben sínylődőkről és a börtönbe zárt rabokról, szomorúakról és siránkozókról: — ime, ezek az új királyság választottjai.

Ilyenek azonban mindenütt vannak az egész világon, akárcsak Izraelben; mert bárhol szenved az emberi lélek és roskadozik a bilincsekben, melyeket bűnei raktak rá: mindenütt ahhoz fordul és attól vár segedelmet, aki egyedül világosít és vígasztal, szabadít és békességet ad.

Kicsoda a jó újságnak ez a hírmondója: ki ez a vígasztaló és szabadító?... Az emberek közt nincs ilyen: kell, hogy Isten küldje és — hogy elvégezhesse küldetését — szükséges, hogy vele legyen Isten Lelke. Ez által a Lélek által uralkodik majd Isten és alapítja meg Királyságát, mely hivatva van, hogy betetőzze és megkoronázza a dolgok fejlődését.

Mily meghatott hangon, mily kenetteljesen, mily ékesen szólással beszélhetett Jézus az isteni szeretetről, a tőle megfosztott lélek szenvedéseiről, mily ujjongással mutathatott rá azoknak boldogságára, akik befogadják az üdvös hírt és föltétetik fejükre a korona, megkenetnek a béke illatos olajával, felölelik a vidámság palástját és úgy növekednek az igazságban, mint az egyenes fenyőszálfák!... A siker tesz bizonyságot erről; a csodálat és a helyeslés egyhangú volt.

Lecsillapulván azonban az első lelkesedés, sokakban magától támadt ugyanaz a kérdés: — Ha Jézus nyiltan vallja magáról, hogy ő a Messiás, milyen jogon merészli használni ezt a címet?... És megvetéssel hánytorgatták föl szegényes származását:

— Nemde, nem Józsefnek a fia ez? — kérdezték.

Az ellenkezés hangosabb lett; bizonyára megbotránkozva szorongatták, hogy feleljen: milyen jelekkel támogatja magas igényeit? Az elfogulatlan értelem nyugodtan marad, de az előítéletekben megrögzött szellemek nem fékezhetik magukat. Ebben az időben majdnem mindenütt féktelenkedett a zsidók közt a vakbuzgóság; jelekre vártak, azt követelték Jézustól is, hogy jelekkel bizonyítsa messiás-voltát. Jézus megtagadta ezt a názáretieknek, amint hogy mindig is megtagadta azoknak, akik — mint ezek is — azért követeltek tőle csodákat, mert nem hittek benne. Csodákat csak azoknak és azokért tett, akik hittek benne — de sohase azoknak, akik epésen, dölyfösen vitatkoztak vele. Ez kimagasló vonása egész életének: jellemző sajátossága magaviseletének.

— Nem művelt-e már csodákat Kafarnaumban, Júdeában és Jeruzsálemben? És nem volt-e joga, ezekre hivatkozni honfitársai előtt, akik megbotránkoztak azon, hogy József fia, mint Isten küldöttje áll elébük?!...

— Nyilvánvalóan azzal a közmondással torkoltok le — mondta nekik: — «Orvos, gyógyítsd meg önmagadat»... Amit másoknak cselekedtél, ismételd a tieidnek is. Mindazt, amit Kafarnaumban cselekedtél, tedd meg szülővárosodban is.

Jézus kérlelhetetlen marad. Semmivel sem lehet rá hatni, csak bizalommal és szeretettel; semmiféle fenyegetés nem zavarja, se követelés meg nem ingatja. Olyan, mint az Atya: ellenáll a kevélyeknek és erőszakosaknak, de szereti a szelídeket és alázatosakat.

— Bizony, bizony mondom nektek — felelte a názáretieknek — ti most más közmondásról tesztek tanuságot: hogy egy próféta sem kedves a maga hazájában. De Isten ahhoz küldi őket, akihez neki tetszik?... És fölvévén a történet fonalát, így folytatta:

— Lássátok, sok özvegy vala Illés napjaiban Izraelben, mikor bezárult az ég három évig és hat hónapig, úgy hogy nagy éhség lőn az egész földön; mégis: azok közül egyikhez sem küldetett Illés, hanem csak a szidonföldi Szareptába, az özvegy asszonyhoz. És sok poklos vala Izraelben Elizeus próféta idejében és azok közül senki sem tisztult meg, csak a szíriai Námán.

Jézus kemény igazságot sejtet ellenfeleivel. Ebben a példában érezteti velük, hogy Isten országa nincs hozzákapcsolva a próféta népéhez és ha ez a makacs nép nem fogadja be, akkor a Messiás a pogányokhoz küldetik — azokhoz az éhezőkhöz és poklosokhoz, akiket a szegény szareptai özvegy és a szíriai Námán jelképez.

Semmi sem sérthette meg kegyetlenebbül a farizeusok vallási gőgjét és ál-hazafiságát. Pedig Jézus tanítása nem különbözött attól, amit a próféták mondtak Isten országáról és a Messiásról. De, akiket a tévedés elvakított és a szenvedély vezet, nem akarnak mást látni, csak azt, ami legyezi szenvedélyüket és hízeleg tévedésüknek. Az igazság nem világosítja őket: meg se látják, csak vakítja őket; haragjuktól elragadtatva, csak az erőszak vezeti őket; átkozódnak és kiközösítenek, ölnek és megkőveznek.

Felbőszülve a próféta szavain, aki nem ítélte őket méltóknak, hogy tanui legyenek a jeleknek, vérig sértve amiatt, hogy a pogányokról és a szent népről beszélt, a názáretiek rátámadtak. Megsértve törvényüket, előzetes ítélet és tanácskozás nélkül kiűzték a zsinagógából, kitaszigálták városukból, mint kiközösítettet és, vakbuzgóságukban, le akarták lökni a hegy szirtfokáról.

Hogyan menekült ki Jézus ebből a forrongásból?... Az isteni erő védte. Az Evangélium azt mondja, hogy nyugodt és szelíd volt az őrjöngők között. Senkisem emel rá kezet, ketté válnak előtte és Jézus elmegy. Senkinek sincs hatalma rajta. A Lélek, mely eltölti, megóvja mindentől. Megy, ahová a Lélek vezeti: gyakran a felbőszült tömegen át, amely azonban mindig tehetetlen ellene, hacsak ő maga ki nem szolgáltatja nekik a testét.

Otthagyta Názáretet és bizonyára sírt is miatta; mert: ahogy semmiben sem telt nagyobb öröme, mint a bizalomban — éppen úgy — semmisem szomorította el jobban, mint a hitetlenség.

Az alázatosak és szelídek sorsa, hogy félreismerik és üldözik őket. Jézus a hegyeken át lemegy a tó partjára, átvág Kánán és az El-Batuf síkságon, aztán pedig Kafarnaum felé fordul.

II. FEJEZET.

Jézus Kafarnaumban.

A Genezáret tava drágaköve Galileának. Nem a mindig egyformán kék zafírhoz, hanem a folyton színt változtató opálhoz hasonlít a tükre. A hegyek gyönyörű szép keretbe foglalják. Nyugaton a Szafed szürke magaslatai, a Vadi-Hamman és a Korun-Hattin lépcsőzetes sziklabércei, az Arbel hegyormai és a Tibériás-hegyek; Keleten a gaulani magas fensíknak hullámosan lejtősödő zöld dombvidéke, mely itt-ott magas csúcsokba szökken; északon a Korazini halmok láncolata, melyen túl fehéren csillog a Hermon hófödte gerince. A végeláthatatlan, bezárt kör csak dél felé nyílik meg: a Jordán völgye ez, melyben a szent folyó kanyarog. A Beszkán és Adzslun ködbe vesző kékes hegytömegeitől határolt déli szemhatár fölött ezüstszürke az égboltozat.

A tűzhányók éppen úgy össze-vissza rázták, hányták ezeket a hegyeket és halmokat, mint a zordon hegyvidéket a Holt-tenger partjain. Mindenfelé, szerteszét hevernek a fekete bazalt-sziklák, ahogy a tűzhányók kilökték magukból. És mégis óriási az ellentét a Holt-tenger és Genezáret tava közt. A Holt-tenger irdatlan, vad szakadékban háborog: a Genezáret vize pedig szelíden fodrosodik a színpompás medencében. Mintha Isten haragja lebegne az egyik és szeretete a másik fölött: a Holt-tenger fölött komor, ijesztő elhagyatottság, a Genezáret tava körül pedig derült, mosolygó nyugalom.

Északtól dél felé, ahol egészen keskeny lesz, több, mint húsz kilométer hosszú a tó; nyugati partja óriási félkörben fogja körül a kis Medzsdel-hegységtől egészen a Khan-el-Minich hegyfokig; itt legszélesebb — három-négy kilométer — a szabálytalan tojásdad-forma tó.

Mikor visszatükröződik benne a fehér fényben tündöklő ég, maga a tó is épp oly vakítóan fehér, mint a hótakaró a Hermon gerincein. A szem ilyenkor nem látja, hogy hol végződik a víz és hol kezdődik a beleolvadó ég. A két part halmai, amint távolodnak, lassanként elmosódnak és színes körvonalaik is elködösödnek. A közel fekvők sötét ibolyaszínűek, a messzeségben már halványkékek. Este, napnyugta után, mintha elszunnyadna a tó is: csöndes fodortalan tükre szinte megdermed és megolvadt acélhoz hasonlít; messziről nézve egybeolvad a partokkal, melyekről keskeny, acélfényű csík választja el. A halmok sötétzöld alapszínén széles sávokban váltakozik a habos violaszínnek sokféle árnyalata. Időnként hűs szellő árad le a halmokról s ha kissé felfodrozza is a hullámokat, a tónak acéltükre azért nem változik — csak mintha fázósan megborzongana a tó. Amily mértékben hanyatlik a nap és fogy a fény, úgy veszti el színeit a tó is és lassanként violaszürke lesz, mint maga az ég. Mikor aztán feljönnek a csillagok és erősödik az esti szél, a hullámok halk loccsanással nyaldossák a partokat, csókolgatják a borostyánbokrokat s a náderdő zizegve hajladozik. A tó fölébred és mesél: a morajlása végtelen lágy és kedves. Azt mondják, hogy hajdan «Kinnerot» volt a neve, a régi zsidók hárfájáról («Kinnor»), amelynek édes hangját, úgy látszik, megtartotta.

Abban az időben, mikor Jézus hajókázott a vizein, húsz virágzó város állt a tó partjain. Karaván ok jártak-keltek a tóparti utakon, melyek Szaidából, Tirusból és Astrából a Hammar, El-Armud és El-Nasi völgyeken át — Damaskuszból, Gaulonitisből, Itureából, Trachonitiszból és Hauranból pedig a Zukeif és Zemmak völgyein át vezettek.

Ma már csak egymagában áll Tibériás város és körülötte két-három nyomoruságos fellah-falu. A többi — rom... Romok mindenfelé: nyers vagy faragott kövek dísztelen tömege, mely csak nevét tartotta meg a multból.

Ha leszáll az est, tüzek fénylenek a nyugati parton: a beduinok pásztortüzei, melyek körül ez a pusztázó nép kuporog, a gránátalma-cserjék alatt, a magas fűben. Karaván ok már nincsenek: csak a nomád törzsek tevéi cammognak át a pusztán, egész családjukkal, az asszonyok és gyermekek a begöngyölt sátrakon ülve.

Ide — ahogy Izaiás elnevezte: a «kiválasztott tenger» partjára — jön menedéket keresni a Názáretből kiüldözött Jézus.

*

A karaván utak mentén épült városok közt talán Kafarnaum volt a legélénkebb. A tónak északi végénél feküdt, a tó felé enyhén lejtődő halmok tövében. Házai lenyúltak egészen a partig. Kis öblök voltak a halászbárkák kikötői, mert a halászat fontos ipara volt a város lakóinak. Jeruzsálemben külön piacuk volt, ahol szárított halaikat árulták. Hogy mennyi lakosa volt, azt nehéz megállapítani; de, mivel határszéli városa volt a tetrárchiának, várfalak övezték, volt helyőrségi kaszárnyája, vám- és adóhivatala. Egyik centurio (százados) bőkezűségéből volt a városnak zsinagógája is.

A Jézus-korabeli városból csak föld alá temetett, formátlan romhalmazok maradtak. Ezek a romok körülbelül egy-egy kilométer hosszúságban és félkilométer szélességben födik a tó partját, a város tehát nem lehetett nagy. Ma már a nevét is elfeledték: ma Toll Ham a neve. Hiába járjuk be ezeket a dombokat, melyek sírokhoz hasonlítanak, vagy követjük a félig földbe süllyedt várfalakat: lehetetlen visszaképzelni a rombadőlt várost. Csak a zsinagógára ismerhetünk rá, még pusztulásában is nagyszerű romjairól. Megmérhetjük az épület nagyságát, megszámlálhatjuk négy oszlopsorát, melyek öt hajóra osztják belsejét. Megvan a nagykapu küszöbe, az ajtósarkok nyoma, megvannak a gerendák, az oszlopok talapzatai, a párkányok és az oszlopfejek lombfaragványai.

Valószínűleg ebben a zsinagógában tanított Jézus minden szabbaton, hosszú hónapokig. Egészen közel, a rom keleti falához támaszkodva, valamivel később épült templom romjai hevernek; kétségkívül az a templom állt itt, melyet, Konstantin császár idejében, egy József nevű megtért zsidó emelt Péter apostol házának helyén: ebben a házban lakott Jézus.

Századok és forradalmak viharzottak el Kafarnaum fölött, beteljesítve a próféta átkát, melylyel azért sujtotta, mert nem fogadta be az üdvösséget, melyet eljövetelekor szelíden fölkínált. Eltűnt a hitetlen város: de a tó, a természet, az égbolt nem változott. A halmok még ugyanazok, melyeken Jézus járt — egyedül vagy az övéivel — mikor imádkozni, vagy azért ment föl, hogy tanítsa a népet; ugyanezeken az ösvényeken járt, ugyanezektől a hullámveréstől fehérre mosott köveken pihent meg, ugyanezeken a partokon bolyongott, ugyanezeken ma is borostyánbokrok és agnus-castus-ligetek díszlenek. A szemhatár is ugyanaz: nyugatra, a Genezar zöld síkja felé, ime, a Vadgalambok völgye, meredek, vörőslő szikláival, melyeken át Názáretből jött — a Medzsdel-halmocska, rombadőlt tornyával, ahol hajdan talán Mária Magdolna lakott — kissé közelebb: Kafarnaum szomszédságában: Betszaida, legkedvesebb apos-

tolainak szülőfaluja; kelet felé Julias, magányos dombjaival, ahol először cselekedte meg a kenyérszaporítás csodáját, délen a tó part nélküli tükre a verőfényben úszó ég.

*

Nem tudjuk, hogy Jézus hogyan, milyen körülmények közt menekült Kafarnaumba. — Vele voltak-e anyja és családjának tagjai?... Megállt-e Kánában? Magával vitte-e néhány tanítványát?... Az Evangéliumok hallgatnak róla. A fontos az: hogy, kiüldözve Názáretből, Jézus lankadatlanul folytatta áldásos munkáját. Sőt éppen menekülése közben kezdte szorosabb kapcsokkal magához fűzni tanítványait, akik hivatva voltak, hogy együtt dolgozzanak vele.

Eddig nem voltak vele állandóan. Miután elkísérték Jeruzsálembe, hazamentek családjukhoz és folytatták rendes foglalkozásukat. Visszatérve a Purim-ünnepről, mialatt Jézus Názáretbe ment, a tanítványok elváltak tőle és mindegyik saját szülőfalujába indult.

A tó partjára érve, Betszaida tájékán — ahogy Lukács evangélista írja — nagy sereg tódult Jézushoz, hogy az Isten igéjét hallgassa; ő pedig, a Genezáreth tava mellett állván, meglátott a tó szélén két hajót, míg a halászok kiszállottak és mossák vala hálóikat. Bemenvén tehát egyik hajóba, mely Simoné (Péteré) volt, kérte őt, hogy vigye kissé beljebb a parttól és, leülvén, tanítá a hajócskából a sereget. Amint pedig megszűnt szólani, mondá Simonnak:

— Evezz a mélyre és vessétek ki hálóitokat halfogásra.

— Mester — felelte Simon — egész éjszaka fáradozván, semmit sem fogtunk; de a te szavadra kivetem a hálót.

És, miután ezt megtette, a halaknak oly bő sokaságát rekeszték be, hogy szakadozott tőlük a háló. Intettek tehát társaiknak a másik hajóba, hogy jöjjenek segítségükre. És megtöltek mind a két hajócskát, hogy csaknem elmerültek. Látván ezt Simon Péter, leborult Jézus térdeihez, mondván:

— Menj ki tőlem, Uram, mert bűnös ember vagyok!

Péternek lelke mélyéből fakadt ez a szózat: önkéntelen, őszinte és alázatos buzgó vallomás volt. Őt is, társait is, egyképpen ámulatba ejtette ez a csodálatos halfogás. Ott volt Zebedeus két fia: János és Jakab, akik Simon társai valának. És Jézus odafordult Simonhoz:

— Ne félj! — mondta neki: — ezentúl már embereket fogsz.

Péter fölkiáltása meghatotta. A magát méltatlannak valló ember megnövekszik Isten előtt. Péter, mikor elismerte bűnös voltát, hitet tett Mesterének szentsége mellett. Tulajdon semmiségének és Jézus nagyságának ez az átérzése megérdemelte, hogy Jézus beavassa őt magasztos hivatásába. Önmagában nem bízni: ez az apostolság első föltétele.

És onnan tovább menvén — írja az evangélista — látott két más testvért: Jakabot, Zebedeus fiát és testvérét, Jánost, amint atyjukkal, Zebedeussal, rendezgették hálóikat a hajóban; és hívta őket. Azok pedig, ott hagyván atyjukat, Zebedeust, a bérszolgákkal együtt a hajóban, követték őt.

Itt mutatkoznak Jézus nyilvános tevékenységének első körvonalai.

Abban az élő szervezetben, mely látható Egyháza lesz, legelsősorban tűnik föl az apostolkodás. Az embereknek ez a csoportosulása Jézus tanítása, törvénye és személye körül: íme, a munka, melyre meghívja tanítványait. Mikor először szólította föl őket a Jordán partjain, csak hívta, hogy kövessék: de nem mondta meg nekik, hogy hová vezeti őket. Most azonban föltárja előttük a magasztos hivatást, abban a megragadó jelképes beszédben, amit mindig nagyon szeretet használni:

— Emberek halászai lesztek...

Galilea kis tengere — a világ: és a négy betszaidai halász lesz élharcosa az apostolok légiójának, mely kiveti hálóját az emberiségre. A terv méretei szinte végtelenek; a munkások jelentéktelen porszemek, de Jézus mégis tettre hívja őket; és, ahogy Isten, kit Atyjának nevez, semmiből teremtette a világot: azonképpen ő is — semmivel menti, váltja meg. Így kell történnie, hogy az ember semmisége mellett kitűnjék Isten mindenhatósága.

Ezzel a négy tanítvánnyal érkezett Jézus Kafarnaumba.

Nem volt már ismeretlen a városban: járt már ott rövid ideig, mielőtt nyilvános életének első husvétjára Jeruzsálembe ment. Néhány hónappal ezután híressé lett, mert meggyógyította Heródes helytartó egyik tisztjének fiát. A próféták megjövendölték, hogy Isten világossága annak a tengernek partjain fog fényeskedni, ahol Kafarnaum áll, Zabulon és Neftali földjének határain.

Szabbat napja volt. Jézus a zsinagógába ment tanítványaival és beszélt. A hatás rendkívüli volt. Jézus nem törődött a mesterekkel, a farizeusokkal és az írástudókkal. Nem utánozta őket: nem hivatkozott a régiek tekintélyére, sem Hillel, sem Sammai iskolájára, hanem önmagát nyilatkoztatta ki és — mint abszolut tekintély — tulajdon személyére vonatkoztatta a próféták jövendőléseit. És oly nagy

volt ékesen szólásának meggyőző ereje, hogy — bár előadásának módja teljesen új és szokatlan volt — személyes varázsa meghódította a formának ezeket a rabszolgáit is.

Közben váratlan esemény történt, mely új tevékenységre serkentette Jézust és még jobban fokozta a nép álmélkodását.

Tisztátalan lélektől megszállt ember keveredett a nép közé és hirtelen, hangos szóval támadt Jézusra:

— Hagyj békén bennünket! Mi közünk hozzád, názáreti Jézus? Tudom, hogy ki vagy: az Istennek Szentje!

Jézus megfeddette a tisztátalan lelket:

— Némulj meg és menj ki ebből az emberből!

Az ördög földre vetette az embert és, hangos szóval kimenvén belőle, nem árthatott neki.

Félelemmel vegyes csodálkozás rendítette meg a népet. Megdöbbenve kérdezgették egymástól:

— Mi ez?... Hatalmi szóval parancsol még a tisztátalan lelkeknek is és azok engedelmeskednek neki?...

Ez volt az első eset, melyet az evangéliumi okmányok följegyeztek Jézusnak arról a természetfölötti hatalmáról, mellyel uralkodott a gonosz szellemeken, kik a világot háborgatják, némely embereket pedig látható módon megszállanak.

Amikor őt magát kísértette meg az ördög, saját személyére nézve ártalmatlanná tette: most azonban másokban is le akarja győzni ördögűző hatalmával. Az ily eseményeket sem elhallgatni, sem kisebbíteni nem szabad, de meg kell magyarázni őket, mert összefüggnek a rossznak, a gonosznak nagy kérdésével, amit evangéliumi értelemben nem foghatunk föl, ha Istennek reá vonatkozó tanítását nem ismerjük.

*

Egyetlen egy lény sem áll elszigetelve a dolgok végtelenségében: valamennyit láthatatlan láncok fűzik egymáshoz. Ezek a rejtélyes, benső és állandó kapcsolatok alkotják a világegyetem szerves, élő nagyságát. Az anyagon az az ismeretlen erő uralkodik, mely az átalakulásokat, változásokat, átcsoportulásokat és fejlődéseket végzi; a szellemek viszont Isten körül forognak, aki forrása és központja értelmi és szabad tevékenységünknek: egy részüket a szeretet köti oda és a fensőbb, örök akarat, melynek törvényeit végrehajtják, míg más részüket a lázadás messzire taszítja; a zürzavar és gyűlölet mélységeibe. A lélek helye az anyagi és szellemi világ között van: közbenső, átmeneti helyen, mert érintkezik az anyaggal, melyet éltet, de érintkezik Isten Lelkével is, mert tőle kapja közvetlen sugallatait.

Ez a közbenső, átmeneti hely az ember országa: az anyagi és szellemi világ érintkező pontja tehát az ember. Minden, ami van, visszhangzik benne. A lélekre egyformán hat az anyag és a szellem: egyesülhet az anyaggal, melyet átalakít, szervez, éltet és minden kisugárzásában részes, de ugyanakkor befogadhatja a szellem titokzatos hatását is, mert Isten Lelke reá szállhat, közölheti vele sugallatait, igazságát; és a teremtett lelkek — jók vagy gonoszak — rejtélyes rokonságba léphetnek vele, aszerint, amint a jó vagy rossz kerül túlsúlyra lelkiismeretünkben.

A testek, melyeknek mozgását a központi vonzóerő szabályozza és irányítja, közös rendszerbe — az anyagi világba — csoportosíthatók; ugyanígy foglalhatók közös, titokzatos szervezetbe a szellemek is, melyeknek mozgását szintén közös vonzóerő szabályozza és irányítja. Az anyagi világban nehézkedési törvény a neve a közös vonzóerőnek: a szellemi világban pedig a szeretet és akarat a közös vonzóerő.

Aki szem elől téveszti az anyagi és szellemi világnak ezt a hatalmas együttesét, megcsonkítja természetünket, félreismeri természetünk életének játékát, a tünemények nagyszerűségét, melyeknek természetünk a színhelye és félreismeri magának életünknek csodálatos rendeltetését is.

*

Jézus tanítása szerint a rossz nem csupán olyan emberi cselekedet, melynek szülő oka a rosszakarat és az átöröklés, alkalma pedig a testi gyarlóság és büntetése a testi betegségek és szenvedések, hanem az emberen kívül álló cselekedet, melynek eredete, végső okon, a szellemek felsőbb világában van. A rosszat, melynek az emberiség rabja, első sorban a szellemek sugalmazása okozza: annak eredménye, ami a szellemek láthatatlan világában történik. Az ember nemcsak szenvedélyeinek alávetett földi természet, önző és gőgös akarat, mely mindennél előbbre teszi magát, hanem alsóbbrendű szellem is, mely ki van szolgáltatva a nála hatalmasabb, gonosz és álnok szellemek befolyásának.

Jézus és apostolai világosan tanították, hogy van sátán és vannak démonok, akiknek hatalmuk, befolyásuk van az emberen. Jézus gyakran beszél a «kísértő»-ről: hol rágalmazónak, hol gonosznak, hol démonok fejedelmének, majd ellenségnek, Belzebubnak (Baal-Zebud filiszteus istenségről, akit a zsidók «ördögök fejedelmé»-nek hívtak), majd sátánnak és «ezen világ urá-

nak» nevezi. Erre céloz a hegyi beszédben, az Úr imájában, példabeszédeiben és számos vitatkozásaiban a farizeusokkal. Ez a «fegyveres, erős ember», akit ő megkötöz és kikerget, neki tulajdonítja a nagy bűnöket, a zsidók hitetlenségét, Júdás árulását, a pogányok vakságát, a kínzó betegségeket, az ördöngősséget és a gonosz lélek megszállását.

Hogy vannak gonosz szellemek — sőt hogy történelmi események láncolatában is szerepeltek — olyan hagyományos valóság, mellyel minden ősrégi fajnál lépten-nyomon találkozunk: a szémitáknál, árjáknál és a turáni népeknél, civilizációjuknak minden korszakában. Hagyományos öröksége, belerögzött ösztöne az emberi öntudatnak: könnyelmű hányavetiség tehát és gyermekes vakhit: csakis ostobaságot és tudatlanságot, hiszékenységet és csalárdságot látni benne.

Ezzel az általános bizonysággal szemben, amely felöleli az egész emberiséget — minden vallást és filozófiát, minden hagyományt és tanítást: a vallás, filozófia és tudomány legnagyobb szellemi vezéreit — csak három felekezetet találunk, melyek tagadnak, és pedig: a pogányoknál az epikureusokat és cinikusokat, a zsidóknál pedig a szadduceusokat. Ezekbe kapaszkodik a modern materialista kritika és pantheizmus, a mindent istenítő filozófia, továbbá az a bölcselet, amely ugyan elismeri, hogy van személyes Isten, de elszigeteli a földi világtól s azt tanítja, hogy az ember fejlődése rá van hagyva saját erejére, mintha Isten nem is volna: ami voltaképpen csak szépen kendőzött istentagadás, mert — noha megkerüli a nyilt és durva tagadást, hogy megnyugtassa az egyűgyűeket — végső következtetésben mégis odalyukad ki, ahová a kételkedés és a legnagyobb istentagadás.

Ennek a modern istentagadásnak, mely másfélszázadnál alig régibb, semmi komoly alapja nincs. Vakmerő állítások furfangjával dobták a világba — olyan állításokkal, melyek egyfelől eloszlatták titkos félelmünket a láthatatlantól, másfelől hízelegtek önérzetünknek, hogy lenézhetjük mások tévhitét és véleményét. — De bebizonyították-e valaha, hogy valóban nincsenek szellemek?... És, hogyha vannak: nincs-e hatalmuk, befolyásuk érzéseink, hajlamaink, képzelmünk, szenvedélyeink és álmaink világában? . . .

Az istentagadó tudomány — a materialista és pantheista bölcselet — fennhéjázó gőggel jelentette ki, hogy mindazok a rendkívüli események, melyekkel a történelem tele van — bűvészet, jóslás, varázslat, szellemidézés, elbűvölés, ördöngősség, ráolvasás, boszorkányság, lelkek megszállása — mind csak a tudatlanság, vagy képzelődés lázas álmai, vagy idegláz, hisztéria, alvajárás és hipnózis természetes tüneményei; de ezt sohasem bizonyították be. Semmiféle beteges idegállapottal nem lehet megmagyarázni a levegőben szabadon libegő testek tüneményét, aminek ellene mond a nehézkedés törvénye s éppen úgy érthetetlen az elrejtett tárgyak meglátása, az elkövetkezendő dolgok megjövendölése, a távolbalátás, a soha nem tanult idegen nyelvek ismerete, stb. Ezek mind olyan tények, amelyek nem tehetők meg nem történtté — egyszerű tagadással. Megvannak, tanukkal, okmányokkal igazoltan megtörténtek és dacolnak azzal a tudománnyal, mely nem fogadja el a kifogástalan tudományos módszerekkel dolgozó értelmes és józan férfiak tanuságtételét a rendkívüli esemény mellett. A szédelgésnek, babonának és hiszékenységnek kétségtelenül nagy része lehetett hasonló tünemények bemutatásában; de, ha a józan kritikától előírt legmagasabb mértékben gyakoroljuk is az ellenőrző kritikát — a kétségtelenül valónak és hitelesnek elismert esetek oly nagy tömege marad magyarázatlanul, hogy a szellemek világát csakis megrögzötten elfogult emberek tagadhatják. És a nyugodt külső alá bujt tagadás csak hiányosan leplezi a rettegést azoktól, akik a titokzatos és érthetetlen tüneményeket létrehozzák.

A pogányság története a sátáni munkálkodás szomorú nyilatkozása. A tévedések és a sötétség, melyek félrevezetik az értelmet és beszennyezik a lelkiismeretet, a szörnyű bűnök, melyek egész civilizációkat elnyelnek, a szenvedélyek, melyek állatisorba süllyesztik az embert és a földhöz szögezik, ahol csak fájdalmat és halált talál — elárulják a gonosz szellem: a föld fejedelmének szakadatlan munkáját. Tőle és angyalaitól származnak azok a lealázó, érzéki és gyilkos szertartások, melyek a pogány világ szétzüllésének eszközei voltak. A rejtélyes csábító, miután bűnös lázadásra bírta az első emberpárt, évszázadokon át folytatta munkáját s a gyilkosságnak és önzésnek, a gőgnek és érzékiségnek, az erőszaknak és csalfaságnak, a szolgaságnak és halálnak ez a romboló munkája egyre nagyobbodik, szerteárad az egész földön, végzetes körbe szorítja a népek sokaságát, fajokat és egész civilizációkat egyaránt. Igazi vízözön ez: — de hol van Noé szabadító bárkája?!...

Hogy az emberiséget megmentsük, nem elég, hogy előírjuk neki az erősítő gyógymódot, mely csillapítja szenvedélyeit, fölfrissíti és helyes útra tereli akaratát: szükséges, hogy megóvjuk és fölszabadítsuk: meg kell óvnunk a gonosz kísértéseitől és ki kell szabadítanunk a ránehezendő járomból. És melyik lesz ez az erő?

Bizonyos, hogy minden értelmes és szabad ember szavak segítségével kiöntheti, ami lelkében van és egész életének föltárásával, átadhatja lelke sugallatait azoknak, akik közelednek hozzá: ez a legnagyobb ajándék és legnagyobb hatalom, amit valaha teremtmény kapott; de mi hát ez a lélek?... korlátolt tevékenység, sötétséggel kevert világosság, rövid és gyarló akarat, gyatrán fékezett, zavaros szenvedélyek.

Ezért tehetetlen az ember arra, hogy újjáteremtse önmagát. Amidőn kiönti lelkét, tovább adja a rosszat is, amely emészti. Egyedül Isten Lelke — mivel fölötte áll a rossznak — végezheti el az ember megváltását. Mivel Isten Lelke a maga teljességével megvan Jézusban: Jézus az igazi, az egyetlen Megváltó.

Ez volt a Messiás egyik legnépszerűbb munkája. Igaz, hogy az előítéletek megnyírbálták és korlátozták, amint egyáltalában kisebbítették és eltorzították magát a messiási hőst is. Ebben a munkában csakis a választott népről és fajról volt szó; csak a zsidókról és nem általában az emberről: inkább a népről, mint az egyénről. Oly nagy volt ennek a rendkívüli fajnak az elzárkozóttsága, hogy az emberiség többi része elenyészett előtte s az egyént magát, mintha elnyelte volna a nemzet magasabbrendű egysége. A messiási üdvözülés és szabadulás kifejezéseknek csak a nép nemzeti és vallási függetlenségének szempontjából volt értelmük. Független és diadalmas nemzet: tisztelt és általánosan elismert szabad vallás — ez volt minden, amit akartak.

Jézus felfogása szöges ellentétben volt ezzel. Jóllehet, első sorban a zsidókhoz küldetett: tudta, hogy ő az egész emberiség Megváltója. Az embert és nem a zsidót akarja üdvözíteni és fölszabadítani; noha a zsidóknak nyilatkoztatta ki magát, azért az egész emberiséghez szólt: a szabad akaratú és öntudatos lényhez, az egyénhez, a lélekhez — szóval ahhoz, ami egyenlővé tesz Isten előtt minden embert az ég alatt. Ez az ő nagysága és egyetemes általánossága.

*

Az ember üdvözítésének munkájában tehát két elemmel van dolgunk: az egyik negatív — szabadulás a gonosz lélektől, akinek működése és eszközei rendesen a hatalmának engedelmeskedő világban, iránytalanul tévelygő, gyarló akaratunkban és rendetlen szenvedélyeinkben nyilvánulnak — s a másik pozitív: Isten Lelkének, vagyis a jónak reánk háramlása. Ez a lélek, mikor beleáramlik az ember lelkének legbelsejébe, megvilágítja és vonzza azt, erősíti az akaratát, elcsitítja ösztöneit, megszilárdítja az egész embert az igazságban és erényben, a rend és nyugalom egyensúlyában. Itt a földön a szenvedésnek és halálnak alávetett testben rejtőzik, de föltámad és kitör majd azon a napon, amikor mint halhatatlanok, átalakulva és megdicsőülve jelenünk meg magának Istennek életében, elmerülve — de nem beleolvadva — az ő világosságában, szeretetében és szépségében.

A szabadítónak és megváltónak ezt a föladatát nem foghatták föl a szónak legmélyebb, legtitkosabb, természetfölötti értelmében — amit, természetesen, el is hanyagoltak — azok a történetírók, akik meghamisítva az okmányokat, a materalista, mindent-istenítő, kételkedő és okoskodó kritika szája íze szerint akarják magyarázni Jézus életét.

*

A Jézustól meggyógyított ördöngősök, maguk a démonok és sátán, a démonok fejedelme — akiknek lényeges szerepük van Krisztus történetében, úgy hogy szereplésüket nem mellőzhetjük az Evangéliumok megcsonkítása és elferdítése nélkül — nagy kritikai vitákra adtak alkalmat. Az Evangélium tele van olyan dolgokkal, melyek megzavarják, tévedésbe ejtik, sőt hitetlenségre csábítják az értelmet. Nem az ördöngős dolgok a leghihetetlenebbek — bár némely modern filozófia megütközik rajtuk, mert a démon-hitben csak babonát, az ördöngősökben csak betegeket lát — de mivel Jézus hitt a démonokban, sőt ki is űzte őket a megszállottakból: a legújabb kritikusok nem átallották azzal vádolni Jézust, hogy osztotta hazájának és korának babonáit. Azt hitte — mondják — hogy démonokat űzött ki, amelyek pedig csak szegény őrültek beteges képzelődésében éltek, holott egyszerűen csak lecsillapította, megnyugtatta őket.

Sértő következtetés ez éppen Jézusra, aki soha, semmiben nem érezte vagy fogadta el a téves előítéleteket, melyek elhomályosítják a tiszta értelmet: de különben is teljesen önkényes föltevés, mert soha semmiféle filozófia nem bizonyította be, hogy az ördöngősség csak egyszerű elmebaj. Aki tehát babonával vádolja Krisztust, mindenek előtt be kell, hogy bizonyítsa, hogy a démonok — akikben Krisztus hitt s akiket kiűzött a megszállottakból — csak a zsidó fantázia agyrémei voltak.

Néhány kritikusnak nyugodt, bár néha sértő állítását — melyek az általános hittel ellenkeznek — egyszerűen mellőzhetjük.

Némelyek, meg akarván menteni Krisztus bölcsességét a hajótöréstől, melybe a démonokat tagadó elmélet sodorta, a megalkuvásra gondoltak. Azt mondják: Jézus nem hitt se sátánban, sem a gonosz angyalok légióban; ha mégis beszél róluk és úgy tesz, mintha kiűzné őket: csak alkalmazkodik a nép babonáihoz és felfogásá-

hoz. Ez nagyon rossz kibúvó: Jézus bölcsességét akarván védeni, föláldozzák őszinteségét, egyszerű, nyilt és egyenes jellemét — pedig semmi sincs nyiltabb ellentétben Jézus egész életével. Lehetetlen jobban félreismerni, csökkenteni és lealacsonyítani ennek a nevezetes tüneménynek nagy fontosságát.

Tagadni a démont; annyi, mint tagadni a rossznak természetfölötti eredetét; tagadni állandó működését az emberek közt: annyi, mint tagadni romlottságunknak legfőbb okát; tagadni, hogy Jézus visszaadta a gonosz lélektől megszállt embernek testi és lelki épségét: annyi, mint tagadni a Megváltó isteni hatalmának egyik fontos nyilvánulását.

Ezek a tévedések végzetesek, mert Jézusnak és a messiási megváltásnak tagadására vezethetnek.

•

Ha mélyebben elmerülünk a szentek lelki életének vizsgálatába, ahogy ezek a hősies lelkek iparkodtak Krisztus nyomdokaiba lépni és szellemét követni: láthatjuk szakadatlan küzdelmüket — nemcsak érzékeik és az önzés ellen, hanem a gonosz lélek ellen is, akinek támadásai szüntelen háborgatják, bár le nem győzhetik.

Az emberek nagy része csak a sátán műveit ismeri. A gonosz szellemnek, hogy elcsábítsa az embert, elég rábocsátania a szenvedélyek viharát, az önzés csábító szavait és a nagyravágyó büszkeség kapzsiságát. A szenteknek fönntartott hivatás, hogy — követve Jézus példáját — küzdjenek a gonosz lélek sötét hatalma ellen, mert ezek a gonosz lelkek kezdete óta uralkodnak a világon.

Ime, az a magasabb lélektan, mely az Evangélium élő magyarázata, amelyet azonban az alant járó kritika meg nem érthet. A szentek országa ez, amely be van zárva előtte; hiába tagadja fölfuvalkodott gőgjében: tagadása mit sem változtat a dolgon; a szentek élnek és betöltik a történelmet: őket kell vizsgálnunk és tanulmányoznunk, hogy rájöjjünk arra, amit az ember-állat korlátolt tudása még csak nem is gyanít.

Az istentagadás és végzethívás minden rendszere meghamisítja vagy lerontja a rossznak valódi ismeretét: képtelen tehát felfogni és megérteni azt, aki egyedül áhította magát büntetlennek, kijelentve, hogy le tudja győzni a gonoszt. Aki behódol ezeknek a rendszereknek, soha többé nem tudja megsajnálni a bűneinek terhe alatt görnyedő embert, nem hallja meg már a lihegő emberi mellekből fölszakadó kesergő nyögést, se az általános megváltásban nem hisz, nem reménykedik. A Megváltó lelkét nem fogja soha megérteni. Amíg olvassa az Evangéliumot, tetszeni fognak neki Jézus tanításai, erkölcsi szabályai — ez lesz minden, amit megért s amiben a moralisták távolról hasonlítanak is Jézushoz — de nem érti, mert nem leli meg azt, amivel Jézus mind a többi mesterek fölé emelkedik és uralkodik valamennyi fölött. Hirdetni a jót: ezt minden bölcs megteheti; parancsolni a lelkeknek: ez már túlmegy az ember hatalmán; pedig csakis ezen az áron lehet valóban megmenteni és fölszabadítani az embert. Jézusnak megvolt ez a hatalma: ő fölemeli a lelket, szava elűzi a gonosz szellemet, mely zsarnokoskodik a lelken, legyőzi, elnémítja a gonosz sugallatait, visszaveri támadásait és a világossággal együtt átszármaztatja a hívőnek azt a lelki erőt is, mely a hívő akaratát egyesíti Isten akaratával.

Ime, a tények, melyekről az Evangélium tanuskodik. Elhanyagolni ezeket, annyi, mint megfosztani Jézust legeredetibb vonásaitól — annyi, mint lealacsonyítani őt akármelyik görög vagy római bölcsész vagy zsidó rabbi színvonalára. Hogy elhárítsuk ezt a Jézus nagyságát sértő föltevést — és hogy lássuk, mennyivel múlta fölül korát ebben is, mint minden másban: elég, ha rövid visszapillantást vetünk az első századbeli zsidók ördöngős tudományára és babonás szokásaira.

•

A szellemek, angyalok és démonok — a zsidók hite szerint az embernél magasabbrendű lények — közvetítők Isten és az emberek közt. Ez a hit állítólag Káldeából és Perzsiából származott s a babilóniai fogság idejében került a zsidók vallásába.

A történelem tanusága rácáfol erre az állításra. Izrael vallásának legrégibb okmányai már beszélnek az angyalokról. Hágárt angyal vígasztalja a pusztában — angyal pusztítja el Szodomát és menti meg Lótot — az alvó Jákob angyalokat lát álmában, amint föl- és lemennek az égbe nyúló titokzatos létrán.

A Mózes öt könyve után következő írások legnagyobb része is tele van hasonló vonatkozásokkal, melyek felsőbb rendű szellemekről s ezeknek végtelen sokaságáról beszélnek. Bármily fejlődésen vagy átalakuláson ment is át a történelem során: a pátriárkák hite tiszta maradt: a hit a szellemekben lényegileg soha nem változott s ha költői fátyolba öltözött is, az eredeti dogmából sohasem lett mese vagy legenda a népies babonák hatása alatt.

Maguk a száműzetés előtt írt könyvek is gyakran és sokféle alakban a költői ihlet legmelegebb színeivel festik az angyalokat: a kerubim tüzes karddal őrzi a Paradicsom kapuit — Mikeás látomásában egész angyalsereg veszi

„MEGKÖNYÖRÜLVÉN AZ ÖZVEGY ANYÁN AZ ÚR, ILLETÉ A KOPORSÓT ÉS MONDÁ:
IFJÚ! MONDOM NEKED, KELJ FÖL. ÉS FÖLÜLE A HALOTT ÉS BESZÉLNI KEZDE"
(LUKÁCS: VII. 11—16.)

„EGY BŰNÖS ASSZONY KENETET HOZA ALABÁSTROM-EDÉNYBEN, ELKEZDÉ KÖNNYEIVEL ÁZTATNI (JÉZUS) LÁBAIT,
MEGTÖRLÉ FEJÉNEK HAJÁVAL ÉS CSÓKOLGATÁ! . . ."

(LUKÁCS: VII. 37. ÉS KÖV.)

körül Isten trónját — a Sátán részt vesz Isten fiainak gyülekezetében és alkudozik Jehovával Jób megkísértéséről.

A zsidók hite a démonokban, angyalokban, szellemekben általános és népszerű volt. Csak a szadduceusok nem hittek bennük: Ők voltak a zsidó nép epikureusai. A zsidó nép többsége azonban nemcsak a démonok létezésében hitt, hanem abban is, hogy beleavatkozhatnak az emberek életébe és dolgaiba. Szerintük számos bajnak és betegségnek okozói a démonok voltak. Gonosz avagy tisztátalan lelkeknek nevezték őket: s különösen «tisztátalanok» voltak azok, kik a sírokhoz és egyéb tisztátalan helyekre vezették és csábították a beteget. Az ilyen emberekről azt mondták, hogy gonosz vagy tisztátalan szellem lakozik bennük.

A megszállottságot — vagyis ördöngősséget — nem szabad összetéveszteni semmiféle testi betegséggel. Ez nem szervi hiba, nem fizikai baj vagy rendellenesség, nem is kényszerképzet, sem elmebaj, vagy a neurózis valamely fajtája, — ahogy a modern liberális kritika állítja — hanem a léleknek sajátos, rendellenes állapota: lélektani zavar.

A démon jelenléte valakiben nem szívja magába, nem semmisíti meg az illetőnek személyiségét: az «én» sérthetetlen és nem pusztítható el. Maga Isten, aki mindent megsemmisíthet — mint ahogy mindent teremtett — nem pusztít, de nem is akar elpusztítani semmit. A hatalmába került szerencsétlenben a leghevesebb sátáni erőszakosság sem hat egyébre, mint alacsonyabb rendű érzékeire és képzelmére: szabad akaratát ugyan megkötheti ideiglenesen, de csak akkor lesz az ördögé, ha önként áll a szolgálatába.

Az ördöngős tehát martaléka a gonosz szellemnek, aki uralkodik rajta, fölfüggeszti vagy megbénítja szabad akaratát, megfosztja testének és tagjainak szabad használatától: ő beszél áldozata száján át és megzavarja érzékeit. A rendellenességeknek, melyek lépten-nyomon nyilvánulnak nála, nem az agy vagy egyéb szervek betegsége az oka, hanem a rajta zsarnokoskodó magasabb akarat erőszakos és zavaró hatása. A rendellenes állapot nem ok, hanem okozat: az ördöngős gyógyulása tehát nem várható orvostól — csak másik szellem erkölcsi beavatkozása hozhatja meg azt.

Igaz, hogy a megszállottságot rendesen más betegségek is kísérik. Egyes érzékek gyakran megbénulnak, az ördöngős néha se nem lát, se nem hall, görcsök és nyavalyatörések kínozzák. De semmisem jogosít föl arra, hogy összetévesszük ezeket a betegségeket az ördöngősséggel. Ha nagyon figyelmesen tanulmányozzuk a szöveget, mindössze annyit mondhatunk, hogy a megszállott szervi életében mutatkozó zavarok és rendellenességek valószínűleg az őt kínzó gonosz lélek erőszakosságának tulajdonítandók. A lélek és a test egyesülése ugyanis oly szoros, hogy a testi szervezet zavarai éppen úgy okoznak lelki zavarokat, mint a lélek zavarai is okozhatnak testi betegségeket.

Az ördöngősség és megszállottság hitével összekeveredett a mindenféle babona és a mágia — vagyis a különféle varázslatok, bűvészkedések mesterkedései. Ezeknek mindig nagy szerepük és hitelük volt a zsidóknál. Nagyon fontosnak tartották az álmokat — különböző fogásaik is voltak az álmok előidézésére — és külön tudomány volt náluk az álomfejtés. Némelyeknek ez volt az élethivatásuk: s ennek a foglalkozásnak nagy becsülete volt; a babilóniai talmud szerint csak Jeruzsálemben magában huszonnégy ilyen álomfejtő működött. Talán egyetlen egy nemzet sem tartotta oly nagy becsben a művészi formulákat, az amuletteket, az ördögűzés és a ráolvasás tudományát.

A betegek nyakukban viselték az amuletteket, fájdalmaik csillapítására vagy álmatlanság ellen különböző bűvész-formulákat olvastattak föl. Ilyen formulájuk rengeteg sok volt: minden bajra, nyavalyára más és más: veszett kutyák ellen, vagy démonok, vakság stb. ellen, amire éppen kellett. Gyakorolták a megigézést, a rontást, a ráolvasást és a jóslást; a Szanhedrin tagjaitól megkövetelték az «égforgás» tudományát (a csillagjóslást), a jártasságot a bűvészetben és a varázslásban, hogy ítélni, jósolni tudjon mindezekből; bűvészeikről rengeteg csodás dolgot tudtak és, ha túlzott mesékkel bővítették is ki ezeket a történeteket, bizonyos, hogy volt bennük pozitív alap és igazság is.

Maga az ördögűzés nagyon tisztelt hivatás volt. A legjámborabb rabbik is foglalkoztak ördögűzéssel s némelyiknek igen nagy híre volt.

Legközönségesebb formulájuk a megigézés volt: ennek számos formáját megőrizte a talmud. Mielőtt a rabbi elmondta, nehány csepp olajat öntött a beteg fejére. Leghiresebb bűvészkönyvük — Josephus Flavius szerint — a «Szefer Refizot» volt, melyet a hagyomány magának Salamon királynak tulajdonított. A leghatásosabb talizmán pedig a «Baarasz» nevű szent gyökér. A színe lángvörös, nagyon ritkán található, de az érintése mindig csodás hatású: a démon nem bírt neki ellentállni.

Az ördögűzés tehát épp oly gyakori volt, mint a megszállottság.

Milyen jelekről ismerték föl az ördöngősöket azokban az időkben?... Erre a kérdésre nem tudunk felelni, mert sehol sincs rá adat

a régi írásokban. — Miért volt oly tömérdek ördöngős éppen Jézus idejében: s miért fogyott le a számuk, sőt miért tűntek el később majdnem teljesen?... Még rejtélyesebb kérdések, amelyekre szintén nincs felelet.

A lelkek lázas forrongása, a nép elkeseredett izgalma, hogy elveszni látja függetlenségét, a vallásba vetett reménységek kétségbeejtő feszültsége, a válságos idő, mikor még kirobbanással fenyegettek a legféktelenebb szenvedélyek: bizonyára ezek voltak az anyagi és lélektani okok. A valódi okok azonban magasabban vannak rajtunk kívül, mint hogy megérthessük: ehhez nemcsak azokat a törvényeket kellene ismernünk, melyek a lelkek világát a szellemek világához fűzik, hanem bele kellene látnunk magának Istennek terveibe és szándékaiba is.

*

Mikor Isten Lelke az emberiség valamely részében megnyilatkozik a földön, a gonosz szellem azonnal talpra áll és megsokszorozza támadásait, hogy megakadályozza a Lélek munkáját. A történelem törvénye, hogy: a legszentebb emberek, harcolván a gonosz ellen, közvetve leghevesebb támadásokra ingerlik azt. Jézus eljövetele pedig Isten Szentjének a földre szállása volt — a Szentlélek személyes közbelépése istenségének teljességében — magára kellett tehát zúdítania a gonosz szellemek légióinak legborzasztóbb támadásait.

Minden esetre figyelemre méltó, hogy szinte legyőzhetetlen erőtől hajtva, mind Jézus felé fordulnak az ördöngősök, akiknek csodálatos gyógyulását az Evangélium följegyzi. A szellem, aki a megszállott ember szájával beszél, sohase mulasztja el: hangoztatni annak messiási küldetését, akinek végtelen hatalmától retteg. Fölvetődik a kérdés, hogy miért? A felelet: — ez is harci eszköz a próféta ellen. Mikor a gonosz szellem Isten Szentjének, Dávid Fiának és végül Messiásnak nevezi Jézust, téves eszméket ébreszt a népben, melynek szunnyadó öntudatában egészen más fogalmak kapcsolódnak ezekhez a jelzőkhöz, úgy hogy a gonosz szellem alig találhatott volna alkalmasabb fegyvert a messiási küldetés elgáncsolására. Jézus hallgatást parancsol az ellene fenekedő szellemnek — nem annyira azért, mert útálja a képmutató és álnok célzatú tanuságtételt küldetése mellett, mint inkább azért, mert bölcsessége hallgatást tanácsol rendeltetése felől.

Mint föltétlen ura — kiűzi a gonosz szellemet; ura lévén a léleknek és a testnek is: a lelket átalakítja, a testet rendbehozza; a testet csak azért gyógyítja meg, hogy megmenthesse a lelket; a lelket nem mentheti meg, ha föl nem szabadítja a gonosz rabságából — ez pedig csak úgy történhetik, hogy közli vele Isten Lelkét. A megszállottak gyógyítása csak részlete Jézus isteni gyógykezelésének — de megváltó munkásságának éppen ezek az esetek a legkifejezőbb tüneményei.

*

A Kafarnaumi ördöngős meggyógyításában nem maga a gyógyulás ejtette bámulatba a zsinagógában összegyűlt zsidókat, hanem a körülmények, amelyeknek keretében történt. Valószínű, hogy nem most láttak először sikeres ördögűzést: a gyógyulás azonban mindig az imák erejének, a szent formuláknak, a megigézésnek és varázslásnak, továbbá az ördögűzők gyakorlati ügyességének, legnagyobb mértékben pedig a gonosz szellem engedékenységének az eredménye volt. Jézus azonban nem folyamodott semmiféle külső, idegen erőhöz, csak egyetlen egy szót mondott: parancsolt és a tisztátalan lélek legyőzve, megfékezve kitakarodik a megszállt emberből.

Az esetnek nagy híre kelt az egész országban. A hegyvidék és a tópart falvainak lakosságát lázas izgalomba hozta az eset.

Jézus négy tanítványával ment el a zsinagógából és egyenesen Simon és András szomszédos házába ment. Simon anyósa lázas betegen, ágyban feküdt. Tanítványai már beszéltek róla Jézusnak, aki most «hozzá menvén fölemelte őt kezénél fogva, mire rögtön elhagyta őt a forró láz és szolgála nekik»...

Egyre növekvő izgalommal tárgyalta a kis város lakossága mind a két esetet. Estére kelve, mikor naplementével vége volt a szabbatnak, mind oda vitték betegeiket és az ördöngősöket Jézushoz. Oda gyülekeztek a ház elé és Jézus nagyon sok beteget meggyógyított egyszerű kézrátétellel. És kiűzött sok ördögöt is, akik megszólították, mondván: «Te vagy az Isten Fia», de Jézus rendre utasította és «nem hagyá őket szólani» — hogy ő a Krisztus.

Másnap már kora hajnalban fölkelt és egyedül ment magányos helyre, imádkozni. Péter és akik vele voltak, távolról követték. A nép ismét tömegesen jött és kereste. A tanítványok utána mentek és jelentették:

— Mester, mindnyájan keresnek téged.

Felelvén pedig Jézus, mondá nekik:

— Menjünk a szomszédos falvakba és városokba, hogy ott is prédikáljak, mert azért jöttem...

*

Ez az egyszerű leírás, ahogy az Evangéliumokban olvasható, hű képe annak, ahogy Jézus Galileában töltötte napjait. Első dolga volt az

imádság. Napkelte előtt, amikor még mindnyájan aludtak, fölkelt, kiment a házból, sőt a faluból is és csöndes, magányos helyen, távol az emberektől, titokban kereste föl Atyját, hogy hozzá forduljon.

A palesztinai természet mélységesen nyugalmas. A falu és a város tele van zajjal, de a mező csöndes. Mihelyt elmaradnak az utolsó házak, a puszta némasága fogad bennünket. Még az a tompa nesz sem hallható, amit a tenger morajlása és a lombos erdő suttogása okoz. Néhány elhaló kiáltás, távoli madárcsicsergés, lónyerítés, kukorékolás vagy kutyaugatás minden, ami fölveri a temetői csöndet; éjjel a sakál üvöltése és nagy ritkán egy-egy emberi hang. De ez az elszigetelt nesz elvész a néma csendben, mely megüli Palesztina hegyeit-völgyeit és csak növeli a mélabús hangulatot...

A tanítványok imába merülve találták a Mestert, mikor utána mentek. Akkor kezdődött a napi munka. Visszamentek a faluba, egyenesen a zsinagógába, a gyülekezés órájában. Jézus hirdette Isten országát és magával ragadta a hallgatására összegyűlt népet.

A házat, ahol vendégszerető szállást talált, csakhamar elözönlötte a nép. A falu betegeit mind odavitték a prófétához, aki egyetlen szavával, tekintetével, vagy kezének rátételével meggyógyította őket. Minden oldalról körülfogták és oly nagy volt a tolongás, a sokadalom, hogy evésre sem maradt ideje.

Némelykor visszament a tó partjára és beült Péternek valamelyik ladikjába. A tömeg letelepedett a tó partján és némán figyelt a Mester igéire, aki a csónakból prédikált.

Napnyugtával hazament szállására és késő éjszakáig megint megostromolta a tömeg. A vakok és bénák, némák és süketek, a nehézkórosok és őrültek, a holdkórosok és megszállottak, a szenvedő és nyomorék emberek minden fajtája ott nyüzsgött körülötte. Soha nem látott még emberfia annyi nyomorúságot maga körül; soha senki nem gyógyított meg nála többet — se nem érezte nála jobban a jótékonyság boldog örömét.

Jósága és részvéte kimeríthetetlen volt; gyakran mondogatta: «Sokkal nagyobb boldogság — adni, mint kapni»... Napjai úgy hajladoztak a szent cselekedetek súlya alatt, mint a fa, érett gyümölcseinek terhétől. Gyakran meghívták, hogy közelről tisztelhessék és közvetlenül hallgathassák szavát. Mindig vallásos beszédjét tele szőtte eleven, meglepő képekkel, váratlan fordulatokkal. A jóakaratú, őszinte lelkek újjászülettek szavának hallatára; az álnokok megzavarodtak, mert Jézus leálcázta őket.

Éjjel, amikor már mind visszavonultak és aludtak... Jézus még sokáig virrasztott és gyakran egész éjszakán át elmélkedett és imádkozott. Apostolkodásának fáradalmai éltették: a teste éppen úgy, mint a lelke mennyei Atyjának szívén pihent.

Ilyen volt Jézus galileai élete ezekben a napokban, melyek mintha Isten országának tavaszt hirdető napjai lettek volna!...

III. FEJEZET.

A bélpoklos gyógyítása. A farizeusok ellenségeskedése Galileában.

Jézus utazása rövid ideig tartott Kafarnaum környékén. Néhány nap mulva ismét a városban találjuk. Tevékenysége határtalan; két hónap alatt széltében-hosszában hirdette az Evangéliumot Galileában és a Dekapolisban, elment Szidon és Tirus határáig, sőt járt Fülöp-Caesareában is. Bizonyos, hogy már ezen az első kiránduláson meglátogatta Betszaidát és Korazimot.

Betszaida, ahol Péter született, kis halászfalu volt. A tó északnyugati partján feküdt, kis öböl mellett, a Gennezar-síkság s a déli szél ellen védett, pompás kikötője volt. A szép és üde Ain-Tin forrás a falu végében fakadt. A Földközi-tengertől Damaskusba vezető út hosszában szelte át és rajta túl kétfelé ágazott. Egyik ága a tó partján ment tovább és háromnegyed órai gyaloglás után Kafarnaumba érkezett, a másik út pedig a Szafed-hegység szorosaiba vitt. Ahol az út elágazik, még most is áll a régi erőd, melyet azért emeltek, hogy megvédje a karavánokat a rablók ellen a szorosok bejáratánál, ahol a támadás könnyű volt. A régi Betszaidából csak alaktalan romok maradtak, néhány faldarab, elpusztíthatatlan cementvakolattal. Az eke végigszántja a romokat, a kövek közt, de a lusta fellahnak eszébe se jut, hogy eltakarítsa ekéjének útjából a kődarabokat.

Korazim két mérföldnyire volt észak felé a tó partján épült Kafarnaumtól. A sziklaszoros alján, amelynek ormán állt, nyári zivatarok után féktelen hegyipatak tombol. A sziklák kopárok köröskörül; a fákat mind kivágták, a fekete bazalt-szirtek miatt zordon, vulkánikus képe van az egész vidéknek. A szemhatár zárt mindenfelől, csak szűk résen látszik a tónak kék szöglete, mint egyetlen derengő sugár az elátkozott földön.

A több, mint másfélezer év óta elpusztult város omladékai össze-vissza hevernek. Korazimnak valószínűleg volt helyőrsége; hatalmas to-

ronynak a romjai bizonyítják ezt: itt lehetett az erődített kaszárnya. Volt zsinagógája is, eléggé tágas és nagyméretű; ablakpárkányok, oszlopfejek, monolit-talapzatok és bazalt-törmelékek fekszenek egymás hegyén-hátán ezen a helyen, ahol Jézus bizonyára gyakran prédikált.

Néhány lépéssel odább százados pálmaóriás terjeszti szét hatalmas lombsátorát, melynek árnyékában egész beduin-törzs is kényelmesen letáborozhatna; furcsa ellentéte az ős életerőnek a környezet pusztulásával. A romok közt virágok nyílnak, a dombok lejtőin zöldel a mező, a városban, melyet Jézus átokkal sujtott, néhány beduin-család tanyázik — mindenütt csak romlást, pusztulást lát a szem.

A Kafarnaum környékén tett utazásokról, csak egyetlen egy adatot jegyeznek föl az Evangéliumok; ezt is kétségtelenül azért, mert nagyon fokozta Jézus hírnevét és, messze földre eljutván, teljesen megragadta a nép fantáziáját:

— Jézus meggyógyította a bélpoklost!...

A bélpoklosság volt a zsidóknál a legrettegettebb betegség: úgy tekintették, mint Isten büntetését és átkozódásaikban is csak leghalálosabb ellenségeiknek kívánták.

Mihelyt a betegség mutatkozik, a pap tisztátalannak nyilvánítja a beteget, kizárja az emberek társaságából és száműzi a mezőkre, a többi bélpoklosok közé. A gyász jeléül megszaggatják ruháit — így megy a száműzetésbe, mely azonban nem éppen fogság, mert fallal nem kerített városokban még a zsinagógába is bemehetett. Legelsőnek kell bejönnie és legutolsónak maradnia; helye a korlát mögött van, mely elzárta a gyülekezettől.

A poklosságot gyógyíthatatlannak tartották, még a fehér leprát is, mely a legközönségesebb és legkevésbbé undorító volt. Ha már ellepte az egész testet és a pikkelyek lehullottak, úgy hogy a bőr fehér és fényes lett, azt tartották, hogy a betegség nem fertőz többé. A papok ilyenkor «megtisztult»-nak jelentették ki a beteget és visszaadhatták a szabadságát.

A megtisztultnak három áldozatot kellett bemutatnia: az engesztelőt, a bűnáldozatot és az égő áldozatot. A szegények madarakat áldoztak, a gazdagok bárányokat; a szertartást a templom egyik termében, az asszonyok udvarának északi sarkában tartották. A bélpoklos, akit Nikanor kapujához vezettek, nem léphette át a küszöböt, hanem először a fejét, aztán a kezét, majd lábát nyujtotta a férfiak udvara felé; az áldozó pap megkente fülének kagylóját, kezén a hüvelykujját és lábának nagyujját vérrel, egy másik pap pedig olajjal kente meg s erre megtisztulva elmehetett.

Ez a ragályos betegség, melynek hazája Egiptom és Kis-Ázsia déli vidéke volt, még ma sem pusztult ki Palesztinából teljesen. Jeruzsálemben, Napluziában és Ramlehben még ma is vannak bélpoklosok. Még ma is látni őket — akár csak Jézus idejében — e városok környékén: a bőrük fehéren fénylik, tele pikkelyekkel, a fülük és orruk csupa fekély, merev és üveges szemük gyulladt, ujjaik izületei félig leváltak — rongyokba pólyált kezüket alamizsnáért könyörögve tárják a járók-kelők felé, szívrepesztő jajveszékeléssel hirdetve nyomorúságukat.

Ilyen visszataszító beteget gyógyított meg Jézus, kezének érintésével.

Mikor a Mester, Kafarnaumba igyekezve, lefelé jött a hegyről, nagy sokaságtól követve, megállt egyik városban éjszakára. Már beesteledett és a tömeg is elszéledt, mikor ez a beteg odaosont hozzá és, arccal a föld felé, térdre borult előtte, alázatos hittel könyörögve:

— Uram, ha akarod, meggyógyíthatsz engem!

Jézus megszánta a szerencsétlent; lelke mélyéig meghatotta a beteg hite és nyomorúsága; kinyujtotta kezét és megérintette:

— Akarom — mondta — gyógyulj meg!

Alighogy megszólalt, azonnal meggyógyult a beteg. Jézus rögtön elbocsátotta, szigorúan meghagyván neki:

— Vigyázz magadra, hogy senkinek ne szólj erről; hanem menj, mutasd meg magadat a főpapnak és teljesítsd gyógyulásodért az áldozatot, amit Mózes parancsol, hogy bizonyság légy előttük.

A betegség kétségtelen volta, rögtönös gyógyulása Jézus érintésére és puszta akaratára, természetfölötti csodává avatják ezt az esetet. Az ilyen csodatételek gyakoriak és megszokottak a Mester nyilvános életében.

Ha nem is lett volna gyógyíthatatlan a poklosság — pedig az volt és annak is tartották — rögtönös meggyógyítása megmutatta Jézus isteni hatalmát és jóságát is, amely éppen úgy végtelen, mint a hatalma. Ura lévén a Törvénynek — noha Mózes megtiltotta — megérintette a beteget, jól tudván, hogy ez az érintés nem teheti tisztátalanná őt, aki egyetlen szavával megszüntethet minden tisztátalanságot. Nem elégedett meg azzal, hogy meggyógyította a hozzá folyamodó szerencsétlent: tanujává avatta, hogy bizonyságot tegyen mellette. Bár meghagyta neki, hogy semmit se szóljon gyógyulásáról a tömegnek, mert mindig tartott a tömeg izgalmától, amit mérsékelni is igyekezett: elküldte a beteget Jeruzsálembe, a papokhoz — még a távolból is föl akarván nyitni az elvakultak

„NAGY HÁBORGÁS LŐN A TENGEREN, ÚGYHOGY A HAJÓCSKÁT ELBORÍTÁK A HULLÁMOK: JÉZUS PEDIG ALSZIK VALA . . .
ÉS JÉZUS PARANCSOLA A SZELEKNEK ÉS TENGERNEK ÉS NAGY CSÖNDESSÉG LŐN"

(MÁTÉ: VIII. 24.)

„. . . . A LEÁNY PEDIG ANYJÁNAK ADÁ (KERESZTELŐ SZENT JÁNOS FEJÉT) EGY TÁLON"
(MÁRK : VIII. 28)

szemét, figyelmeztetve a Szanhedrint, hogy akit halállal fenyegettek meg, mint istenkáromlót, tovább folytatja munkáját és Isten Lelke vele van. A bélpoklos meggyógyítása volt a legnagyobb csodák egyike, melyekkel a próféta igazolhatta isteni küldetését: csak Mózes és Illés vitte véghez addig — Mózes a nénjét, Miriamot, Illés pedig a szíriai Námánt gyógyította meg.

De semmisem fojthatta vissza a meggyógyult bélpoklos újjongó lelkesedését: amerre csak ment, mindenütt hirdette, hogy mi történt vele. Jézus nem maradhatott tovább a városban; kénytelen volt kimenekülni a mezőre, távol az emberlakta vidéktől. A magány visszaadta nyugalmát: ott imádkozott.

•

A messiási apostolkodás híre gyorsan terjed Galileában és egész Palesztinában. Minden közrejátszik terjedésében: magának Jézusnak fensőbbsége, tanításának szokatlan újszerűsége, csodatevő hatalma, ékesen szólásának lenyűgöző ereje, a galileabeliek közlékeny természete, a politikai és vallásos izgalmak túlfeszültsége. Hozzájárult ehhez a különböző tetrarchiák és Júdea városainak, falvainak élénk, forgalmas érintkezése Jeruzsálemmel, a fővárossal. Ugyanis minden a központban futott össze: Jeruzsálem — a templom és a Szanhedrin — volt az ország szíve, ahol a zsidó nép élete lüktetett. A szertartások kötelező volta, a zarándoklások és áldozatok évente többször is Júdeába és Jeruzsálembe csődítettek majdnem minden zsidó családot; a templom adója az adószedők egész légióját foglalkoztatta, akik állandóan utaztak az országban, a Szanhedrin tekintélye csorbítatlanul élt minden zsinagógában s a Főtanács tagjai, mint igazi inkvizitorok működtek mindenütt.

•

Három osztály kristályosodik ki Jézus körül: a tanítványok, a tömeg és a főbb intéző réteg: a nép vénei és az írástudók.

A tanítványok követik Mesterüket, együtt élnek vele, magukba szívják tanítását, utánozzák erényeit. Ők a «választott jó föld», amelyet Jézus megmunkál és termékennyé tesz; őket szereti legjobban, képletek, hasonlatok nélkül, világosan beszél velük, fokozatosan beavatja őket terveibe, átárasztja beléjük tulajdon lelkét és eggyé forrasztja őket önmagával.

A nép — Keleten éppen úgy, mint Nyugaton — mindig egyforma: lobbanékony, de rest is, nem szívesen áll ellent az újságnak és a hatalomnak és gyorsan behódol a kézzel fogható anyagi előnyök varázsának. Jézus ezekből toborozza és válogatja ki tanítványait: ezek közt vannak őszinte szívek, egyenes lelkek.

A galileai nép függetlenebb a hatóságtól, mint a többiek — tehát hozzáférhetőbb minden törekvésnek, mozgalomnak, melyet a hatóság gyanús szemmel néz — s ezért Jézus jobban bízott benne, mint Jeruzsálem lakóiban. Mindjárt első föllépésével föllelkesítette ezt a népet, engedte közel férkőzni magához, megszánta nyomorúságukat, elhalmozta őket jótéteményeivel. Példabeszédekben szólt hozzájuk, így akarván rávezetni nehézkes felfogásukat az isteni igazság megértésére, hogy tudatlanságuk ne botránkozzék meg tanításának szentségén; vonzotta, vitte őket magával a zsinagógába, a falvakba, ki a mezőre és a tó partjára — mindenütt oktatva és nevelve őket. Próféta körül ritkán lehetett ily pezsgő életet látni: mintha isteni mágnes vonzotta volna hozzá a tömeget!

Mihelyt akad ember, aki ily hatalmasan megmozgatja az országot és belopja magát a nép szívébe: az ellenség se késik munkába lépni. Látni fogjuk, hogy föltámad Galileában is éppen úgy, mint föltámadt Jeruzsálemben; természetesen a magasabb osztályokból kerül ki — a hagyományok őrzői közül — akik a hatalmat kezelik és a közvéleményt, a főnálló rendet képviselik. Sokféle formában üti föl a fejét: kihívó és álnok, hizeleg és ijeszt, lesben áll és kémkedik, hogy meglepetésszerűen lesujthasson; hozzá szegődik ahhoz, akit el akar veszíteni és vele együtt nő, ért a szenvedélyek fölszításához, ismeri a képmutatás és gyűlölködés minden aljas fogását: semmitől sem riad vissza, amivel árthat és haláláig fogja üldözni Jézust.

Aki új eszmével, új renddel és újonnan szervezett erőkkel lép föl, annak meg kell küzdenie a régi eszmékkel, a főnálló renddel és a már szervezett erőkkel. Jóllehet, haladásra született: az ember mégis vonakodik minden újítástól. Mert minden újítás a szülés fájdalmaival jár. Jézus, az egyetlen isteni újító, valamennyi áldozat közt a legszentebb. Aki tökéletesíteni akarja az emberiséget, egyenesen a kínszenvedésnek megy elébe. Mielőtt az ember lemond a meglévő állapotról — ha még oly nyomorúságos is — mielőtt veszni hagyja mind azt az érdeket, mely összefügg ezzel az állapottal: ellenáll és gyakran vérre, késhegyre is megy; megpróbálja megsemmisíteni azt, aki föl akarja rázni tétlenségéből.

Józan tartózkodással, de szilárd elszántsággal és erővel, néha szomorúan és fölháborodva: Jézus szüntelen harcolni fog a farizeusokkal; megcáfolja, zavarba hozza, megfenyegeti, eltaszítja és átkokkal sújtja őket.

Az Evangéliumok rikítóan világítanak rá erre a küzdelemre és a különböző körülmé-

nyekre, melyek napról-napra jobban kiélezik és elmérgesítik.

Jézust, alighogy visszatért Kafarnaumba, máris megrohanta a nép. Távolléte, ahelyett, hogy csillapította volna, még inkább fokozta a tömeg izgalmas érdeklődését. Megérkezésének híre gyorsan elterjedt és, mihelyt megtudták, hogy a házban van, rohamosan akkora tömeg verődött össze, hogy sem a házban, sem az udvarban nem fért el a sokaság.*

Jézus fönt volt az emeleti szobában és onnan hirdette az igét. Farizeusok és írástudók voltak körülötte, akiket egyre növekvő híre csábított oda. Nem mind galileaiak voltak; többen jöttek Júdeából, sőt Jeruzsálemből is, akik hallgatták — nem annyira azért, hogy tanuljanak, mint inkább, hogy cáfolják.

És ekkor — nem várt, véletlen eseményben mutatkozott meg Isten ereje.

Mialatt Jézus beszélt, inaszakadt beteget hoztak oda, hogy Jézus elé vigyék. Mivel a sűrű tömegen sehogy se bírtak átvergődni, a hátulsó létrán fölmentek a padlásra, lebontották annak a szobának födelét, amelyben Jézus prédikált és kötélen eresztették le elébe a beteg ember ágyát. Ennek a határtalan hitnek buzgósága mélyen meghatotta Jézust:

— Fiam — mondta az inaszakadtnak — megbocsáttatnak neked a te bűneid!...

Ezekre a hallatlan szavakra megtorpantak a farizeusok és írástudók. Nem megütközéssel, hanem megbotránkozással hallották. Nem szóltak ugyan, de hallgatásuk nem leplezte el fölháborodásukat.

— Hogyan beszélhet ez így? — méltatlankodtak egymás közt. — Káromkodik! Ki bocsáthatja meg a bűnöket más, mint egyedül az Isten?

Jézus, aki úgy olvasott a lelkekben, mint a nyitott könyvben, rögtön látta, hogy mi zavarta meg elméjüket. Fönségesebb szavakat, mint Jézus, emberi ajk még sohasem ejtett ki s azzal, hogy ki merte ejteni, szinte már jelezte is, hogy Isten Lelke szól általa; de még jobban igazolni akarván magát, hangoztatja isteni küldetését és messiási méltóságát és, mint oly gyakran, szerényen most is csak «Emberfiának» nevezi magát.

A bűnt megbocsátani Isten joga. Ha Jézus követeli magának ezt a jogot, azért teszi, mert Isten lakozik benne: ő tehát Istennel egyenlő. Nem istenkáromlás tehát, amit mondott, hanem isteni igazság s ezt mindjárt meg is erősíti csodatételekkel.

* A zsidók háza rendesen emeletes volt; földszinten voltak a lakószobák, az emeleten az alijja, vagyis ebédlő, ahol imádkoztak, elmélkedtek.

— Miért gondoljátok ezeket szívetekben? — kérdezte a farizeusoktól és írástudóktól. — Mi könnyebb: azt mondani-e az inaszakadtnak, hogy «Megbocsáttatnak neked a te bűneid», vagy azt mondani, hogy «Kelj föl, vedd ágyadat és járj?»...

És, mikor amazok megzavarodva hallgattak, így folytatta:

— Hogy pedig megtudjátok, hogy az Emberfiának hatalma vagyon ezen a földön a bűnöket megbocsátani... — az inaszakadthoz fordult, mondván:

— Mondom neked, kelj föl, vedd ágyadat és menj házadba!

Mire az inaszakadt azonnal fölkelt és, hátára kapván ágyát, elment, mindenkinek szemeláttára, dicsőítvén Istent. A nép pedig álmélkodott és félő tisztelettel szólt:

— Ilyent még nem láttunk soha!

Az inaszakadt meggyógyítása sokkal jobban meglepte a lelkeket, mint Jézus istensége, amelynek ez a csoda pedig a bizonyítéka volt. A nép szemében — s valószínűleg az írástudókéban is, akik tanui voltak az esetnek — Jézus aligha volt több, mint csodatévő próféta: ráadásul pedig a farizeusok még mindig nem bíztak benne.

Jézus aztán kiment a házból és a tó partján sétált; oda is utána ment a nép, amelyet útközben oktatott. Elmenvén pedig a vámszedő hivatala előtt, meglátta, hogy bent ül a vámos; név szerint Lévi volt ez a publikánus: Alfeus fia.

— Kövess engem! — mondta neki Jézus.

Elég volt ez a két szó. Ugyanaz a szózat, mely meggyógyította a bélpoklost és talpra állította az inaszakadtat, akinek bűneit is megbocsátotta: ugyanaz a szózat nyomban tanítványává avatta ezt a publikánust.

És Lévi, ott hagyván mindent, fölkelt és követte őt. És történt, hogy amikor Jézus asztalhoz ült Lévi házában, aki nagy lakomát készített neki, melyre társait és barátait is meghívta, nagy tömeg tódult utánuk. Jézus tehát a zsidók közt legjobban megvetett ember — egy publikánus! — vendége volt, olyan emberek körében, akiket a farizeusok tisztátalan bűnösöknek tartottak. De Jézus szerette ezt a néposztályt: Isten országának ezek közt volt legtöbb követője. A négy halász mellett ez az ötödik lett új tanítványa.

Jézus nem tesz különbséget gazdag és szegény, tudós és írástudatlan, tiszta és tisztátalan, vagy iskola és felekezet közt. Szemében minden különbség elenyészik ugyanazon nyomor egyenlőségében, ugyanazon kötelességek szigorúságában és ugyanazon hivatás magasztosságában. Mind emberek — egyformán csak emberek — akiket meg kell váltania. És ő csak kétféle

embert lát: azokat, akik követik Isten hívását és azokat, akik elzárkóznak az isteni szózat elől; vannak, akik hisznek a szavában és vannak, akik visszautasítják: amazok elindulnak a boldogságra vezető, szűk ösvényen, emezek pedig a kárhozat széles országútján tévelyegnek.

Aki azokban a távoli időkben Galilea kis tartományában volt: Jézus ugyanaz most és ugyanaz marad mindörökké a földön, melyet szavával megtérített és Lelkével megmozgatott. Ebben van a valódi egyenlőség titka, mert Istennek mindenki előtt nyitott országában, ha van is kiváltság: az mind a szegényeké és gyöngéké, a bűnösöké és alázatosaké, a kicsinyeké és a szenvedőké — mert nagy előnyük a többiekkel szemben: tulajdon nyomorúságuk. Ez készíti elő őket arra, hogy meghallják és meg is hallgassák Krisztust.

Mert sokkal könnyebben csatlakoznak hozzá azok, akik csak megvetett vámszedő-hivatalt, vagy tépett hálókat hagynak el érte, mint azok, akiknek világi örömökről és gazdagságról kell lemondaniuk. Az egyszerű lélek, aki érzi tudatlanságát, inkább hallgatja a Mester szavát, mint a tudásában elbizakodott farizeus, aki csalhatatlannak hiszi magát. A mellét verő szegény bűnös habozás nélkül megvallja méltatlanságát, míg a képmutató álszent megharagszik arra, aki szemére veti vallásgyakorlatának üres formaságait.

Jézus környezete Galileában megbotránkoztatta a farizeusokat és írástudókat. Ridegek és kérlelhetetlenek lévén, szóba sem álltak azokkal a vallástalan emberekkel, akiknek társasága beszennyezte volna őket: mivel egyedül magukat tartották tisztának, vakbuzgón kerülték a többieket.

Amikor tehát látták, hogy Jézus egy asztalnál eszik a vámosokkal és bűnösökkel, akadtak köztük, akik nem bírták türtőztetni buzgóságukat és fölháborodásukat. Lehet, hogy nem is ők voltak Jézus legádázabb ellenségei, sőt talán prófétának is tartották, akit félig-meddig tiszteltek, de féltek is tőle. Sőt el is vegyültek tanítványai közé és — nem mervén egyenesen Jézushoz fordulni — így szóltak a tanítványokhoz:

— Miért eszik és iszik vámosokkal és bűnösökkel a ti Mesteretek?

Ez a kérdés elárulja féltékenységüket és bosszúságukat, mert látják, hogy a Mester inkább kedveli a nem-ájtatos, szegény népet.

A Mester, aki mindig résen állt, maga felelt tanítványai helyett:

— Nem az egészségesek szorulnak orvosra, hanem a betegek. Mert nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket... Menjetek és elmélkedjetek a próféta szavain: «Az irgalmasságot akarom és nem az áldozatot»... Az erény kedvesebb szememben a szertartásnál és a jóság többet ér, mint az áldozat.

Az Evangélium egész szelleme benne van ezekben a szavakban, amelyekben megnyilatkozik annak Lelke — «Ki a magasságokból harmatozott és Isten irgalmasságának gyökeréből sarjadt».

A farizeusok és János tanítványai fölhasználták Lévi lakomájának alkalmát, hogy megtámadják Jézust és lekicsinyeljék tanítványait.

— Mi böjtölünk — mondták öntelt gőggel — gyakran böjtölünk és egyre imádkozunk, a tieitek pedig esznek-isznak!

A rosszul értelmezett vallás szelleme, amely már hosszú idő óta téves utakra terelte a zsidó áhitatot, sértően ütközik ki a farizeusoknak ebből a szemrehányásából. A farizeusoknál gyakori volt a böjt; a leglanyhábbak is legalább hetenként kétszer böjtöltek, mások még jobban túlozták ezt a szokást, gyakran kicsinyes okokból. Az igazi bűnbánatnak gyakran semmi köze sem volt ezekhez a böjtökhöz, akik a koplalással csak egy-egy vágyuk teljesülését, valamely üzletük sikerét vagy sorsuk jobbra fordulását akarták biztosítani.

— Ne törődjetek vele — mondta Jézus a farizeusoknak — a vőlegény násznépei ezek!

Ez a kifejezés, melyet maga szent János használt, nagyon meglephette a Keresztelő próféta híveit. Még jobban meglepte, amit Jézus ezután mondott:

— Csak nem akarjátok böjtöltetni a násznépet, míg vele van a vőlegény? De eljönnek a napok, mikor elvétetik tőle a vőlegény: akkor majd böjtölni fognak, ama napokban.

Mondott nekik más hasonlatosságot is:

— Senkisem, hasít új ruhából foltot, hogy ócska ruhára vesse; máskülönben az újat is elszakítja és az ócskához sem illik ez az újból való folt. És senkisem tölt ó tömlőkbe új bort; mert különben az új bor szétszakítja a tömlőket és a bor is kifoly, meg a tömlők is tönkre mennek; hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni: akkor mind a kettő megmarad.

A törvényes szabályok, a mózesi szertartások mind csak ócska ruhák és elhasznált tömlők Jézus szemében; a Lélek, mely szerteárad belőle, a tanítás, melyet hirdet: íme, az új bor és az új ruha. A régi Törvénynek vége: most kell újjászületnie és nem lehet benne más, mint az Evangélium törvénye; a Lélekből megnövekedett embernek bővebb köntös kell... Már ezekben a hasonlatokban látjuk csirázni azt a tant Isten gyermekeinek nagyobb szabadságáról, melynek szent Pál lesz majd az apostola.

A farizeusok nem fogták föl a Mester válaszának teljes fontosságát, mert szavaiban olyan mély értelem rejtőzött, mely mindig elkerülte közvetlen hallgatóinak figyelmét; de azt meg kellett érteniük, hogy Jézus túltette magát azon, amit ők a Törvény utolsó szavának tartanak. Ezek a korlátolt és zárkózott elmék elzárkóztak a világosság elől: a megkövült és elkérgesedett szívek bezárkóztak.

A viszálykodásban nincs szünet: sőt egyre hevesebb lesz, amint újabb és újabb események következnek.

Bár Jézus leginkább a népet kedvelte, azért mindenkit egyformán meghallgatott: szegényeket és gazdagokat egyaránt, sőt még magukat a farizeusokat is, ha hozzáfordultak.

Éppen, amidőn ezeket beszélte nekik, bizonyos Jairus járult elébe. Nagyon tekintélyes farizeus lehetett Kafarnaumban, mert a zsinagógának egyik elüljárója volt. Súlyos csapás sujtott le rá: tizenkétéves leánykája haldokolt. A megpróbáltatás erősebb volt előítéleteinél; odaborult Jézus lábai elé és esdekelve könyörgött:

— Leánykám halálán van, Mester! Jöjj, tedd rá a kezedet, hogy meggyógyuljon és éljen.

És fölkelvén Jézus, követte őt tanítványaival. Nagy sereg tolongott körülötte és szorongatta. S egy asszony, ki vérfolyásban volt tizenkét éve és sokat szenvedett a sok orvoslástól és elköltötte mindenét, de semmi hasznát nem látta, hanem még rosszabbul lett — amint Jézus felől hallott, hátulról közeledvén a seregben — megérintette az ő ruháját. Mert, ahogy mondta: «ha csak ruháját illethetem is, meggyógyulok»... Vérfolyása csakugyan azonnal megszünt és érzé testében, hogy kigyógyult a nyavalyából.

Jézus pedig azonnal észre vévén magában, hogy erő ment ki belőle, hátrafordult a seregnek és megkérdezte, hogy ki illette a ruháját?

— Látod, hogy a sereg szorongat téged — felelték tanítványai — és azt kérdezed, hogy ki illetett téged?

Jézus most egészen megfordult és körültekintett, hogy lássa ki cselekedhette azt?... A szegény asszony, pedig, tudván, hogy mi történt vele és félvén, hogy úgy sem marad titokban a dolog, leborult Jézus lábai elé és mindent megmondott neki igazán.

— Leányom — mondta neki Jézus — a te hited meggyógyított téged. Menj békével és légy ment a nyavalyádtól.

Ebben a pillanatban hírül hozta valaki, hogy a zsinagóga elüljárójának leánya meghalt; szükségtelen tehát tovább fárasztani a Mestert. Jézus, meghallván ezt a hírt, odafordult Jairushoz: — «Ne félj, csak higyj!» — És, ott hagyván a tömeget, tovább ment Jairus háza felé, de senkinek sem engedte meg, hogy vele menjen, csak Péternek, Jakabnak és Jánosnak.

Igy érkeztek Jairus házához, amely előtt már nagy sokaság ácsorgott. A sirató asszonyok, lebontva hajukat, égre tárt karokkal jajgattak és keseregtek a sípok szomorú, éles hangjaira. Közéjük lépve, Jézus csöndesítette őket:

— Mit zajongtok és sírtok? Nem halt meg a gyermek, hanem alszik.

Azok pedig kinevették őt, tudván, hogy már meghalt.

Jézus ellenben kiutasítván mindenkit, maga mellé vette a gyermek atyját és anyját, meg vele jött tanítványait és bement oda, ahol már kiterítve feküdt a gyermek. Megfogta a halott kezét és hangos szóval hívta:

— Leányka, kelj föl!

Azonnal fölkelt a gyermek és járt. Akik ott voltak, mind magukon kívül lettek a nagy csodálkozástól. Jézus pedig szigorúan megparancsolta nekik, hogy erről senkinek ne beszéljenek és meghagyta, hogy adjanak enni a gyermeknek.

Elmentében meggyógyított még két vakot, akik elébe járultak.

— Hiszitek-e — kérdezte — hogy megcselekedhetem, amit kértek tőlem?

— Hisszük, Mester! — felelték buzgó áhitattal.

A baj és szerencsétlenség jó úttörője a hitnek. Jézus megérintette a két vak szemét, mondván:

— Legyen nektek a ti hitetek szerint! — S ahogy megnyíltak a vakok szemei, mindjárt megintette őket: — Vigyázzatok, hogy senki meg ne tudja.

Alighogy ezek elmentek, elébe hoztak két beteget: az egyik néma volt, a másikat megszállta a gonosz lélek. Jézus meggyógyította mind a kettőt: az ördöngősből kiűzte a gonosz lelket, a némának visszaadta nyelvét.

Mind ezek a csodák legyőzhetetlen varázszsal ragadták meg a népet. A tömeg, egyre növekvő álmélkodással, őszinte lelkesedéssel ismételte:

— Ilyet még sohasem látott Izrael!

A farizeusok azonban, akik szintén tanui voltak ezeknek a csodáknak — mivel le nem tagadhatták — legalább elferdítették és Jézust egyszerűen bűvésznek tartották.

— Magának az ördögnek nevében űzi ki az ördögöket — híresztelték róla.

Ezt az istenkáromlást, melyet ma még csak félve hangoztatnak, nemsokára majd nyiltan is szemébe mondják Jézusnak, akit semmi-

féle más vád nem sérthetett volna érzékenyebben: méltatlankodó lelkéből ez fakasztja a legsujtóbb átkokat, amelyet a vérig sértett szeretet valaha is szórt hamis vádlóira.

*

Néhány nappal később «másod-első» szabbat volt, vagyis: a szabbati évre következő második esztendő első szabbatja. Jézus a búzavetések közt ment tanítványaival, akik útközben le-letéptek egy-egy kalászt és szétdörzsölvén kezükben, megették. A farizeusok, akik arra jártak, fölháborodtak ezen. Szabbati napon ugyanis teljes nyugalmat parancsol Mózes törvénye.

— Miért cselekszitek azt — kérdezték — amit szabbaton tenni nem szabad?

— Nem olvastátok-e — felelte nekik Jézus — hogy mit cselekedett Dávid, mikor éhezett ő és azok is, akik vele voltak?... Bement Isten házába és vett a kitett kenyerekből, amelyekből csak a papoknak volt szabad enniük: és evett belőlük és azoknak is adott, akik vele voltak. Vajjon kárhoztatjátok-e Dávidot és az övéit?... És, ha nem: miért kárhoztatjátok ezeket az ártatlanokat?

A szükség és a szorultság fölötte áll a szertartási szabályoknak; ha fölmentik az egyiket, nem marasztalhatják el a másikat sem.

— Hivatkoztok a Törvényre, mely megtilt mindenféle munkát; de vajjon a papok nemde szabbaton is megölik az áldozatokat a templomban és mégis vétek nélkül vannak?... Tudjátok meg, hogy a szabbat van az emberért és nem az ember a szabbatért!... Egyébként: az Emberfia ura a szabbatnak is.

Jézus a legcsekélyebb alkalmat is fölhasználja, hogy fölvilágosítsa ellenfeleit és fölemelje gondolataikat: a betűtől az értelemre, a külső szertartásokról az erényre irányítja figyelmüket s annál nagyobbnak, annál igazabbnak látszik, mennél korlátoltabbak, hitványabbak az ellenfelei, üres, hiú tudományukkal együtt.

Miután zavarba hozta ellenfeleit, szilárdan, határozottan hangsúlyozza isteni méltóságát és messiási küldetését.

Bármilyen szent is a szabbat — ismétli nyomatékkal — az Emberfia ura a szabbatnak is. Mert nagyobb van itt a szabbatnál!

Túltenni magát a szabbaton, tehát a Törvényen, sőt nagyobbnak tartani magát Mózesnél is: ennél nagyobb botrányt el sem tudtak képzelni a farizeusok. Ez a kihívó nagyzolás igazi istenkáromlás volt a szemükben és csak fokozta gyűlöletüket: kénytelenek gyűlölni azt, akit elismerni vonakodnak és visszautasítják a mellette szóló tanuságtételeket.

Csakis ezek az ismétlődő események, melyeket az Evangéliumok följegyeztek, magyarázzák meg igazi okait annak az ellenségeskedésnek, mely lassanként kialakult és napról-napra növekedett az új próféta ellen a farizeusok pártjában. Sarkában vannak mindenütt, lesik minden szavát: minden áron romlásba akarják dönteni.

Következő szabbaton Jézus a zsinagógába ment tanítani. Vala pedig ott egy ember, akinek jobb keze elszáradt. A farizeusok és írástudók, látván ezt a beteget, ismét fölvetették Jézus előtt a szabbati nyugalom kérdését. Álnok módon akarták kelepcébe csalni, hogy okot találjanak nyilvános megvádolására.

Ezek a szívtelen írástudók azt tanították szőrszálhasogató törvénymagyarázatukban, hogy szabbaton még gyógyítani sem szabad: tilos minden orvosság, még a dörzsölés és kenés is... Volt azonban kivétel is — amit ez az érdekeire kapzsi nép mindig tiszteletben tartott és gyakorolt — mely enyhítette a szabbati tilalom szigorúságát. — «Légy irgalmas — mondták a bölcsek — a zsidó javai iránt», és erre a kivételre hivatkozva megengedték, hogy a veszélybe jutott állatok megmentésén szabad fáradni és dolgozni.

Az írástudók tehát megkérdezték Jézust:

— Szabad-e gyógyítani szabbati napon?

Előre tudták ugyan a választ, de az egész gyülekezet előtt meg akarták szégyeníteni, mivel tudták, hogy a gyülekezet szentnek tartja a szabbati tilalmat, Jézus azonban saját törvényükkel cáfolt rájuk.

— Ha valakinek közületek egyetlen juha vagyon — felelte nekik Jézus — és az szabbaton a gödörbe esik: nem ragadja-e meg és nem húzza-e ki azt? Pedig mennyivel többet ér az ember a juhnál! Ennélfogva szabad szabbaton jót cselekedni.

Akkor mondá az elszáradt kezű embernek: — Állj középre! Nyujtsd ki a kezedet! — Az kinyujtotta és a keze helyreállt.

Most ismét a farizeusokhoz fordult Jézus:

— Szabad-e szabbaton jót tenni vagy roszszat?... Életet megmenteni, vagy veszni hagyni?...

Azok pedig hallgattak vala. És Jézus, haragosan körülnézve rajtuk, elszomorodott szívük keménységén.

A csoda nem világosította föl a konok elvakultakat, csak megszégyenítette őket és ez a szégyen gyűlöletté változott. Semmi sem győzheti meg a világosságtól elfordult makacs akaratot. A vakbuzgóság valóban vak. Mi talán mosolygunk a Jézus-korabeli zsidók vallásos rigolyáin, pedig az ő szemükben ez volt a legtökéletesebb áhítat törvénykönyve: hozzájuk nyúlni

— szentségtörés volt. Jézus emberszerető bölcsessége, bámulatos csodatételei nemhogy megszüntették volna: még elmérgesítették ezeket a tévedéseket.

E jelenet után, melyben élethű képet fest róluk az Evangélium, a még jobban sértett és fölingerelt farizeusok tanácskozásra gyűltek össze, hogy mi módon veszíthetnék el Jézust?...

IV. FEJEZET.

A hegyi beszéd.

Ugyanabban az időben, mikor az ellenség már szervezkedik, s az írástudók közös tanácskozásra gyülekeznek Jézus ellen, megszaporodnak a tanítványok is és a hívők serege tömegesen tódul Kafarnaumba mindenfelől: Galileából és Pereából, a Dekapolis városaiból és Jeruzsálemből, Júdeából és Idumeából, Tiruszból és Szidonból, Föniciából és Szíriából.

A megmozdulás általános. Nem csupán látni és hallani akarják Jézust: a betegek azért sietnek hozzá, hogy megérinthessék. Mert puszta érintése is gyógyít: isteni hatalma jóságának teljességében tündököl. Gyakran kénytelen menekülni a tolongó tömeg elől. Hogy szabaduljon a sokaságtól, meghagyja tanítványainak, hogy — valahányszor a tó partján sétál — tartsanak készen bárkát a tavon, amelybe beszállhat.

Pásztor nélkül tévelygő, elhagyott nyájnak mondja a népet, melynek láttára részvét fogja meg a szívét. Majd kalászokkal dús földhöz hasonlítja:

— A termés ugyan nagy — mondja tanítványainak — de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratás urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába.

Hogy nagyobb nyugalma legyen, fölment a hegyekbe s egyik éjszakát ott töltötte el titkon, ezekben a napokban. Az evangéliumok nem nevezik meg ezt a hegyet, de a hagyomány szerint a «Hattin Szarvá»-nak nevezett hegy volt az — magányos hegycsúcs, három óra járásnyira Kafarnaumtól nyugatra. Azon a széles fensíkon áll, melyet az Akkától Tiberiás taváig vezető út szel át és az El-Hamam völgyszoros torkolatát védi. Szűk nyereg van az ormán, mely kettős csúcsra osztja a hegyet s a kopár, kőtörmelékkel borított lejtőn kisebb, rézsútos síkság terül el, melyet mintha azért alkotott volna a természet, hogy népgyűlésre hívja a tömeget. A hegygerinc észak és dél felé elzárja a szemhatárt, csak az ég látszik szabadon, úgy hogy a hegycsúcsok fényben úsznak. Körös-körül hullámzik a zöldelő síkság, mely aratás idején kalásztengerhez hasonlít s a Hattin-Szarva, mint sziget emelkedik ki belőle. Északon a Hermon-hegyóriás nyujtja föl hóval borított ormát az égbe és hátul, keleten fekszik a dzsoláni fensík, Galaad régi tartománya és a Hauram-hegylánc, melynek finom, fűrészes gerince fehér felhőcskének látszik. Elül van a Genezáret-tó, melynek fényes tükre olvasztott ezüstként ragyog, különböző színekben a világosság játéka szerint.

Tavasszal még ma is kökörcsinek, százszorszépek és liliomok borítják a halmot: ugyanazzal a fehér virágdísszel hímezve a mezőt, melynek pompáját Jézus is dícsérte: és fönt a magasban most is ugyanazok a vidám madarak csicseregnek, melyeket ma is az Atya ruház és táplál, noha nem vetnek, nem aratnak és nem dolgoznak.

Ezen a hegyen töltötte Jézus az éjszakát, imádkozva és elmélkedve a más napra tervezett nagy igehirdetésről, melyet hivatásának továbbfejlesztésére szükségesnek tartott.

*

A tanítványok és a nép, követve Jézus nyomát, mind utána mentek. A Mester magához szólította tanítványait és kiválasztotta közülök, akikre szüksége volt. Tizenkettőt választott ki, párosával csoportosítva őket és név szerint ezek voltak: első helyen Simon, kit Jézus Péternek nevezett és vele András, a bátyja; aztán a két Zebedeus-fiú: Jakab és testvére, János, akiket «Boanergész»-nek, azaz «mennydörgés fiai»-nak nevezett; továbbá Fülöp és Bertalan, Tamás és a vámszedő Máté, Alfeus fia: Jakab és Tádé, végül a kanánai Simon és iskarióti Júdás, aki később elárulta őt.

Gazdag, írástudó, tanító, nép véne, vagy zsinagógai elüljáró egy sincs köztük: szerény és egyszerű, még szűkebb hazájában is jobbára ismeretlen valamennyi. Egyikük sem tanult: talán csak Lévi (Máté), a vámszedő tud írni-olvasni; a többiek halászok és hajósok, vagy kézművesek, mint maga a Mester. Se tudományuk, se hatalmuk, se vagyonuk nincs: egyáltalában semmijük sincs a «nép eme gyermekeinek» — és Jézus mégis őket választotta apostolainak.

«Emberek halászaivá teszlek benneteket» — mondotta Simonnak a Mester: és íme, beváltja szavát. Fölszólította tanítványait, hogy imádkozzanak a mennybéli Atyához: küldjön munkásokat az aratásra; ő maga is ezért imádkozott egész éjjel s a mennyei Atya meghallgatta Fiát: együtt vannak az első órában megfogadott munkások.

Ez a tizenkét apostol nem tágít többé Jézus mellől. Jézus Lelke bennük van és fölöttük lebeg: ő az erejük, a hatalmuk, a tudományuk; ők hirdetik majd Isten országának igéit és — hogy bizonyítsák küldetésüket — hatalmuk lesz betegségeket és nyavalyákat gyógyítani és, Mesterük nevében, kiűzni a gonosz lelket az ördöngősökből.

Az emberek eszközeit — a politikai bölcsességet és a durva erőszakot, az ékesszólást és a pénz hatalmát — mind elvetette Jézus. Az övéhez hasonló vakmerőséget nem ismer a világtörténelem: puszta Lelkén kívül semmi egyebe nincs a világ megmentésére — csak ezt adhatja apostolainak, mikor kiválasztja őket...

Miután a választás megtörtént, Jézus lejön a hegycsúcsról a tizenkét apostollal és megáll a valamivel alább fekvő lejtős fensíkon. A sokaság már várja és rögtön köréje sereglik. Jézus Lelke sugárzik: Isten országának megalakulása hatalmas lendülettel halad. Az újonnan választottak a Lélek örömében reszketnek: Isten ajándékai lelkük mélyéig meghatják és mámorba ringatják őket.

Jézus leül; ajkával együtt kinyitja szívét is. Ránéz tanítványaira és kezdi az oktatást...

Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.

Boldogok a szelídek, mert ők lesznek birtokosai a földnek.

Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vígasztalást találnak.

Boldogok, akik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, mert ők kielégítést nyernek.

Boldogok az irgalmasok, mert majd őnekik is irgalmaznak.

Boldogok a tiszta szívűek, mert meg fogják látni az Istent.

Boldogok a békességesek, mert Isten fiainak fognak hivatni.

Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa...

Az ember szívét eltöltő boldogság ideálját és tudományát ilyen formában és megható hangon még soha senki nem hirdette.

A boldogság nem lehet más, mint részvétel Isten országában. Aki másban keresi — gazdagságban, földi gyönyörűségben és megelégedésben, vagy az emberek magasztalásában és a dicsőségben — keserűen fog csalódni: a lélek olthatatlan szomja, sírás és jajgatás lesz a jutalma. Isten, a mennyei Atya: ez a világ az, amelynek birtokára kell törekednünk, hogy megvígasztaltassunk, kielégíttessünk és bocsánatot nyerjünk, mert az igazi, örök és végtelen boldogság csak az, hogy őt lássuk, fiaivá lehessünk és országát magunkban érezzük.

— De melyik út vezet Isten országába?... Le kell mondanunk minden földi dologról: szegényeknek kell lennünk — lelki szegényeknek — semmi világi dologhoz ragaszkodnunk nem szabad. Senkise mehet be a mennyek országába, ha nem szelíd és alázatos: ha nem vallja magáénak az Atya akaratát.

Az isteni vigasztalásokban csak azok részesülhetnek, akik sírnak: a Lélek kielégítése csak azoknak jut, akik éhezték és szomjuhozták az igazságot; nem érdemeljük Isten bocsánatát, ha magunk is nem vagyunk irgalmasok! Hogy Istent megláthassuk: tiszta kell, hogy legyen a szívünk; és békéseknek kell lennünk — erőszaktól és gyűlölködéstől óvakodnunk — hogy maga Isten hívjon minket a mennyei Atya fiainak; el kell temetnünk minden ellenségeskedést egymás között, hogy megszülessék az a testvériség, mely egymáshoz fűz mindnyájunkat, mint ugyanegy mennyei Atyának gyermekeit.

Ami a földi élet tagadásának látszott — az lett az örök élet záloga és föltétele. A szegénység és alázatosság, a könnyek és az igazság gyötrő vágya, nagylelkű lemondás valódi jogokról is — a lemondás mindenről, ami a szív tisztaságát zavarja: a béke szeretete, a minden erőszaktól irtózó szelídség, türelmes elviselése az üldöztetésnek ezen a világon, ahol a hatalmasok mindig készek elnyomni a gyengét és megsérteni az igazságot — ez az egyetlen út, mely Isten országába vezet.

A tanítványok már elindultak ezen az úton: mindent elhagytak, hogy kövessék a Mestert és tanulni kezdik tőle a jóságot és szelídséget: a szívük megtisztul, éhezik és szomjúhozzák az igazságot, elfelejtik az erőszakot, mert áhítattal hallgatják azt, kit a próféták a «Békesség Fejedelmé»-nek neveznek és máris érzik az üldöztetést: hiszen a farizeusok őket is gyűlölik a Mester miatt!

Ezért hangsúlyozza Jézus még külön is azoknak boldogságát, kiket az igazságért üldöznek.

— Bizony, bizony — mondja nekik — igen boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudván: minden rosszat beszélnek ellenetek, én érettem... De örüljetek és vígadjatok, mert bőséges lesz jutalmatok a mennyekben.

Nem az ember beszél most már, hanem Isten Fia, akinek személye azonos az örök igazsággal: érette szenvedni annyi, mint az igazságért szenvedni — ez pedig annyi, mint megnyerni Istent.

— Különben — tette hozzá — az üldöztetés a próféták sorsa. Úgy bánnak veletek is, ahogy ővelük bántak.

Aztán apostoli hivatásuk magasztos voltáról és kötelességeikről beszél nekik:

— Ti vagytok a föld sója. De hogyha ízét veszti a só: semmire sem való többé, mint hogy kivessék és eltapodják az emberek. Ti vagytok a világ világossága... de nem azért gyujtanak gyertyát, hogy a véka alá tegyék, hanem a gyertyatartóra, hogy világítson mindazoknak, akik a házban vannak.

Isten országának jövőjére, megsokasodó tanítványainak seregére gondolva, hegyre épített városhoz hasonlítja őket, amely olyan, mint aminőt a Hattin Szarváról látni a Szafed-hegy ormán. A Szafed-hegy ő maga. — Elrejthető-e az ily hegyen fekvő város?...

— Úgy világosodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és dicsőitsék Atyátokat, ki a mennyekben vagyon!

*

Jézus mind tanításában, mind magaviseletében mindig különbséget tett a Törvény és a próféták, meg azok közt az emberi hagyományok közt, melyekkel az írástudók meg az iskolák — különösen Ezdrás óta — megtoldották a törvényeket. Elfogadta a törvényt, de a hagyományokkal szemben megőrizte teljes szabadságát, hogy elítélhesse, elvethesse és — mint súlyos igát — vissza is utasíthassa.

A farizeusok, akik összezavarták a törvényt a hagyományokkal, nem bocsátották meg Jézusnak ezt a szabad kritikát. Megvádolták, hogy fölforgatja a törvényt, álnok módon terjesztették ezt a rágalmat a nép közt, mindenképpen iparkodtak becsmérelni tanítását, Mózest állítva szembe az új Mesterrel.

Jézus, hogy tanítványai el ne higyjék ezt a rágalmat, kijelenti nekik a törvény és a próféták szentségét; ő nem azért jött, hogy fölborítsa a törvényt, hanem, hogy beteljesítse; ő nem forradalmár, hanem isteni Újító: a Törvény, melyet ő hirdet, betetőzi a már meglevőt és bevégzi, ami még bevégzetlen.

— Egyáltalában nem azért jöttem — jelenti ki tekintélyének teljes súlyával — hogy eltörüljem a próféták törvényét: hanem azért jöttem, hogy teljessé tegyem. Mert bizony, bizony mondom nektek: az ég és föld elmulhatnak, de a törvényből egyetlen szó vagy pont se maradhat ki, míg csak be nem teljesedik. És aki megszegi a legkisebb parancsot is és így tanítja az embereket: senkise lesz a mennyek országában; míg aki megtartja és így tanítja az embereket: az nagy lesz a mennyek országában.

Szavait egész magaviselete igazolta. Nyilvános és magánéletének egyetlen célja az volt, hogy utolsó betűig teljesítse a törvényt: csak ezeknek teljesítése után hirdeti ki országának új törvényeit.

A régi Törvény holt, kőre vésett betű: az új törvény élő Lélek, az ő tulajdon lehellete. A régi külsőleg kötelez, az új pedig bensőleg; amaz rabszolgákká tesz, az új pedig fölszabadítja a szíveket. Az első félelmet kelt, a második csupa szeretet; a régi törvény erőtlen, az új magának Istennek erejét közli. Az egyik csak külsőséges és jelképek halmaza, a másik a lényeg és valóság; a régi törvény ígér, az új pedig teljesíti az ígéretet; végül: a régi csak részleges tökéletességet kíván, az új törvény pedig teljes tökéletességet követel.

— Ezért mondom nektek — fordul tanítványaihoz — hogy ha a ti igazságtok nem fogja fölülmúlni az írástudókét és a farizeusokét: be nem mentek a mennyek országába!

És kezdi magyarázni — különböző példákkal és a törvény bizonyos parancsainak bírálatával, hogy mennyi tökéletlenség és tévedés, üres formaság és szőrszálhasogatás, makacsság, elvakultság és önzés van azokban a hagyományokban, melyekkel meghamisították és elferdítették a törvényt a képmutató farizeusok, akik pedig mindig lángoló buzgalmat színleltek és örökké csak az igazságról beszéltek!

— Hallottátok — kezdte Jézus — hogy mondatott a régieknek: «Ne ölj! Aki pedig öl: méltó az ítéletre és halálnak halálával hal meg»... Az írástudók vitatkoztak az emberölésről, a különböző esetekről, amikor meg van engedve s a különböző büntetésekről, amelyekkel sujtani kell. Megálltak a bűntettnél, de nem gondoltak annak titkos okaira... Én pedig mondom nektek, hogy mind az, aki atyjafiára haragszik, méltó az ítéletre; aki meg azt mondja atyjafiának «raka!», méltó a főtörvényszékre; aki pedig azt mondja: «bolond» (istentelen), méltó a gyehenna tűzére...*

A farizeusok szőrszálhasogató okoskodása szerint a közvetett emberölésről maga Isten ítélkezik: a közvetlen gyilkosság viszont a Szanhedrin (főtörvényszék) elé tartozott, mely halállal büntette és bizonyos esetekben, még gemoniával (máglya-halállal) is súlyosbította a büntetést. A halálra ítéltet ugyanis elégették a Gihon (gyehenna) völgyében, amelytől a zsidók iszonyodtak, mert őseik hajdanta gyermekeket áldoztak ott Molochnak.

A belső haragra, a megvető kifakadásra és a durva sértésre kiszabott büntetésekről kijelenti Jézus, hogy nem csak a külső, erőszakos bántalmazásokat ítéli el, hanem magát a szó-

* «Raka» arámi szó, a jelentése: hitvány; sértő csúfnév.

beli sértést is, azzal a rejtett indulattal együtt, mely a szóbeli sértést sugalmazza és bűnre vezet. Minden gonosztett követeli a büntetést és az igazságosság követeli, hogy a büntetés a bűnhöz mérten arányos legyen. De a bűnt nemcsak az emberek büntetik, hanem maga Isten is megbosszulja, mert a bűn a lelket szennyezi be, annak pedig Isten az egyedüli bírája.

— Azért — mondja Jézus — ha ajándékodat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándékodat az oltár előtt és eredj előbb megbékélni atyádfiával és csak azután menj el és ajánld föl ajándékodat...

— Igen — folytatja — egyezz meg ellenfeleddel, míg az úton vagy vele: nehogy ellenfeled átadjon téged a bírónak, a bíró pedig a poroszlónak és tömlöcbe vessenek. Bizony, mondom neked: ki nem jössz onnét, míg le nem fizeted az utolsó fillért!...

Ahogy a haragos érzésnél a bűn alapja az indulatosság és gyümölcse az emberölés: úgy az érzékiség a bűnös kívánsággal kezdődik és házasságtörésre vezet. Az írástudók és farizeusok itt is csak a látható rosszal törődtek, Jézus ellenben gyökerében támadja meg a bűnt.

— Hallottátok, hogy mondatott a régieknek — magyarázza: — Ne törj házasságot! Én pedig mondom nektek, hogy mind az, aki aszszonyra néz, hogy megkívánja, már házasságtörést követett el vele szívében.

A rossz kívánságokat az alkalom szüli; Jézus szigorú szavakkal követeli, hogy kerüljük a bűnre csábító alkalmakat és meneküljünk tőlük.

— Ha jobb szemed megbotránkoztat: vájd ki azt és vesd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem, hogy egész tested a gyehennára vettessék. És, ha jobb kezed megbotránkoztat téged: vágd le azt és vesd el magadtól; mert jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem, hogy egész tested a gyehennára vettessék.

A Mester semmit sem enged a testi ösztönöknek: a legteljesebb tisztaságot követeli. Az asszonyok megkívánását úgy kell megfékezni, hogy már csirájában elfojttassék a tilos vágy. Ezzel alapítja meg Jézus az erkölcsök szentségét és biztosítja a lelkek szabadságát. Így állítja vissza a házasság fölbonthatatlanságának üdvös szigorúságát. Bár nem kárhoztatja egyenesen a feleség elbocsájtását, amit Mózes eltűr: mégis elítéli azokat a visszaéléseket, melyeket az írástudók megalkuvó álnoksága csempészett bele, palástolt soknejűséggé aljasítva le a házasságot.

— Továbbá mondatott — teszi hozzá Jézus — hogy aki elbocsátja feleségét, adjon neki váláslevelet. Én pedig mondom nektek, hogy mindaz, aki elbocsátja feleségét más, mint paráznaság miatt: okot ád neki a házasságtörésre: és, aki elbocsátott nőt vesz el: szintén házasságot tör.

Nyilvánvaló ebből, hogy Jézus nem engedi meg a válást; a házassági szerződést az igazságosság védi ezentúl és az asszony fölszabadul a férfi zsarnoksága, durvasága és szeszélyei alól.

Súlyos vallási tévedése volt a zsidóknak az esküről szóló törvény. — «Ne esküdjél hamisan» — hagyta meg Mózes. Az írástudók szigorúan ragaszkodtak ehhez és — nem törődve a vakmerő vagy hiábavaló (fölösleges) esküvel — csak azt nézték, hogy igaz dolgot bizonyít-e az eskű. Sőt álszenteskedésből minden semmiségre megengedték és elrendelték az esküt. Istenre és a teremtményekre esküdtek: de a teremtményekre tett esküt nem tartották perdöntőnek. Szőrszálhasogató önérdekből — hogy mennél több hasznuk legyen az esküfajták megszaporításából — ilyen fonákságokat eszeltek ki: a templomra és az oltárra tett eskü nem volt kötelező: de a templom kincsére vagy az oltár áldozatára tett eskü lelkiismeretben kötelezett.

Ezek az írástudók kétségtelenül úgy okoskodtak, hogy a «supperot»-ba vetett arany és az áldozatként bemutatott hús — miután a papok tulajdona lett — ez által már szent és sérthetetlen jelleget kapott.

Jézus eloszlatja ezeket a tévedéseket, immár az erkölcsi tökéletesség magaslatára emeli a lelkiismeretet s egyúttal figyelmeztet, hogy nem csupán a hamis esküt, hanem a hiábavaló esküt is kerülni kell.

— Szintén hallottátok — tanítja Jézus — hogy mondatott a régieknek: Hamisan ne esküdjél, hanem add meg az Úrnak, amire esküdtél. Én pedig mondom nektek, hogy egyáltalában ne esküdjetek: se az égre, mert az Isten királyi széke, se a földre, mert az lábainak a zsámolya, se Jeruzsálemre, mert az a nagy Király városa: még fejedre se esküdjél, mert egyetlen egy hajszáladat se bírod fehérré vagy feketévé tenni. Legyen pedig a ti beszédetek: igen, igen... nem, nem. Ami ezeken túl van: a gonosztól vagyon.

Az eskü annak bizonysága, hogy az emberek közt nincs meg a kívánatos, kölcsönös bizalom: föltételezi, hogy nem bízunk abban, akit esküre bocsátunk — vagy pedig az, aki esküszik, gyanakszik a többire, hogy nem hisznek neki. Ha kölcsönösen bízunk egymás szavában miért hivatkozunk Isten tanuságára az élet ren-

des eseményeiben? Akik szeretik egymást, azok bíznak is egymásban; Jézus tanítványai szeretik egymást: nekik tehát nincs szükségük esküre. Az eskü náluk csak az igazságnak ünnepélyes megerősítése lehet és bizonyosság egyúttal az ember gyöngesége és semmisége mellett, akinek szava — még a legszentebbé is — alá van vetve a tévedésnek.

*

Kemény, kegyetlen, borzasztó törvény nyomta az egész ókort — az egiptomiakat és asszírokat, a görögöket, a rómaiakat és a zsidókat: — a megtorlás vastörvénye. Minden törvénykönyvben szó van róla: Jézus előtt csak Sakja Muni beszélt szelídségről és megbocsátásról.

A törvényhozók szándéka szerint ennek a kegyetlen törvénynek föladata az ember állati vadságának a megzabolása lett volna; de, ha a «szemet szemért» fenyegetés el is rettentette a gonosztevőt: a törvényben lefektetett megtorlás joga viszont növelte és szította a sértettben úgy is természetes és erős bosszúvágyat. Az írástudók hagyománya pénzbírsággal helyettesítette a testi büntetéseket; de, bár ezzel enyhítette a könyörtelen törvény szigorát, magát a megtorlás alapelvét meghagyta benne. Jézus irgalommal mérsékelte az igazságosságot s az emberek magánérintkezésében megtiltott minden bosszút — még a jogosat is.

— Hallottátok, hogy mondatott — magyarázta Jézus: — Szemet szemért és fogat fogért. Én pedig mondom nektek, hogy ne álljatok ellen a gonosznak: hanem aki megüti jobb orcádat, fordítsd oda neki a másikat is. És annak, aki pörölni akar veled, hogy elvegye köntösödet: engedd át a palástot is. És, ha valaki kényszerít ezer lépésnyire, menj vele kétannyira. Aki kér tőled, adj neki és attól, aki kölcsön akar tőled venni, el ne fordulj.

Így változtatta át Jézus báránnyá a tigrist; nem kárhoztatja a jogos védelmet, sem a törvény igazságosztását, de fölébe emelkedik és a felebaráti szeretet, a szelídség ideálját mutatja meg tanítványainak.

A földi emberek természetes törvényének fölébe helyezi Isten gyermekeinek törvényét. Azt akarja, hogy inkább tűrjük a gonoszt, mint ellentálljunk neki; az ellentállás csak megfékezi, a szelídség viszont megtérítheti, mert ez szüli a vértanukat: a vértanuk pedig gyakran meglágyítják a hóhér szívét.. Nem ez-e a legigazibb győzelem és a legfönségesebb erő?... Erről a jelről ismerik meg majd a Messiás tanítványait, aki testét átengedte kínzóinak, orcáját azoknak, akik bántalmazták, nem fordította el homlokát, mikor arcul verték, ellentállás nélkül, ajkát panaszra se nyitva áldozta föl magát, mint a szelíd bárány, mely megnémul nyírójának keze alatt. Emberfölötti tanítás ez, mely a vértanuk ezreit szülte a multban és szülni fogja a jövőben is: és a tökéletes keresztény szelídségnek ezek a hősei — akárhol lesznek is — mindenütt keresztté változtatják a kardot; az ember megszűnik gyilkolni és bosszút állni: megtanul meghalni és megbocsájtani.

Aki nem szeret, akit Isten lelke nem teremtett át: talán megcsodálja ennek a tanításnak magasztosságát, de nem érti meg, mert csak a tökéletes szeretettől átitatott lélek foghatja föl. Jézus hirdette elsőnek ezt a mindent magába foglaló törvényt. Sem a pogányok, sem a zsidók értelme nem szállt le annak mélységeibe: nem csak azért, mert egyikük sem szerette a felebarátját, hanem azért sem, mert azt sem tudták, hogy — mi a felebarát!

A pogányok szemében ellenség volt a barbár, az idegen; a zsidók előtt gyűlöletes minden pogány; még a pogányoknál is korlátoltabb írástudók és farizeusok csak az izraelitát — a vakbuzgó, jámbor zsidót — nevezték felebarátjuknak: az eretnek, bűnös szamaritánust utálták, gyűlölték és megvetették. Jámborságukat megfertőzte a gyűlölködés: kötelességük volt a gyűlölet.

Jézus eloszlatja ezeket a végzetes tévedéseket.

— Hallottátok, hogy mondatott — magyarázza tanítványainak: — Szeresd felebarátotad és gyűlöld ellenségedet. Én pedig mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket; jót tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek és imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért, hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki a mennyekben vagyon, ki napját fölkelti jókra és gonoszokra s erőt ad az igazaknak és hamisaknak. Mert micsoda jutalmatok leszen, ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek? Nem azt cselekszik-e a vámosok is?... És, ha csak atyátok fiait köszöntitek, mi különöset műveltek? Nem azt cselekszik-e a pogányok is?... Ti pedig szeressétek ellenségeiteket, cselekedjetek jót és adjatok kölcsön, semmit se remélve érte. Hogy tökéletesek legyetek, miként tökéletes Atyátok is, ki a mennyekben vagyon...

A szeretet legideálisabb törvénye Jézus ajkairól hangzott el. A legkiválóbb bölcsek arra tanították az embert: «Hallgass lelkiismeretedre»... Mózes törvénye ezt mondja: «Tartsd meg Jehova parancsait, aki a te Urad Istened, mert rettenetes ő!»... A zsidó mesterek: «Tiszteld az atyák hagyományait és a «sövényt», melyet a szent parancsolatok köré ültettek»...

Jézus pedig ezt mondta tanítványainak: «A lelkiismeret téved — a törvény járom a rabszolgák nyakán — a vének hagyományai tele vannak tévedésekkel. Ti ellenben legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok is tökéletes. Törvényetek: az ő példája; erőtök az ő Lelke. Atyátok jó; legyetek jók ti is; szereti a gonoszokat — az ellenségeit: — cselekedjetek úgy, mint ő és szeressétek ti is az ellenségeiteket.»

Mind azok a mesterek, akik csak igazságról beszélnek és gőgösen hirdetik magukról, hogy ők a nép vezérei: Jézus szemében csak vakok. Rájuk céloz abban a rövid, de velős kijelentésben, melyben képteleneknek mondja őket arra, hogy másokat vezessenek.

— Vajjon a vak vezethet-e vakot? Nemde mindketten verembe esnek? Nem fölebbvaló a tanítvány mesterénél; tökéletes lesz pedig mindenki, ha olyan, mint a mestere...

A valódi igazság egyik lényeges eleme a szándék, mert minden cselekedetünknek ez a rugója; a rossz szándék megrontja — a jó pedig megnemesíti a cselekedetet. Jó szándék nélkül a legjobb cselekedet is bűn: a jónak legfölebb csak a látszata van meg benne. Az ember, aki végrehajtotta, látszhatik erényesnek kifelé; Isten előtt azért csak képmutató. Jézus épp olyan nemes és tiszta szándékokat követel tanítványaitól, mint aminők a cselekedetek, melyeket megparancsol nekik.

A legnagyobb bűn, melyet nem lehet kiirtani, a titkos gőg.

A kevély ember jobban szereti önmagát, mint Istent, mindenben csak saját dicsőségét hajszolja és, gyógyíthatatlan hiúságában, még a jámborságban és vallási gyakorlatokban is ezt hajhássza: azt akarja, hogy lássák, megtapsolják és megcsodálják. Még azok sem mentesek az önimádás fínom mérgétől, akik szent életre szánják magukat: ezeknél láthatjuk a legmesterkéltebb gőgöt. Iskolapéldái a legszigorúbb farizeusok. Minden vágyuk az, hogy a nép bámulja, mesternek és igaznak tisztelje őket. Jézus szüntelen leálcázza, megszégyeníti és ostorozza ezt a bűnt, melytől már előre óvja tanítványait.

— Vigyázzatok — inti őket — hogy igazságtokat ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy lássanak titeket, mert akkor nem lészen jutalmatok Atyátoknál, ki mennyekben vagyon.

Azt akarta, hogy amikor jót cselekszünk, ne törődjünk se önmagunkkal, sem az emberekkel, hanem csak az Atyára gondoljunk.

— Mikor tehát alamizsnát adsz — mondja tanítványainak — ne kürtölj magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógában és az utcákon, hogy dícsérjék őket az emberek. Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Saját dicsőségüket keresték és meg is találták azt: hadd átalkodjanak meg hiúságukban!

— Te ellenben — folytatta Jézus — mikor alamizsnát adsz: ne tudja bal kezed, hogy mit cselekszik a jobb kezed, hogy alamizsnád titokban legyen... és egyedül Atyád kedvéért cselekedd azt... mert Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked.

*

A vakbuzgó farizeusok még az imádkozásukkal is kérkedtek. A zsinagógákban egyenesen állva, fennszóval darálták le imáikat és gyakran megálltak az utcák közepén, vagy a sarkokon és tereken, hangosan mondván el hosszú imáikat; szerették fitogtatni jámborságukat.

Jézus megtiltotta az áhítatnak ezt a piaci hivalkodását.

— Mikor imádkoztok — tanította — ne legyetek, mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógában és az utcák szögletein állva imádkozni, hogy lássák őket az emberek. Bizony mondom nektek, megkapták jutalmukat. Te pedig — mikor imádkozol, menj be kamarádba, és ajtódat betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben; és, Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked. Imádkozván pedig, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, kik azt vélik, hogy sok beszédjükért nyernek meghallgatást. Ne legyetek hát hozzájuk hasonlók; mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, mielőtt kérnétek őt.

— Ti azért így imádkozzatok:

«Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben szenteltessék meg a te neved;

«Jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratod, miképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is.

«Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma;

«És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétetteknek;

«És ne vigy minket kísértésbe; de szabadíts meg a gonosztól. Amen»...

Íme, az imádság ideális, szükséges, tökéletes formája. Isten fiai így beszélnek Atyjukkal: ez az igazi, keresztényi kegyesség, mely szereti Istent, óhajtja az Atya országát és dicsőségét; a bizalom fohásza ahhoz, aki mindnyájunkat éltet és táplál; a szelídség sóhajtása, mely megbocsát és viszont reméli az Atya irgalmasságát: forró vágytól fűtött fohászkodása mind azoknak, akiket fenyeget és elnyom a gonoszság, de hisznek a szabadulásban.

Ha mind ez megvan, akkor minden tökéletes lesz. Megszűnik a rosszaság, a gyűlölködés, nem lesznek nyomorgók, akik éhen halnak: nem lesz többé zürzavar a földön. A jóság, a sze-

retet, a világosság, az élet, a békesség, az egyetértés mind földre száll az égből: Isten az emberben s az ember Istenben él.

Ez Jézus tanítása. Lelkét lehelte ezekbe a szavakba, melyek emberi nyelven mondják el a Léleknek szavakba nem önthető sóhajtását, mely lappangva él minden szívben, melyet megihletett ez a Lélek.

*

A hiúság ott bujkál a gyakori bőjtölésben is, mely nagyon divatos volt a farizeusoknál. Folyton szaporították a bőjtöket s egyre terhesebbé is tették: tartózkodtak a mosakodástól és illatszerek használatától, sőt hamuval hintették be fejüket és homlokukat, kérkedve önsanyargatásukkal, amellyel szintén csak a nép álmélkodó tiszteletét keresték.

— Ne utánozzátok őket — mondta Jézus tanítványainak. — Mikor bőjtöltök, ne legyetek szomorúak, mint a képmutatók; mert megher-vasztják orcáikat, hogy bőjtölni lássák őket az emberek. Bizony, mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te pedig, mikor bőjtölsz, kend meg fejedet és orcádat mosd meg, hogy ne lássanak bőjtölni az emberek, hanem a te Atyád, ki rejtekben vagyon; és Atyád, ki lát e rejtekben, megfizet neked.

Jézus hangsúlyozza a mennyei tisztaságú szándékot, hogy az vezérelje cselekedeteinket és szentelje meg kötelességeinket. Tanítványának nem szabad ragaszkodnia sem a földhöz, sem az emberekhez, sem a világon semmihez. Nincs már önzés, sem önimádás, se üres örömök, se hivalkodó dicsőség: — csak az Atya van — egyedül és mindig csak az Atya: mindig rá kell tekintenünk, egyedül csak érette szabad cselekednünk; ő rejtőzik lelkünk és egész valónk legmélyén: de lát és hall mindent, jutalmaz és megáld. Azok, akiket lát, világosságban vannak; akiket meghallgat, azok erősek általa s akiket megjutalmaz és megáld, már itt a földön előre élvezik országának és dicsőségének örömeit.

Istennek eme világa felé — ahol az Atya lakik — akarja fölemelni és irányítani Jézus a tanítványok szívét; mert ahogy minden cselekedetünknek rugója a szándék: éppen úgy a szeretet sugallja és vezérli minden szándékunkat. Az ember földi lény: kapzsi és haszonleső, mohón vágyik a gazdagságra, megkíván mindent, ami mulandó; élvezni, gyűjteni, bírni: ez a kapzsiság hajtja szolgaságba és dönti romlásba a lelket. Jézus azt akarja, hogy követői szegények legyenek földi javakban és, megszabadulván e haszontalanságok mohó vágyától, egészen az Atyának éljenek, aki soha el nem apadó, titokzatos forrása az életnek, az erőnek és a legtisztább örömöknek.

— Ne gyűjtsetek kincseket magatoknak a földön — oktatja tanítványait — hol rozsda és moly megemészti és hol tolvajok kiássák és ellopják; hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket az égben, hol sem rozsda, sem moly meg nem emészti és ahol tolvajok ki nem ássák és el nem lopják. Mert ahol kincsed vagyon: ott leszen a szíved is.

A szeretetet és a szeretettől vezérelt szándékot a szemhez hasonlítja: a szem a test világossága, a szándék pedig a lélek szeme.

— Tested világa a szemed — mondja: — ha jó a szemed, egész tested világos lészen; ha pedig a szemed rossz, sötét lészen egész tested. Ha tehát a világosság, mely benned vagyon, sötétség: maga a sötétség mekkora?

Nincs kétféle «legfőbb» szeretet. Választani kell: Isten országát, vagy a földi világot akarjuk-e szeretni?

— Senki két úrnak nem szolgálhat; mert vagy az egyiket gyűlölni fogja és a másikat szeretni: vagy az egyiket tűrni fogja és a másikat megvetni. Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak.*

Tévedés volna a földi tevékenységnek — a köz- és magánvagyon forrásának — elítélését látni Jézus szavaiban; ő csak a földi mulandó javak túlzott szeretetét kárhoztatja, mely elsorvasztja a munkát és szabad akaratot a földi örömök önző élvezetében. Ellenkezőleg: amikor az Atya szeretetére serkenti az embert, megedzi a legnagyobb erő tüzében, fölszabadítja és megsokszorozza tevékenységét.

Ezentúl nincsenek hiú gondok; miután Isten fiává lett: fiúi bizodalommal fordul Atyjához az ember. Miért is aggódna?... Nincs itt az Atya, aki gondoskodik róla és titokban vigyáz rá? Ettől a bizalomtól áradozik Jézus lelke.

— Mondom nektek — mondja tanítványainak — ne aggódjatok éltetekről, hogy mit egyetek és testetekről, hogy mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az eledelnél és a test az öltözetnél?

— Nézzétek az ég madarait, hogy nem vetnek, nem aratnak, sem csűrökbe nem gyüjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem értek-e ti többet azoknál? Ki adhat pedig közületek gondjai által nagyságához egy könyöknyit is?

— És a ruházatról mit aggódtok? Nézzétek meg a mezők liliomát, mint növekednek, nem dolgoznak és nem fonnak; pedig mondom nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint egy ezek közül.

— Ha pedig a mezei füvet, mely ma vagyon és holnap kemencébe vetik, az Isten így

* Mammon: gazdagság, tehát: a kincs bálványa.

ruházza: mennyivel inkább titeket, kicsinyhitüek.

— Ne aggódjatok tehát: mondván: Mit eszünk, vagy mit iszunk, vagy mivel ruházkodunk?

— Mert mind ezt a pogányok keresik... azok, akik nem hisznek, nem szeretik a mennyei Atyát; nektek azonban van Atyátok: aki tudja, hogy mind ezekre szükségtek vagyon.

— Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságait és ezek mind hozzáadatnak nektek.

— Ne aggódjatok tehát a holnapért; a holnapi nap majd gondoskodik magáról; elég a napnak a maga baja.

A mennyei Atyának ez a szeretete — melyet Jézus átömleszt tanítványaiba — soha el nem apadó forrása a szelídségnek és vígasztalásnak. Az ember megszelídül, mihelyt érzi, hogy Isten szereti; úgy szeret ő is, ahogy őt szeretik: alázatos és jó lesz, másokat meg nem ítél ő és jószándékkal van tele: inkább látja meg saját erkölcsi fogyatékosságát, mint a felebarátjáét.

— Ne ítéljetek — mondja Jézus — hogy ne ítéltessetek.

— Mert amilyen ítélettel ítéltek, olyannal fognak megítélni titeket is és, amilyen mértékkel mértek, olyannal fognak visszamérni nektek is.

— Mit látod meg a szálkát atyádfia szemében, magad szemében pedig a gerendát nem veszed észre?

— Avagy hogyan mondhatod atyádfiának: hadd vegyem ki szemedből a szálkát, mikor íme: gerenda van a te szemedben?

— Képmutató! Vesd ki előbb a gerendát tenszemedből és azután lásd, hogy kivedd a szálkát atyádfia szeméből.

A jóságnak azonban még sem kell vaknak lennie. Az igazi tanítvány tapintatos és emberismerő, tiszteli Istent, aki élteti és megvilágosítja: okos és tartózkodó, gondját viseli Isten ajándékainak. Szelíden védekezik a tiszteletlen és féktelen állat-ember ellen, aki erőszakos, és tisztátalan, mint az eb és a sertés. Ilyen erős képekkel festi Jézus az erőszakos ösztöneinek engedő lelket, aki megveti az igazságot, sérti a szeretetet és ellenáll az ő Lelkének.

— Ne adjátok a szent dolgokat ebeknek — mondja — se gyöngyeiteket ne vessétek a sertések elé, hogy el ne tapodják lábaikkal és, megfordulván, széttépjenek benneteket.

De Jézus azért nem akar együgyű és tétlen bizalmat. Az Atya szeretete nem nyomja el, sőt inkább serkenti az önkéntes kezdeményezést és kiterjeszti működési körét; égő vágyakat lehel a lélekbe, melyek forró imákat fakasztanak. Az ember csak önmagára számít, ha aprólékos terveinek végrehajtásához fog: de Isten fiai, kik Atyjuk tervein dolgoznak, benne remélnek, mert tudják, hogy az ő ereje nélkül tehetetlen minden más erő, mert semmi sem történhetik az Atya akaratán kívül.

Hogy megnyerjék ezt az erőt és részt vehessenek Isten terveiben, Jézus így buzdítja tanítványait:

— Kérjetek és adni fognak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyitnak nektek; mert mind az, aki kér: kap és aki keres, talál és a zörgetőnek kinyitnak.

— Vagy kicsoda az közületek, aki, ha fia kenyeret kér tőle, követ nyujt neki? Vagy, ha halat kér: csak nem fog neki kígyót nyujtani?

— Ha tehát ti, kik rosszak vagytok, tudtok jó adományokat adni gyermeketeiknek: mennyivel inkább fog a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, jókat adni a tőle kérőknek?

Az Atya semmit sem tagad meg attól az imától, melyet a Lélek sugalmaz s a bizalom röpít föl hozzá. A gyermeki könyörgés még magának Istennek szeretetét és akaratát is megindítja.

Kötelességeinket az emberek iránt egyszerű, de egyetemességénél fogva isteni törvény fejezi ki Jézus tanításában:

— Mind azt, amit akartok, hogy nektek cselekedjenek az emberek: ti is cselekedjétek nekik. Mert ebben áll a törvény és a próféták tanítása.

— Ne ítéljetek és nem fogtok ítéltetni: ne kárhoztassatok és nem fognak benneteket kárhoztatni; bocsássatok meg és bocsánatot fogtok nyerni. Adjatok és adatni fog nektek: jó és tömött, megrázott és kiáradó mértéket adnak majd a ti öletekbe; mert amily mértékkel mértek: olyannal fognak visszamérni nektek.

Miután ezeket a nagy kötelességeket mind megmagyarázta, hűségre inti tanítványait Jézus. Óvja őket a hamis prófétáktól, figyelmezteti, hogy mily hiúk és léhák mind az érzések, melyek nem teremnek erényeket és nem hoznak áldozatokat és végül kijelenti, hogy tántoríthatatlanul szilárd kell, hogy legyen, aki szavaira, mint sziklára támaszkodik.

— A szűk kapun menjetek be — mondja — mert tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba viszen és sokan vannak, kik azon bementek. Mily szűk a kapu és keskeny az út, mely az életre viszen és kevesen vannak, kik azt megtalálják!

— Óvakodjátok a hamis prófétáktól, kik juhok ruházatában jönnek hozzátok, belül pedig ragadozó farkasok; gyümölcseikről ismeri-

tek meg őket. Vajjon szednek-e tövisbokorról szőlőt vagy fügét a bojtorjánról?

— Igy minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt terem. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt: sem a rossz fa jó gyümölcsöt nem teremhet.

— Minden fát, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágnak és tűzre vetnek.

— Azért tehát gyümölcseikről (azaz: cselekedeteikről) ismeritek meg őket. (Az erény annak jele, hogy a fát Isten ültette: a prófétát tehát ő küldte.)

— Nem mindaz, aki mondja nekem: «Uram, Uram!» megyen be mennyek országába; hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon: az megyen be mennyek országába.

— Sokan mondják majd nekem azon a napon: «Uram, Uram!» nem a te nevedben jövendöltünk-e? és nem a te nevedben űztünk-e ördögöket? és nem a te nevedben tettünk-e sok csodát? És akkor megmondom nekik, hogy sohasem ismertelek titeket: távozzatok tőlem, ti gonosztevők!

Jézus az egyetlen mester, az egyetlen bíró; ezt ünnepélyesen kinyilatkoztatja. Csak rá szabad hallgatnunk: ő fog ítélni minden teremtmény fölött. Ő az élet fája: a hamis próféták a kárhozat fája, melynek gyümölcse halált hoz. Tanítása örök, rendíthetetlen: ez a kőszikla az, melyre építeni kell.

— Azért mind az, aki ezen igéimet hallja — mondja Jézus — és azokat megcselekszi, hasonló lészen a bölcs emberhez, ki házát kősziklára építette.

— És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak és ama háznak estek; de nem dőlt össze, mert kősziklára volt alapítva.

— És mindaz, aki ez igéimet hallja, de azokat meg nem teszi: hasonlóvá lesz a bolond emberhez, ki házát homokra építette.

— És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak és ama házra rohantak; és összedőlt az és nagy lett annak omlása...

•

A pogány bölcsesség és a zsidó erkölcstan már elavult. Amit az egyik csak megpillantott, azt Jézus föltárta: és bevégezte, amit a másik elkezdett. Megszabadítja az embert szenvedélyeitől, melyek zsarnokai voltak, kiragadja a harag és gyűlölet, az érzékiség és a bosszú hatalmából: szelídségre és jóságra, szeretetre és önmegtagadásra szoktatja; kiszakítja a földből, melyben elszáradva elhalna és megtisztultan vezeti vissza az Atyához, ki a mennyekben van és egyedül adhatja meg neki az örök életet és boldogságot.

A szenvedés nem akadály többé, hanem eszköz. Akik mindenről lemondanak: övék az Isten; azok a boldogok, akik szenvednek; a szelídek és alázatosak legerősebbek, az üldözöttek győzedelmeskednek, akik szomjúhozzák az igazságot, kielégülnek, az önzéstől és érzékiségtől mentes szívek meglátják Istent. Az áldozatosság az az emeltyű, mely kiforgatja sarkaiból a világot.

Az emberi bölcsesség csődöt mondott: legyőzte az isteni igazság.

Ez Jézus törvényhozó munkája, a maga tökéletes szépségében.

A lefegyverzett kritika hódolva hajol meg az isteni visszhangnak merész elgondolással emelt emléke előtt, mely mindent túlszárnyal és Jézust valamennyi prófétának fölébe helyezi. Ez az emlék egyre nő a századokkal; ahogy Galileában megbámulta a tömeg: épp úgy csodálja az emberiség ma is; ez irányítja és bíztatja, megszabván útját, megmutatja végcélját is: égbe szökkenő piramis, a sivatagnak futóhomoktengerében, amelyen át az emberiség útja vezet...

V. FEJEZET.

Az utazás Naimba.

A hegyi beszédnek döntő súlya és tekintélye van Jézus nyilvános életében és messiási hivatásának teljesítésében. Mint törvényhozó és uralkodó, aki nem függ senkitől, diktálta törvényét minden lelkiismeretnek, alkotta szabályait és parancsolta rájuk saját lelkét. Nem Isten nevében rendelkezik, mint egyszerű próféta, hanem saját nevében beszél; nem veti el Mózest, csak kiegészíti és uralkodik rajta: ellenben visszautasítja az írástudók hagyományos tanítását és szenvedélyes vádbeszédet mond ellene; kijelenti, hogy ő az egyedüli mester és egyedül csak ő az, akire hallgatni kell.

Ez a magaviselet fölizgatja ellene a hivatalos világ ellenszenvét, amelynek szemében az új próféta csak bajkeverő. Amily mértékben terjed a tanítása, ugyanoly arányban szaporodnak az ellenségei, a cselvetések és fenyegetések: mert Istennek terve az, hogy tanítása harcok hevében és harcok árán fejlődjék naggyá.

A mennyei Atya enged mégis Jézusnak néhány nyugodt napot; szelíd és benne bízó lelkeket vezérel hozzá, kik kárpótlásul megvigasztalják ellenségeinek acsarkodása miatt; segítségül kérik Isten hatalmát és megszerzik neki az egyetlen örömöt, amit egyáltalában keresett az emberek közt: hogy betegeket gyógyíthatott,

vigasztalhatta a szomorkodókat és megmenthette a bűnös lelkeket.

•

Jézus lejött a hegyről s a tanításán fölbuzdult tömegtől kísérve, Kafarnaumba ment. Lakott a városban egy százados — valószínűleg Heródes Antipas szolgálatában — akinek nagyon kedvelt szolgája, beteg lévén, már haldokolt. Mivel a százados már hallott Jézus felől, elküldte hozzá a zsidók véneit, kérvén őt, hogy jöjjön el és gyógyítsa meg szolgáját.

A zsidó vének pedig, Jézushoz érkezvén, buzgón könyörögtek, mondván: «Méltó, hogy ezt megtedd neki, mert szereti nemzetünket és a zsinagógát is ő építette nekünk.» — Jézus tehát teljesítette a zsidó vének kérését és velük ment és amikor már közel volt a házhoz, a százados észrevette a Messiást kíséretével. Szorongó félelem és tisztelet érzése szállta meg s aggódásában Jézus elé küldte néhány barátját, ezzel a kéréssel:

— Uram, ne fáradj, mert nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj. Éppen azért magamat se tartom méltónak, hogy hozzád menjek: hanem csak szóval mondjad és meggyógyul az én szolgám. Mert én is hatalom alatt való ember vagyok, katonák lévén alattam; s ha mondom ennek: «Tedd ezt» és megteszi...

Hallván ezt Jézus, csodálkozva megállt. Meghatotta ennek a pogány római katonának alázatossága, tartózkodása és bizalma.

— Bizony mondom nektek — fordult az őt követő sereghez — még Izraelben sem találtam ekkora hitet!

Gondolata, mely mindig fölülemelkedett és messzire túl látott a közvetlen valóságon, az összes pogányságot látta ebben a századosban, mely majd elfogadja, amit a zsidók visszautasítottak.

— Mondom pedig nektek — folytatta — hogy sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal a mennyek országában: az ország fiai pedig kivettetnek a külső sötétségre, ahol lészen sírás és fogak csikorgatása.

És így szólt a százados barátaihoz:

— Menjetek és mondjátok meg a századosnak, hogy legyen neki az ő hite szerint.

És, hazaérvén a küldöttek, egészségben találták a szolgát, aki abban az órában gyógyult meg, amikor Jézus elbocsátotta őket.

A következő nap ismét nagy örömöt hozott Jézusnak. Elindult Kafarnaumba a Jaffába vezető úton és két napi járás után a Kis Naim város közelébe ért, a Dzsebel-Dahi tövében. Vele voltak tanítványai is és a nép, mint rendesen, most is tömegesen követte.

A város kapuja előtt halottas menettel találkozott. A halott egyetlen fia volt egy özvegyasszonynak és sok nép volt a temetési menetben.

A szegény asszony fájdalma mélyen meghatotta Jézust, aki odament hozzá és, megállítván a menetet, vigasztalta:

— Ne sírj! — mondta neki.

És odalépett a koporsóhoz, melyben elfödött arccal feküdt a halott. Reá tette kezét és hangos szóval mondta:

— Ifjú, mondom neked, kelj föl!

Mire fölült a halott és beszélni kezdett. Jézus pedig átadta őt az anyjának.

«Elfogá pedig mindnyájukat a félelem» — írja az Evangélium — «és dicsőíték az Istent, mondván»:

— Nagy próféta támadt köztünk és Isten meglátogatta az ő népét!

Ehhez hasonló, hatalmas kiáltások csakis a nép lelkéből robbannak ki, nagy események és igazságok ösztönös megérzésekor. Az írástudók, akiket elvakít vélt tudományuk és a sok, makacs előítélet, nem látják meg az igazságot, Isten világosságát. Nem érzik, nem látják, nem értik a csodát, mely az egyszerű és fogékonyabb lelkű népet megdöbbenti, lenyügözi, úgy hogy megrettenve áll meg a Mindenható előtt, akinek hatalmát és jóságát dicsőíti.

Ez már a második halott, akit Jézus föltámasztott.

Valamint az Atya éltet, a Fiúnak is megvan ez a hatalma. Néhányszor a próféták is parancsoltak a halálnak Isten és Jézus nevében; de nem ők támasztják föl a halottat: ez a csoda csak alkalom nekik arra, hogy könyörögjenek Istenhez, — mutassa meg hatalmát a halott föltámasztásával. Jézus ellenben úgy mutatkozik, mint az élet és halál ura: mint föltétlen úr — parancsol és a halál, mint Istennek, engedelmeskedik neki.

Hatalmát mindig csak jóra használja és végtelen jóságával mindig az embereken segít. Hívó szavára életre kelhet minden, ami meghalt és az emberiségnek gyászos mezején — amelyben a bűn vetette el a halált — Jézus új életet fakaszt, elpusztítván a bűnt. A naimi ifjú csak jelképe annak a számtalan léleknek, akiket az Egyház sirat, de a Megváltó mindent új életre támaszt föl Istenben.

Naim ma már csak nyomorult falu, ahol piszkos és szegény fellahok laknak, düledező, förtelmes vályog-viskókban. A régi város romjai közt még felismerhetjük két mecset omladékait, melyek valaha keresztény kápolnák voltak. A szürke házak szinte elvesznek a nopál-kaktuszok zöldjében, amelyből kicsiny fehér kápolna emel-

kedik ki — mint égi jelenség — azon a helyen, ahol Jézus feltámasztotta a naimi özvegy fiát.

A csodálatos föltámadás híre futó tűzként szárnyalt végig egész Júdeán. Jézusnak egyetlen eddigi csodatétele se fogta meg jobban a lelkeket; döntő győzelemnek látszott ez: világos jele annak, hogy Isten végre valóban megmutatkozott, hogy a népével van és a galileai próféta igazán az ő küldöttje...

Ezeknek a híreknek visszhangja rövidesen eljutott Keresztelő szent Jánoshoz is. Keleten rohamosan terjednek az újságok, mert a közlékeny és kíváncsi nép mohón adja szájról-szájra az érdekes eseményeket. És, ha volt ember a zsidó népben, aki feszült érdekkel figyelte Jézus működését: az bizonyára Keresztelő szent János — akkor már Heródes foglya — volt... Senkisem várta nagyobb türelmetlenséggel Isten országának eljövetelét, mint éppen ő, aki elsőnek hirdette azt. Machaerus várbörtönének fenekén lélekben együtt élt azzal, akiről ő jelentette ki, hogy: ez a «Választott» s akinek minden lépését — növekedését és sikereit — szorongva figyelte. A foglyok nem voltak teljesen elzárva a külvilágtól; még azokat is, akikkel legszigorúbban bántak — még a falhoz láncolt és bilincsekbe vert rabokat is — meglátogathatták a rokonaik és barátaik. János tanítványai ki- és bejártak hozzá, részletesen értesítették Jézus működéséről és a nép hitéről, véleményéről.

A buzgóságtól emésztett lelket semmi sem sujtja le jobban, mint ha teljes tétlenségre kárhoztatják. Jánosnak pedig ez volt a sorsa a börtönben.

Nagyon jól tudta, hogy a Messiás küldetése fáradságos és máris hevesen ellene támadnak a papok, a farizeusok és a nép vénei: ő pedig semmiben sem lehet segítségére Jézusnak. Fojtogató, benső izgalom is fokozta ezt a szenvedést — sokkal kegyetlenebb, mint a reá erőszakolt tétlenség és közeli halálának előérzete — mert saját tanítványai kételkedtek Jézusban, állandóan féltékenykedtek rá és bizalmatlanok voltak iránta.

Ezek az ellenséges érzések, melyek már János fogságba vetése előtt is mutatkoztak, azóta még növekedtek és hevesebbek lettek. Isten legmagasztosabb kinyilatkoztatásait, Jézus iránt nyilvánvaló szeretetét, Messiási küldetését és új országát — Lelkének ezt a legszentebb ideálját — nem értették meg és nem fogadták be. János hiába fáradt: hívei korlátoltak, mogorvák és féltékenyek maradtak, sőt gyakran egy követ fújtak Jézusnak — az ő Mesterének — ellenségeivel. Nem volt elég, hogy Jézus tanítványainak szemére vetették a Törvény és a szabályok lazább megtartását és fogyatékos jámborságukat: még Jézusban sem látták a prófétáktól megjövendölt Messiást!

Nem győzték meg őket a nagyszerű csodák, melyeknek szemtanui voltak; hiszen a helyzet — szerintük — nem változott: Isten népének országa nem volt sehol és Jézus semmi jelét nem adta annak, hogy gondol erre a szükséges újjáteremtésre, melyet inkább — úgy látszott — elhanyagol és elítél. Még ha csakugyan Isten küldöttje is, talán mégsem a győzedelmes Messiás... És János tanítványai fönnakadtak ezeken a nehézségeken és a bilincsekbe vert rab szavai, rábeszélései nem bírták megnyugtatni és kiábrándítani őket.

De János hite nem fogyatkozott meg: nem a habozók és köpönyegforgatók fajtájából való volt. A Lélek, mely már anyja méhében kiválasztotta, sohasem hagyta el: nem ingadozott és nem tagadta meg hitét és önmagát. Az isteni szózat, amelyet hallott, folyton ismételte a szeretett Fiú nevét — Isten Bárányának nevét — aki elveszi a világ bűneit. Tudta, hogy ez az áldozati Bárány lesz a nagy Bíró Isten ítéletének napján és — az ember alázatos külseje alatt — azt látta Jézusban, aki a rostát tartja. A fogság nem ingatta meg a próféta meggyőződését.

János hősiesen hűséges maradt élete végéig s abban a szorongatásban, amelybe tanítványai döntötték, nagy lelkéhez méltó, ihletett gondolata támadt. Tanítványai közül magához hivatott kettőt.

— Menjetek Jézushoz — mondta nekik — és kérdezzétek meg tőle: «Te vagy-e az eljövendő, avagy mást várjunk?»...

János visszavonul és félre áll, mivel tehetetlen. Jézus majd végrehajtja, amit ő nem bír elvégezni: hitének és bizalmának legnagyobb jelét küldi neki ezzel az üzenettel és módot nyujt neki, hogy kinyilatkoztathassa messiási küldetését.

Az evangélisták nem jegyzik föl, hogy Jézus hol és merre járt abban az időben, mikor János követei elébe járultak, csak éppen annyit írnak, hogy «éppen abban az órában sokakat gyógyított meg betegségükből, nyavalyáikból és a gonosz lelkektől, sok vaknak is visszaadván szemevilágát»...

A követek áttörtek a tömegen és, elébe járulván, így szóltak:

— Keresztelő szent János küldött minket hozzád, hogy megkérdezzünk: «Te vagy-e az eljövendő, avagy mást várjunk?»

A felelet határozott volt és eloszlatott minden kétséget:

— Elmenvén, jelentsétek meg Jánosnak, amiket hallottatok és láttatok — mondta nekik Jézus: — hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak, a siketek hallanak, a halottak föltámadnak, a szegényeknek az

„LETELEPEDÉNEK A FÉRFIAK, SZÁM SZERINT MINTEGY 5000 ÉS JÉZUS,
VEVÉN AZ ÖT ÁRPAKENYERET ÉS KÉT HALAT, ELOSZTÁ A LETELEPÜLTEKNEK"

(JÁNOS: VI. 9—13.)

„NAGY SZÉL KEREKEDVÉN, HÁBORGOTT A TENGER ÉS (A TANÍTVÁNYOK) LÁTÁK JÉZUST A TENGEREN JÁRVA, A HAJÓHOZ KÖZELEDNI ÉS MEGRÉMÜLÉNEK"

(JÁNOS: VI. 18–20.)

Evangélium hírdettetik és boldog, aki én bennem meg nem botránkozik.

János kérdése megkívánta, hogy Jézus határozott kijelentéssel erősítse meg Messiás voltát. A hírmondó egész életének munkája és fáradozása mind erre az egyetlen pontra irányult; csak egy dolgot akart, csak egyre törekedett: hogy a nép ismerje el Jézust, mint Isten küldöttjét. Halálának előestéjén ismét ez a gondolat foglalkoztatta — ez volt egész életének célja, dicsősége és koronája — és magát Jézust kérte meg, hogy tanuskodjék önmaga mellett: remélve, hogy ez a tanuskodás megszenteli az ő életét, meggyőzi vonakodó tanítványait, akik most már véglegesen egyesülhetnek a Mesterrel.

Jézus üzenete, noha tartózkodó és rövid, azért meggyőzően világos; néhány szóban megadja az igazi messiási küldetés kétségtelen jeleit és szelíd formában magasztos figyelmeztetést ad hírül.

A messiási küldetés jelei a csodák; már Izaiás megmondta ezt és Jézus tőle kölcsönöz néhány kifejezést:

«Isten önmaga jön el és megszabadít titeket; akkor megnyílnak a vakok szemei és a siketek fülei tárva lesznek; akkor ugrál a sánta, mint a szarvas és feloldatik a némák nyelve»... És ismét másutt: «Az Úr lelke én rajtam, mivelhogy fölkent engem az Úr; a szelídeknek hírt vinni küldött engem»...

Ebben a küldetésben nincsen semmi földi, semmi nemzeti, semmi politikai cél vagy vonatkozás, csak az ember üdvösségéről és megszabadításáról van szó. Ez az egyszerű mondat: «a szegényeknek az Evangélium hirdettetik» — elárulja a vállalkozás vakmerőségét. Megcáfolja az emberi bölcsességnek önhittségét, hogy csak a művelt elmékhez szabad fordulnia, mert az egyszerű elme nem értheti meg az oktatást. Ha az ész nem fog föl valamit, Isten fog neki segíteni. Világossága, mely mindent földerít — az ember nyomorúságát és Isten titkait — beleragyog minden lélekbe és sugarai annál fényesebbek lesznek, mennél szegényebb és alázatosabb a lélek. Isten országának fönséges egyenlősége ez: Isten nyomorúságunk semmiségében látogat meg bennünket; és a legkisebbek — akik leginkább érzik és tudják semmiségüket — lesznek az elsők, a legnagyobbak és a legszentebbek.

*

Jézusnak külső igénytelensége, szerénysége és alázatossága, a farizeusi szabályok mellőzése, a szegények, publikánusok és bűnösök szeretete, jogának hangsúlyozása a pusztán lelki Megváltó címére és működésére: — íme, ez botránkoztatott meg oly sok zsidót, éppen a legtudósabbak, leghatalmasabbak, legridegebbek és leghazafiasabbak közül. Példa erre János tanítványainak elégedetlensége. Ez a botrány napról-napra nő: a halál és a keresztfa teszik föl rá a koronát s ettől fogva századokon át folytatódik. Mindazok, akik csak saját bölcsességükben bíznak, akik belekábulnak saját rendszerükbe, akiket rabul ejtettek téves előítéletei, akik mohó szenvedéllyel dőlnek bele a földi élvezetekbe — ezek mind félreismerik az Üdvözítő jeleit és elfordulnak tőle: dőreségnek mondva Isten bölcsességét és gyöngeségnek a rejtélyes erőt, mely vonzza a gyöngéket.

Ezeknek a botrányokozóknak mondja Jézus, mint panaszt és intelmet: — Boldog, aki nem botránkozik meg énbennem!

Miután János tanítványai elmentek, Jézus az ő mesterükről kezd beszélni az összesereglett népnek. A tömegben voltak írástudók és farizeusok is. Ezek talán úgy magyarázták a próféta üzenetét, ami sérthette Jézust.

Jézus tehát népies, de erőteljes hangon védi meg hírmondóját, magasztalja állhatatosságát, szigorúságát és prófétai nagyságát.

— Mit mentetek ki a pusztába látni? Széltől ingatott nádat-e? Vagy mit mentetek ki látni? Lágy ruhákba öltözött embert-e? Ime, akik drága ruhákban és puhaságban élnek, a királyi palotákban vannak... Tehát mit mentetek ki látni? Prófétát-e?... Igenis, mondom nektek: prófétánál is nagyobbat! Mert ez az, akiről írva vagyon: «ime, én küldöm angyalodat színed előtt, ki majd elkészíti előtted utadat»... Mert mondom nektek: Nincsen az asszonyok szülöttei között senki nagyobb próféta Keresztelő Jánosnál: de, aki az Isten országában kisebb, az nagyobb ő nála.

Valóban jól mondta ezeket Jézus.

Nem volt ingatag nád János. Ereje, hevessége, rettenthetetlen bátorsága, törhetetlen jelleme és igazságszeretete inkább a tölgyre emlékeztetett. És — teveszőr ruhájában és bőr-övével — az aszkéták példaképe volt: semmiben sem hasonlított a farizeusokhoz és szadduceusokhoz, kik drága ruhákban lebzselték körül a fejedelmeket. De János nem királyi udvarokban élt, hanem a pusztában lakott. Próféta volt, sőt még a prófétánál is nagyobb volt. Mert nem csak jövendölt, mint minden hívő, őt magát is megjövendölték: születése oly esemény volt, melyet a próféták előre jeleztek.

János volt a hírmondó. Míg a többiek csak várták, ő saját szemeivel látta, útját előkészítette és megmutatta a népnek a Megváltót: de mégis nagyobb nála Isten országának legkisebb lakója is, mert — egyesülvén a Mes-

siással — a Lélek teljességével vesz részt az országban, melyet János csak hirdetett.

A «Törvény» jelképekben, a «próféták» pedig szóval — «egészen Jánosig», ki bezárja soraikat — folyton hirdették, előkészítették a várt Isten országát; és, «Keresztelő János napjaitól egész mostanig, a nép az országba tódul és a bátrak elragadják azt; a bemenet szűk, erőszakkal kell azt elfoglalni.

— És ne mondjátok — fejezi be Jézus — hogy Isten országa el nem érkezhetik, mielőtt Illés meg nem jelent, ahogy Malakiás megjövendölte; mert, ha meg akarjátok érteni a jövendölés titkos jelentését: hát János az eljövendő Illés.

Jézus szavainak visszhangja bizonyára eljutott a fogoly füleihez és nagy megnyugvás, lelki öröm lehetett neki, mikor meghallotta, hogy az Üdvözítő Messiás hogyan magasztalta.

*

A nép — a szegények, bűnösök és publikánusok — elfogadván a hírmondó keresztségét, eleget tettek Istennek és megértették szándékait; a farizeusok viszont, kifogástalanoknak vélvén magukat, visszautasították János keresztségét s ezzel megvetették Isten szándékait.

Ugyanez történt Jézussal szemben is. A szegények, a megvetettek, a szenvedők tódulnak hozzá, elfogadják tanítását és kérik jótéteményeit: viszont az írástudók, a nép vénei és a papi fejedelmek megbotránkoznak, ellene támadnak, vitatkoznak vele és megtagadják tőle bizalmukat; csökönyösen ragaszkodnak a törvény külsőségeihez és megátalkodnak téves hagyományaikban. Isten országának Jézus szemében legnagyobb akadálya éppen ez a gőg, mely csak saját magával van megelégedve s ezért azt hiszi, hogy mindig neki van igaza: még Istennel szemben is. Jézus tehát, hogy leálcázza és megszégyenítse János és a maga ellenségeit a farizeusok személyében, még hozzá teszi:

— Ugyan kihez hasonlítsam e nemzedék embereit?... Kihez hasonlók ők?... Hasonlók a piacon üldögélő gyermekekhez, kik egymásnak kiáltoznak, mondván: «Furulyáztunk nektek és nem táncoltatok, jajgattunk és nem sírtatok.» Mert eljött Keresztelő János, kenyeret nem evett és bort nem ivott és azt mondjátok: «Ördöge vagyon!» Eljött az Emberfia, eszikiszik és azt mondjátok: «Íme a falánk, borissza ember, a vámosok és bűnösök barátja!»...

Minden megbotránkoztatja ezeket a dölyfös képmutatókat: az egyszerű, természetes élet éppen úgy, mint a szigorú önmegtartóztatás.

— De a bölcsesség minden fiai, a választottak — jegyzi meg az Evangélium — igazolták Jézust... De igazolta a következő, megható jelenet is, mert Jézusnak minden szava beteljesedett: tanításai és cselekedetei oly isteni művészettel fonódnak össze életében, hogy kölcsönösen megvilágítják egymást.

*

A galileai Simon farizeus meghívta Jézust ebédre. Ez is olyan farizeus volt, aki — nem találván meg Jézusban az ő külsőséges jámborságának messiási ideálját — bizalmatlan ugyan, de mégis kíváncsi volt rá. Minden tiszteletnyilvánítás nélkül fogadta Jézust: nem hozott vizet a lábmosásra, nem fogadta a szokásos csókkal, nem öntött illatszert a fejére. Mint közönséges vendég lépett Jézus a házba és dőlt le — akkori szokás szerint — az asztal köré állított nyugágyra.

«És íme, egy asszony, ki bűnös vala a városban, amint megtudta, hogy Jézus ebéden vala a farizeus házában, kenetet hozott alabástromedényben és, megállván hátul, az ő lábainál, elkezdé könnyeivel öntözni Jézus lábait és megtörlé fejének hajával és csókolgatá lábait és megkené kenettel.

«Látván ezt a farizeus, ki őt meghívta, szóla magában, mondván: — Ha ez a próféta volna, bizonnyal tudná, kicsoda és miféle asszony az, aki őt illeti, tudni illik, hogy bűnös.»

És, felelvén Jézus az ő gondolatára, így szólt:

— Simon, mondanék neked valamit.

— Mester, szólj — mondta Simon.

— Két adósa volt bizonyos hitelezőnek — kezdte Jézus. — Egyik ötszáz denárral tartozott, a másik ötvennel. Nem lévén nekik, honnét megfizetni, elengedte mind a kettőnek. Melyik közülük fogja jobban szeretni?

— Úgy vélem, az — felelte Simon — akinek többet engedett el.

— Helyesen ítéltél, bólintott Jézus. És, az asszonyra mutatván, ki a lábainál térdelt, így folytatta: — Látod ezt az asszonyt? Bejöttem házadba, vizet lábaimra nem adtál: ez meg könnyeivel öntözte lábaimat és hajával törölte meg. Csókot nekem nem adtál: ez meg, mióta bejött, nem szünt meg csókolgatni lábaimat. Olajjal nem kented meg fejemet: ez meg kenettel kente meg lábaimat...

— Azért mondom neked: Megbocsáttatott az ő sok bűne, mert nagyon szeretett; akinek pedig kevés bocsáttatik meg: kevéssé szeret.

Jézus most az asszonyhoz fordult:

— Meg vannak bocsátva bűneid!

Asztaltársai, akik együtt voltak vele, megütközve és megbotránkozva dörmögték magukban:

— Kicsoda ez, aki még a bűnöket is megbocsátja?...

Jézus pedig elbocsátotta az asszonyt:

— A te hited megszabadított téged; menj el békével.

A csaknem teljesen egyhangú hagyomány szerint Mária Magdolna volt a bűnös asszony, akinek nevét az Evangélium gyöngéd kiméletből elhallgatja.

Gazdag családból származott és Lázár nevű bátyjának nagy vagyona volt Jeruzsálemben, Márta nevű húga Betániában lakott, neki magának pedig földjei voltak Galileában. A Genezáret-tó nyugati partján lakott Magdalában, ezért is hívták magdalai (Magdolna) Máriának. Nem tudjuk róla, hogy hajadon, férjes vagy özvegy asszony volt-e. A történelem semmit sem tud ifjúságáról, de a hagyomány megőrizte ballépéseit. Olyan nő volt, aki nem tud parancsolni szívének és szenvedélyeinek, aki mindent föláldoz vágyainak, még a tisztességet is. Léha szerelmi kalandjai szájról-szájra jártak.

Azokban az időkben két fejedelmi nő — a zsidó Heródiás és a pogány Júlia (Augusztus császár leánya) — botránkoztatta meg a világot: Heródiás vérfertőzéssel és Júlia féktelen kicsapongásaival.

A bukott asszony, kit semmi fék sem tartott vissza, szembe fordul a közvéleménnyel, hogy megbosszulja a közmegvetést. Ilyenkor megsokasodnak a bűnei: egyik szüli a másikat: az esztelen szerelemből fakad a gőg és a hiúság, a harag és a féltékenység, az érzékiség és annak eltévelyedései: az elpuhultság és az epekedés. Az Evangélium rejtélyes szavakkal világít le annak a szakadéknak mélységeibe, ahová Mária Magdolna lezuhant:

«Hét ördög ment ki ebből az asszonyból.»

Vergődött a gonosz hatalmak láthatatlan jármában, amelyeknek jelenlétét nem árulja el semmi külső jel — a láthatatlan ördöngősség ez — nem kevésbbé félelmes a testi megszállottságnál, mert kiszolgáltatja érzékeinket a gonosz lélek hatalmaskodó és erőszakos sugallatainak.

Az ilyen leigázottak száma igen nagy; fölszabadításukra nem elég az emberi akarat, mely megtörik a leigázott lelken uralkodó hatalom erején. Csakis Isten Lelke bírja véghezvinni az ilyen lelkek fölszabadítását: s egy-egy ilyen megváltás mellett semmiségnek tetszik a fizikai csoda.

A szenvedélyek, még ha kí is elégítjük, nem csillapodnak; egyre mohóbban falják a gyönyörőket, de nem csitulnak el. És a lélek, mely mindig vágyik Istenhez, nyög és szenved...

A bűnös nő ismerte ezt a szorongást és ürességet. Kereszteznie kellett annak a prófétának az útját, aki forrongásba hozta egész Galileát. Lehet, hogy hallgatta is Jézust, mikor a tömeghez beszélt, sőt Lázár a bátyja, talán már barátja is volt ekkor Jézusnak, akit Márta, Lázár húga, vendégül látott Betániában, mialatt Mária Magdolna a gyönyörőket hajszolta.

Jézus szavainak visszhangja bizonyára eljutott az ő nyomorúságába is. A Mester tanítása mintha egyenesen neki szólt volna: egyikmásik szava bizonyára szíven találta és fölrázta lelkiismeretét. Azt prédikálta Jézus, hogy nem az igazakhoz, hanem a bűnösökhöz küldetett; gyakran emlegette az eltévedt juhokat, amelyeket megtalálni gyönyörűség és ugyancsak ő mondta, hogy: «a vámosok és a parázna nők előbbvalók lesznek Isten országában, mint a farizeusok». Mária ismerte a viharos életnek könnyeit és fájdalmait; és vajjon Jézusnak ez a második mondása: «Boldogok, akik sírnak, mert ők megvígasztaltatnak» — valjon nem egyenesen neki szólt-e?...

Semminek sincs nagyobb hatalma a bűneinek súlyától megtört lelken, mint a szelídségnek, mely együtt érez és a szónak, mely megbocsát. A Mester jóságát, kedvességét és irgalmas szívét mindenki ismerte. Isten sohasem mutatkozott nyájasabb alakban: lelkének szelíd jósága sohasem nyilvánult lenyügözőbb módon.

Mi ment végbe Mária Magdolna lelkében? Hogyan surrant be lelkiismeretébe az isteni sugár, mely megmentette? Milyenek voltak belső küzdelmei?... Mind erről semmit sem tudunk. Eljött a nap, mikor megnyíltak a szemei: akkor megismerte Jézust, a Megváltót, aki megbocsát. Ekkor nem ingadozott többé. Az övéhez hasonló természet nem áll meg félúton: a nagyságuk éppen abban van, hogy — jóban vagy rosszban egyaránt — mindig a végletekig mennek. A nyilvános, bűnös nő nyilvánosan akart vezekelni is. Aki szeret — nem okoskodik: rabszolgaként engedelmeskedik az érzésnek, mely leigázza; s ez a nő, aki szembeszállt a közvéleménnyel, hogy hódolhasson földi szenvedélyeinek: megveti ugyanazt a közvéleményt, mikor zokogva borul Jézus lábaihoz.

Megtudván, hogy Jézus lakomára hivatalos Simon farizeus házában, Mária Magdolna is odamegy, magasabb erőtől hajtva: meg akarta vallani nyomoruságát, szükségét érezte, hogy elmondja bűnbánatát és fájdalmát, hitét és szeretetét — hogy hallhassa az irgalom és a megbocsátás szavát. Senkisem tudott még a lelki drámáról, mely fölforgatta az életét: a közvélemény szemében még mindig a bukott és elveszett nő volt.

Némán és lefátyolozva lépett be, nem látta a vendégek megvető pillantásait sem, akiknek

gőgös vallásosságát mélyen megsértette és fölháborította a megjelenése; megállt Jézus mögött kezében tartva a drága alabástrom-edényt, mely tele volt illatos kenettel.

A legnagyobb tisztelet, melyben Keleten nagy embert — prófétát — részesíthettek, az volt, hogy — széttörvén a drága edényt, megkenik fejét és lábait, a drága illatszerrel. Mária nem szólt semmit: némák a lelkében túláradó érzelmek. Egyetlen szó sem hangzik el ennek az asszonynak ajkairól, akit lenyügöz saját fájdalma és Isten szeretete. De alázatos magatartása, lebontott haja, könnyei és csókjai minden szónál élesebben beszélnek.

Nemcsak a prófétát látja és tiszteli Jézusban, hanem Isten Fiát is, akit imád. Nem azért jön, mint a tömeg, hogy földi jótéteményt kérjen tőle: ahhoz fohászkodik, aki meggyógyítja, megtisztítja és átgyúrja lelkét. A bűnbánat még sohasem zokogott így, a töredelmes szeretet még sohasem könyörgött bocsánatért tapintatosabb gyöngédséggel és forróbb rajongással: könnyek és illatszerek sohase jelképeztek még ennél nagyobb, teljesebb és lángolóbb imádást.

Mária Magdolna a megtért bűnösök tökéletes példaképe; és az Emberfia, aki sugallta és elfogadta ezeket az érzelmeket, nem csupán ember, hanem magának a szépségnek és a végtelen jóságnak legtisztább megtestesülése emberi alakban.

Jézus világosan értésünkre is adja ezt; szavai föltételezik, hogy azonosítja magát a Jósággal, aki maga Isten, akit megsértünk s az Isten, aki megbocsát; az Isten, aki elfogadja a megtört-szívű bűnös töredelmét s az Isten, aki újjáteremti a bűnöst. Jézus istensége ragyogva tündöklik. A szeretet, melyet ébreszt, magának Istennek szeretete: elfödi és megbocsátja a bűnök sokaságát.

Az ember eltűnik és megmutatkozik Isten, a maga végtelen, kimondhatatlan irgalmasságában: őt imádja Jézusban a már átszellemült, bűnös asszony. És Jézus fölemeli, megvigasztalja:

— Bűneid meg vannak bocsátva — mondja neki. — Hited megszabadított. Menj békével...

*

Megbocsátani a bűnöket — csak Istennek van joga. Az elveszett lelket egyedül Istenbe vetett hite válthatja meg: s az embernek épp úgy nincs hatalma és ereje megbocsátani, mint megadni a lelki békét. Jézus azonban nemcsak mondja, hanem meg is cselekszi ezeket a dolgokat.

Azok, akik lelkük legmélyén hallották és érezték ezeket a bűnbocsátó szavakat — mint Mária Magdolna akkor — megértik Jézust; a többiek, akik nem hisznek és nem szeretnek — mint a farizeusok — megbotránkoznak és zúgolódnak elvakultságukban. De választottjai igazolják Jézust.

Ezentúl már bizakodhatik a bűnös: nem reménytelen a nyomorúsága. A rossz — urára talált; hogy legyőzhesse: elég az embernek, ha hisz és megbánja bűneit, ha megsiratja vétkét és keresi Istent. Bármily mélyre süllyedt, mindig megmaradnak könnyei és a hite. Csak utánozza a bűnös asszonyt és boruljon zokogva Jézus lábaihoz...

A lelkek légiói emelkedtek ki már azóta a gyalázatból a magdalai bűnös asszony példájára. Ő nyitja meg a sort és vezeti a megtértek és visszafogadottak seregét; ő személyesíti meg a bűnbe süllyedt emberiséget, mely Jézus lábainál megtalálta Istent, akit szeretnie kell s akinek szeretete újjáteremti lelkét az irgalom és a béke balzsamával.

Ez a Simon házában lejátszódott lakomajelenet — mint az Evangélium valamennyi jelenete — láthatatlanul és számtalanszor megismétlődik az emberiség történetében. Magdolna könnyei elapadhatatlanul folynak; az Emberfiának testére szakadatlanul ömlik az illatos kenet; századról századra szeretik őt, mert ajkai fáradhatatlanul ismétlik a bocsánat igéit, amelyek buzdítanak és vigasztalnak: «Sok megbocsáttatik azoknak, akik nagyon szeretnek»... Titeket, akik sírtok, hisztek és szerettek — megment a hitetek: menjetek békével!

VI. FEJEZET.

Példabeszédek Isten országáról.

A naimi utazás és Mária Magdolna fönséges megtérése után Jézus tovább hirdette a népnek az Evangéliumot.

Apostoli tevékenysége fáradhatatlan. Városról városra, faluról falura jár, mindenütt hirdetve és prédikálva Isten országát. Szünet és pihenés nélkül utazik tizenkét tanítványával. Semmije sincs: se földje, se háza, se kincsei; csak isteni küldetése foglalkoztatja és nem törődik azzal, hogy ki fogja ruházni, ki ad neki enni. De mindenről gondoskodik az Atya: ő az, aki meghí néhány asszonyt arra a tisztességre, hogy Fiának szolgáljanak: néhány teljesen odaadó asszonyt, akiket hitük átalakított és szeretetük szinte megsokasított. Többet közülük betegségükből gyógyított meg Jézus és az asszonyoknál természetes hála Jézus szolgálóivá tette őket. Az életükön Jézus anyja áll és mellette a megtért Mária Magdolna. Az evangélista említi

„JÉZUS, AZONNAL KINYUJTVÁN KEZÉT, MEGFOGÁ ÔT ÉS MONDÁ NEKI: KICSINYHITŰ! MIÉRT KÉTELKEDTÉL?“
(MÁTÉ: XIV. 31.)

„EGY KANAÁNI ASSZONY KIÁLTA JÉZUSNAK: KÖNYÖRÜLJ RAJTAM, URAM, DÁVIDNAK FIA! LEÁNYOMAT GONOSZUL GYÖTRI AZ ÖRDÖG... FELELVÉN JÉZUS, MONDÁ NEKI: OH, ASSZONY, NAGY A TE HITED... ÉS MEGGYÓGYULA LEÁNYA ATTÓL AZ ÓRÁTÓL FOGVA"

(MÁTÉ: XV. 22.)

Johannát, akinek Chusa nevű férje a tetrárchá Heródes felügyelője volt és bizonyos Zsuzsannát, akinek csak a nevét tudjuk. Ők viselték gondját gyöngéd figyelemmel Jézusnak és tanítványainak. Ők a kis közületnek számadó gazdaasszonyai. Gazdagok és bőkezűek lévén, a Mester szolgálatának szentelik vagyonukat, fedezik az utazás költségeit, gondoskodnak a kis társaság élelmezéséről és kiválasztják a házakat, ahol vendégszeretőn fogadják Jézust és tanítványait.

Ezeknek az utazásoknak központja Kafarnaum és a tó. Innen indul el Jézus és ide tér vissza; s a különböző vidékekről, ahol megfordul, egyre számosabb és lelkesebb tömeg tódul utána. Amikor beszél hozzájuk, szeret magányos hegyről szólani, vagy kis hajóból, melyet a tó tiszta vize ringat. Isten országának evangéliumát néhány hegység magaslatáról vagy kis halászbárkákról hirdette. A zsinagóga falai szűkek lettek volna a messzehangzó, fönséges igéknek, amelyekhez foghatót sohase hallottak még a földön: — ezeknek magasztosságához jobban illett a szabad ég, a visszhangokkal teljes magány és a halkan morajló tenger árja...

•

Elhagyván Naimot, Jézus visszatért Kafarnaumba. Szokása szerint kiment a tó partjára, ahol csakhamar köréje sereglett a nép. Ekkor beült a bárkába, melyet tanítványai mindig készen tartottak és, miután a sokaság letelepedett a tó partjára, így kezdett tanítani:

— Halljátok — mondta nekik: — a magvető kiment vetni. És, amint vetett, némely mag az útfélre esett és, jövén az égi madarak, felették azt.

— Némely pedig köves talajra esett, ahol nem volt sok földje és hamar kikelt, mivelhogy nem volt mélyen a földben. De a nap hőségében kiégett és elszáradt, mert nem volt gyökere.

— És némely mag a tövisek közé esett és, felnőven a tövisek, elfojtották azt, úgy hogy nem adott termést.

— Némely mag azonban jó földbe esett, ahol kikelvén és növekedvén, jó termést adott, úgyhogy némely mag harminc-, némely hatvan- és némelyik mag százannyit hozott.

Jézus most figyelmeztette hallgatóit, hogy ne álljanak meg a beszédek anyagi értelménél, hanem iparkodjanak kihámozni a szavakból a mélyebb igazságokat és hozzá tette:

— Akinek fülei vannak a hallásra, hallja meg!

Jézus tiszteletben tartja a lelkiismeret megmozdulását, szabadságát; nem sérti, nem korlátozza, hanem gyöngéden figyelmezteti. A lelkiismeret dolga azután, hogy, Istentől is támogatva, fölébredjen és hallgasson a figyelmeztetésre, hogy befogadja és ezzel bizonyítsa jóakaratát. Ez a hűség az ember részéről az üdvözülés kezdete és megérdemli Isten igazságát.

A tanítványoknak — noha buzgón iparkodtak — nem mindig sikerült megérteniük a Mester tanításában rejlő mélységes igazságokat; és míg a nép, nem is keresve a világosságot, elvonult: ők titkon a Mesterhez járultak és megkérdezték.

— Hát nem értitek ezt a példabeszédet — mondta nekik Jézus, szelíden szemükre vetve fogyatékos értelmüket — pedig ez világos; és ha már ezt sem értitek: hogyan fogjátok megérteni majd a többieket?

Jézus nem mondja, hogy ő a magvető, de ezt kitalálhatjuk. Semmiféle hasonlat sem magyarázza meg találóbb igazsággal Jézus munkáját. Egyedül csak nála van a mag — s ezt kezében tartja — nem a halálra szánt élet, hanem az örök élet magva. A legnagyobb emberek is csak a halálnak, az elmúlásnak magvait hintik el: Jézus ellenben az örök élet számára vet. A magnál semmi sincs előbb: benne központosul az élet, amelynek csírázását és fejlődését irányítja. Ilyen mag Isten igéje is: kezdete, csírája a lelki életnek. S ahogy a mag anyag és erő is egyszersmind: az ige is látható jel s egyúttal Isten Lelkének megtestesülése.

— Ez tehát a példabeszéd — magyarázza tanítványainak Jézus. A mag az Isten igéje. Mikor valaki hallja az ország igéjét és meg nem érti, eljön a gonosz és elragadja, amit szívébe vetettek; ez az, ami útfélre esett. Ami pedig köves helyre vetődött: az, aki az igét hallja és mindjárt örömmel befogadja; de nincs benne annak gyökere, hanem csak ideiglenes. Mikor tehát szorongatás és üldözés támad az ige miatt, mindjárt megbotránkozik. Ami pedig a tövisek közé vetődött: az, aki az igét hallja, de a világi gondok és a gazdagság csalárdsága elfojtják az igét és gyümölcstelen marad. Ami pedig jó földbe vetődött: az, aki az igét hallja és gyümölcsöt is hoz...

A lélek gyökere Isten: a lélek mélysége tőle van, éltető nedve Isten Lelkéből fakad. A léleknek, mely nem ragaszkodik Istenhez, csak felszíne van: ami mag reáhull, nem verhet gyökeret, mert nincs termőtalaja; elpusztul tehát a mag: éppen úgy, mint ahogy elpusztulnak azok is, melyek tövisek közé hullottak. Amelyek pedig jó földbe estek: azok, akik jó, igaz szívvel hallván az igét, megtartják és termést hoznak béketűrésben.

A tanítás gyümölcse az erény, mely némelyiknél harmincszorosan, némelyeknél hatvanszorosan és némelyeknél százszorosan is terem.

Semmi sem titokzatosabb és rejtélyesebb a vetésnél: amint hogy az isteni igénél sincs szerényebb és fátyolozottabb. A vetést a termés mutatja meg: Isten igéjének fénye pedig az erény. A lelket a Lélek gyümölcsei világosítják meg — mondja az Apostol — a szeretet, öröm, békesség, türelem, nyájasság, jóság, bosszútürés, szelídség, hit, szerénység, megtartóztatás és tisztaság.

Tanítványainak erényeire gondolván, figyelmeztette őket Jézus:

— Ti lesztek Isten világossága. Aki gyertyát gyujt, nem rejti véka alá, sem ágy alá nem dugja, hanem tartóra teszi, hogy a bemenők lássák a világosságot... «Mert semmi sincs elrejtve, hogy ki ne nyilatkoztassék; sem eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson».

Ez az általános törvény tökéletesen beteljesedett Jézusban és egész működésében. A benne elfátyolozott Lélek, a példabeszédekben rejlő igazságok, a szerény és oly kevéssé ismert Isten országa — mely kezdetben csak néhány lenézett ember lelkében élt — mind ez betöltötte fényével, hatalmával és erényeivel a föld kerekségét.

Isten országának ezt az elpusztíthatatlan életerejét ebben a másik példabeszédben fejtette ki Jézus:

— Úgy van az Isten országa — mondta — mint mikor az ember magot szór a földbe; aztán alszik és fölkel éjjel és nappal és a mag kikel és növekszik: maga sem tudja, hogyan. Mert magától terem a föld, először füvet, azután kalászt, azután teljes gabonát a kalászban.

Isten ereje munkálkodik titokzatosan minden teremtmény bensőjében: ez ad neki erőt és gyarapodást és az embernek nincs hatalma, hogy elnyomja, amit Isten vetett és fölnevel.

Jézus előszeretettel használja a vetés hasonlatát: ez emlékeztet legjobban az ő munkálkodására. Semmi sincs, ami oly szerény kezdetből nagyobbra, hatalmasabbá fejlődhetett volna.

— Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz — magyarázta — melyet, vévén az ember, elvetett földjébe; mely kisebb ugyan minden magnál, mikor pedig felnő, nagyobb minden veteménynél és fává lészen, úgyhogy az égi madarak eljönnek és ágai közt laknak.

Ez valóban igaz jelképe Krisztus Egyházának — a kicsiny mustármagból fejlődött faóriás, melynek ágai elborítják az egész földet és uralkodnak mindeneken. A legnagyobb lángelmék — az égnek ezek a merész szárnyalású madarai, elfáradva röptükben és bölcsességüknek fogytán — századról századra ennek a fának ágaira szálltak, megpihenni Jézus tanításának árnyékában, mert egyedül ez ád enyhületet, vígasztalást és világosságot. Amit Jézus látott és megjövendölt: első tanítványai csak hihették és remélhették — mi ellenben, az utószülöttek, szerencsésebbek lévén: már látjuk is. Amit Jézus fölépített: saját személyének tovább élése; az idő elválaszt ugyan bennünket Istentől, de benne élünk abban, amit fölépített.

Ugyanezt a gondolatot magyarázza meg azzal a másik hasonlattal is, amikor «kovásznak» mondja Isten országát, amit, vévén az asszony, elvegyített három véka lisztbe, míg mind megkovászosodott.

A valódi kovász: Isten Lelke; az asszony: az Egyház; és a liszt: az emberiség, mely magában íztelen lévén, ízt kap, mihelyt érintkezik a Szentlélekkel, mely átjárja, éleszti és átalakítja.

Isten országa itt a földön még nem érte el tökéletességét. A jó és a gonosz még egyre harcol a föld uralmáért és — a nagy Magvető mellett, aki elhinti a jó magot — itt van az ellenség is, aki elveti a konkolyt és a kétféle mag elvegyül ugyanabban a földben.

— Hasonlít a mennyek országa olyan emberhez — magyarázta tanítványainak Jézus — aki jó magot vetett földjébe. Mikor pedig aludtak az emberek, eljött az ellensége és, miután konkolyt hintett a búza közé, eltávozott. Amint pedig felnőtt a vetés és termést hozott, föltetszett a konkoly is. Akkor, a házigazdához menvén a szolgái, mondák neki: «Uram, úgy-e, jó magot vetettél földedbe? Honnét vagyon tehát benne a konkoly?»... Erre felelé nekik: «Ellenséges ember cselekedte ezt»... A szolgák pedig kérdezték tőle: «Akarod-e, hogy menjünk és kigyomláljuk?»... Ő meg így felelt: «Nem; nehogy a konkolyt szedegetve, kitépjétek vele együtt a búzát is. Hagyjátok mindkettőt felnőni aratásig; aratáskor majd megmondom az aratóknak: szedjétek ki előbb a konkolyt és kössétek kévékbe, hogy elégessék; a búzát pedig gyüjtsétek össze csürömbe.»

A tanítványok nem fogták föl a földbe vetett konkoly rejtett értelmét. Mikor egyedül voltak, a Mester megmagyarázta nekik:

— Az, aki jó magot vet: az Ember Fia; a szántóföld pedig a világ.

— A jó mag: Isten országának fiai; a konkoly pedig a gonosznak fiai.

— Az ellenség, aki elhinti a konkolyt: az ördög; az aratás: a világ vége; az aratók pedig: az angyalok.

— Amint tehát összeszedik a konkolyt és tűzben elégetik: úgy lészen a világ végén: az Emberfia elküldi angyalait, akik mind összeszedik országában a botrányokat és azokat, kik gonoszságot cselekszenek és tüzes kemencébe

vetik őket. Ott lészen aztán sírás és fogak csikorgatása.

— Akkor az igazak fényleni fognak, mint a nap, Atyjuk országában.

Jézusnak minden szava fönséges és ragyogóan világos a maga egyszerűségében. Teljesen felölelik, hatalmas vonásokkal rajzolják nagyszerű működését kezdettől egészen a befejezéséig. A jónak és gonosznak küzdelmeit maga Isten akarja: a házigazda szolgáinak bele kell ebbe nyugodniuk. Az erőszak, mely az emberi természetben gyökeredzik, arra sarkalja a jobbakat, hogy gyökerestől kitépjék a konkolyt: de Jézus kioktat bennünket, hogy tűrnünk kell a rosszat, hogy — durva kézzel kitépve — ne pusztítsuk el a jót is. A mennyei Atyát kell utánoznunk, örökkévaló türelmében.

Eljön az óra, mikor Jézus ereje külön választja a konkolyt a tiszta búzától. Borzalmas, de egyszersmind vigasztaló óra lesz ez: borzalmas a gonoszoknak — de vigasztaló Isten országa gyermekeinek.

Tekintetét nagy művének végső céljára függesztve: Jézus már látja messze távolban a maga dicsőségét, tanítványainak dicsőségével együtt, de látja Atyjának rettenetes ítéletét is, mellyel azokat sujtja, akik nem akarták ismerni az ő igazságát. Pedig Jézus hányszor mutatta meg a népnek — hol komoly, hol ragyogó képekben — az eljövendő világ arculatát: s ezek az előrevetített képek félelmet és reményt keltenek egyszerre; mert a félelem a fék, mely visszatart a rossztól, a remény pedig az ösztön, mely Istenhez vezet.

Ez a gondolat sugallta neki a háló példabeszédét.

— Hasonló a mennyek országa a tengerbe vetett hálóhoz — magyarázta tanítványainak — mindenféle halat összefog s amelyet, midőn megtelt, kihúztak a partra és, leülvén, kiválogatták a javát edényekbe, a selejteset pedig kivetették. Így lesz a világ végén is: majd kimennek az angyalok és az igazak közül kiválasztják a gonoszokat és a tüzes kemencébe vetik őket. Ott lészen aztán sírás és fogak csikorgatása.

*

Mérhetetlen ez a buzgóság, mellyel Jézus iparkodik beoltani tanítását a galileai nép lelkébe. Beszédében a legélénkebb képek váltogatják egymást.

— Hasonló a mennyek országa — mondja — a szántóföldön elrejtett kincshez, melyet az ember, aki megtalálta, eldugott s azon való örömében megyen és eladja minden vagyonát és megveszi a szántóföldet.

— Ismét hasonló a mennyek országa a kereskedőemberhez, ki szép gyöngyöket keres. Találván pedig egy drága gyöngyöt, elment és eladta minden vagyonát és megvette azt...

Valóban szükséges, hogy mindent föláldozzon az ember, ha Istenhez akar jutni. Csak a teljes önfeláldozás az ár, melyen megvehetjük a drága gyöngyöt és a szántóföldbe elásott kincset. A félénkek és az önzők visszarettennek, mert nem bírják elviselni az elszegényedést, pedig Isten országának kincseit csakis ezen az áron szerezhetik meg. Egyik sem akar lemondani élvezeteiről és sohasem lesz része Isten örömeiben; a másik ragaszkodik korlátolt tudományához és sohasem lesz része a végtelen igazságban; a harmadik az emberi nagyságot hajszolja és megfosztja magát az Isten fiainak föntartott örök nagyságtól.

Jézus egész tanítása minden lényeges vonásával benne van példabeszédeiben.

A Mester isteni hivatása és méltósága, fájdalmas végzete és végső diadala, szerény kezdete, titokzatos ereje, folytonos harcai és végtelen eredménye, a világ ellenségeskedése, a Sátánnak — a konkolyhintőnek — szerepe, az angyaloknak — a láthatatlan aratóknak — közreműködése és végül: az Atya gondviselése, aki figyelemmel kíséri a nagyszerű drámát és előkészíti utolsó jelenetét: ime, mind ez benne van Jézus példabeszédeiben.

Isten országa volt Jézus tanításainak alapeszméje, mely egyre erősebben izgatta a népet, amely távolról sem fogta föl Jézus tanításainak mély értelmét. Leginkább a csodák vakítják el: maga a tanítás egyáltalában nem világosítja föl. Olyan a nép, mint a gyermek: az erő jobban lenyügözi, mint az értelem és, ha megcsodálja is Jézus tanítását — így jegyzik ezt föl az evangélisták — Jézus csodatevő hatalma az, ami bámulatba ejti és meghódítja.

— És álmélkodának az ő tanításán — írja Márk evangélista — mert úgy tanítja vala őket, mint akinek hatalma vagyon: nem pedig, mint az írástudók.

Jézus mind a mellett belefog a nehéz munkába, hogy hirdesse Isten igéjét és megnyissa a nép lelkét az igazságnak.

Egyetlen egy népies szónok sem hasonlítható hozzá, még ékesen szólás szempontjából sem. Ő áll az élén annak a kiválasztott szent seregnek, mellyel Isten közölte a titkot: hogyan kell megmozgatni a nép lelkét a földi szenvedélyek fölszítása nélkül. Ajkáról soha nem hangzott el egyetlen szőrszálhasogató alakoskodás se: soha meg nem hamisította az igazságot. Le tud ereszkedni hallgatóinak fogyatékos értelméhez, de sohasem hizeleg neki. Szavát mindig

hozzáméri hallgatóinak felfogásához, másképpen beszél tanítványaival bizalmas körben, másképpen szól a farizeusokhoz és írástudókhoz és ismét másképpen a közrendű néphez.

Tanítványainak föltárja lelkét, mely túlárad a gyöngéd és kenetes igazságtól; a körmönfont mesterek előtt az írásra hivatkozik, döntheteten logikájának erejével sarokba szorítja és rosszhiszeműségük miatt átkaival sujtja őket; a népnek pedig példabeszédekbe burkolva magyarázza tanítását.

A zsidó ékesen szólás kedvelte ezt a képletes beszédet. A híres rabbik különösen nevezetesek voltak példabeszédeikről és velős mondataikról. Minden népnek megvan a maga sajátos irodalmi szelleme: a hinduknak megvolt a meseországuk és fantasztikus hősi mondakörük, a görögöknek és rómaiaknak a párbeszédes forma, a mese és a hitregék világa; a zsidók irodalmi szelleme viszont példabeszédekben és közmondásokban nyilvánult.

Jézus, miután ezt a népszerű módot választotta tanításának eszközéül, teljesen átgyúrta a régi formákat: leegyszerűsítette, megtöltötte igazsággal, józan életbölcsességgel és természetes logikával tette hatásossá. Legtöbb példabeszéde örök-emlékezetű, mert a tökéletes szépség és jóság él bennük: az egész emberiség ismeri és csodálja őket; a gyermek betűzgeti, a férfi elmélkedik rajta: megérti a tudatlan, műveletlen ember is, a tudós és a gondolkodó pedig határtalan világosságot talál bennük.

A példabeszéd lényege az összehasonlítás, amelynek célja, hogy könnyebben megérthessük a kézzel meg nem fogható — tehát nem anyagi és nehezen meghatározható — dolgokat és igazságokat; ez pedig úgy történik, hogy elvont dolgokat és igazságokat könnyen érthető és szinte kézzel fogható dolgokhoz hasonlítjuk. — Vagyis: a példabeszéd alapjában véve a világegyetem részeinek hasonlóságán s egyúttal részeinek egységes összhangján nyugszik.

Hogy ez a meghatározás érthető legyen, tudnunk kell mindenekelőtt, hogy a teremtett világban minden lény hasonlít némileg a többihez és kisebb-nagyobb fokú rokonság, sőt közösség is van közöttük. Az egész világ Isten kezének a nyomait őrzi és mutatja. A test — a lélek képe; az ösztön — előre jelzi az akaratot; az anyagi természet — a szellemi világ jelképe; az ég Isten dicsőségét hirdeti — a tér az ő végtelenségét — a szél Isten lelkét — a világosság az ő igazságának szépségét és tündöklését — és a mindig változó, eliramló idő Istennek változatlan örökkévalóságát.

Minél szélesebb a szellem — az emberi ész és értelem — szemhatára és minél teljesebben föl-fogja, felöleli az egész mindenséget: annál világosabban látja az egységet a látszólagos különbözőségben — s annál kiválóbb mestere lesz a példabeszédeknek és hasonlatoknak.

Az emberi természet — mivel összetételénél fogva magában hordja a teremtett világnak minden elemét — különös képességeivel hamar észreveszi és fölfogja a természetben nyilvánuló hasonlóságokat és azonosságokat. Isten mindent lát Igéjének egységében, mely létrehozta a mindenséget: a tisztán szellemi lény pedig annál egyszerűbb és kisebb számú igazságokban lát mindent, mennél magasabb fokán áll az értelmi fejlettségnek. Viszont a képzelettel fölruházott, de már anyagias ember csak az anyagi valóság jelképeinek útján ismeri meg — azaz érzékelheti — az istenit és a szellemit, ami láthatatlan. Istent a teremtésen át látja, melyben Isten tükröződik: a szellemeket saját lelkén át, lelkét pedig tulajdon testében, melyet a lelke éltet s amelyre rávéste tulajdon képét.

Ilyen értelemben a példabeszéd művészete nem különleges sajátossága a zsidó szellemnek, hanem az emberi észnek és értelemnek általános működése, felfogó képességének rendes formája és gyakorlása.

*

Az allegóriának — a képletes beszédformának, tehát a példabeszédnek — legtágabb, szinte mérhetetlen tere nyílik abban a vonatkozásban, mely Istent a teremtéssel, a lelket pedig Istennel kapcsolja össze. Vannak népek — például a hinduk és görögök —, melyek ebben a tekintetben elmaradtak a zsidók és a szémiták mögött. Mert a hinduk, mint természetimádók, összezavarták Istent a teremtéssel; a görögök pedig élesen külön választották isteneiket a teremtéstől, de nem hasonlatokban keresték köztük a kapcsolatokat. Így történt aztán, hogy a hinduk költészete és irodalma szédületesen képtelen legendákká fajult, míg a görögök, megértvén a világegyetem kicsinységét: annak semmiségében a végtelen lény kifürkészhetetlen nagyságát látták.

Jézus, mikor a példabeszédek formáját választotta ki tanításra, az emberi ész és értelem törvényének hódolt, mely legjobban felelt meg az ő és tanítványai emberi természetének. Mivel pedig ez a törvény változatlan: ez a változatlanság átáramlott a formákra is, melyeket Jézus megszentesített tanításaival. Többek közt ez is egyik oka az evangéliumi példabeszédek örök életének és üdeségének.

Minden példabeszéd annál tökéletesebb, mennél nagyobb és mélyebb igazságot hirdet. Hogy mekkora az igazság, az a választott jelképtől függ, mélységét pedig a jelkép alatt rejlő

igazság szabja meg. Minél inkább talál a jelkép a valósághoz, annál meggyőzőbb: s minél mélyebb az igazság, annál fönségesebb a példabeszéd. Jézus, valahányszor a néphez beszélt, mindig mellőzte az üres költői sallangokat, sohasem kereste a nagyzoló hasonlatokat: mindig egyszerű és keresetlen nyelven beszélt s a legközönségesebb dolgokat választotta ki az igazság jelképzésére. Ily módon tanításának magasztos volta ellentétben áll a választott jelkép igénytelenségével. Semmi pompa, semmi szemkápráztatás. Mindig csak egyszerűség: ezzel az egyetlen lepellel fátyolozza el a Lélek szent meztelenségét. Nem akarja, hogy az értelem megálljon a jelképnél, a külső formánál: mindent mellőz, ami leköthetné vagy elszórakoztatná figyelmünket. A legbámulatosabb lángelmék elrejtik az igazságot és néha el is homályosítják, mert keresett cafrangokkal díszítik föl: Jézus ellenben felfödi s amikor látszólag elrejti, az átlátszó fátyol, melybe takarja, a maga teljes egészében és csodálatos szépségében mutatja meg a nagy és örök igazságot. Innen van, hogy amíg a lángelmék halhatatlan szavai gyakran csak szépérzékünknek hízelegnek: addig Jézus szándékos egyszerűsége, ha visszariasztja is világi gondolkozásunkat — az egyenes szívekbe elhinti a világosság és erény magvait.

*

A szónok, legkivált a népszónok, legértékesebb tulajdonsága a tapintat, mely nélkül a szónok minden erőfeszítése, művészetének hatalma meddő marad. Mert nem elég: föltárni a népnek az igazságot; úgy kell előadni, hogy a nép lelke be is fogadja. A túlléles fény elkápráztat: aki nem tudja mérsékelni a fényt, nem terjeszti a világosságot, hanem megvakít. Az ékesen szólás tapintatát az igazság szeretete és az emberszeretet sugallja. Aki önmagánál is jobban szereti és diadalra akarja juttatni az igazságot: nem fogja kíméletlenül leleplezni, hogy a hallgatói közömbösen vagy megvetéssel fogadják; és aki szereti az embereket, kitalálja gyöngéiket, kímélettel bánik velük és csak annyit beszél róluk, amennyiből érthetnek a hallgatók.

Jézus módszere, ahogy a népet oktatta, kitűnő okosságát bizonyítja. Azért jött erre a világra, hogy tanuskodjék az Igazságról, amelyet mindhalálig szeretett is. Minden szaváből kicsendül a mérséklet és az óvatosság. Sohasem dobja sertések elé a gyöngyöket, se a szent dolgokat nem adja az ebeknek. Népének, szülőhazájának, a megváltani szándékolt emberiségnek szeretete tündököl életének minden lapján. Ismeri népének gyarlóságait, előítéleteit, tudatlanságát, keménységét, tehetetlenségét és megsajnálja. Türelmes, mert tudja, hogy evangéliumának és tanításának — melyeknek hivatása, hogy fölvilágosítsák a századokat — századokra lesz szüksége, hogy átgyúrják a lelkeket és átalakítsák a világot.

Azonban, bármily gyarló is az ember, bármily magasztos is az igazság, mégis elpusztíthatatlan rokonság van köztük. Kölcsönösen hívják, kívánják egymást s ha az ember nem bír fölemelkedni az igazsághoz: az igazság száll le hozzá. Ahogy Isten megtestesült az ember-Jézusban, éppen úgy testesült meg az örök igazság az ajkairól elhangzott példabeszédekben. És, valamint a megtestesült Istent jobban megérthetjük és szerethetjük: kedvesebbnek és könnyebben hozzáférhetőnek találjuk a példabeszédekbe rejtett isteni igazságot is. Ezeket a tudatlanok is elolvashatják és Jézus megtalálta bennük a titkot: hogyan lehet megtanítani Isten igazságaira a nép legutolsó gyermekeit is.

Isten akarata volt, hogy Jézus tompította az igazság fényességét: Isten nem akarja lesujtani az embert a meztelen igazság nyers erejével; szelíd fénnyel, derengő félhomályban árasztja a világosságot, hogy — nem erőszakolva tanítását — szelíd meggyőződéssel gerjessze hitre. Krisztust — és a megváltásnak egész nagy munkáját — ez a rejtelmesség jellemzi: a Lélek, mely eltölti egész valóját, elrejtőzik emberi mivoltának leple alá.

*

A tanítványok csodálkoztak, hogy Jézus, valahányszor a néphez szólt, mindig rejtélyekben tanított. Nem bírták megérteni ezt a titokzatosságot, ami természetes is: mert ritka eset, hogy Isten bölcsessége meg ne lepje az embert, aki saját, gyarló eszével akarja megítélni az isteni bölcsességet.

— Miért szólsz nekik példabeszédekben? — kérdezték tőle a tanítványok, mikor a nép elment és egyedül maradtak a Mesterrel.

És Jézus így felelt:

— Mert nektek (mivel hisztek és szerettek engem) adatott tudni a mennyek országának titkait: azoknak pedig nem adatott. Azért szólok nekik példabeszédekben, mert látván, nem látnak és hallván, nem hallanak és nem értenek. Ők a jelhez ragaszkodnak: bizonyságot akarnak, csodákat várnak...

Vajjon a buzgóság sugallta-e a tanítványoknak ezt a kérdést?... Meglehet. A tanítványok bizonyára óhajtották Isten dicsőségét és türelmetlenségükben szerették volna, hogy a Mester elkápráztassa és leigázza a tömeget tanításának fényességével. De Jézus lefékezte türelmetlenségüket.

— A megismerés, a tudás föltétele a hit — magyarázta nekik: — a lélek sötétségeinek oka a hitetlenség; ezért szól nekik mindig példabeszédekben.

— Akinek megvan a megismerésnek ez a föltétele — mondta tovább — annak adatik és bővelkedni fog; akinek pedig nincsen: az is elvétetik tőle, amije van.

A hit meghozza Isten kegyelmét: a hitetlenség elzárja annak forrását. A magára hagyatott ember, megfosztva az isteni erőktől — melyek százszorosra fokozzák az élet értékét, kitermelik az erényeket és fölemelik természetünket — lassanként elmerül a tévedésben, mely az értelem halála és a bűnben, mely megöli a lelket; a szellem elvakul, a szív megkeményedik, az akarat ellankad és a lelkiismeret eltompul.

— Azért szólok nekik példabeszédekben — magyarázza Jézus — mert beteljesedik rajtuk Izaiás jövendölése, mely így szól: «Hallván hallani fogtok és nem értitek és látván, látni fogtok és nem láttok. Mert megkeményedett a nép szíve és füleikkel nagyot hallottak és szemeiket behúnyták, hogy ne lássanak szemeikkel; én pedig azt akarom, hogy halljanak füleikkel és értsenek szívükkel és megtérjenek és meggyógyítsam őket...»

Ez az utolsó mondat rettenetes!

Ez a nép már nem Isten bosszújától, hanem Isten szeretetétől riad vissza: fél meglátni, hallani és megérteni Istent: fél megtérni és fél már attól is, hogy Isten meggyógyítja: azért húnyja be szemeit és fordul félre.

Kell, hogy a bűn viselje végzetes következményeit: a megátalkodott ember nem méltó a megtérésre, ha elérte a süllyedés bizonyos fokát; Isten, akit annyiszor megbántott, magára hagyja: és aki visszautasította Isten irgalmasságát — annak legborzasztóbb büntetése az, hogy teljesen eltompult lelkiismerete nem hallja az isteni hívásokat, melyek megmentik a rájuk figyelő választottakat.

De néha maguk a keményszívűek és megátalkodottak is megszelídülnek az isteni jóság hatalmától. Aki keresztre feszítette volna Krisztust és halomra ölte volna a tanítványait, ha legyőzetve, térdre borul előttük: újjá születik az ő vérük által, mert Isten szeretete olyan tűz, mely meglágyítja a lelket — még hogyha gránitnál keményebb is a szívük. Bármily súlyosan nehezedik is az emberiségre Isten igazságossága: az isteni ítélet utolsó szava mégsem az igazságosság, hanem az irgalom.

Ebben az értelemben teszi hozzá Jézus:

— A ti szemeitek pedig boldogok, mert látnak és füleitek, mert hallanak. Mert bizony mondom nektek, hogy sok próféta és igaz kívánta látni, amiket ti láttok és nem látta: és hallani, amiket ti hallottatok és nem hallotta...

Megmagyarázhatatlan szavak, ha ember mondja, de természetesek Jézus ajkairól, mert ezekben nyilatkoztatja ki Istenségének öntudatát... Boldogok, akik őt látják és világosságban vannak, akik hallják.

Sejthetjük, mily bensőséges volt a tizenkét apostol együttléte Jézussal, mikor esténként, miután a nép szétoszlott, a Mester visszavonult velük a felső szobába, ahol pihenés közben, kitárta előttük bölcsességének és szentségének kincseit, melyekről a világnak sejtelme sem volt.

Ezekben a csöndes órákban nyílt meg a lelke bizalmas közlésekre. Nem zavarták és gátolták közlékenységében idegenek, közömbös ismeretlenek, vagy szőrszálhasogató kételkedők. Mindent kérdezhettek tőle a tanítványok és Jézus mindent megmondhatott nekik: befogadta lelkébe ezeket a még egyszerű és tapasztalatlan lelkeket és — ahogy az evangélium írja — mindent megfejtett nekik. Leereszkedett hozzájuk határtalan gyöngédséggel, amely szinte atyai jósággal párosult. És végül megkérdezte:

— Megértettétek-e mind ezeket? — És felelék neki: «Igen, Uram.»

Mire a Mester, messiási hivatására célozva, így végezte tanítását:

— Minden írástudó, aki tanítvány lett a mennyek országában, hasonló a házigazda-emberhez, aki kamrájából újat és régit hoz elő.

Tudja, hogy mire van szükségük gyermekeinek és el tudja látni őket. Az emberi tudomány fogyatékos, tehetetlen és néha rideg: sem multunk, sem jövőnk nincs a kezében — és, bár egy-egy pillanatra elszórakoztatja a sajgó szíveket: — mégse bírja soha megvigasztalni. Elmerül a földi világ örökké változó tüneményeinek vizsgálatába és, ha sejti is azoknak végső okát, sohasem bírja fölemelni hozzá nyugtalan és elkínzott természetünket.

Az Isten tudományába beavatott ember viszont magától Istentől tanulja meg a dolgok eredetét, törvényeit és céljait, mindent az örökkévalóság szemszögéből lát és ítél meg: tudja, hogy Isten az emberiségben készíti elő országát. Tudja, hogy az első emberpár óta — végig a téren és századokon át: a családok és népek, a civilizációk és népfajok minden mozgalmában — az érdekek és szenvedélyek, a bölcseletek és vallások véres zürzavarában — az élő és szerető Lélek szakadatlanul végzi és folytatja az üdvösség és az igazság, a jóság és az irgalom, a szeretet és a béke megváltó munkáját. Tudja, hogy ez a Lélek Jézusban legtökéletesebben beteljesedett, aki a multak reménye, a jelennek megtagadott és vitatott nagy bizonysága és a jövőnek

fönntartott hatalmas erő: Isten minden munkájának betetőzése.

Krisztus az isteni kincs, melyből szüntelen meríthet az ember, mert soha el nem fogy. Mint minden, ami örökkévaló, benne is megtestesül a múlt, a jelen és a jövő. Bárki kéri tőle az igazságot: megkapja; bőven osztja a vigasztalást, mindenkinek, aki hozzá fordul; bíztatást nyujt a csüggedt reménykedőnek; a leggonoszabbnak is megadja a boldogságnak kimondhatatlan édes előízét.

Az embernek nincs hát többé joga panaszra: gyönyörű a sorsa. — Mit nyom a latban ínsége és nyomorúsága?... Nem fáj a tűszúrás, ha meggyógyíthatjuk és enyhíthetjük. Amit mindig legforróbb vággyal és szorongva áhítozott az ember — s ami örökké kisiklott kezéből — most végre hatalmában van az élet és a boldogság: az élet, mely nem fél a haláltól s az igazi boldogság, melyet csak fokoznak a megpróbáltatások — ez most mind az övé, ha kéri Jézustól, aki megadja neki, hogy éljen és boldog legyen!

VII. FEJEZET.

A farizeusok legszörnyűbb rágalma.

A tó partján rendezett népies prédikációkban tetőzik a galileai apostolkodás. Néhány hét alatt teljes és általános a lakosság izgalma. Semmi sem gátolhatja az új próféta vonzóerejét. Hiábavaló volt minden előítélet: szavának hatalma, számos csodájának híre lenyügözte a tömeget. E bizonyságok varázsa alatt Dávid fiát üdvözölte Jézusban a nép: ez volt a várva várt Messiás címe. Kafarnaumba tódultak az ország minden vidékéről, akik látni akarták a prófétát s a város híres lett Zabulon és Neftali apró városkái közt.

De, amily mértékben terjedt a mozgalom, ugyanoly mértékben növekedett a gyűlölet és féltékenység, a nyugtalanság és fenyegetés, a botrány és a rágalom is: mind azok a gonosz szenvedélyek, melyek a papi fejedelmekben és a nép véneiben, a farizeusokban és írástudókban lángra lobbantak Jézus ellen. Jeruzsálem — e gonosz indulatoknak középpontja — éber figyelemmel kísérte mind magát a mozgalmat, mind a prófétát. A Szanhedrin megbízottakat küldött ki, hogy kémleljék Jézusnak minden szavát, cselekedetét és igyekezzenek kijózanítani a népet.

Népmozgalmakat azonban nem lehet leszerelni egy-két tudóssal: még az erőszak sem mindig bír vele. Azok pedig, akik a kezükben tartott hatalmat elévült hagyományok és eszmék szolgálatába állítják, sem a maguk erejét, sem azokét nem ismerik pontosan, akiket támadnak. És vereségüknek oka: ez a megtévesztő önámítás.

A jelszó, úgy látszik, az volt, hogy meg kell rágalmazni Jézust, hogy becstelen híre keljen a közvéleményben. A gyűlölet legkedveltebb fegyvere a rágalom: ettől várja a megsemmisítő hatást.

Galilea farizeusai, akárcsak a jeruzsálemiek, nem tagadhatták — de nem is akarták tagadni — Jézus beszédeinek megígéző hatalmát, nem vonták kétségbe a szembetűnő csodákat: a betegek gyógyítását, a halottak föltámasztását, az ördögök kiűzését a megszállottakból. Ha őszinték lettek volna, a népet utánozva, ezzel együtt nekik is magasztalniuk kellett volna Jézust; de elismerni Jézust, annyi lett volna, mint elítélni önmagukat: üdvözölni őt, mint Isten választottját, saját tisztségük és hivatásuk megtagadását jelentette volna.

A nagylelkű lemondásnak ezt a példáját egyetlen egy vallási hatalom se adta meg önként, a maga jószántából. Szükséges, hogy Isten a csapások özönét zúdítsa rá, melyek aztán elsöprik.

A farizeusok tehát a leggyalázatosabb rágalmakat terjesztették Jézusról a nép közt s az egyik valóságos istenkáromlás volt.

— Nem Isten lakozik benne — mondták — hanem az ördög. A gonosz lélek parancsol neki: Belzebub nevében űzi ki az ördögöket!

Már istentelennek mondták azelőtt is, mivelhogy nem törődött szokásaikkal: — olyan ember — mondták — aki szereti a bort és a jó életet, megszegi a szabbatot, megveti a régi mestereket és istenkáromló. — Most pedig ráfogják, hogy varázsló és ördöngős.

Jézus nyugodt maradt, nyíltan és tartózkodás nélkül hirdette tovább is az igazságot: de félelmetes erővel utasította vissza a rágalmat. Kérlelhetetlenebb szavak sohasem hangzottak el ajkairól, mint most, mikor visszautasította a gyalázkodást és ostorozta a képmutatást.

Összehíván a farizeusokat, példabeszédekben mondta nekik:

— Hogyan űzheti ki a sátán a sátánt? Ha valamely ország önmagában meghasonlik, nem állhat fönn az az ország. És, ha a ház önmagában meghasonlik, nem állhat fönn az a ház. És, ha a sátán önmaga ellen támad és meghasonlott, nem maradhat fönn, hanem vége vagyon.

— És ha én Belzebub által űzöm ki az ördögöket — folytatta — a ti fiaitok ki által űzik ki?... Ti azt mondjátok, hogy Isten nevében: de miért nem mondjátok rólam is ugyanezt?... Ha pedig én az Isten Lelke által űzöm ki az ördögöket: akkor elérkezett hozzátok az Isten

országa, mert senkise mehet be az erősnek házába és ragadhatja el holmiját, hacsak előbb meg nem kötözi az erőset és aztán rabolja ki a házát. Aki nincs velem, az ellenem vagyon: és aki nem gyüjt velem, az szétszór...

Mintha csak azt mondta volna, hogy: ha én az Isten Lelke által cselekszem — akkor az, aki nincs velem, az Isten Lelke ellen van és «aki nem gyüjt ebben a Lélekben, az csak szétszórhat». Minden dolognak összetartó köteléke a Lélek.

Végül, fölemelve hangját, megsemmisítő nyomatékkal mondta a következő rettenetes szavakat:

— Azért mondom nektek: minden bűn és káromlás megbocsáttatik az embereknek, de a Lélek elleni káromlás meg nem bocsáttatik. És, ha valaki az Emberfia ellen szól valamit, megbocsáttatik neki; de aki a Szentlélek ellen szól, annak meg nem bocsáttatik sem ezen a világon, sem a jövendőben.

*

Jézus meghatározása szerint tehát vannak megbocsáthatatlan bűnök: van örök vétek. Ha félreismerjük, visszautasítjuk, üldözzük és gonosz megvetéssel az ács fiának nevezzük «az Emberfiát — ha vádoljuk, hogy szeret jól enni-inni, megszentségteleníti a szabbatot, elhanyagolja a szent szokásokat és nem törődik a mesterek hagyományaival — ha úgy bánunk vele, mint istentelennel, csábítóval és lenézett szamaritánussal: ezek a bűnök és káromlások mind bocsánatot nyerhetnek; ha azonban a Szent Lelket sértjük, aki eltölti az Emberfiát — ha a gonosz léleknek tulajdonítjuk isteni cselekedeteit: az ördögök kiűzését, a halottak föltámasztását és a többi számos csodát — ha oly mélyen sértjük, hogy őt magát is gonosz léleknek mondjuk: ez olyan istenkáromlás, amely se nem menthető, se meg nem bocsátható.

Jézus tanítása szerint — de meg az abszolút igazságnak megfelelően is — a bűnt csak Isten bocsáthatja meg, irgalmas, szerető és jóságos Lelke által. Isten megmenthet és kegyelmébe fogadhat mindenkit, aki nem utasítja vissza ezt a Lelket — bármily nagy is egyébként a gyarlósága, eltévelyedése és vétkessége — ha nem mondja Istenről, hogy: «Ez a rossz», se Jézus működéséről, hogy: «Ez a gonosz lélek, a sötétség és az elnyomás műve». De, aki szentségtörő akaratának indulatában szembeszáll ezzel a Lélekkel, aki káromkodva és makacs gyűlölettel visszautasítja: saját maga zárja el az utat, melyen át a bocsánat eljuthatott volna hozzá; szinte befalazza magát saját öntudatába és minden bejárást eltorlaszol a bocsánatot osztó Isten előtt. A megbántott Lélek pedig visszavonul és meghagyja «örök bűnében» az istenkáromlót. A halál, mely elszólítja — elválasztván az időt az örökkévalóságtól — mit sem változtat ezen, mert — egyképpen följegyezvén a bűnt és az erényt — mindegyikre rányomja az örökkévalóság bélyegét.

A gyengék és a gyarlók vigasztalódjanak, a tévelygők reméljenek: az irgalom utolsó szava mindig készen várja a hozzá fordulókat. Azok pedig, akik — ahelyett, hogy hívnák — magát az alapelvét is gyalázzák: várhatnak-e egyebet, mint Isten büntető igazságosságát? Ez rájuk nehezedik és nem enyhíti a visszautasított végtelen jóság, mely eloszlathatta volna az örök haragot és megmenthette volna őket a kárhozattól.

Jézus gyalázóinak fejére idézi a bölcsesség és a józan ész legegyszerűbb törvényeit és — lelkük legmélyén olvasva, mint rendesen — rámutat, hogy miért sértik ezeket a törvényeket és föltárja egyúttal istenkáromlásuk rejtett okát is:

— Vagy mondjátok a fát jónak: és jónak a gyümölcsét is; vagy mondjátok a fát rossznak: és rossznak a gyümölcsét is, mivelhogy gyümölcséről ismerszik meg a fa. Éppen úgy: cselekedeteiről kell megismerni a működő erőt is. Az én cselekedeteim jók: hogyan lehetne hát forrásuk Belzebub ereje és hatalma?...

— És ti, viperák fajzati! Hogyan szólhattok jókat, mikor gonoszok vagytok?... Megrögzött szíveteket bezárjátok a tények bizonysága előtt és a szív bőségéből szól a száj... De minden emberi szóról — még a hiábavalóról is — számot kell adni az ítélet napján, amikor majd «szavaidból fognak igaznak ítélni és szavaidból fognak elítélni».

Vannak szavak, amelyek éppen olyan vétkesek, mint a cselekedetek, mert sértenek, megbotránkoztatnak, megrontanak és ölnek; a farizeusok beszédje, melyet Jézus pellengérre állít, gyilkol, mint a vipera marása.

Kétségtelen, hogy a farizeusok rágalmainak volt némi hatásuk a népre, amely hallotta s amely közt Jézus ellenségei is terjesztették. Valószínű, hogy szívesen hallgatták azok is, akik közönyösek voltak az általános lelkesedéssel szemben, vagy ellene szegültek: ezen az úton indul el a rágalom és végzi gyilkos munkáját.

Voltak, akiknek szemében a Mester buzgalma rajongásnak, munkálkodása pedig őrültségnek látszott. Tanításának magasztos volta meghaladta értelmüket. Nem értették meg a fáradhatatlan apostolkodást, a tömeg lázas izgalmát, mely körülvette, az imádságban eltöltött éjszakákat, a betegek gyógyítására áldozott napalokat, a folyton ostromlott házat, amelyben

„HOZZÁ VIVÉNEK EGY SIKETNÉMÁT ÉS KÉRÉK (JÉZUST), HOGY TEGYE RÁJA KEZÉT...
ÉS Ő, FÖLTEKINTVÉN AZ ÉGRE, FOHÁSZKODÉK ÉS MONDÁ NEKI: EFFETA! AZAZ NYÍLJ MEG:
ÉS AZONNAL MEGNYÍLÁNAK FÜLEI ÉS HELYESEN SZÓL VALA"

(MÁRK: VII. 33—37.)

„... AMINT (JÉZUS) IMÁDKOZOTT, ARCÁNAK KÉPE ELVÁLTOZÉK ÉS RUHÁZATA FEHÉR LŐN
ÉS FÉNYBEN SUGÁRZÓ. ÉS IME, KÉT FÉRFIÚ BESZÉLGET VALA Ő VELE: TUDNIILLIK MÓZES ÉS ILLÉS..."

(LUKÁCS: IX. 28–36.)

még étkezésre is alig jutott idő: ez a Szentlélektől éltetett s a köznapiasságtól annyira eltérő élet teljesen érthetetlen volt nekik.

Még a családja is kárhoztatta. Voltak rokonai, akik lenézően nyilatkoztak róla, mint rajongóról és el akarták vinni a tömegből.

Kevéssel azután, hogy Jézus — a vérig sértett ember jogos fölháborodásában — hevesen utasította vissza a szanhedrin küldöttjeinek rágalmait, melyek azt gyalázták meg, ami legszentebb volt benne; a nép betódult a házba, melyet éppen elhagytak a farizeusok. Letelepedtek a Mester körül. Az egyszerű emberek rajongó hite megvigasztalta lelkét, melyet a nagyok rágalmai és gőgös tudománya megszomorítottak. Századokon át mindig ez volt Jézus életének törvénye: a sérelem, mely olyan emberektől érte, akiket az eszük és a gyűlöletük félrevezetett, igen gyakran felfokozta a nép bizalmát és szeretetét.

A Mesternek öröme telt abban, ha ragyogni látta a Lelkét: zavartalanul élvezte azt az örömöt most is, mikor jelentették neki:

— Ime, anyád és atyádfiai kinn állanak, keresve téged.

Jézus anyja semmiesetre sem hasonlított azokhoz a rokonaihoz, akik saját, korlátolt észjárásuk szerint ítélték meg a Mestert; elhihetjük, hogy a szerető anya gondoskodása vitte oda, hogy megvigasztalja apostolkodásának fárasztó küzdelmeiben.

— Ki az én anyám és kik az én atyámfiai? — kérdezte Jézus. És, kiterjesztvén kezeit tanítványai felé, folytatta: — Ime, az én anyám és az én atyámfiai. Mert, aki Atyám akaratát cselekszi, aki mennyekben vagyon: az az én fivérem és anyám!

A test és a vér kötelékei nem fontosak az Emberfiának. Nem sokat törődik a vérrokonsággal. Ha a földi családot, rokonságot az teszi, akiknek lelkében ugyanaz a Lélek lakozik, mindnyájan tagjai a mennyei családnak. Jézus nem tartozik a földhöz: ő a Szentlélektől született, annak a lelke tölti el s ez által Isten fiai nagy családjának ő a megteremtője; tehát senki sem lehet anyja, húga és fivére — még ha az övével azonos vérből származik is — ha csak nem vesz részt lelkének teljességében...

Akiket magasabb ihlettség szállt meg és, Isten lenyügöző hívásának engedve, teljes életüket Isten szolgálatának szentelik: minden nehézség nélkül megértik Jézus beszédjét. Az erős meggyőződés előbb-utóbb legyőz és magával ragad bennünket. Föltétlen úrrá lesz rajtunk, könyörtelenül kiragad bennünket környezetünkből, elszakít minden egyébtől: egyetlen életcélunk lesz, amelyen túl már semmisem érdekel többé. Akik nem értik meg ezt, mind idegenek; akik megtámadják: ellenségek; akik szeretik és velünk együtt szolgálják: lesz egyetlen, igazi családunk.

•

Egyik este, miután egész nap tanított a tó partján, így szólt tanítványaihoz Jézus:

— Menjünk át a túlsó partra.

Úgy látszik, hogy a most következő eseményeket maga az isteni Gondviselés készítette elő és rendezte, hogy — fényes bizonyságot tévén Jézus hatalmáról — megerősítse tanítványainak hitét. Mennél jobban támadják az emberek, mennyei Atyja annál inkább növeli Fia dicsőségét és megnyugtatja azokat, akik megosztják vele a sorsát.

A tanítványok engedelmeskedtek; hazaküldték a tó partján összesereglett népet és, kifeszítvén a vitorlákat, ellökték a parttól a bárkát, amelybe Jézus beszállt. Néhány más bárka is elindult velük. Hirtelen nagy vihar támadt. A hullámok becsaptak a bárkába, amely hamarosan megtelt vízzel és félő volt, hogy elsüllyed.

Jézus ezalatt nyugodtan aludt a hajó hátuljában. Megrémült tanítványai felköltötték:

— Uram, szabadíts meg minket, mert elveszünk!

— Mit féltek kicsinyhitűek? — mondta nekik Jézus.

És, fölkelvén, parancsolt a szeleknek és a tengernek és nagy csöndesség lett.

— Még sincs hitetek? — fordult most tanítványaihoz a Mester.

Azok pedig megdöbbenve néztek össze és félelemmel vegyes álmélkodással kérdezték egymástól:

— Kicsoda ez, hogy még a szelek és a tenger is engedelmeskednek neki?...

Ebben a csodatételben hatalmának gyakorlásával mutatja meg istenségét a Mester. Szavának végtelen ereje és tekintélye van: nem fordul senkihez, nem kér segítséget senkitől és mégis nyomban teljesül, amit akar. Rászól a szélre, hogy hallgasson el: és megszűnik a szél; int a toronymagasan felcsapó hullámoknak, hogy csöndesedjenek le: és azonnal elsimul a hullámverés. Akinek ekkora hatalma van, az már nem földi ember: Isten ereje és hatalma van benne. Akik nem merik levonni ezt a következtetést, egyszerűen tagadják a csodát; de a tagadás megtörik az evangéliumi okmányok dönthetetlen bizonyságán. Jézusban, akinek az életét magyarázzuk, nincsen semmi a mi kicsinyességünkből; akár a tengernek parancsol, akár a mennyei boldogságról prédikál: mindig egyfor-

mán fenséges és isteni, mert mindig Isten hatalmát vagy bölcsességét nyilatkoztatja ki.

Gondolhatjuk, hogy az ilyen eseményeknek csodás hatásuk volt a tanítványokra. A hitük erősen meggyökerezett, Mesterükről alkotott véleményük magasztosabb lett és — hitükkel együtt — megnőtt bámulatuk és hódolatuk is. De mind erre szükség volt, hogy áttörhessék a környezetnek korlátait, amelyben születtek.

A csodák hozzátartoznak Jézus első híveinek neveléséhez: a csodatétel egyike azoknak az erőknek, melyek megmagyarázzák a tanítványok lelkének gyors átalakulását. A csoda lenyügözi az értelmet és lényeges eleme Jézus életének, amelynek megértéséhez és magyarázatához föltétlenül szükséges.

Ez a jelenet, például, Jézus életének igazi jelképe, élénk és drámai részleteivel.

Jézus nyugodtan alszik a bárkában, mely a szelek és hullámok játéka lett; a megijedt tanítványok fölébresztik, hogy mentse meg őket, mert elvesznek; a fölébredő Jézus nyugodt marad a viharban, mintha mondaná, hogy ahol ő van, ott nincs mitől félni és, hogy ezt bebizonyítsa: megparancsolja az üvöltő szélnek és a háborgó tengernek, hogy csillapodjanak — mire szélcsönd lesz s az álmélkodva rettegő apostolok hisznek Jézus isteni küldetésében...

Mind ez — átlátszó és érthető példázat.

Péter bárkája az Egyház, amely Krisztust és hívei seregét viszi. Az emberiség alkonyán indul el az örök révbe, a vihartól fölkorbácsolt világ tengerén. Jézus láthatatlan; azaz aludni látszik. Az imádság fölkelti és megfedd bennünket, hogy megijedtünk és megjelenése csöndet és békességet hoz. Az élet és a szenvedélyek viharait bármikor éppen úgy lecsillapítja egyetlen szavával, mint a szilaj szelet és a zajló hullámokat. És fölujjong a megnyugvó lelkekben a hit, mialatt a bárka csöndesen és biztosan vitorlázik tovább, az örök rév felé... Jézus kormányozza: az Egyház bárkája tehát nem merülhet el soha, mert tengernek és szélnek — egyaránt parancsol Jézus...

A bárka minden baj nélkül kikötött a vihar után a keleti parton, ahová Jézus menni akart. A gerazénusok földjén szállt ki, közel a régi Gerazához. A kis város, a Vádi Zemmach végén, a Dekapolishoz tartozott. A völgy hegységei, szétválva jobbra és balra, meredeken emelkednek a tó színe fölé, egészen a Gaulonitisz-fensík magasságáig; tele vannak barlangokkal, amelyekbe halottakat szoktak temetni. Geraza romjai — Kersa néven — még ma is megvannak. A földúlt házak bazalt alapfalai még láthatók a föld színén. A tó partján kanyargó utat hatalmas őrtorony védte valamikor, ennek romjai nagy halomban hevernek Geraza előtt és óriási terpentinfenyő terjeszti ki fölötte az ágait. A környéken beduinok táboroznak, fekete sátraik sötétlenek a mezőség zöldjében és nyájaik békésen legelnek a völgyben és a hegyoldalakon.

Alighogy Jézus kiszállt a bárkából, a hegy oldalába vájt barlangsírokból ijesztő külsejű ember járult elébe. Valamelyik barlangban lakott és nem bírták megkötözni, mert eltépte még a vasláncokat is: valóságos réme volt a környéknek. Ha megbilincselték is, mindig kiszabadította magát és éjjel-nappal nyugtalanul csatangolt a magányos bércek és az elhagyatott sírok közt üvöltözve tépte le magáról rongyait és kövekkel marcangolta testét.

Dühöngő őrültségét még fokozta, hogy őrdöngős is volt; e nélkül nem is volna érthető az Evangélium elbeszélése. Amikor messziről meglátta Jézust, elébe futott, leborult előtte és hangos szóval kiáltotta:

— Mi közöm veled, Jézus, a magasságbeli Istennek Fia? Az Istenre kényszerítlek: ne gyötörj engem!

Nem a tébolyodott beszél itt, hanem a benne lakó gonosz lélek őrjöng, amely mindig egyformán viselkedik Jézussal szemben. Mintha felsőbb hatalom kényszerítené, megsejti, hogy ez a rendkívüli ember Isten Fia; már előre legyőzöttnek érzi magát és meg van kötözve: nem káromkodik tehát, hanem kegyelemért esdekel.

Ezek a szavak bevilágítanak a lelkek elkárhozásának rejtélyébe. Ördögi örömük van a rosszban, amit véghez vihetnek. Természetüknek aljassága, ahonnan kiűzték Istent, gyötri őket. Kiszállni önmagukból, hogy leigázzák az embert és megzavarni a világot: megkönnyebbülés és szórakozás volna nekik abban a riasztó ürességben, amely a büntetésük; visszakényszerítve önmagukba — abba az énjükbe, mely Isten nélkül maga a sötétség, undokság, tétlenség és tehetetlenség — leláncoltságot jelent a poklok fenekén.

Jézus nem ennek a nyomorult embernek felel, hanem a gonosz lélekhez szól. Először a lelket akarja megszabadítani; mert, ha fölszabadult a lélek: akkor megmenti a testet.

— Tisztátalan lélek — mondja Jézus: — Takarodjál ki ebből az emberből... Mi a neved?

— Légió — feleli a gonosz és könyörögve kéri Jézust, hogy ne űzze ki a tartományból.

Jézus nem felelt. A gonosz lélek válaszából megértette, hogy sokan tanyáznak a nyomorult, megszállt emberben.

Nem messze tőle tömérdek sertés legelt a hegy tövében.

— Küldj minket azokba a sertésekbe — rikoltoztak a gonosz lelkek a megszállott emberből — hogy azokba költözhessünk.

Jézus megengedte nekik. Amint ugyanazon az éjszakán parancsolt a szeleknek és a hullámoknak, úgy most a gonosz lelkek korlátlan urának mutatkozik. Ellenállhatatlan szóval parancsol nekik: s azok oda mennek, ahová Jézus küldi őket.

Megkapván Jézus engedelmét — kiszállva az ördöngősből — a tisztátalan lelkek átköltöztek a sertésekbe, mire az egész konda, vagy kétezer sertés, őrült nyargalással a tóba rohant és mind egy szálig belefult.

Fölmerült a kérdés, hogy milyen jogon okozta Jézus ezt a nagy kárt a gerazénusoknak? — De vajjon nem minden Istené-e és azé, aki Isten hatalmát gyakorolja?... Ugyanaz a kéz, mely a megriadt földre bocsátja a pestist és a halált: ugyanaz szabadítja ránk a gonosz lelkeket is, melyek pusztítanak az emberek közt. De, ugyanakkor, amikor megpróbál és bűntet bennünket: egyszersmind föl is emel, mert hatalmával semmiségünket és saját végtelen uralmát is érezteti velünk.

Az állatok világa a maga változatos és rejtélyes fajtáival, a hieroglifák titokzatos tömege, melyből kihámozhatjuk a láthatatlan világ, a lélek és a szellem valóságait. Mily nagy és számos rokonság az ember és az állat formái, valamint az állatok ösztönei és az egyének lelki tulajdonságai között! Vannak emberek, akik csúsznakmásznak, tisztátalanok és tekervényes utakon járnak: s hasonmásuk megvan az állatok világában. Ezek a gonosz lelkektől megszállt sertések elárulják a sötét és romlott szellemeket, amelyeknek sugallatai századokon át Epikur csordájává aljasították le az emberek tömegét.

A kondások rémülten rohantak el és hírül vitték a mezőn meg a városba, hogy mi történt a sertésekkel. Erre a hírre többen összeszaladtak és látták, hogy a megszállt ördöngős, teljesen felöltözve, testben és lélekben épen és egészségesen ül Jézus lábainál.

Meglátván pedig ezt a megható képet, a gerazénusok megrémültek és csak egy gondjuk volt: a sertések pusztulása. Önző és bárdolatlan kapzsiságukban, nem ismerték és nem értették meg, hogy ki az, aki most kiszállt a földjükre. — Pogányok voltak-e vagy zsidók: nem tudjuk, mert a Dekapolisnak nagyon vegyes volt akkoriban a lakossága. Nem találtak szót, hogy megszólítsák titokzatos vendégüket, aki meggyógyította az ördöngőst. Féltek tőle. Isten küldöttjétől sokszor megijednek, akiket meglátogat. Nem akarják, hogy megzavarja őket földi életükben, szenvedélyeiknek csalóka békéjében; ahelyett, hogy szívesen látnák Jézust, mint vendéget, kitessékelik és megkérik, hogy távozzék házukból.

Jézus, aki még az elvakult ember nyomorúságát is tiszteletben tartotta, sohasem tolakodott. Visszament tehát a partra és ismét hajóra szállt. Az ördöngős, akit megszabadított a gonosz lélektől, könyörgött, hogy vele mehessen. Úgy érezte, hogy a hála odaláncolta megmentőjéhez és az életét most már neki kell szentelnie. A Mester azonban nem engedte meg ezt; de, mélyen meghatva a szegény ember hitétől, apostolt csinált az imént még őrjöngő ördöngősből.

— Menj haza a tieidhez — mondta neki — és hírdesd nekik: mily nagyot cselekedett veled az Úr és hogyan könyörült meg rajtad!

Galileában, ahol mindig nagyon óvakodott fölizgatni a népet, Jézus megtiltotta a betegeknek, hogy elhiresztelje gyógyulásukat; de ebben a tartományban, ahová csak rövid időre rándult át és rögtön tovább is ment: akarta, hogy nevének emléke megmaradjon és Geraza kitagadottjai szintén tudjanak a messiási fáradozásról, mellyel Isten meg akarta váltani a választott népet.

Akiket Isten irgalmassága megmentett, Jézusnak ugyanezeket a szavait hallják lelkük legmélyén. Semminek sincs nagyobb hatása másokra, mint Isten jótéteményeinek elbeszélése. A szívből kiáradó hála megtalálja útját mások szívéhez: meghatja és meggyőzi azt. A szegény gerazai elment és, elhiresztelvén, amit Jézus cselekedett, szájról-szájra járt az álmélkodó tisztelet a próféta iránt.

A gerazai ördöngős gyógyulásának története — senkit sem lep meg, aki hisz a megszállottság tényében és elismeri, hogy Jézus korlátlan hatalommal uralkodik a szellemeken. Az esemény maga két szempontból is fontos; először: meglepő világossággal tárja föl az ördögi megszállás természetét és másodszor: bebizonyítja Jézus győzhetetlen hatalmát.

A német hittudománynak úgynevezett «józan és észszerű iskolája» — melynek egyedüli gondja az, hogy saját felfogása szerint átgyúrva az eseményeket, elferdítse az igazságokat — csak dühöngő tébolyodottat lát a gerazai ördöngősben; a tengerbe rohanó sertéscsorda részben ennek az őrültnek ordítozásától, részben a megriadt pásztorok kiabálásától vadult meg és eredt futásnak: az ördöngőst, azaz: a dühöngő őrültet, pedig Jézus hipnotizálta s így gyógyította meg, illetőleg csillapította le.

A komoly történettudomány nem tűri az ilyen badar elképzeléseket, melyeknek látszólagos vakmerősége alatt félénken lapul meg a

rejtett hátsógondolat. Végső menedéke ez azoknak, akik nem hisznek a személyes Istenben, a szellemekben és abban, hogy hatásuk van az emberekre: sőt tagadják Jézus isteni küldetését is. Az igazságoknak ezek a meghamisítói szeretnék ráfogni az evangéliumokra, hogy azok csak legendák, az evangélisták pedig tudatlan emberek — de Jézus isteni fönségén és nagyságán minden erőlködésük megtörik.

Néhány ilyen szőrszálhasogató «bölcselő» igazán nem cáfolhatja meg Jézust, akinek szava döntő az erkölcsi világrendben, mert isteni bölcsességével bámulatba ejtette — és csodálatra ragadja még ma is — a művelt világ legnagyobb elméit és nem csak szűkebb környezetének, hanem minden időknek és nemzeteknek durva önzését, babonás előítéleteit és vastag tudatlanságát legyőzte. Mivel tanította, hogy vannak gonosz lelkek: bizonyos, hogy vannak is; ha kiűzte ezeket az ördöngősökből, kétségtelen, hogy volt rá hatalma Istentől, hogy megfékezze és elűzze őket; Jézus soha se lett a tévedések és a gonosz bűnrészese: és igazságos lelkének tisztaságát támadják, akik azt állítják, hogy cselekedeteiben és tanításaiban látszólag alkalmazkodott a tömeg téves előítéleteihez és babonás hiszékenységéhez. Jézus egyénisége kizárja a föltevést, hogy gyarlók és tudatlanok lettek volna, akik írtak róla: ha megtagadjuk az evangélistákat, magát Jézust tagadjuk meg; ha támadjuk őket, Jézust támadjuk: Jézus szentsége és istensége nem csak Őt magát, hanem tanítványait is sérthetetlenné teszi.

Semmiféle erőlködés — sem az istentagadók, sem a természetimádók bölcselete — nem döntheti meg Krisztus istenségét, aki legyőzte a világot és tanítása még ma: kétezer esztendő mulva is, az erény és hősiesség örök törvénye marad!

*

Még megérkezése reggelén elhagyván a gerazénusok földjét, Jézus visszatért Kafarnaumba. A tömeg már messziről meglátta a bárkát és összesereglett Jézus fogadására. — Mindnyájan várták — mondja az evangélista. Valószínű, hogy az éjjel kitört vihar lecsöndesítése és az ördöngős csodás meggyógyításának híre már elterjedt a nép között. De már nem is számlálták a csodákat, melyek nyomon követték Jézust, valamerre járt.

A Mester most nem szállt meg a városban, csak éppen átment rajta és tanítványaival együtt Názáretbe igyekezett. Viszont akarta látni szülőföldjét, melyet néhány héttel korábban — galileai apostolkodása előtt — megtéríteni iparkodott: de halálos-fenyegetéssel és megátkozva kiutasították. A názáretiek az Emberfiát káromolták benne, de Jézus elfelejtette a sértést és szelidségében nagylelkűen újra megpróbálta, hogy megvilágosítsa őket. — Hátha immár népszerű dicsősége előtt elenyésznek az előítéletek, melyekbe korábban ütközött? . . .

Szabbat napján megjelent a zsinagógában. Úgy látszott, hogy az ellenséges érzület és a heves gyűlölködés megenyhült. Többen, akik hallgatták, mintha már álmélkodva csodálták volna: már nem tagadták bölcsességét, sem csodatételeit, de alacsony származása még mindig botránykő volt szemükben. Ez állta útját hitüknek: ezt vetették ellene isteni küldetésének.

— Honnét van ennek ez a bölcsessége és csodatévő ereje? — kérdezgették egymástól. — Nemde ez az ács fia? Az anyja nemde Máriának neveztetik? És atyjafiai Jakab és József, Simon és Júdás? És nővérei nemde, mind nálunk vannak? Honnét vette hát mind ezeket?...

Mily változandó az emberiség felfogása és ítélete! Manapság az alázatos és alacsony származás csak emeli és fokozza a nagy ember érdemeit: a názáreti galileusoknál csökkentette azt. Mint egyszerű Mestert: a többiekkel együtt talán Jézust is elfogadták volna; de elismerni, mint Isten küldöttjét — hogy ő a Messiás: — ezt visszautasították.

Az irígység elvakítja őket és abba a hamis előítéletekbe takaródzik, amellyel a farizeusok támadták Jézust:

— Jöhet-e a Messiás ilyen alacsony sorból?... Ez az ács szabadítja meg a népet és állítja föl Dávid trónját?!...

Magának Jézusnak családja sem volt ment ettől a botránkozástól: a rendkívüli ember fensőbbségét majdnem sohasem értik meg, akik bizalmas együttlétben élnek vele!

Jézus bizonyára fájdalmas megütközéssel látta szülőföldjének makacs hitetlenségét. Jósága, melyet csak a hit késztetett munkára, elzárt forrás maradt Názáretben; csak néhány, hozzá esdeklő beteget gyógyított meg kézrátétellel. Ott hagyta Názáretet, melyet soha többé nem látott viszont és elbúcsúzván honfitársaitól — akiknek ridegsége rikító ellentétben állt más városok lelkes rajongásával — szomorúan mondta nekik az egész életére jellemző szavakat:

— Nincs próféta tisztelet nélkül, hanem csak saját hazájában, házában és családjában!...

Noha názáreti volt: a názáretiek lenézték; zsidó lévén: a zsidók visszautasították — ellenben a szamaritánusok és pogányok befogadták és imádták.

„MAGÁHOZ HÍVÁN JÉZUS EGY KISDEDET ... MONDÁ: BIZONY MONDOM NEKTEK, HA ... NEM LESZTEK, MINT A KISDEDEK, NEM MENTEK BE A MENNYEK ORSZÁGÁBA!"

(MÁTÉ: XVIII. 2—3.)

„MÁRTA, MÁRTA! — MONDÁ AZ ÚR — SOK GONDOD VAN ÉS SOKAT VESZŐDÖL . . .
MÁRIA A LEGJOBB RÉSZT VÁLASZTOTTA, MELY EL NEM VÉTETIK TŐLE"
(LUKÁCS: X. 41 – 42.)

VIII. FEJEZET.

Jézus tanítja az apostolokat.
Keresztelő János halála.

Míg a nép ujjongva magasztalta, a farizeusok pedig átkozták galileai apostolkodása alatt, Jézus egy percre sem szünt meg törődni tanítványaival: ők voltak az egyháza és országa is egyszersmind.

Mikor a számuk megszaporodott, Jézus gondosan kiválasztott közülük tizenkettőt s ezeket apostoloknak nevezte; ahogy egyik titokzatos beszédjében megígérte: megmutatta nekik az ég angyalait, akik föl- és leszállva megpihentek a fején; magával vitte őket apostoli utazásain s amikor meggyőződött, hogy nagyobb bizalomra méltók: akarta, hogy ők is hirdessék Isten országát és szemei előtt kezdjék meg a hithirdetést.

Jézus elgondolása az volt, hogy szétküldi tizenkét tanítványát a zsidó városokba s így terjeszti ki apostolkodását. Az ő napjai már meg voltak számlálva, az pedig szükséges volt, hogy bármily rövid lesz is az ő élete — az egész nép hallja és tudja nevének és országának üdvös hirét. A vetés megérett: szaporítani kellett az aratók számát.

Összehívta hát tizenkét tanítványát a Mester. Az evangéliumok nem jelölik meg pontosan a gyülekezés helyét. Valószínűleg Kafarnaumban volt ez, Péter házának ugyanabban a felső szobájában, ahol a Mester és tanítványai esténként rendesen összegyűltek, eltelve Isten malasztjával.

Mint okos hadvezér, azzal kezdte, hogy mindenek előtt meghatározta a harcteret:

— Ne menjetek a pogányok útjára és a szamaritánusok városaiba be ne térjetek: hanem inkább menjetek Izrael házának elveszett juhaihoz.

Megszűkítvén apostolkodásuk körét, könnyebbé tette és tehetségeikhez arányosította munkájukat. Ez különben Isten terve is volt: Izrael kapta az üdvösség, a megváltás ígéreteit, ő kapja tehát annak zsengéit is; később majd elérkezik a szamaritánusok és a pogányok órája is.

Aztán folytatta Jézus:

— Elmenvén pedig hirdessétek, mondván, hogy elközelgett a mennyek országa.

Íme, ebben a mondatban benne van az apostolok egész tudománya. Nincs ennél magasztosabb és szükségesebb. Ez mindennek megfelel: mindenkinek elég; e nélkül mind a többi — semmit sem ér. Ez Jézusnak sajátos, jellegzetes tudománya. Sokszor ismételte már nekik beszédeiben a zsinagógákban, a népnek elmondott példabeszédekben, de legtöbbször és különösen tanításainak során. És a tanítványok, noha távolról sem értették meg a szavak mélységes jelentőségét, mégis eleget tudtak már, hogy elmondhassák: Isten országa a Messiás országa, a Messiás pedig elérkezett és mi ismerjük Őt: mindnyájan bemehetünk ebbe az országba, mint a Messiás hívei, ha hiszünk benne és bűnbánatot tartunk...

Az apostoli munka ugyanaz ma is, mint azon a napon volt, amikor Jézus először küldött el néhány kiválasztottat, hogy nevében működjenek.

Isten országa mindig közel van; az ember legfontosabb kötelessége, legmagasabb rendeltetése, hogy mindenkor befogadja lelkébe Isten személyes és élő Lelkét, melynek egyedüli forrása Jézus; ennek az isteni nagylelkűségének föltételei mindig: a hit Jézus tanításában, az önmegtagadás, a lemondás saját eszméinkről és szenvedélyeinkről, érdekeinkről és bűneinkről, sőt még tulajdon erényeinkről is — ami tökéletes önfeláldozást és teljes bűnbánatot jelent.

De fegyvereket is kellett adni az új harcosoknak.

— Hatalmat és erőt adok nektek — mondta hát Jézus a tanítványoknak — hogy kiűzzétek a tisztátalan lelkeket és meggyógyítsatok minden nyavalyát és betegséget.

Ezek a szavak nyilván isteni igék. Minden ember tovább adhatja eszméit, hirdetheti tanításait és terveit, közzéteheti nagyravágyó törekvéseit, sőt fölgyujthatja követői szívében a lelkesedés tűzét is: de se lángelméjét, se erejét vagy erényeit nem ruházhatja át, nem adhatja át másnak. Ilyen természetű kívánságokat vagy igényeket még a legragyogóbb képességű bölcsekről, politikusokról vogy vallásalapítókról se jegyzett föl a világtörténelem. De Jézus átruházza tanítványaira Isten Lelkét, aki benne lakozik, aki egészen az övé és így bocsátja őket útnak!

— Gyógyítsatok betegeket, támasszatok föl halottakat, poklosokat tisztítsatok meg, ördögöket űzzetek ki.

Az apostoloknak nem lesz más hatalmuk, mint Isten ereje és ez az erő csak az emberek javára adatik nekik. Az emberek szenvednek: az apostolok hatalma enyhíteni fogja fájdalmaikat, ha gyöngék: ez megerősíti őket; ha meghalnak: ettől életre támadnak; ha a gonosz lélek járma alatt nyögnek: ez fölszabadítja őket. Küldetésük jele és hatalmuk gyümölcse a jóság csodatételei lesznek. Mesterüket fogják utánozni: az ő Lelke működik bennük és általuk. Hitük egyesíti őket a Lélekkel és ez a hit lesz emberfölötti te-

vékenységük föltétele. A testi betegségek gyógyításának hatalma és a halottak föltámasztása megszűnhetik: de ez az uralom a lelkeken és a hatalom a gonosz lélek fölött nem szűnik meg soha. Mert végre is: miért fontos, vagy mit tesz az, hogy a test szenved és meghal, ha a lélek egészséges, szabad és megvígasztaltan él tovább?

Jézus az apostolokon át folytatja messiási munkáját: a fölszabadítás, a megváltó igazságosság, a végtelen irgalom munkáját, mely megmenti a tisztátalan tanoktól általuk leigázott és megalázott lelkeket, új életre kelti a meghalt lelkiismereteket, Isten vígasztalásában részesíti a kétségbeesetteket és meggyógyítja a nyomort és nyavalyákat, melyek a világ haladását akadályozzák.

Ugyanakkor, mikor fölfegyverzi az apostolokat a Lélek hatalmával, azt is megmondja nekik Jézus, hogy milyen erényeket követel tőlük: odaadó, jóságos, önmagáról megfeledkező önzetlenséget, mindenről lemondó szegénységet, egyedül Istenben reménykedő bizodalmat, félelmetlen kitartást és bátorságot.

— Ingyen kaptátok, ingyen adjátok — parancsolja nekik Jézus. — Ne legyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek övetekben, se táskátok az útra, se két köntöstök, se sarutok, se bototok; mert méltó a munkás az ő élelmére...

Íme az apostol, amilyennek Jézus akarja. Aki mindent Istentől kap, legyen jó: számítás nélkül kell adnia és utánoznia kell Isten nagylelkűségét. Isten bőkezűsége nélkül, akitől mindent kapott: semmit sem érnek az érdemei: ingyen kell adnia tehát, amit ingyen kapott. A Lélek se meg nem vásárolható, se el nem adható; boldog, aki kapja: de még boldogabb, aki adja; az örömnek ez a többlete lesz a kincse és bőséges jutalma.

A bőkezűség arányos a jósággal: a legjobbak a legadakozóbbak is. Valamennyi erő közt Isten Lelke a legbőkezűbb. A sugárzó lelkek megszerettetik magukat. Kitárván önmagukat, megnyílásra kényszerítenek másokat is. Minden apostolnak ez az első erénye.

Amilyen bőkezű, olyan önzetlen lesz. Semmi földi gondja ne legyen — mit is kezdhetne a világ kincseivel?... Isten elenyészhetetlen kincseinek ő a birtokosa. Menten látván őt a múlandó dolgok szeretetétől, az emberek megértik, hogy abból él, ami el nem múlik és teljes szegénysége meggyőzi az embereket, hogy a nekik hirdetett ország javai valóban elpusztíthatatlanok. — Miért is nyugtalankodnának hát az élet szükségletei miatt?...

Isten úgy rendezte be a világ életét, hogy a munkás mindig megtalálja megérdemelt mindennapi kenyerét. Aki nem dolgozik az eltűnik: csak az méltó az életre, aki hasznos munkát végez — és az élni is fog az Atya gondviseléséből. Jézus Lelke túlárad ettől a fiúi bizodalomtól: azt akarja, hogy apostolainak lelkét eltöltse ez a bizodalom, mert ez szeretetet jelent a mennyei Atya iránt, akinek nevét és jóságát ő nyilatkoztatja ki.

Az apostol tehát azoknak adományaiból fog élni, akiknek a hitet hirdeti: ez minden, amit tőlük várhat és kaphat. De nem marad el azoknak a hálája és elismerése sem, akiket megmentett és meggyógyított. A testi jótéteményekért ugyan elmaradhat a hála: de Isten adományai meghozzák a hálát. Mert az elsők nem javítanak, az utóbbiak ellenben megszentesítenek.

*

— Hogyan kell küzdeniük e harcos küldötteknek?...

Jézus pontosan részletezi ennek a módját is. Meghagyja, hogy a hithirdetés első kísérletére ne egyedül, hanem párosával induljanak, hogy kölcsönösen támogathassák egymást. Nem küldi őket a zsinagógák nyilvános gyülekezeteibe, sem néptömegekhez. Félti a még tapasztalatlan tanítványokat a zajos apostoloskodás veszedelmeitől; ismeri a lázongásra mindig kész és nehezen csillapítható tömegszenvedélyek viharát, de ismeri a farizeusok álnokságát és cselfogásait is — és meg akarja kímélni tanítványait a heves összetűzésektől. Majd, amikor átárad rájuk Lelkének teljessége: akkor küldi el őket az egész földre; egyelőre szerény és csöndes hithirdetésre fogja őket: olyan egyéni és házias apostolkodásra, amelynek célja, alapja és középpontja a család.

— Ha bementetek valamely faluba vagy városba — oktatja őket — tudakozódjatok: ki méltó abban és maradjatok ott, míg tovább nem mentek. Bemenvén pedig a házban, köszöntsétek azt, mondván: «Békesség e háznak!» És, ha méltó az a ház: rászáll a ti békességtek; ha pedig nem méltó: békességtek visszatér hozzátok. És ha valaki nem fogad be titeket, sem beszédeiteket nem hallgatja: kimenvén abból a házból vagy városból, rázzátok le a port lábaitokról... Nem egyebek azok most már nektek, mint idegen házak és városok: köztetek és közöttük semmi közösség sincsen: — bánjatok velük, mint pogányokkal.

És hozzáteszi:

— Bizony mondom nektek, tűrhetőbb sorsa lesz Szodoma és Gomorra földjének ítéletnapján, mint annak a városnak!

Jézus küldöttje a béke hirdetője, mint Mestere, ő sem ismeri az elmúlást és az erőszakot; az apostol Isten gyermeke: a békések és jó-

ságosok közül való. Az ő köszöntése nem üres udvariasság: annak megszentelő ereje van, mert élő és munkálkodó megnyilatkozása Isten Lelkének, amelynek ő hirdetője és követe; ez a Lélek túlárad azokban, akikben él és velük, körülöttük végzi munkáját; átáradván másokra, nemcsak azokat gazdagítja, akik befogadják, hanem azokat is, akik közvetítik; ha pedig visszautasítják: áldásként száll vissza arra, aki fölajánlotta. De rettenetes azoknak a lelkeknek sorsa, akik ellenszegülnek az Isten hívó szózatának. Az elátkozott városok pusztulása nem oly borzasztó, mint annak az embernek az állapota, mikor elhagyja a megbántott Isten szeretete és — magára hagyván — lebukni engedi abba a szakadékba, melyet Isten végleges távozása támaszt benne...

Jézus ezután néhány erőteljes vonással vázolja a hithirdetés nehézségeit és akadályait a világban és buzdító szavakkal éleszti tanítványai szívében a harcias erényeket, amelyek nélkül minden munkájuk eredménytelen. Gondolatai nem szorítkoznak a jelen pillanatra — túlszárnyalják az időt — bevilágítanak a jövőbe és felölelik az apostolkodás teljes munkáját. Amíg megmutatja tanítványaiknak, hogy milyen veszedelmekkel jár a küldetésük: a katonáit harcra nevelő hadvezér bölcsességével beszél, aki — a legnagyobb veszedelmek őszinte feltárásával — megszázszorozza legénységének bátorságát.

— Íme, úgy küldlek titeket, mint juhokat a farkasok közé... A juhok védtelenek: a farkasok pedig támadásra és pusztításra születtek... Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok. Óvakodjatok pedig az emberektől, mert átadnak titeket a törvényszékeknek és megostoroztatnak benneteket a zsinagógában: és a helytartókhoz és királyokhoz hurcolnak majd én érettem, bizonyságul nekik és a pogányoknak.

— Mikor pedig átadnak titeket — bátorítja tanítványait — ne legyen rá gondotok, hogy miképpen és mit mondjatok: mert adatik nektek azon órában, hogy mit szóljatok. Hisz nem ti vagytok, akik beszéltek, hanem Atyátok Lelke az, mely szól belőletek.

— Oda adja pedig a testvér testvérét halálra és az atya a fiát; és a gyermekek szüleik ellen támadnak és megölik őket. És gyűlöletesek lesztek mindenki előtt az én nevemért; aki pedig állhatatos marad mindvégig, az üdvözül. Mikor pedig üldöznek titeket egyik városban, fussatok a másikba. Bizony mondom nektek, nem járjátok végig Izráel városait, míg nem eljön az Emberfia.

Íme, az apostolok sorsa, ahogy a Mester megjövendölte: az emberek ellenségeskedése, heves támadás, üldöztetés, elítéltetés, kivégzés, gyűlölet és halál. Első kinyilatkoztatása a Messiás fájdalmas végzetének. Mielőtt elmondaná tanítványainak, hogy mi lesz az ő vége és rendeltetése: megjósolja nekik, hogy mit fognak szenvedni ők maguk.

Ez a sötét jövő bizonyára megijeszthette a kis csapatot. Jézus tehát rátér azokra a nehézségekre és veszedelmekre, amelyek őt magát fenyegetik és napról-napra fokozódnak.

— A mi sorsunk közös — magyarázta nekik — nem hívtok-e engem Uratoknak és Mestereteknek? Veletek is úgy bánnak tehát, mint velem. Mert nem nagyobb a tanítvány Mesterénél, sem a szolga Uránál. Elég a tanítványnak, ha olyan, mint a Mestere és a szolgának, ha olyan, mint az Ura. — Aztán emlékezteti őket a borzalmas sértésre, amit előző este vágtak arcába a farizeusok: — Ha Belzebubnak nevezték a családatyát, mennyivel inkább az ő háza népét?

És ők, az üldözöttek: mit csinálnak majd, ha ilyen küzdelmekbe keverednek?...

Jézus okosságot és őszinteséget kíván tőlük: egymást kiegészítő két békés erényt; mert őszinteség nélkül csalárdsággá fajul az okosság: az őszinteség pedig bárgyúság lesz okosság nélkül; az álnokság másokat csal meg: a vak együgyűség pedig önmagát dönti romlásba.

Nem szabad erőszakkal fordulni a rossz ellen: győzzük le szelídséggel vagy kerüljük el és fussunk előle. Az apostolnak nincsen semmiféle földi fegyvere: ő nem ragadozó farkas, hanem gyámoltalan juh. Mindig csak áldozat, sohasem hóhér. De semmi gátnak, veszedelemnek vagy erőszaknak nincs hatalma rajta: mindvégig teljesíteni kell hivatását és se gyengülnie, se félnie nem szabad.

— Menjetek — mondja nekik Jézus: — «Mert semmi sincs elfödve, ami föl nem fedezhető és elrejtve, ami ki nem tudódnék. Amit sötétben mondok nektek, mondjátok el fényes nappal: és, amit fülbe súgva hallotok tőlem, hirdessétek a háztetőkről».

— Menjetek — inti őket tovább: — legyetek kitartók és ne féljetek semmitől.

Akit Jézus így indít el az ellenséges világba — alázatosan, szegényen, szelíden, békésen — minden pénz, élelem, bot, kard és emberi erő nélkül: erősebb minden emberi hatalomnál. Mert az erőszak ugyan megölheti a testet, de a lelket meg nem ölheti. Senkitől nem kell hát féliük az apostoloknak: csak éppen attól, aki mind a testet, mind a lelket megölheti és gyehennára vetheti. Mert Isten egyaránt vigyáz minden állatra — a legkisebbre és a legnagyobbra is — akik pedig szeretik őt: azok az ő gyermekei s ezek fölött különös gondviseléssel őrködik.

— Nemde két verebet adnak egy garasért? — magyarázza: — És egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül. Nektek pedig még fejetek hajszálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljetek tehát: sokkal többet értek ti a verebeknél.

Végül, hogy fokozza bátorságukat, fölgyujtja reménységüket. Megmondja nekik, hogy nehéz, fárasztó, sőt veszedelmes lesz a munkájuk, de biztatja őket, hogy azért ne csüggedjenek s mindig tartsák szem előtt az élet végcélját.

— Mert mindenkit — ígéri nekik — aki megvall engem az emberek előtt: én is megvallom azt Atyám előtt, ki a mennyekben vagyon: aki pedig megtagad engem az emberek előtt: én is megtagadom az Atyám előtt, ki a mennyekben vagyon.

Íme a remény, mely fölbátorítja a csüggedőket és erőt ád a kísértések ellen: hogy Jézus hitet tesz mellettük az Atya előtt, ami azt jelenti, hogy örökké az Atyához tartozunk: vele és benne élünk a világosság, a szeretet és az élet teljességében. Ebben a reményben szembeszállhatunk a legkegyetlenebb kínhalállal is. Mert minden testi kínnál, földi halálnál szörnyűbb az a halál, melyet az jelent, hogy Krisztus megtagad bennünket: csakis ettől a haláltól kell félnünk, mert ebből nincs föltámadás!

A tanítványoknak minden esetre tudniuk kell, hogy a föladat, melynek életüket szentelik, harcos munka, halálos küzdelem. A Mester, aki megtanította őket az evangéliumi köszöntésre, hogy: — «Békesség legyen e házzal és várossal» — aki a hegyi beszédben a békességesek boldogságát hirdette — nagyon jól tudja, hogy isteni rendeltetésének teljesítésével borzalmas vihart támaszt a földön: — pusztító fölzúdulását az erőszakosaknak, akik minden igazságnak és igazságosságnak, minden szeretetnek és áldozatnak ádáz ellenségei.

— Ne csalatkozzatok bennem — inti tanítványait: — ne véljétek, hogy békét jöttem hozni a földre: mert nem békét, hanem kardot hozni jöttem. Mert elválasztani jöttem az embert, az atyjától, a leányt anyjától és a menyet napától; és ellenségei az embernek az ő háza népe... Mindent el kell hagynotok, hogy hozzám jöhessetek: és aki jobban szereti atyját és anyját, mint engem, nem méltó énhozzám; és, aki fiát vagy lányát jobban szereti, mint engem, nem méltó énhozzám.

Azt akarja, hogy apostolai ne féljenek a haláltól s a halálmegvetésnek isteni titkára ebben a mondatban tanítja meg őket, mely a dicsőséges vértanuk megszámlálhatatlan seregét szülte:

— Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét minden nap és kövessen engem... Ne féljetek kockára tenni élteteket én értem ebben a világban, amely öl! Mert, aki meg akarja menteni életét: elveszti azt; aki pedig elveszti életét én érettem: megmenti azt.

A tanítás értelme, hogy: a rövid földi élet föláldozásával örök életet nyerünk Isten országában, az Atya kebelében. Ha viszont meg akarjuk tartani azt, ami úgy is múlandó: méltatlanok leszünk arra, ami soha el nem múlik. A testet föl kell áldoznunk a léleknek: a testet és lelket pedig Isten Lelkének. A test, mely magának akar élni, lemond magasabb rendeltetéséről; megszűnik az eszme dicső eszköze lenni és lealázza magát az anyagban, mely megfojtja. Az önmagában maradó lélek, mely nem akar egyesülni Istennel, lemond az élet teljességéről és tehetetlenül vergődik saját semmiségében.

Az áldozatosság — az élet egyetemes törvénye — lesz az apostolkodás törvénye is.

Jézus beszélgetése a tanítványokkal vígasztaló szelídséggel végződik. Ahogy érzi, hogy tökéletes és fiúi egységben van az Atyával: ugyanúgy tudja, hogy Lelke által egyesül tanítványaival.

— Aki titeket befogad — mondja nekik — engem fogad be; és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött. Aki úgy fogadja be a prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri: és aki befogadja az igazat, mint igazat, az igaznak jutalmát nyeri. És aki csak pohár vizet ad is inni egynek a legkisebbek közül, mint tanítványnak: bizony mondom nektek, nem veszti el jutalmát!

Jézust befogadni annyi, mint megérteni őt; annyi, mint elfogadni és gyakorolni az igazságot, az igazságosságot és a békességet. Tanítványát, prófétát, vagy igazat befogadni, annyi, mint támogatni őket isteni küldetésükben s ez által méltókká lenni az ő jutalmukra. A legcsekélyebb jótétemény se megy feledésbe: tudnak az özvegy fillérjéről és számon tartják a pohár hideg vizet is...

Ez a bizalmas beszélgetés, melyet a fültanu rövid, tömör mondatokba foglal össze, magán hordja Jézus Lelkének bélyegét s úgy tekinthetjük, mint oktató bölcsességének ércbe vésett törvényeit.

Melyik nagy ember, melyik iskolának alapítója állított követői elé magasztosabb eszményképet?... A lángelmék többnyire tehetségtelen nevelők: tulajdon fensőbbséges eszük és eredetiségük akadályozza őket, hogy le bírjanak szállni az átlagos értelem színvonalára; tanításuk ritkán éli túl őket: Isten megtagadja tőlük az örökhagyást. Rendszerük lényegét, melyet nem bírtak

úgy megmagyarázni, hogy közérthető legyen, leviszik magukkal a sírba: s a kevesek, akiket megragadott s egy pillanatra megvilágosította a rendszer, magukra maradva gyarló középszerűségükben, nem bírják terjeszteni, se tovább fejleszteni a mesterük hagyományát. A nagy hódítók vezérei és utódjai csak a zsákmányban tudnak osztozkodni és földarabolják a birodalom egységét a hódító halála után; a lángelméjű bölcselők tanítványai — nem értvén meg teljesen mesterük rendszerét — vagy túlozzák vagy elferdítik a tanítását. Így lesznek holt betűk a jeles törvényhozó törvényeiből; az ihletett festők és képfaragók tanítványai így másolják minden élet és értelem nélkül világhírű mestereik nagyszerű művészetét.

Kettős oka van annak, hogy a lángelme miért nem tudja hozzá méltó tanítványokban megörökíteni magát: egyrészt a tanítványok tehetsége csekélyebb és másrészt a mester élő lelke nem örökölhető. Egyedül Jézus bírta elhárítani ezt a két akadályt, mert magát Isten Lelkét árasztotta, öntötte az egyszerű és tudatlan emberekbe, akiket ez a bennük maradó erő lassanként átalakított az ő képmására. Így lettek olyanok a tanítványok, aminőknek a Mester akarta őket, valóra váltván büszke szépségében az apostolok nyájas és komoly, szelíd és alázatos, bátor és lenyügöző, nagylelkű és üldözött példaképeit: Isten országának méltó hirdetőit.

A Mester hatása nem enyészett el: épp oly örök és sérthetetlen az, mint a Lélek, amellyel azonos: örökké fiatal marad a roskadozó, megrokkant világban: folyton győzedelmes az ellenségeskedő emberiség közt és századról századra új alkotások éltetik. Örökös isteni hatalmánál fogva Jézus folyton megújul: amikor minden aléltnak és tespedtnek látszik, hirtelen új emberek támadnak, akikben megtestesülnek a Mester tanítványai, mert egész életük: Krisztus tanítása, tettekre váltva. Nincs kor, amelyben ne születtek, ne éltek volna ilyen apostolok — jóságos, aranyszájú hithirdetők — akiknek életére ráillenek Jézus szavai...

Megerősödve hitükben a Mester tanításától, a tizenkét apostol párosával elindul, hogy Galilea falvaiban és városaiban hirdesse Isten országát. Jézus pedig más tanítványok kíséretében folytatta a megváltás munkáját. Apostoli buzgalma soha nem lankadt: fáradságot nem ismert, pihenni nem bírt; nappalait a tanításnak, éjszakáit az imádságnak szentelte.

*

Ez időben — kevéssel az után, hogy követeit elküldte Jézushoz — néhány nappal a 29-ik évi húsvét előtt, meghalt Keresztelő János.

A tragédia részleteit csak az evangélisták írták meg, akiknek bizonyára János tanítványai mondták el; ezek ugyanis Macherusból Jézushoz mentek, hogy hírül adják neki a szomorú történetet. Flavius Josephus is megemlékezik Keresztelő szent János erőszakos haláláról, amit bizonytalan szavakkal Heródes Antipas mindentől rettegő, gyanakvó politikájának tulajdonít, mert a zsarnok: ismervén Keresztelő János hatását a népre, attól félt, hogy talán forradalmat szíthat ellene. Az evangélisták adatai azonban egészen más világításban tárják elénk a szörnyű esetet, mely a zsidó történetíró följegyzéseiből csak nehezen érthető meg.

János szereplésében ugyanis nyoma sem volt a forradalmi politikának: de a gyanakvó fejedelem teljesen alaptalannak látszó félelme nyomban valószínű lesz, ha arra gondolunk, hogy János — midőn hevesen szemére hányta Heródesnek a Heródiással kötött házasságtörő és vérfertőző frigyet — nagyon is fölizgathatta ellene a nép szenvedélyét.

Keresztelő szent János tehát nem igen ringathatta magát hiú reményekben sorsa felől. A gőgös Heródiás — a női méltóságában vérig sértett asszony — nem bocsátott meg a prófétának. Gyűlölete engesztelhetetlen volt és bosszúvágyát nem elégítette ki, hogy Heródes börtönbe vetette a vakmerőt, aki nyilvánosan pellengérre állította őt és kárhoztatta bűnös erkölcstelenségét. Féktelen haragjában a próféta halálát kívánja: összeesküszik az udvari emberekkel, a farizeusokkal és a heródiánusokkal, akiket a remete szintén heves szavakkal ostorozott és csak alkalomra vár, hogy végezhessen gyűlölt ellenségével.

Noha nagy hatalma volt a tetrarchán, erre az új bűnre még sem sikerült rábírnia. Heródes ugyanis félt a prófétától: nem mert szembe szállni a nép haragjával, amelyről azt hitte, hogy bizonyosan kitör a próféta megöletésének hírére. János igazságossága és szentsége is nagy hatással volt lelkére: tisztelte a prófétát, sőt kikérte és szívesen követte is a tanácsát. De a női hiúságában megsértett asszony bosszúvágyát semmi sem altatja el: Heródiás makacssága és álnoksága is legyőzött minden akadályt.

A várva várt és keresett alkalom végre megérkezett. Heródes ünnepet ült: megkoronáztatásának évfordulóját. A tetrarcha Macherusban volt egész udvarával és fényes ünnepséget rendezett Galilea előkelőségeinek és katonai tribunjainak. A vendégség alatt Heródiás leánya — zsidó szokás szerint és anyja biztatására — táncolt a vendégsereg előtt, hogy emelje a lakoma dicsőségét és hangulatát: mit se törődve

azzal, hogy aki előtt táncol, voltaképpen szégyene apja tűzhelyének.

A fejedelemnek azonban hízelgett ez a hódolat.

— Kérj tőlem, amit akarsz — mondta a fiatal leánynak — és megadom neked. — És megesküdött az életére: — Bármit kérsz, megadom: ha szinte országom felét kéred is.

A leány kimenvén, megkérdezte anyjától:

— Mit kérjek tőle?

— Keresztelő János fejét — felelte Heródiás habozás nélkül.

A fiatal hercegnő azonnal bement a királyhoz:

— Akarom — mondta — hogy rögtön tálban add nekem Keresztelő János fejét.

E váratlan és borzasztó kérelemre rikító világításban mutatkozott meg a gyáva fejedelem ingatag, ellentétes érzések közt vergődő jelleme. Erőtlen jóság, félénk megalkuvás, babonás ál-vallásosság harcolt lelkében az adott ígéret teljesítése ellen. Visszariasztotta a vérontás gondolata — de hogyan kerülhetné el, mikor esküvel erősítette meg ígéretét?... és vendégei — akik esküjének tanui s talán Jánosnak ellenségei is voltak — azzal ijesztgették, hogy az életére esküdött: nem követhet el hát esküszegést!

És Heródes nem merte megtagadni a bűnt. Elküldvén egyik testőrét, megparancsolta neki, hogy hozza el Keresztelő János fejét egy tálban. A testőr teljesítette a parancsot: lefejezte börtönében a prófétát, a fejét pedig elhozta tálban és odaadta a leánynak, aki viszont anyjához vitte.

Heródiás bosszúja tehát kielégült.

Jézus hírmondójának ez volt szomorú vége. Sajnos, a hozzá hasonló emberek ritkán végzik be életüket békességben, a napok teljességében, mint a pátriárkák. Akik a jogok diadaláért harcolnak és megbélyegzik a bűnöket — akik a hatalmasoknak szemébe vágják a meg nem alkuvó lelkiismeret tiltakozását — szükséges — ha kell — hogy vérükkel is megpecsételjék életüket, szavaikat, bátorságukat, szeretetüket és küldetésüket. Isten, az ő kívánságuk szerint, mint kiváltságosakkal bánik velük.

A világ gyűlöli és megöli őket; igyekszik elfojtani igazságosságért kiáltó szavukat: de éppen ezzel avatja őket halhatatlanokká. Mert az Istenért kiontott vérben van a legmagasztosabb ékesen szólás.

Az erőszak, álnokság és gyűlölet előtt tántoríthatatlan igazságérzet tiltakozásának nincs megrázóbb emberi kifejezése, mint Keresztelő Jánosnak feje, melyet tálban ajánlanak föl a házasságtörő, vérfertőző és gyilkos Heródiásnak.

János megelőzi Jézust a halálban; meghal, miután előkészítette a Messiás útját. Vére összevegyül őseinek — a prófétáknak — vérével és Jézuséval, akit «Isten Bárányá»-nak nevezett s aki rövidesen követni fogja. Hosszú vérfolyam Isten országának útja, a világ kezdetétől fogva egészen a századok végéig.

Keresztelő János halála mélységesen megdöbbentette Júdea és Galilea lakosságát, de a nép nem lázadt föl. Mert a nép semmit sem kezdeményez — még forradalmakat sem: és egyetlen egy vezér sem akadt, aki szószólója lett volna a nép haragjának. Júdeában meghunyászkodtak a vallás fejei Pilátus vasvesszeje alatt; Galilea nagyjai pedig — a szadduceusok és Heródes udvari emberei — talán jó szemmel is nézték a megtorló politikának ezt a szigorúságát. Az udvari emberek mindent kimentenek, még a bűnt is: a prófétában, akárcsak a fejedelem, ők is közveszedelmet láttak, a farizeusok pedig bizonyára nem titkolt elégtétellel látták eltünni a prófétát, aki nem kímélte őket kemény igazságoktól és makacskodva tett folyton tanuságot az Emberfia mellett, akit ők halálosan gyűlöltek.

János emlékét kegyelettel tisztelte a nép: hat évvel halála után még mindenki emlékezett Heródes kegyetlen bűnére. Amikor Aretás arab király — az eltaszított nő atyja — és Heródes között háború tört ki a határ miatt: Heródes hadainak teljes vereségére följajdult a nép lelkiismerete:

— Isten az — mondták — aki megbosszulja János legyilkolását!

Szent Jeromos följegyezte a hagyományt, mely szerint Heródiás, miután lánya kezéből átvette Keresztelő János vérző fejét, tűvel összevissza szurkálta a próféta nyelvét, mely kárhoztatta szörnyű bűneit, testét pedig Macherus sáncárkáiba dobatta, a kutyák és keselyük elé. A prófétát tanítványai temették el s aztán Jézushoz mentek, hirül adni az eseményeket.

Míg Heródiás kevélyen tetszelgett kielégített bosszúvágyában, a tetrarcha szomorú és levert volt, mert lelkére nehezedett a gyilkosság bűntudata. Üldözte János emléke. Babonás és ingadozó jellemű ember lévén, aki szilárd elhatározásra képtelen, álnok volt még önmagához is, mint minden gyönge jellem: és, bár bűne nyugtalanította, mégse bánta meg azt.

Jézus hírneve, amellyel eddig nem törődött, most egyszerre megijesztette. A falvakban és városokban apostolkodó tanítványok bizonyára fölkeltették a nép érdeklődését és kíváncsiságát Jézus iránt, akinek prófétai híre és tekintélye egyre jobban terjedt. A magyarázatok és vitatkozások egymást érték és, mint rende-

sen, a balvélemények most is rossz felfogás felé terelték a közvéleményt.

Hogy Jézus próféta: az bizonyos volt, ebben senkisem kételkedett. — De melyik?... Abban az időben nemcsak a nép, hanem az iskolák is hitték, hogy a megholtak lelkei visszatérhetnek élő emberekbe. Ezt a különös babonát Jézusra is alkalmazták. — «Ez Illés» — mondták némelyek. — «Nem Illés, hanem valamelyik másik régi próféta» — felelték mások. Akik pedig Keresztelő János hívei voltak, azt állították, hogy Jézus maga a föltámadt János.

Ezek a népies mende-mondák eljutottak a tetrarcha udvarába is, ahol kétségtelenül szintén vitatkoztak Jézus személye felől. Jánosnak emléke és Jézusnak neve most egyformán nyugtalanította Heródes lelkét. A megriadt zsarnok nem tudta, mit gondoljon és, osztván a nép babonáját, azt mondogatta:

— Ez János, akit lefejeztettem; ő támadt föl: azért munkálkodnak benne csodaerők...

Heródes félt és látni akarta Jézust.

Közben a tizenkét apostol visszatért első útjából. Kafarnaumban találták meg a Mestert és elmondták neki, hogy mit cselekedtek és tanítottak. De a nép is odatódult: jöttek-mentek, a ház tele volt néppel. Jézusnak és övéinek — ahogy az evangélista mondja — még enni sem volt idejük. A Mester pedig szükségét érezte, hogy háborítatlan bizalmasságban beszélhessen tanítványaival és néhány napi csöndes békét akart szerezni nekik. János halálának híre fájdalmasan emlékeztette saját eljövendő sorsára: közeledett a pillanat, melyben be kell avatnia tanítványait saját szenvedéseinek rejtélyeibe. Igy szólt hát hozzájuk:

— Vonuljunk magányos puszta helyre, ahol megpihenhettek.

Hajóra szállt tanítványaival és megparancsolta, hogy keljenek át a tavon és evezzenek a keleti part felé, Betszaida irányába.

IX. FEJEZET.

A messiási válság Galileában.

El-Batiheh néven ismerjük ma azt a termékeny, jól öntözött, zöldelő síkságot, mely a Genezáret-tó északkeleti partja, a Jordán torkolata és a Vádi-Dzsebárieh között fekszik. Nagy háromszög ez, melynek alapja a Jordán, két szára pedig a Gaulan-hegységek. Julius-Betszaida — mely nem tévesztendő össze a galileai Betszaidával — a gaulani magas hegylánc egyik alacsonyabb kiágazásán épült, a háromszög csúcsában, messze a folyótól és félóranyira a tótól. Alsó-Gaulanitisznek ez az egész része, a hozzátartozó Auranitisszel, Bataneával, Ituriával és Trachonitisszel együtt, volt Antipas testvérének, Fülöpnek tetrarchiája. Ez a fejedelem nem örökölte családjának gonosz természetét. Nyájas, igazságos és békés jelleme csak a művészetek szeretetében emlékeztetett zsarnok atyjára. Mindjárt megkoronáztatása után két várost alapított: egyiket a Jordán forrásainál, a régi Paneas helyén, melyet Augusztus császár tiszteletére Cezáreának nevezett el; a másiknak pedig, melyet nem messze Betszaida városához, a tóhoz közel építtetett, Augusztus leányának tisztelére, a Julias nevet adta.

A régi városból, mely az El-Tell magaslaton épült, csak ez maradt meg, néhány alacsony alaktalan romhalmazzal; eltűnt, mint annyi más Jézus-korabeli palesztinai város: bazalt emlékoszlopai darabokra töredeztek, a köveket kunyhóik építésére használták föl a beduinok. Nyomorúságos viskóikban még fölismerhetők a beépített oszlopfejek, régi faragványos kőlapok — de hiába keressük Fülöp sírját, aki azt kívánta, hogy Juliasban temessék el. A tetrarchának még a nevét is rég elfelejtették már, de Jézusét még mindig ismerik a benszülöttek. Az El-Tell forrás mellett még ma is mutogatják a százados faóriást, melynek árnyékában a Megváltó állítólag pihent.

Jézus a Betszaidával szomszédos hegyek közé akart vonulni. Az átkelés Kafarnaumból az alsó Gaulanitis partjáig körülbelül egy óráig tart és Jézus bárkája nem messze kötött ki Dukától, a mostani révtől.

Hirtelen elutazásának híre gyorsan elterjedt a városban. A nép, látván, hogy a bárka a Jordán torkolata felé tart, a tóparti úton indult el, hogy Jézussal találkozhasson. Jézus, mihelyt kiszállt a hajóból és a hegység felé tartott, rögtön észrevette, hogy a nép utána eredt. A szomszédos falvakból mindenfelől tódult hozzá a nép. Ő a magányt kereste és Atyja — íme: egész sereget küldött utána. Ez a rajongó buzgóság meghatotta; fönséges szelídséggel fogadta tehát híveit.

A népszerűség, amely annyira csábítja és mámorossá teszi a közéletben szereplő férfiakat, sohasem izgatta Jézust: se a tetszés nem lelkesítette, se az ellenszenv nem bátortalanította. Igaz, hogy bölcs óvatosságból néha elkerülte a népet; de azért mindig megmentésre szoruló szerencsétleneket látott benne. Részvéttel nézte őket, látta erkölcsi nyomorúságukat: olyanok voltak, mint a nyáj pásztor nélkül — ő tehát tanította őket és meggyógyította betegeiket.

Fölhágott az egyik domb ormára és Isten országáról kezdett beszélni a körülötte letelepe-

dett sokaságnak. A nép áhitattal hallgatta, megfeledkezvén az idő mulásáról. A nap már alánhanyatlott Galilea hegyei mögé és Jézus még mindig beszélt. Keleten rövid az alkonyat s ahogy a nap lenyugszik, mindjárt éjszaka lesz.

Az apostolok nyugtalankodva járultak Mesterükhöz:

— A hely puszta, az idő már késő re jár — kérték Jézust: — bocsásd el a sereget, hogy elszéledvén a falvakban, eleséget vehessenek.

Jézus pedig így felelt:

— Szánom a sereget, mert ime harmad napja vannak már velem és nincs mit enniük. És, ha étlen bocsátom őket haza, kimerülnek az úton; mert némelyek közülük messziről jöttek...

— Adjatok nekik enni! — tette hozzá habozás nélkül.

Ez a felelet bámulatba ejtette az apostolokat.

— Hogyan? — csodálkoztak: — Kétszáz tizes áru kenyeret vegyünk, hogy ezek jóllakjanak?

Nyilvánvaló, hogy a tanítványok nem gondoltak Jézus csodatevő hatalmára. Egyiküknek sem jutott eszébe, hogy azt mondják a Mesternek: — «Uram, te gondoskodhatnál róluk!» — Valószínű pedig, hogy Jézus ezt kívánta tőlük, mert most odafordult Fülöphöz:

— Honnét veszünk kenyeret — kérdezte — hogy ezek egyenek?

De Fülöp is csak azt feleli, amit a többiek:

— Kétszáz tizes áru kenyér sem elég nekik, hogy kinek-kinek csak valami jusson!

Most mindnyájukhoz fordulva, kérdezte Jézus:

— Hány kenyeretek van? Menjetek és nézzétek meg!

Egyik tanítványa — András, a Simon Péter bátyja — tudakozódott és, visszajövén jelentette:

— Csak öt kenyerünk és két halunk van; de mi az: ennyi között?

Valának pedig mintegy ötezren, az asszonyokon és gyermekeken kívül.

Jézus ismételt kérdezősködése csak növelte tehetetlenségük érzését az apostolokban. De ez beletartozott Jézus tervébe; amit tenni szándékozott: annál fényesebb csodatétel lesz, minnél erősebben érzik tanítványai saját tehetetlenségüket.

— Hozzátok ide, amitek van — mondja nekik — és telepítsétek le a népet ötvenes csoportokban.

Az apostolok engedelmeskedtek. A sokaság két sorban, ötvenes csoportokban, letelepedett a zöld mezőre.

A húsvét közel volt és Jézus — miután a farizeusok miatt nem mehetett Jeruzsálembe a husvétot megülni — saját módja szerint a pusztában akart húsvétot tartani.

Vevén pedig az öt kenyeret és a két halat, föltekintett az égre és, hálát adván, megáldá azokat, majd megszegte és elosztá tanítványainak, hogy a sereg elé tegyék: hasonlóképpen a halakból is, amennyit akarnak. A kenyerek és halak pedig megszaporodtak kezeiben.

És mindnyájan ettek és jóllaktak, a föntmaradt morzsákból és halakból pedig tizenkét kosarat szedtek tele.

Álmélkodó rajongással látta ezt a csodát a nép és szájról szájra járt az áhítatos csodálat:

Bizonnyal ez a próféta az, ki e világra jövendő!...

A dolgokat sokszorosító és átalakító hatalom ugyanaz, amely teremtette és megtartja azokat eredeti formájukban. Aki egyetlen szavával megteremtette és fönntartja a világot: csak ugyanaz lehet, aki öt kenyérrel és két hallal kielégített ötezer embert. Jézus istenségét — egységét az Atyával — semmi sem bizonyítja jobban, mint ez a csodatétel. Ugyanaz az erő, ugyanaz a bölcsesség ez: de végtelen jóság is egyszersmind, mert valahányszor az Emberfia gyakorolja isteni hatalmát — ha betegeket gyógyít, halottakat föltámaszt, vagy éhezőknek enni ad — mindig a szívének enged.

Megsajnálta a nagy tömeget, mely mindenfelől hozzá sereglett, hogy hallgassa tanítását és isteni jósága, felebaráti szeretete nem engedi, hogy a nép szenvedjen, éhezzék ő miatta. És az Emberfia, aki — mint gonosz kísértést — visszautasította a kövek kenyérré változtatásának gondolatát, amit a sátán sugall neki: nem habozott Atyjához fordulni, hogy tegyen csodát az éhező népért, mely az ő igéit hallgatta.

De az isteni hatalom, mely a kenyérszaporítás csodájában megnyilvánult, nem szorítkozik csupán erre az eseményre. Jézus nemcsak ötezer embert elégített ki a pusztában: hiszen egész életében folyton ellátja kenyérrel az emberiséget, melyet földi zarándoklásában állandóan fenyeget a lankadás, elgyengülés és a halál. Ebből a kenyérből csak úgy jut mindenkinek, ha az ember termékenyítő munkával megműveli a földet, ha munkájának gyümölcsével okosan gazdálkodik, ha birtokát a jog és igazság törvényei biztosítják: fölösleges javainak szétosztását pedig a felebaráti szeretet irányítja. A Megváltó nagy és általános csodája az, hogy Lelkével együtt ezeket az isteni erényeket és igazságokat is szétárasztotta a világon. Ezekre alapította Isten országát, amelyben senkisem hal éhen. A szegényeknek is jut hely ottan és jut kenyér is, a testvéri szeretet-lakomákon, aminek első példája volt ez a kenyérszaporítás.

Jézus csodatételei közt ez a «kenyérszaporítás» legnépszerűbb. Mert nem — egy embernek szólt, hanem nagy sokaságon segített. De nagy jelentősége van azért is, mert új világításban mutatja meg a Messiás egyik legmagasztosabb föladatát.

Az élelem nélkül szűkölködő emberek ezreit — az éhező szegények sokaságát — ki tarthatja el és elégítheti ki?... Egyedül Isten: a kenyerek és halak az ő mindenhatóságát jelképezik. Jézus maga köré gyüjti az emberiséget a jelen világ pusztájában: letelepíti őket és, közöttük állva, lecsillapítja éhségüket; a mennyei eledel megszaporodik kezeiben s ő apostolokat választ: rájuk bízza, hogy kifogyhatatlan hatalommal és bőkezűséggel szétosszák azt.

Noha mind a négy evangélista följegyezte a csodálatos kenyérszaporítást a pusztában, a természetfölöttit tagadó történelem-magyarázás mindenféle kibuvóval legendának szeretné föltüntetni a valóban megtörtént csodát. Emlékeztetnek az Ó-szövetségben följegyzett mannára és a fogolymadarakra, a szareptai özvegy olajos korsójára, melyből, Illés imádságára, sohase fogyott ki az olaj, amíg az éhség tartott, továbbá ugyancsak Illésre, aki az éhinség alatt száz embert tartott jól húsz kenyérrel és kevés sajttal.

De ezek a határozatlan hasonlatosságok egyáltalában nem hozhatók összefüggésbe Jézus csodatételével, amelynek ténybeli valóságát és részleteit semmiféle belemagyarázás nem ferdítheti el, se meg nem fejtheti. Miért éppen öt kenyér: és pedig öt árpakenyér? — Miért a halak: és éppen két hal? — Miért ötezer ember? — Mire a kétszáz denár, ami nem lett volna elég kenyérre? — Miért éppen tizenkét kosárnyi morzsa? ... — Ez a pontos és részletes följegyzés — mely mind a négy evangélistánál összevág — olyan történeti alap, melynek hitelességét a pártatlan, komoly kritika meg sem támadhatja: és csak azok tagadhatják, akiknek ítéletét elfogultan egyoldalúvá teszi saját külön bölcseleti rendszerük, amelynek csalhatatlanságában vakon hisznek. Mert ez a jelenet — bármily csodálatos is — szigorúan történeti alapon áll. A hasonlatosságok, melyekre a csodatétel tagadói hivatkoznak — bár századokkal előbb, de ugyanannak a zsidó népnek történetében fordulnak elő — nem azonosak az evangélistáktól följegyzett eseménnyel: de különben sem jogosíthatnak föl arra, hogy legendának vagy tetszés szerint kitalált mondának tartsunk olyan eseményt, melyet négy korabeli író teljesen azonos részletekkel jegyzett föl. — Vajjon nem az a «történelem» lenne-e legenda és kitalált monda, amelyet úgy írnának, hogy elvetik az egykorú okmányokat és tagadják azok hitelességét?!...

A kenyérszaporítás csodájának történeti valódiságát különben az a fontosság is bizonyítja, amely Jézus életében neki jutott. Nem eggyel több, vagy kevesebb csodáról van szó Jézusnak csodákkal teljes életében, hanem olyan eseményről, amely zárókője Jézus galileai apostolkodásának s egyúttal bizonysága az apostolkodás óriási sikerének is.

Jézus tanításának célja az volt, hogy kinyilatkoztassa Isten országának elérkezését, megismertesse ennek az országnak természetét és törvényeit és bebizonyítsa, hogy valóban ő annak a feje és megalapítója. Ezért járt faluról falura, városról városra, prédikálva és betegeket gyógyítva hirdeti az új igéket, melyekkel magához kapcsolja mind a jóakaratú embereket, küzd a nép és a farizeusok előítéletei ellen, imádságban tölt egész éjszakákat, tanítványokat és apostolokat választ, akiket külön is kioktat. Két hónapi szakadatlan hithirdetés után — noha a farizeusok és írástudók állandóan támadják és álnok fondorlatokkal igyekeznek elgáncsolni őt — szinte az egész nép hozzácsatlakozik, bár Názáretben kétszeri próbálkozása is sikertelen maradt. A galileai nép zöme azonban mégis Jézus kezében van: ékesen szólása és csodái teljesen hatalmába hajtották a népet, mely rajongva követi mindenhová. Az első időben még menekülhetett a nép elől, mert hajóra ült és intett Péternek: — «Evezz beljebb!» — vagy a pusztába vonult a hegyek közé. De most már a puszta sem védi: oda is utána megy a nép: mert a sokaság szemében Jézus már nem egyszerű próféta — nem Isten küldöttje, ahogy Nikodémus és maga a nép is többször szólította — hanem maga a Messiás... A betszaidai pusztaság egyetlen hangos kiáltástól visszhangzott a kenyérszaporítás csodája után:

— Íme a várt próféta, aki eljövendő volt... akit Mózes hirdetett: íme, Dávid fia!

Ez a lángoló lelkesedés, mely Jézus diadalának látszik: voltaképpen legfenyegetőbb veszedelme isteni küldetésének. Hogy elhárítsa és lecsillapítsa, szüksége van minden erejére és nyugalmára, isteni bölcsességének minden segélyforrására. Kétségtelen, hogy ő a megígért, várt és Istentől küldött Messiás: de nem az a Messiás, akiről a félre vezetett nép ábrándozott. A nép a testi, földi, nemzeti, politikai Messiást látja benne: ő pedig a szellemi, a mennyei, a lelki Messiás — a vallás Messiása. Országa nem hasonlít a földi világ országaihoz. Mindig és mindenütt Isten országát hirdette, hol óvatos szavakkal, képekben és példabeszédekben, hol pedig nyílt és határozott kifejezésekkel. Ő csak

gyógyítani és menteni akart: hirdetni az igazságot, közölni a holtakkal az életet: csak Isten szellemét tulajdonította magának, amikor — mint az Emberfia — mennyei Atyjának parancsait teljesítette. Soha nem mondott egyetlen szót, nem vitt véghez egyetlen cselekedetet sem, mely a nép nagyravágyásának, vagy a farizeusok balvéleményének hizeleghetett volna. De az írástudók nem akarták, a nehéz fölfogású nép pedig nem bírta megérteni: csak néhány választott értette meg, látott tisztán. A tömeg minden lelkesedése mellett is, vak marad: nem bír fölemelkedni a valódi messiási uralmat hirdető jézusi tanítás magaslatára és — balhitében — Isten országának hirdetőjében a prófétáktól megígért Izráel országának királyát, a szabadító Messiást látja Jézusban... Gaulonita Júdáról álmodnak ezek a könnyen hevülő, harcias galileaiak. Hadvezér, hódító, szabadító: — ez az, akit ők várnak. A politikai szenvedély lobog föl bennük, ezt hajtja őket Jézushoz és lelkesedésük lázas izgalmában összeesküsznek, hogy Jézust elragadják — talán Jeruzsálembe viszik — és királynak kiáltják ki.

— «Azért észrevevén Jézus — írja János evangélista (VI., 15) — hogy készülnek jönni és elragadni őt, hogy királlyá tegyék, ismét a hegyre menekült, maga, egyedül»...

A pillanat fontos és elhatározó. A népmozgalmak hevessége sokszor a legerősebbeket is magával ragadja: s a megindult lavinát nehéz megállítani. De a Mester bölcsessége túlnőtt a veszedelmen.

Ha Jézus, hogy kitérjen a mozgalom elől, azonnal elmegy tanítványaival: a mozgalom — ahelyett, hogy lecsillapulna — egész Galileát magával ragadja és föllázítja. Ha pedig övéivel a nép között marad: apostolaira is átragad a zendülés láza és lángba borul egész Galilea. Hiszen a tanítványok — miután ők maguk is galileaiak — nem állhatnának ellen honfitársuk lelkesedésének! Ha tehát királynak kiáltja ki Jézust a galileai nép: ebben biztos jelét látták volna annak, hogy valóban elérkezett Isten országa, melynek elközelgését a Mester hirdeti.

Jézus megérezte, látta a veszedelmet: de bölcsessége túlnőtt a veszedelmen. Habozás nélkül, azonnal cselekszik. Legelőször tanítványait küldi el a forrongó tömegből. Meghagyja nekik, hogy üljenek hajóra, evezzenek át a tulsó partra, Betszaidába és ott várják meg, míg ő elküldi a sokaságot és utánuk mehet. A tanítványok nem szívesen fogadnak szót — a tömeg lelkesedése rájuk is átcsapott — de Jézus nem engedett.

A hajó elindult, mire Jézus elbocsájtotta a tömeget, amelynek föltétlen ura volt. Uralkodott rajta, lebilincselő szavával és egész egyéniségével, hajthatatlan akaratával. Valamennyi ember közt, akiket ezekben a forrongó és lázadásra mindig kész időkben szabadítójaként üdvözölt a nép: Jézus az egyetlen, aki nem hajlott a csábításra és szilárdan elutasított minden erőszakot. Atyja akaratát teljesíti, midőn otthagyja azokat, akik akadályoznák küldetése teljesítésében... Míg a sokaság szétoszlik, Jézus fölmegy a hegyre, egészen egyedül, hogy imádságba merülve, mennyei Atyjához emelkedjék a lelke...

A hajó ezalatt már a tó közepén járt. A nyugati szél heves orkánná fajult: a hajót ide-oda hányták a hullámok s a tanítványok kifáradtak az evezésben. Akik ismerik a Tibériás-tavat, ismerik a hirtelen támadó szeleket és vad viharokat is, melyekkel szemben a legügyesebb hajósok is tehetetlenek. De Jézus nem feledkezett meg tanítványairól: lelkében látta őket s a Lelke — bár a tanítványok nem sejtették — velük volt. A negyedik őrjárat idejében hozzájuk megy — a táncoló hullámok tetején járván.

Ahogy testi erőnk, akaratunknak engedelmeskedve — bár csak szűk határok között — fölszabadítja tagjainkat a nehézkedés törvénye alól: éppen úgy Jézus is, akinek korláttalan akarata nem ismer akadályokat — mert Isten ereje működik benne — egész testét fölszabadítja a nehézkedési törvény alól és, szabadon libegvén a térben, elindul a vizek fölött, tanítványainak hajója felé. Ezek megijednek — rémnek tartják és félelmükben kiáltanak.

Jézus bátorítva szól hozzájuk:

— Bízzatok... én vagyok... ne féljetek!

— Uram — mondta neki Péter — ha valóban te vagy: parancsold nekem, hogy hozzád menjek a vizen.

— Jer! — mondá neki Jézus.

Simon mindjárt kiszállt a hajóból és a vizen járt, hogy Jézushoz menjen. Az erős széltől azonban megijedt s mikor kezdett elmerülni a vízben, segítségért kiáltott:

— Uram, ments meg engem!

És Jézus, azonnal kinyujtván kezét, megfogta őt, szemrehányóan mondván:

— Kicsinyhitű, miért kételkedtél?...

Beszállván a hajóba Péterrel, azonnal megszünt a szél és lecsöndesült a tenger. Akik pedig a hajóban valának, imádták őt, mondván:

— Valóban Isten fia vagy!

A kenyérszaporítás csodája nem lepte meg őket túlságosan — «nem okultak a kenyerekből, mivelhogy el vala vakulva a szívük» mondja Márk evangélista. Őket is, akárcsak a jóllakott néptömeget: világias gondolatok és diadalok foglalkoztatták. A saját hiúságától elvakult ember nem látja, nem érzi Isten kezét; de ha baj éri

vagy veszély fenyegeti: szorongásában égre emeli szemét és szívével együtt megnyílnak a szemei is — megért és imádkozik.

A vihartól hányatott hajó, mely az apostolokat viszi — s amelynek az ellenkező szelekkel szemben is, a túlsó partra kell átmennie — az Egyházat, Krisztus országát példázza, ahogy a világon áll. Sűrű sötétségben harcol a féktelen hatalmak ellen, hogy eljusson rendeltetése helyére, az örök révbe. Míg a viharral küzködik, Jézus elvonulva imádkozik az Isten hegyén és hirtelen segítségére jön a tengeren hányt-vetett hajónak: teljes fényességében, isteni nyugalommal jelenik meg az evezők előtt s a bizalom és béke igéivel köszönti őket. Aki hisz benne: járhat a háborgó tengeren, uralkodhatik a föllázadt elemeken, a viharon és a sötétségen. Aki pedig megijed és elveszti bizalmát, az elmerül; de elég, ha a Mesterhez fohászkodik, hogy ismét fölemelkedjék és megmeneküljön. Mihelyt a Mester a hajóba lép, lecsöndesül a szélvész és révbe érünk: Ő a part — az örökkévalóság.

*

Mialatt a tanítványok a nyugati parton, a gennezári síkság határán, Isten Fiát imádták, addig a betszaidai keleti parton, ahonnan Jézus épp az imént távozott, a következők történtek.

A sokaság, melyet Jézus este elbocsátott, másnap reggelre ismét összeverődött. Mikor látták, hogy a kikötőben csak egy hajó van — és az nem Jézus hajója — tudván, hogy tanítványai nélküle indultak el, keresni kezdték Jézust, remélve, hogy megtalálják. Mert az a tervük, hogy királlyá kiáltják ki, nem mult el az éjszakával. Keresték Jézust, de nem találták. Átmentek tehát Kafarnaumba a Tibériásból jövő hajókon, remélve, hogy hamarosan csatlakozhatnak a prófétához. Valóban találkoztak is vele a tó túlsó partján, éppen akkor, mikor Jézus Betszaidából Kafarnaumba ért tanítványaival.

Itt történt a bonyodalom végleges megoldása.

Mikor Isten embere, küzdve a nép szenvedélyei és balhite ellen, fenyegetve látta küldetésének valódi célját és szentségét, nem habozhatott tovább. Föl kellett lebbentenie a fátyolt, hogy egész teljességében fölfedje az igazságot, amelytől az álnok és képmutató szívek meghalnak ugyan, de a hű és igaz lelkek új életet nyernek és az igazság diadalmaskodik.

Ez magyarázza meg Jézus tanítását és beszédeit, melyeket a negyedik (János) evangélista följegyzett: s amelyeknek magasztossága, jelképeinek határozottsága és értelmük világossága ellenállhatatlan erővel nyügözi le az olvasót. A válságos körülmények között — a forradalmi lázzal telített légkörben — veszélyes cselekedet volt Jézusnak az a vállalkozása, hogy kijózanítsa a galileaiakat messiási politikájuk ábrándjából és meggyőzze őket szellemi, isteni küldetésének igazságáról.

— Uram — kérdezik Jézustól, akik keresték — mikor jöttél ide?

Amire Jézus keserű szemrehányással felel:

— Bizony, bizony mondom nektek, nem azért kerestek, mert jeleket láttatok, hanem, mivel ettetek a kenyerekből és jól laktatok!

A kíváncsi kérdésre tehát nem is felel Jézus, hanem egyenesen belemarkol a kérdezők lelkébe és néhány szóval leálcázza azt, ami a személye iránt tanusított hódolatokban hamis, önző és talán álnok. Ezek a kemény szavak elítélik és végképpen visszautasítják a galileaiak ábrándjait a földi Megváltóról, azzal a sekélyes dicsőséggel együtt, amit fölkínálnak neki.

Csodatettei olyan jelek és jelképek, amelyeket meg kell magyarázni és érteni kell. És Jézus azt akarja, hogy: akiknek testi betegségét meggyógyította — kérjék tőle lelkük üdvösségét is; akiket földi kenyérrel kielégített — gondoljanak az örök élet mennyei kenyerére is. Ő nem olyan országot alapít, melyben — a zsidók ábrándjai szerint — a népnek minden testi és földi vágya teljesül: hanem Isten országát alapítja meg, melyben a lelki szegények lesznek boldogok, miután elteltek a Szentlélekkel. A Betszaidában összesereglett sokaság csak a csodát látta, de a jelnek értelmét már nem is kutatta. Jól lakva a kenyérrel, már csak földi dolgokat kérnek és várnak Jézustól, aki azonban sértődve és méltatlankodva utasítja el őket. De a kemény leckéztetés után nyomban megenyhül a haragja és szelíden magyarázza:

— Kétféle eledel van: az egyik elvész, a másik megmarad az örök életre... Fáradozzatok tehát, de nem olyan eledelért, amely veszendő, hanem azért, mely megmarad az örök életre, melyet majd az Emberfia ad nektek; mert őt az Atyaisten pecsételte meg.

Íme, a világosság, mely hirtelen fölvillan és Jézus istenségében mutatkozik meg; ismertetőjele a Lélek, mely betölti: ezt kell hát kérni tőle, mert ez a halhatatlan lélek örök eledele.

Jézust megelőzőleg egyetlen egy vallásalapító se merült bele oly mélyen az emberi természet titkaiba, mint ő; senkisem érezte és értette meg oly teljesen az emberi természet határtalan vágyait, se nem kesergett oly őszintén a nyomorúságán. Jézus tudta, hogy az emberi természet elnyomott, agyon sanyargatott, kiéhezett és üres; minden fáradozásának az volt a célja, hogy magához kapcsolja az embert, akit egyedül ő tud fölemelni elesettségéből: csak ő tudja megvilágosítani és kielégíteni. A hang, ahogy hozzá

beszél, őszinte és szívbe markoló: ezért nem állhatott ellen az ember ennek a meggyőző erőnek, mely megnyugtatta a lelkiismeretet: az őszinteséget pedig mély és megrázó följajdulásra kényszerítette.

Jézus fölszólítása a Lélek eledelének keresésére oly sürgető és szívreható volt, hogy a zsidók — megfeledkezve földi gondjaikról — fölkiáltottak:

— Mit tegyünk, hogy istenes cselekedeteket műveljünk?

Jézus pedig így felelt nekik:

— Ez az istenes cselekedet: hogy higyjetek abban, akit ő küldött.

... Hinni... Ez az egyszerű szó foglalta összse Jézus egész vallását és az örök élet minden titkát. Hogy végig élhesse földi életét: az embernek teljes erejével kell művelnie a földet, mely e nélkül nem terem; ahhoz pedig, hogy örök élete legyen: elég, ha az ember megnyitja lelkét Isten előtt és befogadja őt. A léleknek ez a megnyílása a hit. Legszentebb, legtökéletesebb cselekedete ez az embernek, amelyben benne van a megfeledkezés önmagunkról, a teljes lemondás, a tökéletes behódolás Isten Lelkének, szavának és akaratának. És, mivel Jézus saját magát nyilatkoztatja ki isteni pecséttel megszentelt jelnek: úgy kell hinnünk neki, mint magának Istennek.

Ez a tanítás egyáltalában nem hasonlított Izrael mestereinek hagyományos tanításához. — Mi lesz a Mózestől megparancsolt törvényes cselekedetekkel, melyeket a zsidók a valódi igazságosság és az élet föltételeinek tartottak?...

Ezeket el kell törölni. És már itt, előre élvezzük az evangéliumi teljes szabadság tanát, levegőjét, melynek szent Pál lesz az apostola.

Jézus, aki tegnap este visszautasította a földi királyságot, másnap reggel önmagát nyilvánítja Isten egyedüli küldöttjének és Atyja nevében sürgeti a népet, hogy higyjenek benne. A nép azonban vonakodva habozik.

A legvégső és legnagyobb dolog, amit az ember megad: a teljes hit. Ha már bámulatát, ragaszkodását, lelkesedését és szolgálatát — sőt már a bizalmát is — odaajándékozta: még mindig megtartja véleményét, akaratát és érdekeit s azonnal kész — mindent visszavonni, mihelyt véleményét mellőzve, szabadságát korlátozva és érdekeit fenyegetve látja. Föltétlen és teljes hitet követelni különben sincs joga senkinek. Ezt követelvén, Jézus az emberiség fölé helyezkedett — föléje helyezkedett Mózesnek — és egyenesen Istenhez hasonlónak állította magát.

— Micsoda jelt cselekszel tehát — kérdezték tőle a zsidók — hogy lássuk azt és higyjünk neked?... Mit cselekszel?... Atyáink mannát ettek a pusztában, amint írva vagyon: Égi kenyeret adott nekik enni Mózes...

A kenyérszaporítás nem elég meggyőző jel nekik: ez a csoda még Mózes magasságáig sem emeli Jézust és az ő szemükben nem igazolja igényeit. — Mit jelent néhány ezer ember kielégítése Mózes hatalmához képest, aki negyven esztendőn át táplálta az egész népet a pusztában?!...

A rabbik azt tanították, hogy Mózes — az első szabadító — mannát hozott az égből: és a második szabadító — a Messiás — megfogja ismételni ezt a csodát. Ennek az abrándnak a visszhangja csendül ki a galileai tömeg követeléséből.

Jézus figyelemre se méltatja a közbeszólók kívánságát. Egész életében, melyben egymást érték a csodák — sohasem törődött a csodákra folyton éhes nép vágyaival. Bármit cselekedett, minden tettének oka végtelen jósága volt, föltétele pedig a hit. Aki hisz benne: tapasztalja a jóságát is, mely határtalanul megnyílik a hit előtt; ellenben hidegen hagyja, aki kételkedik és hevesen vitatkozik vele. Ezt faképnél hagyja, nem nyilatkozik meg neki: a kételkedőt meghagyja tulajdon nyomorúságában és makacsságában.

Itt azonban emberfölötti fönséggel jelenti ki, hogy ő maga az Isten jele. Szembe fordul a kételkedőkkel:

— Bizony, bizony, mondom nektek: nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem az én Atyám ad nektek igazi mennyei kenyeret. Mert Isten kenyere az, mely mennyből szállott le és életet ád a világnak.

Amely szavakkal rámutatott arra, hogy: habár az eredete mennyei, a manna lényegében, mégis csak anyagi volt — múlandó jelképe az örök eledelnek.

Néhányan a gyülekezetből megértették a finom megkülönböztetést és, hirtelen megvilágosítva, fölkiáltottak:

— Uram, mindenkor add nekünk ezt a kenyeret!

Mire Jézus fenntartás és titkolódzás nélkül megmagyarázta, hogy kicsoda ő.

— Én vagyok az élet kenyere; aki énhozzám jön, nem fog éhezni és aki bennem hiszen, sohasem szomjúhozik.

És, a makacsságra célozva — mellyel jeleket kívántak tőle, hogy hozzá menjenek és higyjenek benne — értésükre adta, hogy ő maga a valódi jel.

— Ti pedig — feddi őket — nem jöttök hozzám, noha láttok engemet.

Jézus valóban Isten hatalmas jele. A vallástörténelemnek egyetlen egy nagy jelenségében

sem mutatkozott teljesebben Isten hatalma és bölcsessége, jósága és ereje, mint az Emberfiának életében, szavaiban, szentségében és cselekedeteiben.

Aki nem ismeri föl benne az Atya küldöttét, azt semmisem győzheti meg, se föl nem világosítja. És gyógyíthatatlan vakság jele: — oly csodákat követelni még e mellett, mint a Mózesé, aki mannát adott, vagy mint Józsué csodája, aki megállította a napot, vagy Illésé, aki elzárta imájával az eget, hogy se esőt, se harmatot ne bocsásson a földre. Isten elfordul az ilyen megátalkodott gonoszságtól: szívesen kinyilatkoztatja magát a szegényeknek és alázatosaknak: de hozzáférhetetlen azoknak a lelkeknek, akik meghúzódnak állati ösztöneik, gőgös tudományuk és önzésük mögött.

Ez a makacs hitetlenség bántotta és elszomorította Jézust. Egész teljességében érezte annak terhét ebben az órában.

Szíve örömében és Atyjának akaratából megvendégelte az egész galileai népet és a pusztában ülte meg vele csodálatos pászka-ünnepét. A nép azonban semmit sem értett mind ebből és ahelyett, hogy az élet kenyerét kérte volna tőle, a földi kenyeret kívánta. Ez a sikertelenség keserves előérzet volt Jézusnak arra, hogy minő sors vár reá Jeruzsálemben, ha majd megjelenik ott, hogy utoljára nyilatkoztassa ki magát a nemzet képviselőinek.

De, Atyjára gondolva, megvígasztalódott minden keserű csalódáson, amit az emberektől szenvedett. A hitetlenek makacssága nem akadályozhatja meg az Atya szándékait és cselekedeteit, melyek teljesedni fognak a választottakban; a kárhozottak csak saját magukat veszítik el, mint bizonyságai Isten igazságosságának. Ezért, a bizonyosság teljes érzésével mondta nekik Jézus:

— Minden, amit nekem ad az Atya, én hozzám jön: és aki hozzám jön, bizonyára nem dobom ki, mert nem ezért szállottam le a mennyből, hogy a magam akaratát cselekedjem, hanem annak akaratát, aki engem küldött. Ez pedig az Atyának akarata: hogy semmit abból, amit nekem adott, el ne veszítsek, hanem föltámasszam azt az utolsó napon.

És nyomban még jobban megerősítette, amit kinyilatkoztatott:

— Igen — folytatta — mert ez az Atyának akarata, aki engem küldött: hogy mindenkinek, aki a Fiút látja és hisz Őbenne, örök élete legyen és föltámasztom őt az utolsó napon.

Jézushoz menni és szavában hinni — Isten adománya. Aki magába zárkózik és saját ítéletére, tévedéseire, bűneire, ösztönére, önzésére szorítkozik — nem fogadhatja be őket. Ki az Atya szavára — azaz: a jóság, az igazság és az élet hívására — ráébred nyomorúságának és semmiségének tudatára: az Jézushoz megy és hinni fog és Jézus nem utasítja el. Az ilyent nem éri sem kudarc, sem csalódás: mind az, amit remél, beteljesedik, mert Jézus akarata és hatalma kielégíti az emberek minden vágyát és óhaját: benne megtalálja az ember a minden vágyát magába foglaló örök életet és az erőt, hogy fejlessze és megőrizze azt ezen a világon, ahol minden ellenkezik vele és minden múlandó. Oly nagy és erős az Atyától az emberbe összpontosított élet, hogy legyőzi magát a testi halált is — mert az ítélet napján az Emberfia mindent föltámaszt, amit az Atya neki adott.

Ezt a hatalmat tulajdonítván magának, Jézus saját magáénak vallotta a Messiás legnépszerűbb hatalmát és emlékeztetett végső diadalának órájára, amikor a halottak hallani fogják a szavát és testileg föltámadnak, íme: ez a valódi Királyság — Isten országa — a nyomorúságos földi birodalom helyett, melyet a galileaiak fölkínáltak neki. Ez nem csalja meg őt, mert isteni bizonyossága van róla és a jelen világon tapasztalt sikertelenségek nem hogy csökkentenék — még inkább fokozzák majd a dicsőségét.

*

Ezek az egyre fokozódó erejű és egyre világosabb kinyilatkoztatások mind a valódi messiási küldetés hitének bizonyságai. Jézus még sohasem beszélt ilyen nyiltan nyilvános életének első napja óta — sem Júdeában, sem Galileában, sem a népnek mondott beszédeiben, sem — amennyire tudjuk — bizalmas beszélgetéseiben sem. Igaz, hogy a körülmények se kívánták annyira a nyílt és világos színvallást, mint éppen most. Jézusnak ugyanis vigyáznia kellett, hogy ne vállaljon közösséget azzal a Messiással, akinek szerepéről különféle balvélemények, hatalmi és politikai törekvések forogtak közszájon a félrevezetett nép között. Ez magyarázza meg ennek a beszédnek sajátos hangját, melynek hitelessége éppen azért megdönthetetlen.

Midőn a galileaiknak megmagyarázza a messiási hős természetét és hivatását, egyúttal önmagát is kinyilatkoztatja lényének és működésének isteni voltában; kifejti isteni eredetét, kimondhatatlan viszonyát Atyjához és Istenével egyenlő hatalmát; ennek révén föltárja az emberiség csodálatos rendeltetését is; és nem az a legcsodálatosabb ebben, hogy Jézus személyével és törekvéseivel hitetlenül és konok megátalkodással állt szemben a zsidóság zöme: hanem az, hogy a szegények elfogadták Jézus tanítását,

behódoltak szellemének és engedelmeskedtek hatásának — azoknak a nehézségeknek ellenére is, melyek, Isten hatalmán kívül, minden más erőt megbénítottak volna.

Az igazság fölháborítja azokat, akik visszautasítják és elfordulnak tőle. Jézus szavai is zúgolódást támasztottak.

— Azt merte mondani — úgy suttogták — hogy ő az élet kenyere, mely a mennyből szállt alá... És ugyan kicsoda ez az ember?... Ez a Jézus, nemde: József fia, akinek tehát ismerjük atyját és anyját... Hogyan mondhatja hát: «Mennyből szállottam alá?»...

Jézus messiási méltóságával szemben ez volt a zsidók nagy ellenvetése, mellyel lépten-nyomon találkozunk; a názáretiek már régebben szemére vetették, a galileaiak most újból fölelevenítik — egyenesen Jézusnak azzal a beszédével szemben, amelyben isteni eredetét és küldetését erősíti.

Jézus még arra sem méltatja ezt az ellenvetést, hogy megcáfolja. Nem a nehézségek akadályozzák a hitet, hanem a benső készség fogyatékossága — és ezt leálcázza.

— Ne zúgolódjatok egymás között — mondja ellenfeleinek — és ne vitatkozzatok... Mert senki sem jöhet énhozzám, hacsak az Atya, ki engem küldött, nem vonzza őt... Aki nem látja a jelt, meg sem érti, tehát hinni sem fog... Én azonban ismétlem — mondja Jézus — hogy akit az Atya küld hozzám: föltámasztom az utolsó napon és tökéletességre vezetem...

A Jézus isteni hivatása ellen emelt kifogások mind az érzékek elvakultságából, az ész korlátoltságából és az akarat ellenkezéséből származtak. Akiket az Atya vonz — mivelhogy ő az igazság, a jóság és az élet titka, végtelen forrása — azok elkerülik ezeket a nehézségeket, megszabadulnak ettől a korlátoltságtól, mely elfog bennünket és fogva tart benne érzékiségünk és állhatatlan akaratunk; akiket tehát az Atya vonz, azok engednek a titkos és hatalmas ösztönnek, mely a tökéletes erényesség, teljes jóság és az örök élet felé hajtja őket: és ezeket az Atya Jézushoz vezérli, akinek rendeltetése, hogy közölje velük a jóságot, az igazságot és az életet. Így tökéletesíti őket: és a Jézustól nyert élet oly hatalmas, hogy hatását még a test is érzi: ha időlegesen le is győzi a halál — az utolsó napon, az őt feltámasztó Messiás szavára, le fogja győzni a halál.

A zsidók, elbástyázva magukat nemzeti különállásuk, törvényességük, álvallásosságuk és a Messiásról alkotott földies felfogásuk sáncai mögé, elzárkóznak az Atya vonzása elől. Nem tanítványai, hanem rabszolgái a törvénynek: ez az oka annak, hogy nem hihetnek Jézusban. Pedig, amit a Mester itt megállapít, egyezik a próféták tanításaival. Valóban írva van, hogy Isten tanítja a messiási ország egyes tagjait.

— Igen — mondja Jézus, hangsúlyozván az isteni élet eredendő voltát az emberben — mind az, aki az Atyától hallott és tanult, én hozzám jön. Nem, mintha az Atyát látta volna valaki, mert csak az látta az Atyát, aki Istentől való.

Érezni a teremtés, az igazság, az erény, az élet örök forrásának vonzását, még nem annyi, mint látni ezt a forrást; ellenkezőleg: ez azt bizonyítja, hogy távol vagyunk tőle, de eljuthatunk hozzá, mert magához vonz bennünket. Egyedül Jézus nem érzi ezt a vágyat, mert ő ott van magánál a forrásnál: és csakis ő vezetheti oda e lelkeket, melyeket ez a vágy emészt.

Ő az, aki Istentől való és csak azért szállt alá a mennyekből, hogy ismét fölmenjen Istenhez és magával vigyen mindenkit, aki hozzá megy.

Ismét fölvéve az eszmét, mely megbotránkoztatta a zsidókat és kiváltotta belőlük a zúgolódást, újra és még nagyobb ünnepélyességgel nyilatkoztatta ki:

— Bizony, bizony, mondom nektek: Aki hisz énbennem, örök élete vagyon. Én vagyok az élet kenyere. Atyáitok mannát ettek a pusztában és meghaltak. Ez pedig a mennyből leszálló kenyér, hogy aki ebből eszik, meg ne haljon. Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik: örökké él.

Amikor Jézus «élő kenyér»-nek mondja magát, ebben az erősebb kifejezésében még élesebb világossággal nyilatkoztatja ki, hogy ő nemcsak az éltető kenyér, hanem egyenesen magának Istennek élete, mely megtestesül az emberi természetben.

Tovább fejtegeti messiási küldetését és szinte őrjöngésig fokozza az anyagias zsidók megbotránkozását, mikor hangoztatja, hogy milyen szerepe lesz az ő emberi mivoltának a világ megváltásában.

— A kenyér — mondja — amelyet majd én adok — az én testem az: a világ életéért...

E vita során kifejlődik a Mester gondolata és annak az ellenkezésnek arányában fokozódik, melyet a zsidókból kivált. Minden zúgolódásra újabb világossággal felel és egyre mélyebb igazságokat tár föl.

Amint — néhány hónappal ezelőtt, mikor Nikodémust tanította — az Emberfiát ahhoz a rézkígyóhoz hasonlította, melyet Mózes a néppel szemben fölállított: úgy látszik, hogy most pedig a húsvéti vacsorára gondol: sejteti, hogy ő lesz az áldozati bárány — a valódi áldozat — az új pászka, amelyen már nemcsak a zsidó nép, hanem az egész emberiség részt fog venni.

Ezekre a szavakra: «a kenyér az én testem», heves vita tör ki a zsidók közt.

— Hogyan adhatja ez nekünk eledelül az ő testét? — kérdezgetik.

A fölháborodás tetőfokra hág.

Jézusnak eszében sincs, hogy enyhítse kijelentését, sőt elhatározza, hogy szakít ezzel a tömeggel, mely nem akar bemenni az ő országába, sőt egyenesen meg akarja gátolni annak megalapítását. Megismétli tehát állítását és még szitja a vihart:

— Bizony, bizony, mondom nektek: ha nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lészen élet ti bennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete vagyon; és én föltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem bizonnyal étel és az én vérem bizonnyal ital.

Ime, Jézus emberiségének szerepe a világ üdvösségében, a messiási királyságban és a Mester tanításának egyik legrejtélyesebb igazságában. Nem egyedül Isten Lelke működik, hanem Jézus isteni lelke és halandó teste: teste és vére — szóval egész lénye. Nem elég Lelkével egyesülni, hanem össze kell forrni lelkével és testével — húsával, vérével, személyével — szóval, egész lényével.

Ebben a kinyilatkoztatásban, mely dacol a zsidó bölcsességgel és kihívja az emberi észt: világosan mutatkozik az Oltáriszentség. Jézus nem elégszik meg azzal, hogy meghal — hogy testét áldozatnak mutatja be — hanem ráadásul még eledelnek rendeli testét és italnak a vérét. A hívő, aki Jézus testét eszi és vérét issza, az örök életet találja meg ebben: mert Jézusnak testétől el nem választható Lelkére talál: és e Lélek által válik eledellé az egyik, itallá a másik.

— Aki eszi az én testemet és issza az én véremet — mondja Jézus — én bennem marad és én őbenne... Az egyesülés teljes lesz: az egyesülés az élő Jézussal megteremti az életet a holt emberiségben.

— Amint engem küldött az élő Atya és én élek az Atya által: úgy aki eszik engemet, az is él énáltalam.

Mélységük révén az emberi nyelvnek legcsodálatosabb szavai ezek. Két élet van: az egyik anyagi, a másik isteni; egyik a természetben, a másik Istenben. Az elsőt csakis a neki rendelt földi és anyagi eledellel tarthatja fönn: a másikhoz csak Jézus emberisége révén juthat. Az ember meghal, ha vonakodik földi eledellel élni: de hasonlóképpen meghal az ember akkor is, ha Jézus testében és vérében vonakodik magához venni a másikat. Ez a kenyér és ital adja az örök életet.

Befejezve életének ezt a legrendkívülibb jelenetét, Jézus ismét kinyilatkoztatja lényegét e mindent magukban foglaló szavakkal:

— Ez az a kenyér, mely az égből szállott alá... íme; én fölajánlom nektek. Atyáitokkal szemben előnyben vagyok; mert lám: — ők mannát ettek és meghaltak; aki pedig e kenyeret eszi, örökké élni fog.

Ez Jézusnak végső intése a néphez. Visszautasítani őt — annyi, mint meghalni: őt elfogadni — annyi, mint élni.

A nép visszautasította őt — és meghalt.

Mondotta pedig ezeket Kafarnaumban, nyiltan, ünnepies gyülekezetben, a zsinagógában.

•

Elmult tehát a hamisan értelmezett messiási válság veszedelme. Ahogy Jézus visszautasította a földi királyságot a pusztában, mikor a Sátán azzal a föltétellel ajánlta föl azt, hogy Jézus szolgáljon neki: éppen úgy visszautasította a földi királyságot most is, amikor pedig korlátlan hatalma volt az érte rajongó galileai népen — mert nem akart megalkudni a nép szenvedélyével és vágyaival.

Másfél századnál tovább — Heródes utolsó éveitől Hadrián császár uralkodásáig — egyre izgatta a nagyravágyókat a Messiás eszméje. Gaulonitiszi Júdás, az egiptomi Theudas, Barkochba s a többi ál-hősök is mind behódoltak a népnek vagy kizsákmányolták azt, véres forradalmakat támasztva; esztelen álmaik igazolására mindnyájan találtak írástudókat, akik a törvényekből és a próféták írásaiból kimagyarázták és erőszakos eszközeikkel szentesítették terveik jogosultságát. A farizeusok pedig beleegyeztek, hogy ők legyenek a báránybőr, melybe ezek az ordas farkasok belebujnak. Csak Jézus maradt tisztán és mocsoktalanul: egyedül ő testesíti meg a lelki Messiás eszményi típusát.

A több napon át mondott beszédek, melyeket a negyedik evangélium oly fönséges vonásokban foglal össze, valóságos vihart keltettek. Jézus megforgatta a rostát és az igazság tisztító lehelletével elválasztotta a pelyvát a tiszta búzától. Elutasította a tömeget, csak a választottakat tartotta meg. Akiknek nem volt elég lelki erejük, hogy lemondjanak képzelt bölcsességükről, nemzeti törvényeikről, vallásuk külsőségeiről és földi reményeikről: lassanként elvakulva, csalatkozva, megbotránkozva elhagyták. Oly nagy volt a vihar, az izgalom, amit a Mester tanítása fölkavart, hogy még vele együtt élő tanítványai között is akadtak, akik megtántorodtak.

— Kemény beszéd ez — zúgolódtak — ki hallgathatja azt?

Jézus vigyázott tanítványaira és — tudván magában, hogy emiatt zúgolódnak — mondá nekik:

— Ez titeket megbotránkoztat?... Hátha majd látjátok az Emberfiát fölmenni oda, ahol azelőtt volt?... Akkor, nemde: majd hisztek benne?

Jövendő diadalára céloz, melynek dicsőséges koronája a mennybemenetel lesz, mert ezzel bizonyítja majd, hogy: ha a földi hatalom rövid időre le is győzheti Jézus ember-voltát — semmi hatalma nincs a lelkén, ezen a megtörhetetlen isteni erőn!

— A szellem az — magyarázta Jézus — ami éltet: a test nem használ semmit; az igék, melyeket én szólottam nektek: azok a szellem és az élet.

A lélekből fakad tehát Jézusnak egész éltető hatalma, mely eltölti földi ember-voltát, ez az isteni Lélek teszi, hogy teste és vére éltetni bírja az embereket, akik hitben egyesülnek vele. Hogy részesüljünk ebben a Lélekben, hinnünk kell.

— De vannak köztetek némelyek, akik nem hisznek — mondja Jézus.

Kétségtelen, hogy a Mester tisztán és világosan látta mindenkinek belső érzelmeit, aki csak hozzá jött. Ha rossz szándékú embereknek is megengedte, hogy közeledjenek hozzá, világos, hogy ezzel csak a megjavulásukra leghathatósabb alkalmat akarta nyujtani nekik. Amikor itt — nevük említése nélkül — beszél róluk, bűnbánatra és hitre szólítja föl a tévelygőket. Azután, gondolataiban mindig visszatérve Atyjára, akinek akarata betölti az övét és mindeneket vezérel, ismétli kedvelt szavait:

— Ezért mondottam nektek, hogy senki hozzám nem jöhet, hacsak az Atyámtól nem adatik neki.

Ettől a pillanattól kezdve tanítványai közül többen, engedve annak a mozgalomnak, mely eltávolította a népet Jézustól, elhagyták és nem követték őt tovább. Ez az elpártolás elszomorította Jézust, mert árulásnak látszott. De megvígasztalta a gondolat, hogy ez a szakadás voltaképpen csak szükséges megtisztulása volt követőinek. Hasonló tisztulással akarta megrostálni a tizenkét apostolt is, mert isteni előrelátása ott is megsejtette a rossz elemet. Feléjük fordult tehát, mondván:

— Csak nem akartok ti is elmenni?

Mire Simon Péter, mindnyájuk nevében, buzgó lelkesedéssel kiáltott föl:

— Uram, kihez mennénk?... Az örök élet igéi nálad vannak. És mi hittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten Fia.

A Mester, noha mélyen meghatja ez a kijelentés, mégsem fogadja el mint föltétlen bizonyosságot. Tudja ugyanis, hogy a tizenkettő közül egy áruló. És csöndes szomorúsággal felel:

— Nemde, én tizenkettőtöket választottalak és egy közületek ördög?

Júdás nem ismer magára a Mester kemény célzásában. Mintha Péter az ő nevében tett volna hűségi fogadalmat: a képmutató nem megy el — ott marad a tizenkettő között.

Az Atya akarata, hogy itt a földön, mindig legyen konkoly is a jó mag között.

X. FEJEZET.

Jézus utazása Szidon és Tirus határain és a Dekapoliszon át.

E most ismertetett válság után magától adódik Jézus helyzete Galileában. A vallásos és politikai előítéletektől elvakult nép tömege vonakodik követni Jézust és semmi hajlandósága nincs, hogy belépjen abba az országba, melynek szellemi természete nem érdekli. Tanítványai közül számosan megbotránkozva elhagyják. A farizeusok és az írástudók folytonosan leskelődnek rá, kémekkel figyeltetik, üldözik és porig alázzák a közvélemény előtt; a tetrarcha őrizteti és fenyegeti: a Mester a legrosszabbtól is félhet, mert a fejedelem, aki lefejeztette Keresztelő Jánost, lelkifurdalástól gyötörtetve, Jézusban véli föléledtnek a prófétát. Nem csoda, hogy a Mester körül csak a tizenkét apostol s alig egynéhány tanítvány maradt.

Emberi — földi — értelemben az ügy elveszett.

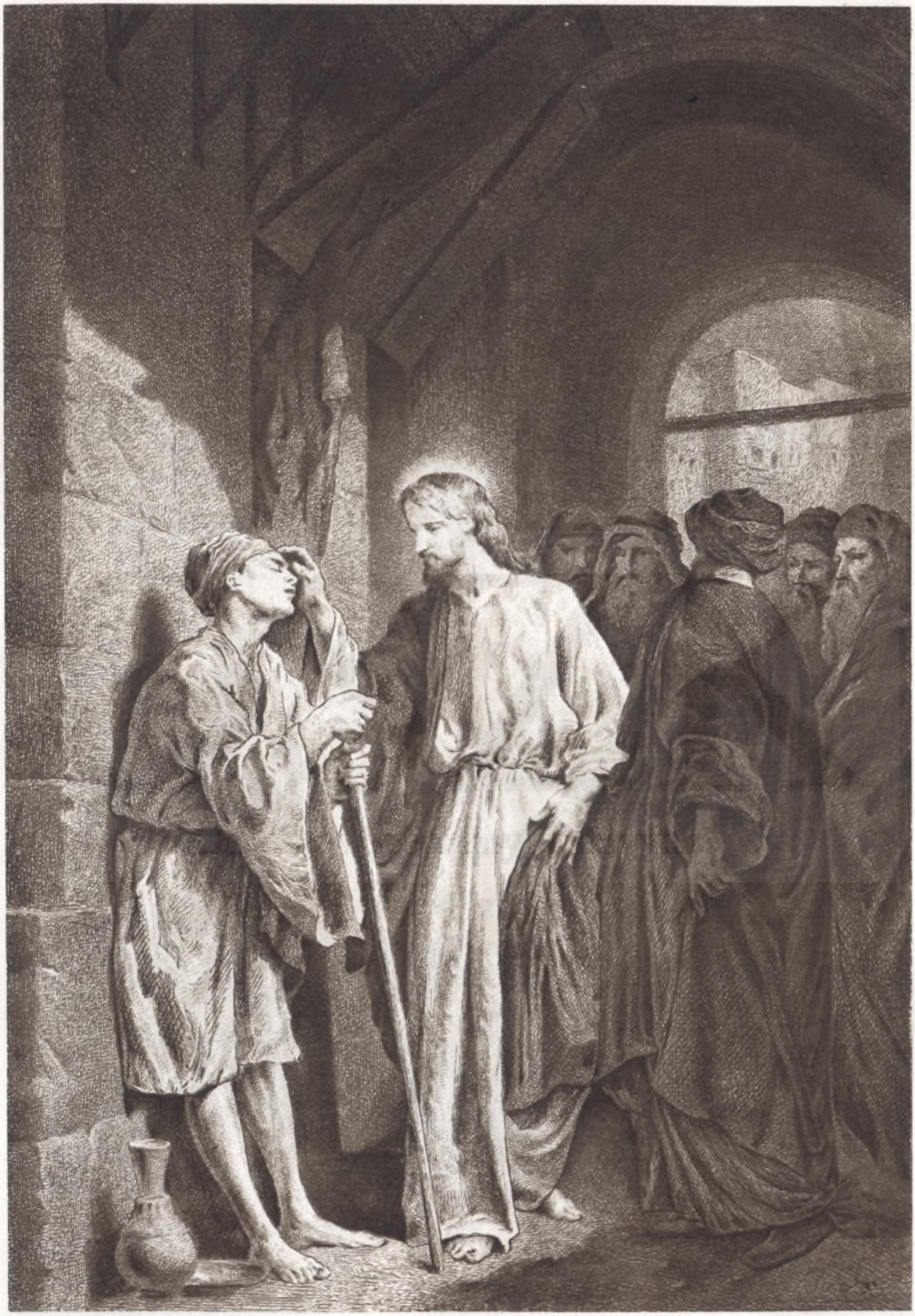
Az ékesen szólás, a bölcsesség, a csodatételek, a jóság, a Jézusban túláradó Lélek szakadatlan megnyilvánulása — mind hiába volt: semmi sem győzhette le ennek a megátalkodott népnek makacsságát. A tanítást csodálja, és helyesli, kíváncsian lesi és várja a csodákat — de bűnbánatra nem hajlandó és hitetlen marad. Midőn nyilatkoznia kell, hogy válasszon az új evangélium és régi előítéletei — azaz: a Messiás új törvénye és nemzeti hagyományai között — ellenáll, elfordul, elavult előítéleteinek, hagyományainak rabszolgája marad és: ahelyett, hogy követné Jézust — azt akarja, hogy Jézus kövesse őt!...

Három galileai városban apostolkodott legbuzgóbban a Mester: Korazain, Betszaida és Kafarnaum volt ez a három város. Azt hihetnők, hogy legalább ezeknek kellett volna példát adniuk, hogy tömeges megtérésük buzgóságával meglepjék a többieket: de ezek sem változnak,

„HOZZÁ VIVÉNEK EGY NŐT, KIT HÁZASSÁGTÖRÉSEN KAPTAK. ÉS JÉZUS FÖLEGYENESEDVE, MONDÁ: AKI KÖZÜLETEK BŰN NÉLKÜL VAGYON, AZ VESSE RÁ ELŐSZÖR A KÖVET"

(JÁNOS: VIII. 3.)

„SARAT KENVÉN A (VAKON SZÜLETETTNEK) SZEMEIRE, MONDÁ NEKI: MENJ ÉS MOSAKODJÁL MEG SILOE TAVÁBAN. ELMÉNE ÉS MEGMOSDVÁN: ÉP SZEMMEL TÉRE VISSZA"

(JÁNOS: IX. 6. ÉS KÖV.)

ők is megmaradnak megrögzött szokásaik és bűneik gyakorlásában. Jézusból gyakran kitör a fájdalom és méltatlankodás e jóra való restség láttára; rosszabbnak ítélte ezt a három várost, még a régi pogány városoknál — Szodománál és Gomoránál, meg a többieknél is, amelyeket Isten haragja elsüllyesztett.

— Jaj neked, Korozain! Jaj neked, Betszaida! — fakadt ki Jézus. — Mert ha Tirusban és Szidonban történtek volna a csodák, melyek tibennetek történtek, már régen szőrzsákban és hamuban tartottak volna bűnbánatot! De mondom is nektek: Tirusnak és Szidonnak tűrhetőbb dolga lesz az ítélet napján, mint nektek.

— És te, Kafarnaum! Vajjon az égig fogsz-e fölmagasztalódni? A pokolig fogsz alásüllyedni, mert ha Szodomában történtek volna a csodák, melyek tebenned történtek: talán megmaradt volna a mai napig. De mondom is nektek, hogy Szodoma földjének tűrhetőbb dolga lesz az ítélet napján, mint neked.

Isten ítéletei nem maradnak mindig az örökkévalóságra. A három város, melyet a Mester átkának terhe sujtott, már századok óta elpusztult. Jézus dicsősége támadt és emelkedett föl romjaikon: és az élet Lelke — mely népeket és egészen új világot teremtett — otthagyta őket sírjukban és halottaikban.

A tizenkét apostol tanuja volt Jézus szomorúságának és följajdulásának. A szorongattatásnak e nehéz pillanataiban — mikor minden oldalról csak hálátlanságot és hűtlenséget tapasztalt s meg kellett kóstolnia a keserű poharat — a csüggedésnek vagy elkeseredésnek egyetlen szava se hagyta el Jézus ajkait. Az isteni Mesterben nem volt meg a lángelméknek ez a közös, beteges gyöngéje; sohase hódolt be a tömegnek, de nem is háborodott föl ellene: kétségek és aggodalmak sohasem emésztették — a rossznál erősebbnek tudta magát; mivel minden Atyja akaratából történt: ebben keresett oltalmat az emberek ellen — s ekképen édeseknek találta életének sanyarúságait.

De örömtől reszketett ugyanebben a pillanatban, felfohászkodván a benne folyton nyilatkozó Lélekhez, aki az ő emberi akaratát kimondhatatlan egységbe forrasztotta az Atyáéval:

— Hálákat adok neked, Atyám, mennynek és földnek Ura! hogy elrejtetted ezeket a bölcsektől és okosaktól és kinyilatkoztattad a kisdedeknek. Igen, Atyám, mert így tetszett neked.

Ez az üdvözülés általános alaptörvénye Galileában és Júdeában valamint az egész világon és nem csak abban az időben, amikor Jézus személyesen oktatta a népet, hanem akkor is, mikor apostolai századról századra ismétlik tanítását az egész világnak.

A tudomány és az emberi bölcsesség képtelen kifürkészni Isten akaratát: csak az isteni világosság világosíthat meg bennünket — ez pedig csak a kisdedeknek és alázatosaknak adatik meg: akik semmibe se veszik saját tudományukat és bölcsességüket, hanem elfogadják Jézus ajkairól Isten kifürkészhetetlen igazságát — mélységes hittel még akkor is, ha nem értik meg teljesen.

Jézus még az emberek meghasonlása és ellenállása között is megőrzi saját mindenhatóságának érzését: tanítványai előtt Atyjával egyenlőnek mutatkozik — ő az egyetlen Úr és Próféta.

— Mindeneket átadott nekem az én Atyám — mondja — és senkisem ismeri a Fiút más, mint az Atya: az Atyát nem ismeri senki más, mint a Fiú és az, akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.

Istenségének tudata ritkán ihlette Jézust világosabb és nyomatékosabb szavakra; lángoló buzgalma, mélységes emberszeretete sohasem csalták ajkaira a szánakozás és fájdalom sajgóbb kiáltásait. Nyugtalanságuk, nyomoruk, izgalmaik és aggódó sanyargásuk látása meghatotta s ezekre a szerencsétlenekre gondolt, mikor hangos szóval — amit szüntelenül hall az egész emberiség ma is — magához hívta őket:

— Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve és én fölüdítlek titeket. Vegyétek magatokra az én igámat és tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű; és nyugalmat találtok lelketeknek, mert az én igám édes és az én terhem könnyű!

Jézus igája maga Isten Lelke: ez nem terheli, hanem inkább vezeti azokat, akik magukra veszik. De, ha alávetjük magunkat: le kell mondanunk magunkról, ösztöneinkről, szenvedélyeinkről, önző érdekeinkről és tulajdon érdekeinkről. Íme, ez a teher; de ha mindezt áldozatul hozzuk, csak saját semmiségünkről mondunk le: s az áldozat árán csakhamar tapasztaljuk Isten jóságát, hatalmát és Lelkének derültségét — fölülemelkedünk a mulandó időkön és az élet viharain, mert annak nyugalmába lépünk, aki öröktől fogva van.

*

Ezt a népet, amely még nem érett a Lélek jótéteményeire, anyagi javakkal halmozza el Jézus. Ugyanakkor, mikor a tömeg visszautasítja tanítását, Jézus szakadatlanul gyógyítja a betegeket és sínylődőket, sajnálja és síratja a makacskodókat és fokozott részvéttel felel hitetlenségükre és szívük keménységére.

A gennezári alföldet, Betszaida határainál, elárasztja jótéteményeivel. A szerencsétlenek ellepik a tanyákat, falvakat és városokat, amerre a Mester jár. Hordható ágyakon hozzák a fekvő betegeket, elözönlik a nyilvános tereket, könyörögnek a Prófétának, hogy csak köntöse szegélyét engedjék megérinteni — és mindenki meggyógyul, aki hittel megérinti. Ez a nyomorúság követi lépten-nyomon: s így értette Jézus az ő országát, királyságát.

Jóságának ez a túláradó bőkezűsége volt koronája, betetőzése galileai apostolkodásának.

A válság óta — néhány nappal a 28-ik évi húsvét után, egészen szeptemberig, amíg Jeruzsálem felé megy — Jézus csak rövid látogatásokat tesz Galileában és Kafarnaumban.

Az evangéliumok nem írják többé, mint az első hónapokban, hogy maga köré gyüjti a népet és példabeszédekben magyarázza Isten országának igazságát. Csöndben vándorol át Galileán a határig, Szidon és Tirus szomszédságába; meglátogatja Dekapolist (a «tíz város» területét), érinti a magdalai határt és Julia-Betszaidán át visszaindul Heródes Fülöp fejedelemségébe. Csak a barangolások után áll meg Kafarnaumban, végleges búcsúja előestéjén.

Ezt a visszavonulást a helyzet parancsolja. Jézusnak tartania kell Heródestől és udvari embereitől. A farizeusok, akik jobban acsarkodnak rá, mint bármikor, állandóan üldözik gáncsvetéseikkel és fenyegetéseikkel: Jézusnak nem szabad idő előtt szembeszállnia ezzel a gyűlölködéssel. A folytonosan harcias ábrándjaiban élő nép megújíthatná kísérletét Jézus elragadására, hogy akarata ellenére királlyá tegye: a józan okosság parancsolja tehát, hogy meneküljön a forrongó tömeg elől. Különben sem Galileában kell eldőlnie a Messiás sorsának, hanem Júdeában és Jeruzsálemben. Visszavonulván tanítványaival, Jézus bevégzi kioktatásukat, lassanként megérteti velük küldetésének lényegét és — előkészül a véres drámára.

Amikor indulóban van Kafarnaumból a szomszédos Szidon és Tirus felé, találkozik azokkal a farizeusokkal és írástudókkal, akik éppen akkor jöttek haza Jeruzsálemből, ahol a húsvétot ünnepelték. Ezek megláttak Jézus egynémely tanítványát ebédnél, hogy — szokás ellenére — megtörték a kenyeret, mielőtt megmosták a kezüket. Ez vitára vezetett, mert a kicsinyes külsőségekhez ragaszkodó álszenteskedők szerint a tökéletes igazság és vallásosság, a hagyományok és ősi szokások megtartásában gyökerezik. A tisztulás fontos szertartás volt: a mosakodást elmulasztani nagy bűn volt; hogy mennél tiszteletre méltóbbá tegyék ezt a szertartást, Salamonnak tulajdonították, holott a valóságban Hillel és Sammai rendelte el. Nagyon gyorsan terjedt és Jézus idejében már általánosan kötelező szabály volt — úgy hogy a Szanhedrin kiközösítette, akik elmulasztották.

A mosakodás nem csak személyekre volt kötelező: meg kellett mosni a helyeket, csészéket, edényeket, ágyakat stb. — általában mindent, amit a háztartásban használtak. Ennek a tisztálkodásnak többféle foka volt: a buzgók különbséget tettek a meghintés, a mosás és a vízbemerülés között; előírták, hogy a szükséges vizért legalább négyezer lépésnyire kell fáradni s a legszentebb rabbik egyike azt tanította, hogy inkább szomjan kell halni, mint megszegni a régi hagyományoknak ezt a fontos pontját.

Ezek a részletek rikitóan világítanak rá a farizeizmus fonákságaira s mutatják egyúttal hogy milyen gyerekességig sülyedhetnek elvakultságukban az egyébként fölvilágosodott szellemek is. Egészen természetes, hogy Jézus kikelt ezek ellen a badar szokások ellen, melyek nemhogy fokoznák a vallásos áhítatot, hanem ellenkezőleg: csökkentik és meghamisítják. Az is természetes, hogy a tanítványok követik Mesterük példáját és elhanyagolják a mosakodást étkezés előtt — ami fölháborítja és megbotránkoztatja a farizeusokat.

— Miért tagadják meg tanítványaid az atyák hagyományait? — kérdezik Jézustól. — Miért nem mossák meg kezüket kenyértörés előtt?

— Képmutatók! — felelt nekik Jézus: — Jól jövendölt rólatok Izaiás, amint írva vagyon: «ez a nép ajkaival tisztel engem, a szíve pedig távol vagyon tőlem; pedig hiába tisztelnek engem, emberi tudományt és parancsot tanítván. Mert elhagyva az Isten parancsolatát, az emberek hagyományait tartjátok... Mózes ugyanis mondotta: Tiszteljed atyádat és anyádat; és: aki atyját vagy anyját átkozza, halállal haljon meg. Ti pedig tanítjátok: ha az ember azt mondja atyjának és anyjának: «Korbán» (azaz ajándék),* mind az, ami tőlem neked használhatna, azontúl már nem engedítek, hogy valamit tegyen atyjáért vagy anyjáért: meghiúsítván az Isten igéjét a ti hagyományotok kedvéért, amelyet csináltatok; és sok más effélét cselekedtek.

Az álvallásosság és képmutató jámborság legközönségesebb fonáksága ez a visszaélés a külső szertartásokkal: ezek miatt ostorozza Jézus szüntelen a farizeusokat. Az ember álarc alá rejti bűneit és hamis buzgalmának gőgjében

* A «korbán» Istennek fölajánlott ajándék, amelyhez többé nem nyúlhatott a fölajánló; még atyját és anyját sem segélyezhette belőle. A buzgó farizeus «korbán»-nak jelentvén ki vagyona fölöslegét, nem tartotta kötelességének, hogy szüleit segélyezze.

Isten szent törvényeinek önző értelmezésével halmozza egymásra bűneit. Vagyona és jövedelme fölöslegét, mint «korbán»-t fölajánlja a templomnak, áldozatokra, só- és fa-vásárlásra — amivel Isten kegyelmét és áldását véli megvásárolni saját magának — és ezzel a jámborság álarca alá rejtett önzéssel atyját, anyját éhhalálra, vagy legalább is nyomorgásra kárhoztatja.

A farizeusok nem tudták, mit feleljenek e szigorú feddésre, Jézus tehát rögtön a néphez fordul, hogy leleplezze a hamis írástudókat:

— Hallgassatok rám mindnyájan és legyen eszetek. Semmi, ami kívülről megyen be az emberekbe, nem teheti őket tisztátalanná, hanem amik az emberből kijönnek: azok szennyezik be az embert. Akinek fülei vannak a hallásra, hallja meg.

E pillanatban a tanítványok odaléptek Jézushoz.

— Tudod-e — mondták neki — hogy a farizeusok, hallván ezeket az igéket, megbotránkoztak?

Jézus most már nem kíméli ellenfeleit; méltatlankodva csattan föl: mindegyik szava egy-egy ostorcsapás:

— Minden ültetvény, melyet nem az én mennyei Atyám ültetett, tőből kiszaggattatik. Hagyjátok őket! Vakok ők és vak vezetők; ha pedig vak vezeti a világtalant: mind a ketten verembe esnek.

Elenyészik minden vallás, melynek tévelygés az alapja. Miután nem Istenben gyökerezik, éppen úgy eltűnik, mint az ember, aki alapította. Ez a sorsa minden téves tanításnak: akik hirdetik — vezetni akarják az embert, de csak örvénybe, szakadékba viszik, ahol aztán, félrevezetett áldozataikkal együtt, örökre elpusztulnak.

Elhagyván a népet, Jézus visszavonult tanítványaival a házba. De a tanítványok nem értették meg világosan a példabeszédet, mellyel rombadöntötte a farizeusok egész tanítását, minden bonyolult és haszontalan szertartásukat. Simon Péter volt az apostolok szószólója.

— Fejtsd meg nekünk a példabeszédet — kérte a Mestert.

— Hát ti is ilyen értetlenek vagytok? — csodálkozott Jézus. — Nem látjátok-e, hogy mind az, ami kívülről megyen az emberbe, nem szennyezheti be őt, mert nem megyen be szívébe, hanem gyomrába jut és a csatornába kerül, ami megtisztít minden ételt? Hanem ami az emberből kijön, az szennyezi be az embert. Mert belülről, az emberek szívéből erednek a rossz gondolatok, házasságtörések, paráznaságok, gyilkosságok, lopások, kapzsiság, gonoszságok, csalárdság, kicsapongás, irígység, káromkodás, kevélység, bolondság. Mind ez a rossz belülről származik és bemocskolja az embert.

A próféták sokszor hangoztatták ezt a józan és egyszerű igazságot, de a zsidók már századok óta mindjobban elhanyagolták és Jézus idejében már általánosak voltak a rabbik és az iskolák tévedései. A hagyományok rabjainak szemében az alaki külső szertartás jelentette a megigazulást: a belső erényt semmibe se vették. A papok, a mesterek és az írástudók soha egyetlen szóval se tiltakoztak e visszaélés ellen: az elvakult tanítók félrevezették a rájuk hallgató, gondolkodni tunya, tudatlan népet.

Jézus végre fölrázza tompultságukból a félrevezetett lelkiismereteket: cáfolhatatlan erővel ismétli hírmondójának — Keresztelő Jánosnak — tanítását és a farizeusokra ráolvassa szokásaik hiúságát és szertartásaik képmutatását. Megkülönbözteti a testet a lélektől: a test semmi, a lélek minden; az elsőnek szennyességét Isten nem rójja föl bűnnek, mert a tisztaság csak a lélekben és szívben lakozik: ennek a kettőnek tisztaságára kell tehát vigyázni. Ezzel széttöri a külső szertartások, a bonyolult vallás-gyakorlások igáját — mellyel a pogány vallások és a zsidók farizeusi hagyományai terhelték az embert — s ugyanakkor megalapítja az igazság vallását a fölszabadított lelkiismeretben.

*

E vita után — melyben ismételten megnyilatkozik Jézus ellenségeinek elvakultsága és konoksága, valamint hajlandóságukat ok nélkül való megbotránkozásra — a Mester fölkerekedett és Fönicia határai felé ment tanítványaival. Nem tudjuk, mely utakon járt és milyen falvakban, városokban tartózkodott; Márk apostol csak arra céloz, hogy — galileai apostolkodásának utolsó hónapjaiban — a Mester kerülni óhajtotta a sokaságot és a házba lépve, melynek vendégszeretetét élvezte, elrendelte, hogy hallgassanak érkezéséről. Ez azonban nem maradhatott titokban; a szomszédos pogányok nemsokára megtudták, hogy ott van.

— Mert mindjárt neszét vevén egy asszony — írja Márk evangélista — kinek leányában tisztátalan lélek vala, eljöve és lábaihoz borula. Ez az asszony pedig pogány vala: szír-feniciai nemzetiségű. És nagy buzgósággal kérte a Mestert:

— Könyörülj rajtam, Uram, Dávidnak fia. Az én leányomat gonoszul gyötri az ördög.

Jézus nem felelt. Mire tanítványai kérték őt, mondván:

— Bocsásd el, mert utánunk kiált.

— Én csak Izrael házának elveszett juhaihoz küldettem — felelte Jézus.

Az asszony pedig, lábai elé borulván, imádta őt, mondván:

— Uram, segíts rajtam!

Jézus titkolja résztvevő szánalmát. Azt lehetne mondani, hogy látszólagos ridegségével próbára akarja tenni a szerencsétlen anya hitét.

— Nem helyes elvenni a gyermekek kenyerét — mondja — és az ebeknek vetni.

Ez a kemény hasonlat az asszony pogányságára céloz. Zúgolódás nélkül nyugszik bele és sóhajtva jegyzi meg:

— Úgy van, uram! Csakhogy a kiskutyák is esznek a morzsákból, melyek lehullanak uraik asztaláról.

Ez a nagy alázatosság és szelídség lefegyverzi Jézust.

(— Óh, asszony: nagy a te hited! — mondja neki. — Legyen hát neked, ahogy kívánod!

És meggyógyult az asszony leánya attól az órától fogva, mikor Jézus e szavakat mondta.

Ez az egyszerű esemény előre érezteti a messiási tevékenység és föladat egyetemességét. Isten terve szerint Jézus első sorban a zsidó népnek hirdeti az evangéliumot: ezt a népet részesíti először Isten országának világosságában és jótéteményeiben; de részesülnek benne a pogányok is, akiket a kanaáni nő képvisel. Általános és egyetemes — az egész világra kiterjed — a jó hír, az üdvösség ereje. Jézus neve eljut a pogányokhoz is: hallani fogják, hogy a Messiás az egész világot gyógyítani és megváltani jött; ők sem lesznek többé «kis kutyák», morzsákat szedegetvén az asztal alatt, melynél az Atya gyermekei ebédelnek; hitük Isten fiaivá avatja őket is: zsidók és pogányok közt egyenlőség lesz a hitben a föld kerekségén — és legyen bár valaki átkozott fajból: elég hinnie, hogy fölvétessék Isten választott népe közé!

Az Evangéliumokban semmit sem találunk arról, hogy meddig tartott Jézus utazása Fönicia határszélein. Életének e homályos szakából csak a kanaáni asszony megható történetét ismerjük. A hagyomány, mely gyakran kiegészíti az evangélium följegyzéseit, szintén hallgat és Jézus útjának egyetlen egy emlékét sem őrizte meg ezen a vidéken, ahol most mohamedánok laknak. De Dzsebel-es-Seik környékén még ma is mutogatják azt a forrást, melynek vizével Jézus állítólag a szomját oltotta; ha való ez a hagyomány, akkor itt lett volna Jézus észak-galileai kirándulásának végső határa.

Szidon és Tirus környékéről a Dekapolison át tért vissza Jézus a Genezáreti tó partjaira: de nem tudjuk, hogy merre ment és mely városokat látogatott meg.

A «Dekapolis» — ahogy görög neve mutatja — bizonyára tíz nevezetesebb város szövetsége volt, de több város neve és fekvése ismeretlen. Az Evangéliumok, noha gyakran említik a Dekapolist, semmi közelebbi adatot, leírást nem adnak, mert ismertnek tételezik föl a városok neveit.

Plinius «Történelmében» és Flavius Josephus «Életrajzában» találunk csak hézagos adatokat. Plinius szerint kétségtelen, hogy a szövetség több városa Szíria szomszédságában volt s a két történetíró adatainak összevetéséből megállapíthatjuk, hogy legnagyobb részük — Gadara, Hippos és Pella — a tó keleti oldalán volt, míg Skythopolis, bezárva Alsó-Galilea és Szamaria közé, a két ország határán, de a Jordánon innen feküdt. Ezeknek a följegyzéseknek alapján következtethetjük, hogy: ha Jézus Szidon és Tirus vidékéről indulván a Dekapolison át ért a Tiberiás tó partjaira, akkor kelet felé kellett mennie; átkelvén a Leontes-folyón, le kellett mennie a Jordán-völgyébe és, átkelvén a Jordán-folyón — talán éppen Jákob fiainak hídjánál — a tó keleti partja mentén, Gadarán és Hipposon át érkezett Skythopolis területére.

A Dekapolis lakosságának nagy része szírgörög és föniciai volt, kevés zsidó elemmel keverve. Azonban, noha pogányok lakták, Dekapolis mégis Izrael földjéhez tartozott a rabbik tanítása szerint, úgy hogy a pogányok közé telepedett zsidó mégis «hazájá»-nak tartotta ezt a vidéket és részese maradt a «Szent föld»-höz kötött előnyöknek. — Aki ott lakik — mondták a mesterek — abban Isten lakik; akit ott temetnek el, megnyeri bűneinek bocsánatát: annyi, mintha a jeruzsálemi oltár alatt feküdne»...

Noha útjában gondosan kerülte a népet, mégis tömegesen keresték föl Jézust: a csodatévő Próféta híre vonzotta őket. A kíváncsiság, a gyógyulás vágya, a sóvárgás csodák után — mindig megmozgatja a népet. Vakokat, némákat, sántákat — mindenféle betegeket — hoztak útjába, letették lábaihoz és Jézus meggyógyította őket: a csodálkozó pogányok pedig dicsőítették Izrael Istenét.

Szent Márk részletesen leírja a süketnéma csodálatos gyógyítását, akit Jézus elé hoztak, könyörögvén neki, hogy tegye rá a kezét.

...«Félre vivén őt Jézus, külön a seregből, füleibe bocsájtá ujjait és köpvén, illeté nyelvét és, föltekintve az égre, fohászkodék és mondá neki: — «*Effeta*»! — azaz: nyílj meg! És azonnal megnyílának fülei és megoldódék nyelvének köteléke és helyesen szól vala»...

Jézus mindenkinek megtiltotta, hogy beszéljenek ezekről a csodás eseményekről: de hogyan

„ÉN VAGYOK A JÓ PÁSZTOR A JÓ PÁSZTOR ÉLETÉT ADJA A JUHOKÉRT"

(JÁNOS: X. 11 ÉS KÖV.)

„A SZAMARITÁNUS... FÖLTEVÉ (A SEBESÜLTET) BARMÁRA, A SZÁLLÁSRA VIVÉ ÉS GONDJÁT VISELÉ"

(LUKÁCS XI. 33. ÉS KÖV.)

lehetne megakadályozni lelkes rajongásában a népet, melyet mindig elragadnak az érzelmei?... Mennél inkább kívánta Jézus a hallgatást, annál hangosabban emlegették a nevét. — «És szerfölött csodálkozának, mondván — írja az evangélista: — Mindent jól cselekedett; a siketeknek visszaadta hallásukat és megszólaltatta a némákat»...

Ilyen esetekben a nép szava csakugyan Isten szava. Természetes igazságérzetére, saját megfigyelésének közvetlenségére utalva és magára hagyatva, viharosan föllelkesedik, ha jóságot, igazságosságot és emberszeretet lát: — ezért szereti Jézust. És a körülötte tolongó nép buzgó rajongása megvigasztalja Jézust a farizeusok ellenséges és gőgös magatartásáért.

*

Néhány nappal később, folytatván útját, ismét nagy sokaság sereglik köréje. Személye legyőzhetetlen varázzsal vonzza a népet, mely özönlik hozzá, valamerre megy és úgy követi, mint nyáj a pásztorát, mit sem törődve a holnappal. Már harmadnapja egyre a nyomában jár, pedig az élelme rég elfogyott. Jézus látja ezt, fölmegy a dombra, ahol leül és egybehívja tanítványait.

— Szánom a sereget — mondja nekik, mert immár három napja tartanak velem és nincs mit enniük; és, ha étlen bocsájtom haza őket, ellankadnak az úton, mert némelyek közülük messziről jöttek.

A meglepett tanítványok aggódva feleltek:

— Honnan elégíthetné ki az ember ezeket kenyérrel, itt a pusztában?

— Hány kenyeretek van? — kérdezte Jézus.

— Hét és egy kevés halacskánk.

Jézus megparancsolta a sokaságnak, hogy telepedjen a földre. Aztán kezeibe vette a hét kenyeret és a halakat, égre emelte szemeit és, hálákat adván Istennek, megszegte a hét kenyeret, melyeket átadott aztán tanítványainak, hogy tegyék a nép elé. És mindnyájan ettek és jóllaktak; a megmaradt hulladékból két kosárral szedtek föl. Azok pedig, akik ettek, mintegy négyezren valának, nem számítva az asszonyokat és gyermekeket.

Ez volt a második kenyérszaporítás, mely után Jézus sietett elbocsátani a népet és ő maga is hirtelen eltávozott. A tó közel volt és, hajóra szállván, Dalmanuta tájékára jött, Magdala határában.

Nem tudjuk, hogy meddig volt Dekapolisban és hogyan élt e fél-pogányok közt. Az Evangélium csak a siketnéma gyógyítását és a kenyérszaporítást jegyzi föl ebből az időből. Jézus csak átutazott ezen az országrészen és egyik városban sem maradt hosszabb ideig; de, valahol csak megfordult, hiába kerülte a tömeget és akart kitérni a nép kíváncsisága és rajongása elől: a tömeg mindenütt utána tódult, úgy hogy ez az útja valóságos diadalmenet volt. Nemsokára megtudták azt is, hogy Magdalában tartózkodik, nem messze Betszaidától és Kafarnaumtól.

Noha Jézus nem volt Kafarnaumban, mióta a zsinagógában oly világosan és határozottan kinyilatkoztatta messiási küldetését, távolléte nem csillapította le ellenségeinek izgalmát és gyűlöletét. Ha Kafarnaum népe el is pártolt tőle, a különböző iskolák és pártok fejei, a farizeusok és szadduceusok állandóan szemmel tartották, iparkodtak őt ellenmondáson érni, vagy oly nyilatkozatra bírni, mely lehetségessé tenné nekik, hogy följelentsék és elveszítsék. Miután ismerték Jézus utolsó csodáit a Dekapolisban, ezeket rögtön becsmérelték és a gonosz léleknek tulajdonították, ahogy ez rendes szokásuk volt.

Többen közülök összeálltak és, színlelt őszinteség alá rejtve csalárd szándékaikat, Jézus elé járultak, kérvén őt, hogy mutasson nekik jelet az égből és erősen fogadkoztak, hogy hinni fognak benne, ha teljesíti kívánságukat.

Mintha csak azt vetették volna szemére Jézusnak, hogy a csodák, melyeket eddig művelt, mind földi, anyagi csodák, amelyek lehetnek a sátán praktikái is; mutasson hát mennyei csodát az égből, ahol Isten lakik. Cselekedjék úgy, mint Illés, meg Sámuel, és Mózes, meg Józsue; az égből adjon jelet, ami csak Istentől jöhet, akkor hisznek benne.

Ez a ravasz alakoskodás volt a farizeusok kedvenc taktikája: a nagy próféták csodatételeire hivatkozva akarták lerontani Jézus csodáinak értékét és hitelét; így remélték elaltatni lelkiismeretüket, melyet bizonyára nyugtalanítottak a csodák, amiket Jézus művelt. — Mert hátha mégis Isten küldöttje lesz ő, akinek mondja magát?!...

Jézus már gyakran megcáfolta ezeket az alattomos célozgatásokat; keményen, fölháborodott ékesen szólással utasította vissza a burkolt gyanúsításokat és pellengérre állította a leálcázott képmutatókat. Látván, hogy a farizeusok egyre fokozódó konoksággal ismétlik meg csalárd támadásukat és gyűlölettel párosítják álnokságukat, lelke mélyéből felsóhajtván, fájdalmas szomorúsággal mondta:

— Minek kér jelt ez a nemzedék?...

De legyőzte első felháborodását és méltósággal felelt:

— Midőn beáll az est, azt mondjátok: «Jó idő lesz, mert vörös az ég». És reggel: «Ma vihar lesz, mert vöröslik a borus ég»... Az ég arcu-

latát tehát meg tudjátok ítélni: az idők jeleit pedig nem értitek?

Az idők — a történelemnek ez a végtelen égboltja, amelynek csak képmása a látható ég — oly nyilvánvaló jelekkel bővelkednek, melyeket mindenkinek látnia kell... Dániel hetei nemde elmúltak már? Nem süllyedt-e már a haza az örvény mélyébe, várva a szabadulást?... A próféták jövendölései nemde beteljesültek már? János személyében nem jött-e vissza Illés, mint Isten országának hírmondója? És Jézus csodatételei, Lelke, tanítása nem felelnek-e meg mindenben annak, amit a próféták a Messiásról hirdettek?... És most, ezeken a jeleken túl, még másokat mernek kérni Izrael írástudói? — Milyen világosság tudná hát fölnyitni ezeket a szemeket, melyek látni vonakodnak?!

— Hogyan? — kiált föl Jézus fölháborodva. — Ez a gonosz és parázna nemzedék jelt kíván?... Ahelyett, hogy Istennek engedelmeskednék, a gonosz lélek sugallatára hallgat; ahelyett, hogy hű hitves volna, a Sátánnal paráználkodik!... Jelt kíván: de nem fog nekik adatni más jel, mint Jónás próféta jele!

Jézus tulajdon halálára és sírjára céloz. Isteni küldetésének valóban ez lesz hatalmas bizonyítéka — az utolsó bizonyíték, melyet azok kényszerítenek ki, akik vadságukban nem akarták megérteni a többit: de egyúttal ez lesz legnagyobb bűnük és botrányuk is.

Ezzel a titokzatos kijelentéssel — a hivatkozás Jónásra — hagyta ott a farizeusokat; nem mehetett velük semmire, elment tehát. A hajó átvitte őt tanítványaival együtt Betszaidába, a túlsó partra.

A hirtelen elutazás miatt a tanítványok elfelejtettek kenyeret vinni magukkal. Jézus, aki még mindig szomorkodott és méltatlankodott a farizeusok magatartásán, önkényes vakságán és legyőzhetetlen átalkodottságán, mellyel visszautasították Isten hívó szavát, egyszerre így szólt tanítványaihoz:

— Vigyázzatok és óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászától.

A tanítványok nem értették meg a képletes kovász alá rejtett titkos gondolatot és csak arra gondoltak, hogy elfelejtettek kenyeret hozni; kölcsönösen szemrehányást tettek egymásnak a hanyagságért és azon tanakodtak, hogy miből fognak élni, ha a Mester, szokása szerint, valami puszta helyre vezeti őket, ahol nem lesz semmiféle élelmiszer?

Jézus, belátván lelkük mélyébe, megértette az aggodalmakat, melyeket a tanítványok nem mertek kimondani és megfeddette őket:

— Mit tanakodtok magatokban, kicsinyhitűek, hogy nincs kenyeretek? Még most sem eszméltek és nem emlékeztek-e az ötezer ember öt kenyerére és hogy hány kosárral szedtetek föl? Sem a hét kenyérre a négyezer ember közt és hogy hány kosárral szedtetek föl?... Hát nem értitek, hogy nem a kenyérről mondottam nektek: «Óvakodjatok a farizeusok és szadduceusok kovászától?»...

Akkor megértették a tanítványok, hogy Jézus nem a kenyér kovászától óvta őket, hanem a farizeusok és szadduceusok tanításától, mely minden jó szavának magvát elfojtani törekszik.

Amint a tavon átkeltek és kikötöttek, Betszaidába értek. Mindjárt egy vakot vezettek Jézushoz és kérték, hogy kézrátétellel gyógyítsa meg. Oly nagy volt ezeknek az embereknek hite Jézus isteni hatalmában, hogy meg voltak győződve, hogy Jézus kezének egyszerű illetése is elég lesz a beteg meggyógyítására.

Jézus, hogy elkerülje a nép zaját, kézen fogta a vakot és kivezette a faluból. Ott nyálával megkenvén a vak szemeit, megkérdezte tőle, hogy lát-e valamit?

— Látom az embereket, mintha a fák járnának — felelte a vak.

Ezután Jézus ismét a vak szemére tette a kezét, mire a vak látni kezdett és meggyógyult, úgy hogy tisztán látott mindent. Ekkor Jézus hazaküldte.

— Menj házadba — mondta neki — és, ha a községbe mégy, senkinek se szólj róla.

Oly világos és részletes ez a leírás, hogy csakis szemtanútól eredhet. Szent Márk, aki följegyezte, valószínűleg szent Péter elbeszélését ismétli, akit Jézus mindig magával szeretett vinni, akkor is, mikor a néptől és többi tanítványaitól eltávozott.

*

Nem értené meg a Megváltó csodatételeinek egész jelentőségét és fontosságát, ha csupán külsőséges és fizikai elemeit bámulná, mint a tömeg. Nem elég: fölismerni bennük az isteni küldetés bizonyítékait, hanem «jeleket» is kell látnunk bennük, szent János nyomatékos kifejezése szerint. Jézusnak minden cselekedete mély értelmű szó. A betszaidai világtalan meggyógyítása eleven jelképe Jézus fokozatos munkájának, melylyel a világosság felé vezeti azokat, akik nem látják Isten igazságát. Mint ahogy az emberiség eledelének mutatkozott, mikor a csodálatos módon megszaporított kenyérrel kielégítette a népet: éppen úgy mutatkozott a lelkek világosságának, mikor visszaadta látását a világtalannak.

Az ember elvesztette az isteni világ értelmét, ismeretét: a sötétségben bolyong, képtelen megérteni Istent; Jézus a segítségére siet, megfogja a kezét, kissé félrevonja és elvégzi rajta a

Messiás egyik legszükségesebb cselekedét, megnyitván kissé szemeit az örök világosság előtt.

Ennek az isteni orvoslásnak az eredményei sehol sem mutatkoznak szebben, mint az apostolokká kiválasztott tanítványokon; galileai tartózkodásának utolsó hónapjait az ő gyógyításuknak szentelte Jézus. Még inkább elvonulva a sokaságtól és a városokból, Jézus mind bensőbb bizalmasságba jut tanítványaival, egyre magasabb rendű, nehezebben érthető és váratlanabb igazságok megértésére szoktatja őket. A Mester rejtélyes munkájának belső lényegét nem jegyezheti föl történelem, mert az a láthatatlan lélek láthatatlan tevékenysége a lelkiismeretnek meg nem mérhető mélységeiben: de az eredményeit ismerjük ennek a munkásságnak. Látjuk a kiinduló pontot és a végcélt, az evangéliumi följegyzésekben nyomról-nyomra követhetjük ennek az átalakulásnak fokozatos változásait és növekvő tökéletesedését. A zsidó népből származó tanítványok, lassanként kibontakozván a sötétségből, melyben a nép tapogatódzva tántorog, Jézus társaságában az ő fönséges lelkének hatása alá kerülnek; ahogy fokról-fokra megismerik az igazságot és az erényt, szinte észrevétlenül ráébrednek Jézus igazi mivoltára, megismerik isteni hatalmát, megértik tanítását, példabeszédeit, terveit és törvényeit. Nem egészen három év alatt, ezek a halászok és vámosok — a nép gyermekei — kibontakoznak eredeti természetükből és Mesterük természetét öltik föl. Jézus lesz a bölcsességük és erejük, a lelkük és szellemük: általa gondolkoznak és cselekszenek. — «Nem én élek, hanem ő az, aki bennem él!» — kiált föl szent Pál a rómaiakhoz írt levelében.

Miután kevéssel előbb tanui voltak csodatételeinek, most fönsége és istensége igázza le az apostolokat. De még nem is sejtik gyöngeségének, fájdalmának, megaláztatásának és halálának titkát: pedig már itt van a véres titok beteljesülésének előestéje — és a Mester most felfödi nekik a titkot.

XI. FEJEZET.

A Messiás jövendő halála. — Az Úr színe változása.

Jézus csak rövid ideig marad Betszaidában. Végleges szakítása után a galileai néppel szüntelen utazásban telnek napjai — távol Kafarnaumtól és a Genezáret-tavától — oly városokban és falvakban, ahol minden áron ismeretlen akar maradni. Miután bejárta Szidon és Tirus határait és az egész Dekapolist, Caesarea vidékére megy, csöndesebb magányt keresve tanítványaival.

Faluról-falura járt a kis karaván Caesarea környékén és Jézus egy napon próbára akarta tenni tanítványainak hitét.

A Julias és Caesarea közt fekvő terület, a Jordántól keletre, hegyes pusztaság, vad vidék. Még a romok is ritkák ezen a földön: Heródes idejében kevesen lakták. A Damaszkuszból Jeruzsálembe vezető római országút szélességében szelte át és Jézusnak ezen kellett végigmennie — közel Jákob fiainak hídjához — amint a Fülöp fejedelemtől épített város határában fekvő tanyákhoz közeledett. Semmit sem tudunk hithirdető apostolkodásáról ezen a vidéken, ahová most látogatott el először; bizonyára ott is, mint másutt, hozzá fordult a nyomor és szenvedés: ő pedig enyhítette a fájdalmat és meggyógyította a beteget. Terve különben nem is az volt, hogy tanítsa a népet, hanem tanítványait akarta előkészíteni a reá várakozó szomorú sorsra.

A bensőséges jelenetek e bizalmas együttlét alatt, úgy látszik: minden más eseményt elhomályosítottak a szemtanuk emlékezetében; ezek töltik ki az időt a galileai apostolkodás és a végső kifejlődés közt, melynek színtere Júdea és Jeruzsálem lesz.

Két ellentétes érzés küzködik most Jézus szívében: szomorítja a nép elpártolása, melyet hiába iparkodott hitre bírni — de öröm fogja el a hűséges és hívő apostolok láttára. Ezeken nem látszott, hogy aggódnak vagy nyugtalankodnak a nép elpártolása miatt, ami annyira elszomorította a Mestert; mennél elhagyatottabbnak látják, annál jobban ragaszkodnak hozzá. Láthatatlan erő óvta őket, hogy csatlakozzanak az elpártolt néphez: a bizalmuk rendületlen és mindnyájan nyugodtan álmodoznak Isten országának dicsőségéről — nem is sejtve — hogy Jézus rövidesen szétrombolja ezeket a fényes ábrándokat.

— Kinek tartják az emberek az Emberfiát? — kérdezte tőlük.

A kérdés föltevése előtt Jézus, szokása szerint, félrevonulva imádkozott. Az imádság nemcsak lelkének, akaratának és minden emberi tulajdonságának egyesülése volt Istennel, hanem láthatatlan hatásának eszköze is volt azokra a lelkekre, melyeket meg akart erősíteni, vagy magához emelni és megmenteni.

Jézus ugyan ismerte a róla közszájon forgó híreket és véleményeket: nem is ezekre kíváncsi, és csak azért akarja hallani azokat, hogy a nép téves felfogásával szemben meghallja tanítványainak véleményét és, szembeállítva a két ellentétes véleményt, rámutasson a mély szakadékra, mely ezentúl elválasztja őket a néptől.

A tanítványok habozva feleltek a kérdésre:

— Némelyek keresztelő Jánosnak tartanak téged, mások Illésnek, ismét mások Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül.

Ez a felelet híven adta vissza a néphitet. A tömeg már nem az álmodott Messiást látja Jézusban, hite szerint már Jézus is csak a Messiás hírmondója: a próféták egyike.

— És ti — kérdezte Jézus: — kinek tartotok engem?

Simon Péter, aki már a kafarnaumi válság nehéz óráiban is tanuságot tett a tizenkét apostol hűségéről a Mesterhez, most, mindnyájuk nevében felelve, hitet tett Jézus istensége mellett.

— Te vagy a Krisztus — mondta — az élő Isten Fia.

Nem a határozatlan bizalom Jézus természetfölötti nagyságában sugalmazta Péternek ezt a választ, hanem világos, határozott és tisztánlátó hite; szavai mindent megmondanak rövidségükben is, mert kifejezik Jézus messiási méltóságát és Isten-fiúságát.

A tiszta és meggyőződéses hitnek alapföltétele, hogy egészen elmerüljünk benne. A hívő már nem önmagáé, mert lemond saját gondolatairól, érdekeiről, személyes kezdeményezéseiről és fentartás nélkül azé, akiben hisz. Abban él, akiben hisz: saját életét más életért cseréli el, oly értelemben, hogy erkölcsileg abban él, akiben hisz. Ilyen teljes hitet csakis Isten követelhet tőlünk. Az ember ugyanis sohasem lehet tökéletes; minden embernek vannak tévedései, hibái, fogyatkozásai: ha tehát embernek adjuk teljes hitünket, az ő hibáinak és gyarlóságainak rabjai leszünk.

Jézus, mint Isten Fia és küldötte, jogosan megkövetelhette ezt a teljes hitet. Hét hónapnál tovább hirdette az evangéliumot Galileában, de csak kevés embert — azok közül is a legszegényebbeket és a legtudatlanabbakat — tudott csak teljes hitvallásra bírni. És ez a maroknyi hívőcsapat elég Jézusnak, hogy országát megalapítsa, hogy fölrázza és meghódítsa a világot.

Péter vallomása meghatotta.

— Boldog vagy Simon, Jónás fia! — mondta neki: — Mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én Atyám, ki mennyekben vagyon.

Nincs hatalmában az embernek, hogy a hit révén ismerje meg Jézus messiási küldetését és Isten-fiúságát: semmiféle lángelme, tudomány, vagy emberi hagyomány nem emelhet bennünket ily szédületes magasságba. Szükséges, hogy Isten maga hirdesse nekünk Krisztust és szükséges, hogy az ember elfogadja ezt a kinyilatkoztatást. Az Atya egész csomó bizonyságot tett — ezeket még most is szaporítja — küldöttje és Fia mellett: de a konok ember, aki csak saját elméjében, tudományában és hagyományaiban bízik — elfordítja szemét, visszautasítja a bizonyságokat, tagadja a csodákat, saját eszét szögezi szembe a próféták szavaival és sötétségben marad. Jézust csak bölcsnek és prófétának tartja és nem a mennyei Atya egyedüli küldöttjének: nem az élő Isten Fiának. Pedig nem bölcs, nem is próféta az, aki megmenti a világot, hanem egyedül Isten: és Jézus istenségét nem hirdetni annyi — mint félreismerni őt. Hogy a rosszat legyőzzük, Isten velünk kell, hogy legyen és hogy Isten bennünk legyen: hinnünk kell Istenben.

•

Jézus országa valósággal ezen a napon kezdődött, amelyen tanítványai Messiásnak és Isten Fiának elismerték és hírdették. Ezt most Jézus ünnepélyesen megerősíti és, Péterhez fordulva, megmagyarázza annak az új névnek titkát, amelyre átkeresztelte őt, mikor legelőször találkozott vele a Jordán partján.

— Én is mondom neked — fordult hozzá — hogy te Péter vagy és erre a kősziklára* fogom építeni Egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyek országának kulcsait és, amit megkötendesz a földön, meg lészen kötve a mennyekben és, amit feloldandasz a földön, föl lészen oldva mennyekben is.

Teljes magasztosságában nyilvánul meg a hit Jézusban, mint Istenben; ennek a hitnek révén lett Péter — az első hívő — megingathatatlan emberi alapja az Egyháznak. Reá támaszkodik a jövőnek minden választottja — mind azok, akik az ő példájára hiszik, hogy Jézus Isten Fia. Péternek és utódainak ez a hite rendületlenül szilárd. Mindenki más meginoghat — de Péter és utódai soha! Isten országának nagyszerű terve és egész rendszere föltárul már az apostolok szeme előtt — az «Egyház» szóban, melyet Jézus most használt először. Magához akarja hívni és Egyházába gyüjteni a népek között szétszórt hívőket. Ez az egyesülés a közös hitben lesz az Egyház, amelyet Jézus legyőzhetetlennek és örök életűnek alkot. Nem győzheti le semmiféle hatalom a világon: még a pokol hatalma sem, amely a gonosz szellemet képviseli és minden ellenséges erőt egyesít magában. Mindennek ellenáll: a gőgös tudománynak és téves vallásnak, az anyagias kultúrának és a mindent elpusztító romlottságnak, az álnok vagy erőszakos államhatalomnak, az időnek és az emberi állhatatlanságnak; ereje a Lélek: a Lelket pedig nem győzheti le semmi földi, semmi emberi, sem pokoli hatalom.

* Petros, görög szó, annyi, mint szikla, kő.

Híveinek sokaságában kormányt, Egyházában tekintélyt akar Jézus: és Péter az, akire rábízza, átadván neki, amit képletesen «országa kulcsai»-nak nevez. Péter fogja kormányozni a hívőket; mint Isten Lelkének eszköze, a méltókat befogadja, a méltatlanokat kizárja Isten országából. Az Egyház láthatatlan feje örökké Jézus marad: és látható feje Péter lesz, aki soha el nem lankad föladatának teljesítésében.

Megdöbbenve áll meg itt az emberi elme. Az «egyszerű munkás» — a názáreti ács fia, akit a galileai halászok Isten Fiának vallanak — kijelenti, hogy olyan épületet emel a földön, melyet a halál hatalmai sem bírnak legyőzni... Minden elpusztul ezen a földön, ahol már maga az idő is lassan mindent eltemet: nem marad itt meg a legnagyobb lángelméknek semmiféle alkotása — vallások és világbirodalmak, nemzetek és kultúrák, törvények, iskolák és politikai rendszerek, mind mulandók: — csak az ő Egyháza örök és halhatatlan!... És ennek az Egyháznak megingathatatlan alapjául gyarló és halandó embert rendelt, akit isteni tekintéllyel ruház föl! A világtörténelem nem jegyez föl ehhez fogható, rendkívüli eseményt: Buddha és Konfucius vallásalapítása, a perzsák tűzimádása, a görögök hitregéi és bölcsészete, a természetimádás és a mohammedánizmus — minden elhomályosodik ezzel az egyházalapítással szemben, amelynek párját hiába keressük az emberek alkotásai közt.

Ennek az Egyháznak egyetlen középpontja és minden ereje maga Jézus. Egyedül benne kell hinnünk: egyedül vele kell egyesülnünk hitünk által. Hatalmas alkotását nem különös, kiválasztott fajra vagy népre alapítja: mindent felölel és magába olvaszt, aki ember csak él és gondolkodik, szenved és remél. Nincs semmi rendszere, sem írott törvénykönyve: maga Isten Lelke — az ő Lelke — az a hatalom, mely elterjeszti nevét és hitét a földkerekség minden népei között.

A félrevezetett ész mindent elront, az önző akarat mindent lerombol, a romlottság mindent megmételyez. Az ész hiú elméleteivel Jézus hatalma az örök tanítást állítja szembe — az önzéssel, az erőszakkal és az élvezetvággyal: az igazságot, a szeretetet és a szentséget — a hamis vallások babonáival: a megszentelő, szent szertartásokat — a föld múlandó és zsarnoki hatalmával: a fegyvertelen, de örök mennyei tekintélyt.

Miután tizenkilenc század óta látjuk ennek a tervnek diadalmas megvalósulását, melyet Jézus a caesareai hegyvidék magányában vázolt: a vállalkozás merészsége, az akadályok nagysága, az eszközök fogyatékossága — szóval minden arra mutat, hogy kénytelenek vagyunk föl-ismerni Isten erejét és bölcsességét az «egyszerű» galileai munkásban.

•

Jézus teljes és tökéletes függetlenséggel cselekszik: nincs szüksége semmiféle teremtményre — hiszen az ereje mindennek parancsol. A látszólagos kudarcok, melyek megzavarnák a legszilárdabb lángelméket is, nem gátolják őt: inkább csak siettetik szándékainak végrehajtását.

A galileai nép elpártolása után újabb lépéssel vitte előbbre tervét. Azzal kezdte, hogy tanítványokat gyüjtött, kiválasztott közülük tizenkettőt és ezeket apostolaivá tette; most pedig egyiket a többiek fejévé avatta, megígérvén neki a kulcsok képében a hatalom teljességét, hogy kormányozhassa az országot.

A hit önmagát hirdeti és természeténél fogva terjeszkedik. A most leírt beszélgetés után, Jézus szavain fölbátorodva, azt gondolhatták a tanítványok, hogy most már mindenütt és mindenkinek hirdethetik, hogy kicsoda az ő Mesterük. Jézus azonban visszatartja őket. Az ő órájuk még nem érkezett el. — Ha Jézusnak nem sikerült istensége köré tömörítenie a népet: hogyan sikerülhet ez majd nekik?... Egyelőre őrizzék hitüket és reményeiket lelkük mélyében, míg — magukra szorítkozván — lassanként megerősödnek. Nyomatékkal és fenyegetésekkel hagyja meg nekik, hogy senkinek se árulják el az ő messiási voltát. Ez a cím: «Messiás» már félreértésre adott okot a tömegnél. Jézus messiási küldetését híresztelni tehát annyi, mint fölújítani a galileai válságot, melyet bölcsessége, szilárdsága és erélyes föllépése csak az imént fojtott el. Egyébként maguk a tanítványok is különös ábrándokban ringatták magukat annak földi nagysága felől, akit Isten Fiának vallottak. Miután szentségének és hatalmának ragyogó fényességében folyton mellette éltek: a számtalan csoda, melynek szemtanui voltak, határtalan bizalmat keltett bennük az iránt, akinek minden: a természet, a gonosz lelkek és az emberek egyaránt engedelmeskedtek.

Jézus, miután hitben megerősödve látta az apostolokat, végre leleplezi nekik sorsának titkát — a gyászos titkot, melyet eddig csak burkolt célzásokkal érintett.

... «És kezdé őket tanítani, hogy az Emberfiának sokat kell szenvednie és megvetésben részesülnie a vénektől, főpapoktól és írástudóktól és megöletnie és három nap mulva föltámadnia»...

Míg az ember vakon megy végzete felé, Jézus előre látja sorsát a legapróbb részletekig: Atyja akaratában, amelynek nincs titka előtte, a szenvedéseiről szóló jövendölésekben, sőt ma-

gában a fejlődő események kényszerűségében és ellenségeinek gyűlöletében, mely csak az ő halálában talál kielégülést. Közölvén tanítványaival a jövendőt, nem titkolta előttük lelke szomorúságát, mely egyes pillanatokban szinte a halál kínjáig fokozódott.

— Mi volt a hatása ennek az ünnepélyes kinyilatkoztatásnak?... A tanítványok, úgy látszik, visszautasították. Sehogyse fért fejükbe az a gondolat, hogy ily kegyetlen sors érhetné Mesterüket. Hitük Jézus isteni hatalmában, mélységes, odaadó szeretetük és a Messiásról szőtt ábrándjaik lehetetlennek tüntették föl ezt a borzalmas katasztrófát.

És most megint Péter volt hangadója mindnyájuk érzelmeinek. Félre vonja Jézust és, csak forró szeretetére és alázatos tiszteletére hallgatva, szemrehányásokat tesz neki, hogy ily szomorú gondolatokkal foglalkozik.

— Isten mentsen téged, Uram! — mondja neki: — nem fog ez történni veled.

Mire Jézus, megfordulván, méltatlankodva felelt:

— Távozzál előlem, kísértő! Megbotránkoztatsz engem, mert nem az Isten dolgával gondolsz, hanem az emberekével.

Isten fölkentje nem olyan, aminőnek az emberek bölcsessége óhajtja, hanem olyan, amilyennek az örök bölcsesség teremtette. Érthető mégis Péter kételkedése és tévedése, hogy se megérteni, se megfejteni nem tudja a képtelennek látszó ellentétet, hogy: Isten Fia hogyan lehet halálra kárhoztatva?!

Pedig egyedül Jézus — az Atyának Emberfia — válthatja meg az emberiséget. Mert ha *csak* Isten: akkor nem érezheti az ember nyomorúságai; ha viszont *csak* ember: akkor nem válthatja meg nyomorúságából az embert. Ezért kell, hogy Isten haljon meg — az Emberfia — és szenvedjen vértanúságot értünk... Viszont az ész, Péter példájára, megbotránkozik, ha Istent halálba menni látja; de Jézus visszautasítja a botránkozót és meghagyja a hívőknek, hogy kövessék őt véres útjában...

*

Miután Pétert keményen megdorgálta, ki akarta jelenteni tanítványainak és mindenkinek, hogy mit kíván híveitől. Egyetlen egy mester sem kívánt nála többet. Követeli a teljes önmegtagadást, minden fájdalomnak nagylelkű tűrését, sőt az élet föláldozását is. Nem elég: ha őt Isten Fiának valljuk: szükséges, hogy fájdalmas sorsát is megosszuk az Emberfiával. Jézus látta a keresztfát, melyen meg kellett halnia, mikor megfogalmazta a hősiességnek ezt a rövidre fogott törvénykönyvét, mely mindmáig legelső törvénye az Ő igazi követőinek.

Magához híván tehát a sereget, tanítványaival együtt, így szólt Jézus:

— Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl keresztjét és kövessen engem.

Jézus nem fél attól, hogy ellentétbe kerül az önfenntartás kiirthatatlan ösztönével, mely viszszariad a fájdalomtól és kerüli a halált.

Azt kívánja, hogy kövessük őt, akár szenvednünk, akár meghalnunk kell. Mert az igazi élet — az örök élet — még szenvedések, sőt a halál árán sem drága.

— Mert aki meg akarja menteni az életét — folytatja — elveszíti azt: aki pedig elveszti életét én érettem és az Evangéliumért, megmenti a lelkét és bennem él örök életet.

A lelket kell megmenteni, mert a lélek az egész ember.

— Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja? Vagy mit adhat az ember cserébe lelkéért?

Ez a tanítás, mely mindent megvet, amit a világias ember óhajt és amire vágyik — ez a lélek-megváltó fáradozás, melynek isteni képviselőjéül hirdeti magát Jézus — természetesen, gúnyt és megvetést keltett a kételkedő szadduceusokban, a nemzeti gőgben felfuvalkodott farizeusokban, sőt a tőlük félrevezetett népben is.

A jövendő keresztre feszített nagyon jól tudja, milyen megszégyenülések várják követőit, előre látja a félénkeket és gyávákat, akik majd szégyenlik őt és, jól tudván, hogy az emberek talán még a halálnál is borzasztóbbnak találják a szégyent, kijelenti:

— Aki szégyenel engemet és az én ígéimet ebben a parázna, elfajult és bűnös nemzedékben, az Emberfia is majd szégyenelni fogja azt, mikor eljön Atyjának dicsőségében a szent angyalokkal és mindenkinek megfizet cselekedetei szerint.

Jézus elgondolása mindent felölel kiszélesedett távlatában. Érezzük, hogy egyidejűleg él a földön és a mennyben: Atyjában és az emberek között. Látja a dicső célt, mialatt szenvedések közt feléje tart; és, amint kívánja, hogy a hívők mindent föláldozzanak az örök célért: éppen úgy akarja, hogy féljenek is ennek a napnak borzalmaitól, amikor diadalának fényességében és mindenhatóságával ismét földre száll.

A Mester szomorú jövendölései súlyosan ülték meg a tanítványok lelkét. Jeruzsálemi szenvedéseinek gondolata mélyén lesujtotta őket és szívüket titkos félelemmel töltötték el a követőire rótt szigorú követelések.

— Mi lesz majd Isten dicsőséges országából, ha meghal, akit ők Isten Fiának mondanak?...

Ez a megjósolt halál elsorvasztotta minden reménységüket, úgy hogy se rágondolni nem mertek, se kérdezősködni nem volt bátorságuk a Mesternél.

Jézus megértette és tisztelte tanítványainak ezt a gyengeségét és — vissza akarván adni bátorságukat — hallgatott a szenvedésekről s a jövő dicsőségéről beszélt nekik. Sőt egy alkalommal, amikor nagyon is csüggedtnek látta őket, ünnepélyesen megígérte, hogy néhányan közülük nemsokára tulajdon szemükkel fogják látni az ő dicsőségét.

— Bizony, mondom nektek — bátorította őket — vannak az itt állók közt némelyek, kik nem ízlelnek halált, mígnem meglátják az Emberfia eljövetelét az ő országában.

Ezekkel a rejtélyes szavakkal jelentette be azt a rendkívüli eseményt, mely csakhamar bekövetkezett és igazolta Jézus jövendölését.

Hat nap mulva ugyanis Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost és fölvitte őket magukat külön, egy magas hegyre, imádkozni. A hegyet egyik Evangélium sem nevezi meg: Péter apostol az egyetlen tanu, aki írásaiban rá céloz és «szent hegy»-nek mondja. A hagyomány szerint Tábor hegyén történt a fönséges esemény s ezt a hegyet, egészen a VIII. századik «Age»-hegynek hívták a benszülöttek, ami valószínűleg az «Agion oros» (görög nyelven «szent hegy») elferdített rövidítése: tehát megerősíti szent Péter állítását.

Mint óriási talapzatról magasba szökkenő hatalmas gúla, teljesen elszigetelten áll a több, mint hatszáz méter magas hegy a Jizreel-síkság északnyugati részén. Lejtőit százados tölgyerdő borítja, ebben kígyózik az út fölfelé; az orma sík, kerekded fensík, melynek déli felén ősrégi romok omladoznak: erődök maradványai, Izrael királyainak és az arab hódítás korából, továbbá tiszteletre méltó romjai a templomoknak, melyeket szent Ilona császárnő állított Jézus, Mózes és Illés emlékére.

A roskadozó, vén őrtornyok mohlepte koronáiról szemünk elé tárul egész Galilea, hullámos hegyláncával és völgyeivel, rónáival és tavának kicsiny, kék szögletével. Köröskörül a föld majdnem kopár, itt-ott fekete foltok tarkítják a tölgyerdő zöldjét — az ember fejszéje ütött sebeket a fák között — de a távolban zöld pázsit váltakozik az ekétől fölszántott fekete barázdákkal, melyeknek vonala a végtelenbe vész el. A mezőségen elszórva látjuk a beduinok sötét szőrsátrait, majd imitt-amott falvak látszanak, melyeknek négyszögletes, fehér házai nagy méhkasokhoz hasonlítanak. A szem elfárad ezen az egyhangú, szomorúan kopár vidéken, melyet keleten a Dzsolan hegyei zárnak be, míg északon, Szafed hegyei mögött, a Libanon hófödte gerince és a Hermon ormának csillogó fehérsége tündöklik. A Jordánnak mélyen kimosott völgye zordon, szakadékos hegyvidék, délen húzódnak Moab fensíkjai a Holt-tenger fölött. Végre nyugat felé Júdea vad hegyláncai, a Karmel hosszú vonala és Szamaria egyhangú magaslatai zárják be a szemhatárt, melynek végtelenségét kiegészíti a Földközi-tenger kék tükre, amint az ég világos hátteréből átsötétlik a Karmel-hegy egyik hasadékán.

Ide vezette föl Jézus, Galilea közepének magányos hegycsúcsára, kedvelt tanítványait, hogy megmutassa nekik örök dicsőségét, mely a keleti égbolt világosságát messze meghaladó fényességgel tündökölt.

Míg imádkozott, átváltozott előttük. Arcának kifejezése egészen más lett. Ragyogóbb, mint a nap, ruhája fénylő fehér lett, mint a hó — s ezt a fehérséget nem utánozhatta semmiféle festő ecsetje.

És ime, két ember jelent meg, akik beszélgettek vele: Mózes és Illés dicsőségük teljességében és Jézus elmúlásáról beszélgettek, ami beteljesíteni készült Jeruzsálemben.

Péter és akik vele voltak, mély álomba merültek, mialatt Jézus imádkozott. Mikor hirtelen fölriadtak, meglátták Jézust megdicsőülésében, a két férfiúval, akik vele valának. Ezek már elmenőben voltak, mikor Péter fölkiáltott:

— Jó nekünk itt lenni, Mester! Csináljunk hát három sátrat: neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet.

Mialatt ezeket mondta, fényes felhő szállt alá az égből és beárnyékolta őket. A három pedig — Jézus, Mózes és Illés — bemenvén a felhőbe, eltűnt szemeik elől. És szózat hallatszott a felhőkből:

— Ez az én igen kedves Fiam: őt hallgassátok!

Hallván ezt a tanítványok, megrettenve arcukra borultak, Jézus pedig hozzájuk ment, reájuk tette kezét és megnyugtatta őket:

— Keljetek föl és ne féljetek.

Fölnyitván pedig szemeiket, senkit sem láttak, csak egyedül Jézust. A választófal, mely leomlott egy pillanatra, ismét fölemelkedett a mennyei és földi világ közé...

Mózest és Illést — az örökkévalóságba jutott lelkeket — látjuk a tanítványok fölött, akik még hordozzák az élet terhét, bár elnyomta őket az álom: a halál képe. A két próféta Jézussal, Urukkal beszélget, akinek hófehér ruhái jelképezik, hogy mivé lesz az anyag isteni megújhodásának idején: tündöklő teste mutatja, hogy

milyenek leszünk mi magunk is egykoron; lelke, melyben a végtelen lakozik, kinyilatkoztatja azoknak a lelkeknek jövendő sorsát, akik magának Istennek életére hivatottak: vagyis vele és benne élnek. A fényes felhő, végül, amely mindent elborít, azt a kimondhatatlan Lényt jelenti, akinek keble mind befogadja a választottakat, hogy mindörökre részesek legyenek az Emberfia országának örömében és dicsőségében.

Íme, a Megváltó országa: Atyja és a szent angyalok dicsőségében.

Ez a csoda fölülmúlja mind a többit. Midőn Jézus, mint Uruk, parancsol a gonosz lelkeknek — megbocsátja a bűnöket — egyetlen szavával megtéríti a lelkeket — betegeket gyógyít — parancsol az elemeknek: viharnak és hullámoknak — csak a természet erőin és élő teremtményeken gyakorolta hatalmát látható módon: színe változásában azonban ő maga, tulajdon személye lett a csoda. Az Istenség, amellyel egyesítve volt — amely a miénkhez hasonló testbe burkolózott — átragyog egy pillanatra ezen a megalázott testen, kiragadja a homályból, gyarlóságából, a szenvedésből és a halálból, hogy fénybe és dicsőségbe öltöztesse. És a mennyek országa akkor érkezik el, mikor majd Isten fénye tölti be a lelkeket s az Istennel eltelt lelkek ragyogó szépségbe öltöztetik a testeket. A lelkek színeváltozásán keresztül vezet az út Isten országába és Jézus színeváltozásában mutatkozott meg, hogy milyenek leszünk mindnyájan — akik bejutunk oda — az idők teljességében.

A csodás jelenetben, amit a három tanítvány látott, Jézus az egész emberiségnek akarta megmutatni a dicsőséges célt, ahová elérkezik, miután szenvedett és meghalt. A szenvedés és a kereszthalál csak átmenet-út a végcél felé, amely nekünk is ugyanaz, ami Jézusnak volt: egész valónk átváltozása Isten tündöklő fényességében.

A Megváltónak nem csupán alakja és teste ragyog káprázatos fényességben: ruhája is fehér, mint a hó — amihez csak nyúl: minden átváltozik a vakító fényben.

Két titokzatos személy van mellette: Mózes, a nagy törvényhozó és Illés, a nagy próféta; Jézus elmulásáról beszélgetnek, aminek Jeruzsálemben kell megtörténnie. Azzal, hogy odamegy meghalni, Jézus a Mózestől képviselt törvényt teljesíti és valóra váltja az Illésben megszemélyesített próféták jövendöléseit. De halála magasztosan fönségesebb lesz, mint az övék volt. Nem úgy hal meg, mint Mózes: az örökkévaló csókjától és nem is tüzes szekér ragadja föl az égbe, mint Illést; a Messiást szeretete viszi a meggyalázó kínhalálra, hogy megválthassa ezzel az emberiséget.

Fölébredvén álmukból, kimondhatatlan lelki gyönyörűség tölti el a tanítványokat: ott akarnak maradni a hegyen Mesterükkel, mert érzik Isten jelenlétét, aki nyilvánvalóan ott van abban a ragyogó felhőben, mely Jézust, Mózest és Illést eltakarja szemük elől. Ugyanez a tündöklő felhő, mely már a pusztában megmutatkozott Isten választott népének és megjelent Salamon templomának fölszentelésén is — újra fölragyog majd Jézus diadalmas mennybemenetelén. Most kihallatszott belőle magának Istennek a szava is:

— Ez az én igen kedves Fiam: őt hallgassátok!

Szükséges volt, hogy az Atya újból és ünnepélyesen meghagyja a tanítványoknak, hogy hallgassák és kövessék Fiát fájdalmas sorsának teljesítésében.

Péter hat nappal előbb szemrehányást tett Jézusnak, aki megjövendölte saját közeli halálát. — «Isten mentsen téged, Uram! Nem fog ez történni veled!» — Most tehát magának Istennek parancsát kellett hallania, hogy: hallgasson a Mesterre, bármit mond is és kövesse útján, bárhová vezeti. És, hogy külön kiemelje hatalmát, függetlenségét és tekintélyét, minden más fölött: Isten odarendeli Mózest és Illést az Emberfia oldalára, szinte mintha szolgálnának neki.

Ezentúl Krisztus a törvény: ő a világosság. Minden és mindenki, aki megelőzte és előtte volt: elhomályosul és háttérbe szorul az ő jelenlétében; egyedül ő mutatja meg az emberiségnek a célt, amelyre vágyódnia kell és ő készíté elő az utat, amelyen ez a cél elérhető; és, ha rögös és nehéz is ez az út: a cél meghaladja minden vágyunkat és várakozásunkat.

Jézus színeváltozása nem esetleges esemény a Messiás életében, mert következetességét igazolja annak az isteni akaratnak, mely Jézus életének fejlődését irányítja. Állandó törvénye ennek az akaratnak, hogy az Emberfiának isteni küldetését mindig a rejtett Atya nyilatkoztatja ki és mennél alázatosabb Jézusban az ember: annál jobban dicsőíti őt az Atya.

Mikor alázatosan járul János elé, hogy — mint közönséges bűnöst — keresztelje meg: az égbolt éppen abban a pillanatban nyílik meg feje fölött, amikor elhatározza, hogy mindvégig betölti rendeltetését. És tanubizonyságot tesz róla az Atya, mondván: «Ez az én szeretett Fiam, kiben nekem kedvem telik»... Galileai apostolkodásának legdiadalmasabb pillanatában — mikor lemond minden földi dicsőségről és elvonul a nép elől, mely királlyá akarja tenni — a természet Urának mutatkozik, mert a vizen jár és lecsillapítja a háborgó elemeket. Ugyanakkor kijelenti tanítványainak, hogy Jeruzsálembe kell mennie, ahol szenvedés és halál

„MEGLÁTVÁN (JÉZUS) EGY ASSZONYT, KI 18 ÉV ÓTA MEG VALA GÖRBÜLVE, MONDÁ NEKI: ASSZONY, MEGSZABADULTÁL BETEGSÉGEDTŐL, MIRE AZ RÖGTÖN KIEGYENESEDÉK ÉS DICSŐÍTÉ ISTENT"

(LUKÁCS: XIII. 10.)

„TÖRTÉNT, HOGY SZOMBATON JÉZUS ELŐTT VALA EGY VÍZKÓROS EMBER . . . AKIT Ő FOGVÁN, MEGGYÓGYÍTA ÉS ELBOCSÁTA"
(LUKÁCS: XIV. 1. ÉS KÖV.)

várja: és hat napra reá, íme, átváltozván Atyjának tündöklő fényességében, Isten újra bizonyságot tesz mellette és «igen kedves Fiának» nevezi. Néhány hónappal később pedig, mikor — kínszenvedésének és kereszthalálának előestéjén — megrendült lélekkel felfohászkodik Atyjához, hogy mentse meg őt ettől az órától... hirtelen töredelmes alázattal eszmél rá mennyei rendeltetésére és magába szállva fölsóhajt: «De hiszen azért jöttem erre az órára! Óh, Atyám dicsőítsd meg nevedet!» És erre szózat jött az égből:

— Meg is dicsőítettem és újra meg fogom dicsőíteni!

Elérkezvén az «óra», Jézus önként megy a kínszenvedésbe és halálba; alászáll a sírba, de a Lélek kiszabadítja onnan és a halálból, hogy fölragadja Atyjához, akinek jobbján fog ülni a mennyek országában.

XII. FEJEZET.

Az utolsó beszélgetés Kafarnaumban.

Visszaadni a bátorságot, megerősíteni a lankadó akaratot, megszüntetni a nehézségektől és akadályoktól szült habozást: úgy lehet legkönnyebben, ha — bár csak egyetlen pillanatra is — megmutatjuk a küzdőnek, hogy mily igazságot, szentséget és dicsőséget hoz a győzelem. Ennek láttára föllángol a remény, megszilárdul a hit s a reménytől fűtött lélek mindenre képes. Így cselekedvén három tanítványával, Jézus beléjük oltotta az erő kovászát s olyan hátvédet szerzett, amelynek ségítségével lelket önthetett többi tanítványába is, mert a levertség, a bátortalanság és aggodalom megtört a három választott hitén és bátorságán.

Amidőn Jézus másnap lejött tanítványaival Tábor hegyéről, megintette őket:

— Senkinek se szóljatok arról, amit láttatok, míg az Emberfia föl nem támad halottaiból.

Az isteni adományok lelkesítik és közlékennyé teszik a lelkeket, de nem mindig jó: közölni, amit tudunk. Nagy dolgokat rendesen hitetlenkedve fogad a tömeg: közszájra adva, meg is szentségteleníthetjük őket. A lélek ellenben, mely tanuja volt, mind jobban megérti és hisz benne: ha ellenben idő előtt közhírré tesszük, mintha veszítene erejéből és értékéből.

A három apostol, a Mester parancsára, megőrzi a titkot. Iparkodnak megérteni, de sehogysem bírják megérteni, hogy mit jelenthet a rejtélyes kikötés: «míg az Emberfia föl nem támad halottaiból?»...

Milyen föltámadásról van szó? — Vajjon nem képekben beszél-e Jézus?... Anyagi föltámadásra — saját testének föltámadására — gondol-e, vagy pedig Izrael országának föltámadására céloz saját halála után?... És inkább ebben az utolsó föltevésben hittek.

— Miért mondják tehát az írástudók és a farizeusok — tanakodtak az apostolok — hogy Illésnek kell előbb jönnie, mint Izrael föltámadhat?...

Jézus pedig felelvén, mondá nekik:

— Bizony, mondom nektek, hogy Illés már eljött, de nem ismerték meg őt, hanem azt cselekedték vele, amit akartak. Így az Emberfia is szenvedni fog tőlük...

Akkor értették meg a tanítványok, hogy Keresztelő Jánosról szólt nekik a Mester. A fájdalom és szenvedés szinte szükségképpen sorsa Isten minden küldöttének. János már tapasztalta: Jézus most várja ezt a sorsot.

A hegy lábánál, találkozván többi tanítványaival, Jézus nagy sokaságot és tanítványaival vitatkozó tanítókat látott. Megjelenésére nagy nyugtalanság támadt: homlokán még mindig a mennyei világosság fénye tündökölt. Tanítványai, elébe futva üdvözölték:

— Mit vitatkoztok egymással? — kérdezte tőlük Jézus.

És, felelvén egy a seregből, mondá:

— Mester, hozzád hoztam fiamat, kiben néma lélek vagyon, mely akárhol elő fogja őt, földhöz vágja, ő pedig tajtékot hány, fogait csikorgatja és elsorvad. Már mondottam tanítványaidnak, hogy űzzék ki belőle a gonosz lelket, de nem bírják.

Valószínű, hogy a tanítványoknak ezt a tehetetlenségét kigúnyolták a nép közé vegyült farizeusok. Jézust meglepte ez az általános hitetlenség. Úgy szólván senki sem hitt: a farizeusok hevesen támadtak, a nép gúnyolódva nevetgélt, a holdkóros atyja is lenéző szemrehányással beszélt az apostolokról, akik maguk is elcsüggedtek tehetetlenségükben. Jézus fölháborodott ezen a kicsinyhitűségen.

— Óh, hitetlen nemzedék! — mondta méltatlankodva. — Meddig leszek nálatok? Meddig tűrjelek titeket?

De mivel szenvedésről, meggyógyítandó betegről van szó, a részvét elnyomja fölháborodását.

— Hozzátok ide a fiút!

Odavitték hozzá a gyermeket s amint ez meglátta Jézust, a gonosz lélek azonnal rángatni kezdte, úgy hogy a gyermek összeesett és tajtékot túrva fetrengett Jézus lábai előtt.

— Mennyi ideje, hogy ebbe a bajba esett? — kérdezte Jézus a gyermek atyjától.

— Gyermekkora óta — felelte az apa. — És a gonosz lélek gyakran tűzbe-vízbe vetette sze-

gényt, hogy elpusztítsa. Ha tehetsz valamit, Uram, légy segítségünkre, könyörülvén rajtunk.

Ezek a szavak: «ha tehetsz valamit», inkább kétséget, mint hitet árultak el. Jézus tehát megintette az apát:

— Ha tudsz hinni, minden lehetséges a hívőnek!

Az apa könnyekre fakadva kiáltott föl:

— Hiszek, Uram!... Segíts az én hitetlenségemen — könyörgött.

E közben már sűrű embergyűrű fogta körül Jézust, kíváncsi érdeklődéssel figyelve, hogy mi lesz. Jézus megfenyegette a tisztátalan lelket:

— Siket és néma lélek! Parancsolom neked: menj ki belőle és soha többé beléje ne menj!

A szellem, nagyot sikoltva, kegyetlenül meggyötörte a gyermeket, össze-vissza rángatván őt és kiment belőle, de a gyermek ájultan, mozdulatlanul fekve maradt, úgy hogy sokan azt kiabálták — «meghalt» — és hitték is ezt. Jézus azonban, kezénél fogván, fölemelte a gyermeket, aki nyomban talpra állt és meggyógyult.

A beteg gyermeknek ez az élethű és részletes leírása, ahogy Márk apostol evangéliumában olvassuk, a nyavalyatörést juttatja eszünkbe. De maga a testi betegség nem érdekli Jézust, azzal nem is foglalkozik: a szegény beteget gyötrő bántalmakat az ő szemében a gonosz lélek okozza; ettől akarja megszabadítani a beteget, akin csak a hit segít — mintha jelképezné ezzel a gyógyítással, hogy a gonosz hatalmaknak alávetett emberiség is csak hite által és Isten szavára szabadulhat meg ősi ellenségétől, a kísértő gonosz lélektől.

Mialatt a nép Isten hatalmát dicsőítette, a farizeusok pedig megszégyenülve hallgattak, Jézus bement a házba tanítványaival. Ezeknek szemében annál csodálatosabbnak tetszett ez a gyógyulás, mennél inkább érezték saját előző, de sikertelen erőfeszítésüket a gyermek meggyógyítására. Titokban megkérdezték hát a Mestert:

— Miért nem bírtuk kiűzni mi a gonosz lelket?

— A ti kicsiny hitetek miatt — felelte nekik Jézus. — Mert bizony, mondom nektek, ha annyi hitetek leend, mint a mustármag és azt mondjátok a hegynek: «menj innét oda», hát elmegyen és semmi sem lesz nektek lehetetlen. Ez a fajta pedig nem megy ki máskép, mint imádság és böjtölés által.

Jézusnak e kijelentése szerint a hit valósággal Isten életének és hatalmának részeseivé tesz bennünket. A hívőben már nem az ember működik, hanem maga az Isten. És abból, amit még hozzá tesz, megértjük, hogy a valódi hit a böjt által megszabadít minket minden teremtett anyagtól és hatalomtól: az imádság által pedig egyesít Isten lényével, jóságával és hatalmával. Így alakítja át az embert a hit ereje: nem a földben gyökeredzik már, ahol születik és meghal, mert életének forrása az isteni világban van, melynek ellenállhatatlan eszköze lesz.

Ha figyelemmel kísérjük a századok folyamán Jézus működését a lelkiismeretekben, tapasztaljuk, hogy tanítványait csak a nekik kinyilatkoztatott kettős erő mentette meg. Ha Isten fölkent szolgája nem áldoz föl odaadó önmegtagadással mindent, ami emberi, földi és e világról való — ha lelke nem nyílik meg az imában Isten szeretetének, minden mennyei hatalom forrásának: akkor képtelen a földről fölemelni a lelkeket, hogy a Lélek életére vezérelje őket és szükséges, hogy — küldöttei gyarlóságának pótlására — maga a láthatatlan Krisztus lépjen közbe.

*

Ez a beszélgetés a Táborhegy közelében történt, ahonnan Jézus, Galileán át, Kafarnaumba indul. Teljesen titokban utazott, nem akarta, hogy a nép észrevegye és zavarja, mert útközben tanítványait oktatta.

Közelgő halálának gondolata foglalkoztatta egyre és apostolait is emlékezteti rá. Menet közben egyszerre csak azt mondja nekik:

— Véssétek szívetekbe ezeket az igéket, mert az Emberfiának az emberek kezébe kell adatnia és megölik őt, de miután megölték, három nap mulva föltámad.

Ők azonban nem értették meg az elfátyolozott, titokzatos beszédet — de megkérdezni nem merték a Mestert.

A ember rend szerint kerüli az eszével nem egyező, meg nem értett igazságokat, melyek gyakran megalázzák. Semmi sem volt oly botrányt keltő, megalázó és sértő gondolat a zsidók előtt, mint a szenvedő, magát megalázó, föláldozott Messiás. Már pedig az apostolok is zsidók voltak, akik a Messiásban nemzeti hőst, Isten küldöttét látták, aki megszabadítja népét az idegen zsarnoktól és visszaállítja Izrael országát. — Hogyan hihettek volna hát Mesterük halálában, sőt csak pillanatnyi kudarcában is, miután Jézusnak Isten-Fiúságában szentül hittek? Képtelenségnek látszott a föltevés, hogy Isten Fiát bárki is legyőzheti, vagy éppen megölheti!... És, mialatt Jézus ismételten emlékezteti őket erre, hogy lassanként megbarátkozzanak a szomorú sorssal: ők viszont a Messiás országának dicsőségéről ábrándoztak s a Mester tudtán kívül arról vitatkoznak, hogy melyik lesz közülük előbbre való a messiási országban?!...

A kis csapat közben Kafarnaumba ért, ahol éppen akkor hajtották be az adót a hatóságok. Az adószedő Péterhez fordult és megkérdezte:

— A ti mesteretek nem fizet-e adópénzt?

— De igen — felelte Simon Péter.

És, midőn bement a házba, hogy szóljon Jézusnak, ez megelőzte őt:

— Mit gondolsz, Simon — kérdezte tőle — a föld királyai kiktől vesznek vámot, vagy adót: fiaiktól-e vagy az idegenektől?

— Az idegenektől — felelte Péter.

— Tehát a fiaik mentesek — bólintott Jézus. — Hogy azonban meg ne botránkoztassuk őket, menj a tengerhez, vess horgot és az első felbukkanó halat fogd ki és fölnyitván száját, találsz benne egy státert;* vedd azt és add nekik értem és érted.

Ezt az eseményt csak Máté evangéliuma jegyezte föl; tanusága az, hogy Jézus — bár minden földi királyságot visszautasít — értésünkre adja, hogy ő az örök király fia s ezen a címen mentes minden adótól, mint ahogy azok is mentesek, akik résztvesznek az ő országában. Az ő országa azonban nem erről a világról való: és Isten Fia, miután emberi alakban szállott a földre, hogy megváltsa az emberiséget, le tud mondani Isten Fiának jogairól, mert a szeretet nagyobb az igazságosságnál. Jogaihoz ragaszkodni: igazságosság — azokról lemondani: szeretet. Jézus tehát a szeretetnek enged és az önmegtagadásnak új példáját adja a jogait és érdekeit ridegen védő embernek: ezért megfizeti az adót, de — isteni hatalmának teljes fényességében — Pétert küldi, hogy a hal szájában keresse az ezüststátert.

Ugyanabban a pillanatban léptek be Péter házába a többi tanítványok is. Mikor mindnyájan együtt voltak, Jézus megkérdezte tőlük:

— Miről beszéltetek útközben?

A tanítványok zavartan hallgattak, majd vonakodva megvallották, hogy azon vitatkoztak: ki lesz közülök előbb való a mennyek országában.

Ebből a jellemző részletből gyaníthatjuk, hogy kicsinyes versengések zavarták a Mester meghitt környezetét. A Mester Pétert jelölte ki a tanítványok fejének, de úgy látszott, hogy Jakabot és Jánost is jobban kedveli a többieknél — ezt a kettőt is magával hívta a Táborhegyre Péterrel. Ezek a nyilvánvaló kedvezések valószínűleg némi féltékenységet és vetélkedést váltottak ki a többiekből. Isten maga válogatja meg, hogy kinek mit ad: de az önző, kevély és magát túlbecsülő ember — ahelyett, hogy mindnyájunk javára használná Isten adományait — még Jézus közelében is csak saját érdekeit keresi, dicsekszik érdemeivel, nem ismeri el a többieket és elsőbbségre törekszik. Ebből heves viták, versengések, sértések származnak és szinte elkerülhetetlen a szakadás.

Jézus nagyon jól ismerte ezt a nyomorúságot, mely tanítványai közt is megzavarta a békét és az összhangot; utolsó napján, amit Kafarnaumban töltött, orvosolni akarta ezt a bajt. Egyedül akarván lenni velük, fölment az emeletre és magához szólította tanítványait.

— Aki első akar lenni — mondta nekik — mindenik között utolsó és mindeniknek szolgája lesz.

Aztán magához híván egy gyermeket, közibük állította azt:

— Bizony, mondom nektek, ha meg nem változtok és nem lesztek, mint a kisdedek, nem mentek be a mennyek országába. Aki tehát megalázza magát, mint ez a kisded, az nagyobb a mennyek országában.

Utolsónak, mindenki szolgájának lenni, magát megalázni — szóval tulajdon semmiségét megismerni és bevallani: — ezek a föltételek, hogy bejuthassunk a mennyek országába és nagyok lehessünk ott. Azért állítja tanítványai elé a gyermeket, mint a gyengeség, őszinteség és alázatosság jelképét.

Az ártatlan és kedves teremtés látása meghatja: minden, ami gyönge és tiszta, vonzotta őt. Megöleli a gyermeket, mondván:

— Aki befogad egy ilyen kisdedet az én nevemben, engem fogad be: de nemcsak engem, hanem azt is, aki engem küldött.

Jóságában Jézus mindennel azonosítja magát, ami szegény, boldogtalan és gyámoltalan. A gyöngeséget segíteni kell: aki befogadja azt ő érette — befogadni ő szerinte annyi, mint segíteni — az őt fogadja be: s ez megint annyi, mint Istent befogadni.

Ez a fejtegetés, úgy látszik, megzavarta a tanítványok lelkiismeretét.

— Uram — szólt közbe János — láttunk egyet, aki ördögöt űzött a te nevedben és eltiltottuk őt, mivelhogy nem követ bennünket.

— Ne tiltsátok el — felelte Jézus — mert aki nincs ellenetek, az mellettetek van.

Jót cselekedni Jézus nevében annyi, mint szellemi egységben lenni vele és — ha nem is tartozik tanítványainak közösségéhez: — ez a valaki elszigetelten is hasznos segéd marad.

— És ha valaki egy pohár vizet ad nektek italul az én nevemben: bizony, mondom nektek, nem veszti el jutalmát — oktat Jézus.

A mennyek országában egyetlen jó cselekedetet sem felejtenek el: de jaj annak, aki vét a kisdedek és gyöngék ellen!

* Minden felnőtt zsidó évente egy drachmát (2 pengő) tartozott fizetni adóban a jeruzsálemi templomnak; az ezüst-stater két drachmát ért.

— Aki csak egyet is megbotránkoztat e kicsinyek közül, kik én bennem hisznek — mondja az Úr — jobb volna annak, ha malomkövet kötnének nyakára és a tenger mélységébe merítenék.

— Jaj e világnak a botrányok miatt! Mert szükséges ugyan, hogy botrányok legyenek: mindazáltal jaj annak az embernek, ki által a botrány történik.

Jézus azt akarja, hogy szigorúan kerüljünk és hagyjunk el mindent, ami rosszra vezethet.

— Ha pedig kezed vagy lábad megbotránkoztat téged: vágd le azt és vesd el magadtól; jobb neked bénán vagy sántán bemenned az életre, mint két kézzel, vagy két lábbal az örök tűzre vettetni.

— És, ha szemed megbotránkoztat téged: vájd ki azt és vesd el magadtól; mert jobb neked, egy szemmel az életre bemenned, mint két szemmel a gyehenna tűzére vettetni, hol az ő férgük meg nem hal és tüzük el nem alszik. Mert mindenki tűzzel fog megsózatni és minden áldozatot sóval fognak megsózni.

Jézus szavaiból kicsendül a jóság haragja. Az igazságosság nem oly borzasztó, mint a szeretet szent visszatorlása. A világ, melyen a Sátán uralkodik, tapasztalja ezeket a botrányokat: az elnyomatást és a zsarnokságot. A gyermek — aki élő példabeszéd Jézusnál — képviseli az egész emberiséget, tudatlanságával és balvéleményeivel együtt, melyek mind az értelem gyöngeségei: továbbá ösztöneivel, melyek az akarat gyöngeségei és meztelenségével, mely az élet gyöngesége. Nincs nagyobb botrány, mint kizsákmányolni, megvetni és eltávolítani Istentől — egyetlen igazi orvosától — ezt a nyomorúságot. Ez lebeg Jézus szemei előtt, ez indítja haragra... hiszen a galileai nép nem a hatalmasok, a papok, farizeusok és írástudók áldozata-e, akiknek tekintélye, hamis tudománya, fenyegetései és cselfogásai iparkodtak elfordítani tőle a nép szívét? Ez a tapasztalat robbantja ki isteni haragját.

— Vigyázzatok — inti tanítványait — hogy meg ne vessetek egyet is e kicsinyek közül: mert mondom nektek, hogy azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, ki a mennyekben vagyon!

A gyöngeség szent jellegét és jogait sohasem iktatták törvénybe nagyobb nyomatékkal és gyöngédséggel. Jézus nyiltan és határozottan beszél: szívéből, mint soha el nem apadó forrásból, egyre ömlik a részvét és gyöngédség, a jóság és szeretet.

— Az Emberfia — mondja tovább — csak üdvözíteni jött azt, ami elveszett.

Az egész emberiséget gyarló és eltévelyedett tömegnek látja, amelyet támogatnia és megmenteni kell.

— Mit gondoltok — kiált föl — ha valakinek száz juha van és egy azok közül eltévedt: nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a hegyeken és megyen keresni azt, amelyik eltévedt? És, ha szerencsésen megtalálja, bizony mondom nektek: jobban örül annak, mint a kilencvenkilencnek, mely el nem tévedt!

Isten végtelen jósága így nyilvánul Jézus elgondolásában. Az Atya a jó pásztor — nem akarja, hogy akár csak egy is elvesszen teremtményei közül s azért küldi Fiát a világra, hogy megkeresse ezeket.

A jóság valódi jele a megbocsátás és Jézus erre buzdítja apostolait:

— Ha atyádfia vétkezik ellened: menj és indítsd meg őt négy szem között. Ha hallgat rád, akkor megnyered atyádfiát. Ha pedig nem hallgat, végy magadhoz még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanu szája állítson minden dolgot. Hogyha azokra sem hallgat, mondd meg az Egyháznak; ha pedig az Egyházra sem hallgat; legyen neked, mint a pogány meg a vámos. Bizony, mondom nektek: amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötözve a mennyben is és amiket föloldoztok a földön, föl lesznek oldozva a mennyben is.

A szeretet kötelessége: fölkeresni az eltévelyedett testvért és fáradhatatlan igyekezettel jó útra téríteni, ha csak nem megrögzött makacs. Mert, aki konok és megátalkodott mind a sértésben, mind a gyűlöletben: az nem tagja többé az Egyháznak, mert nem lakozik benne Isten Lelke.

— Ha ellenben — mondja Jézus — ketten közületek megegyeznek a földön bármely dologban, melyet kérnek: megnyerik azt Atyámtól; mert ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben: ott vagyok közöttük.

Ezek az egyszerű szavak összefoglalják Jézus tanításának lényegét. Ő az összekötőkapocs az Atya és azok között, akik összegyűlnek az ő nevében; Jézus közöttük van: élő Lelke fohászkodik a nevében összegyűltek szívéből és könyörög az Atyához, mígnem megnyeri teljes irgalmát. Jézus az embereknek ezen az egyesülésén — az általános gyülekezet megalkotásán — dolgozik. A jövendő — általános és egyetemes — Egyház egységét már megvalósítják, azaz: példázzák köréje gyűlt tanítványai, kiket elhalmoz bölcseségével és szeretetével, rájuk ruházván egyúttal a bűnbocsánat végtelen hatalmát is. A Jézust éltető Lélek az irgalom és a részvét Lelke; neki engedelmeskedve, folytatja az egyház a Mester apostolkodását az emberiségben, amely-

„ÉS MONDÁ (ATYJÁNAK A TÉKOZLÓ FIÚ): ATYÁM, VÉTKEZTEM AZ ÉG ELLEN ÉS TE ELLENED;
MÁR NEM VAGYOK MÉLTÓ, HOGY FIADNAK HIVASSAM"
(LUKÁCS: XV. 21.)

„MIUTÁN IMÁDKOZOTT, NAGY SZÓVAL KIÁLTÁ (JÉZUS): — LÁZÁR, JÖJJ KI! — ÉS A HALOTT AZONNAL KIJÖTT"
(JÁNOS: XI. 43.)

nek — mivel szüntelen vétkezik — mindig szüksége van bocsánatra.

Péternek egyik kérdése adott alkalmat Jézusnak, hogy szabatosabban meghatározza a bűnbocsánatot, a megbocsátás erényeinek értékét és fontosságát. Hozzájárulván ugyanis Péter, megkérdezte:

— Uram, hányszor vétkezhetik ellenem az atyámfia, hogy megbocsássak neki? Talán hétszer?

— Nem mondom neked, hogy hétszer — felelte Jézus — hanem hetvenhétszer.

Isten országának egész szelleme benne van ebben a kijelentésben, melynek igazán mély értelmét a következő, megragadó példabeszédben fejti ki Jézus:

— Hasonlít a mennyek országa ahhoz a királyemberhez, aki számot akart vetni szolgáival. És, mikor elkezdte a számvetést, eléje vivének egyet, ki neki tízezer talentummal tartozott. Mivel pedig nem volt miből megfizetnie: parancsolá ura, hogy adják el őt és feleségét, gyermekeit és minden vagyonát és úgy fizessen.

— Leborulván pedig a szolga, esedezik neki, mondván: «Légy béketűréssel hozzám és mindent megfizetek».

— Könyörülvén tehát az úr azon a szolgán, elbocsátá őt és adósságát elengedé neki. Kimenvén pedig a szolga, találá egyet szolgatársai közül, ki száz pénzzel tartozik vala neki; és megfogván, fojtogatá őt, mondván: «Fizesd meg, amivel tartozol!»

— És, leborulván szolgatársa, kéré őt, mondván: «Légy türelemmel hozzám és mindent megfizetek neked».

— De amaz nem engedett, hanem ment és tömlöcbe veté őt, míg csak meg nem fizeté adósságát... Látván pedig szolgatársai a történteket, igen megszomorodának és, urukhoz menvén, elbeszélék neki mind, ami történt. Akkor, előhíván őt ura, mondá neki:

— «Gonosz szolga! minden adósságot elengedtem neked, mivelhogy kértél engem; nem kellett volna-e tehát neked is könyörülnöd szolgatársadon, mint ahogy én is megkönyörültem rajtad?»

— És, megharagudván ura, átadta őt a poroszlóknak, míg csak meg nem fizeti adósságát.

Jézus ezzel az intéssel végzi a példabeszédet:

— Így fog cselekedni mennyei Atyám is veletek, ha meg nem bocsáttok, kiki az ő atyjafiának, szívetekből.

*

Jézus országa a szeretet országa: annak legszükségesebb formájában — a megbocsátásban. Isten mindnyájunknak megbocsát, akik ehhez az országhoz tartozunk: de viszont nekünk is kötelességünk, hogy megbocsássunk felebarátainknak. Isten irgalmassága végtelen: ilyennek kell lennie a miénknek is. Jaj annak, akinek szívében nincs irgalom! Isten kérlelhetetlen igazsága meg fogja torolni ezt a keményszívűséget.

Egyetlen erény gyakorlása sem követel több önmegtagadást és hősiességet. Az ember, úgy látszik, engesztelhetetlennek születik: ha nem állhat bosszút, keserű fölháborodás forr a lelke mélyén és egyre megtorlásra vágyik. Jézus követeli a hősies lemondást erről a vágyról és — erre kötelezvén az embert — emlékezteti, hogy neki is úgy kell cselekednie, ahogy Isten cselekszik.

Ehhez hasonló tanítást még sohase hallott az emberiség: se hasonló erények útjára nem vezérelte még senki. A féktelen gőg, a visszavonás, gyűlölködés, erőszak és elnyomatás tombolt abban a világban, ahol Jézus beoltotta tanítványainak lelkébe új országának törvényeit: a szelídséget és alázatosságot, az irgalmat és a megbocsátást — minden emberi gyalóság és nyomorúság tiszteletben tartását és orvoslását.

Ez a törvény egészen más lelket föltételez, mint aminő a romlott emberiségé volt Jézus idejében és megmagyarázza a Megváltó utolsó, rejtelmes intelmének értelmét, mellyel tanítását végezte:

— Jó a só; de ha a só sótalanná válik, mivel adtok ízt neki? Legyen hát só bennetek és legyen békesség köztetek!

Ez volt Jézus utolsó tanítása Kafarnaumban, Jeruzsálembe indulásának előestéjén, mielőtt örökre elhagyta Galileát.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár